YU HUA

CHINA
în zece cuvinte

book HUMANITAS

Yu Hua s-a născut în 1960 în oraşul Hangzhou, din provincia Zhejiang, într-o familie de medici. Vreme de cinci ani a fost dentist, profesie pe care a abandonat-o în favoarea scrisului, fiindcă „nu-mi plăcea să mă uit în gura oamenilor toată ziua“. Copilăria lui a fost puternic marcată de Revoluţia Culturală, fapt ce a lăsat urme profunde şi asupra scrisului său. A debutat în 1984 cu o povestire şi s-a impus rapid printre cei mai apreciaţi autori de proză scurtă ai generaţiei sale. La începutul anilor ’90, Yu Hua a renunţat treptat la experimentalismul iniţial şi s-a consacrat romanului, publicând: *Strigăte în ploaie* (*Zai xiyu zhong huhan*, 1991), *În viaţă (Huozhe*, 1993; Humanitas Fiction, 2016), *Cronica unui negustor de sânge* (*Xu Sanguan mai xue ji*, 1995; Humanitas Fiction, 2017), *Fraţii* (*Xiongdi*, 2008), *A şaptea zi* (*Di qi tian*, 2013). Pe lângă romane, i-au apărut şase volume de povestiri şi cinci volume de eseuri, între care se remarcă prezentul volum, *China în zece cuvinte* (*Shi ge cihui li de Zhongguo*, 2011). Romanele *În viaţă* şi *Cronica unui negustor de sânge* au fost incluse pe lista celor mai influente cărţi ale ultimelor trei decenii în China.Yu Hua este primul scriitor chinez căruia i s-a decernat James Joyce Award (2002). Mai multe premii, titluri şi distincţii naţionale şi internaţionale i-au fost acordate de-a lungul timpului: Premio Grinzane Cavour (1998), Chevalier de l’Ordre des Arts et des Lettres (2004), Barnes & Noble Discover Great New Writers Award (2004), Premiul pentru contribuţii deosebite în domeniul cărţii (China, 2005), Prix Courrier International du Meilleur livre étranger (2008). Cărţile lui au fost traduse în peste treizeci de limbi. Actualmente, Yu Hua trăieşte la Beijing, iar articole semnate de el apar în *The New York Times.*

YU HUA

CHINA
ÎN ZECE CUVINTE

Traducere din chineză și note de
MUGUR ZLOTEA

Yu Hua
Shí gè cíhui lǐ de Zhōngguó
Copyright © Yu Hua, 2011
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2018 (ediţia digitală)

ISBN: 978-973-50-6086-2 (epub)

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Cuprins

CHINA ÎN ZECE CUVINTE
- Cuvânt înainte
- popor
- conducător
- lectură
- scris
- lu xun
- decalaj
- revoluţie
- firul ierbii
- imitaţie
- cacealma

CUVÂNT ÎNAINTE

PRIMA SLUJBĂ AM AVUT-O ÎN 1978: DENTIST ÎNTR-UN ORĂŞEL DIN SUDUL Chinei. Pentru că eram cel mai tânăr din spital, pe lângă extracţii mai aveam de făcut şi altele, adică, în fiecare vară, îmi puneam pe cap pălăria de paie, îmi luam în spate trusa medicală şi mă duceam din fabrică-n fabrică şi din grădiniţă-n grădiniţă să le fac vaccin muncitorilor şi copiilor.

O fi fost China pe vremea lui Mao Zedong săracă, dar reuşise să aibă un sistem de sănătate public bine pus la punct, prin care toţi cetăţenii erau vaccinaţi gratuit împotriva diverselor boli. Asta era sarcina mea. Pe atunci nu existau ace sau seringi de unică folosinţă, şi din cauza lipsurilor trebuia să le refolosim pe cele pe care le aveam. Metodele de sterilizare erau rudimentare – luam acele şi seringile folosite şi le spălam cu apă, apoi le înfăşuram una câte una în pânză, le puneam în câteva cutii din aluminiu pe care le băgam într-o oală mare în care turnam apă şi pe care o aşezam pe o sobă cu cărbuni şi le fierbeam în aburi timp de două ore, aşa cum faci cu pâinicile din făină de orez.

De la atâta folosire, aproape toate acele aveau vârful îndoit ca un cârlig, aşa că, după ce-l înfigeai în braţ să faci un vaccin, îl scoteai cu o bucăţică de carne. În prima zi în care m-am dus să fac vaccinuri, am mers mai întâi la o fabrică, unde muncitorii s-au pus la rând cu mânecile suflecate şi veneau unul câte unul cu braţul întins să-i înţep, lăsând de fiecare dată câte un grăunte de carne în ac. Muncitorii suportau durerea strângând din dinţi, cel mult icneau o dată sau de două ori. Nu-mi păsa de durerea lor. Toate acele erau îndoite la vârf şi aşa fuseseră şi până atunci, aşa că muncitorii se obişnuiseră deja, că erau vaccinaţi în fiecare an. Dar a doua zi m-am dus la grădiniţă, unde altfel au stat lucrurile – toţi copiii au început să plângă pentru că aveau pielea fragedă şi grăuntele de carne rămas în cârligul din vârful acului era mai mare decât al muncitorilor şi le

curgea şi mai mult sânge. Imaginea îmi este încă vie în minte: toţi copiii plângeau în hohote, iar cei care încă nu fuseseră vaccinaţi plângeau mai tare decât cei vaccinaţi. M-am gândit atunci că pentru un copil imaginea suferinţei este mai dureroasă decât durerea fizică, pentru că teama de durere e mult mai îngrozitoare decât durerea însăşi.

Am rămas ca trăsnit şi n-am ştiut ce să mai fac. În ziua aceea, după ce m-am întors înapoi la spital, nu m-am apucat imediat de spălat şi sterilizat, am luat o gresie şi mai întâi am pilit toate cârligele din capetele acelor, apoi le-am ascuţit din nou şi numai după aceea le-am spălat şi sterilizat. Dar acele erau vechi şi fuseseră folosite ani de zile, metalul nu mai ţinea nici el şi, după ce le-am pilit, le-am mai folosit de două, trei ori şi iar au făcut cârlige la vârf. Pilitul acelor de seringă devenise astfel o îndeletnicire obişnuită şi vedeam că pe zi ce trecea acele se făceau tot mai scurte. În vara aceea, m-am întors acasă după lăsarea întunericului şi, pentru că stăteam mult cu mâinile în apă şi pileam acele pe gresie, aveam mâinile pline de băşici.

De câte ori îmi amintesc toate acestea, mă simt vinovat, pentru că abia când copiii au început să plângă în hohote mi-am dat seama cât de mult sufereau muncitorii. De ce n-am putut să înţeleg suferinţa muncitorilor înainte să văd copiii plângând? Dacă înainte să le fac vaccin mi-aş fi înfipt mie în braţ un ac cu vârful îndoit şi l-aş fi scos cu o bucăţică din propria-mi carne sângerândă, aş fi înţeles ce însemna durerea, înaintea plânsetelor copiilor sau a icnetelor muncitorilor.

Sentimentul mi-a rămas întipărit în minte şi m-a urmărit continuu de-a lungul anilor în care am scris. Numai în momentul în care durerea altcuiva a devenit propria mea durere am înţeles cu adevărat ce înseamnă viaţa şi ce înseamnă să scrii. Mă gândesc că, în afară de durere, nimic altceva din lumea aceasta nu-i poate face pe oameni să comunice mai uşor, pentru că legătura pe care o naşte durerea izvorăşte din cel mai intim loc din inima omului. De aceea am scris în această carte despre vremurile dureroase ale Chinei şi despre propria mea durere, pentru că durerea Chinei este durerea mea.

HOMER, POETUL ORB DIN GRECIA ANTICĂ, SPUNEA: „Zeii aşa le ursiră cândva muritorilor, bieţii / Traiu-n mâhnire să-şi ducă, iar ei grijă n-au de nimica!“[1] La câteva sute de ani după el, marele gânditor chinez Mencius[2] spunea: „Durerea şi necazul ne ţin în viaţă, tihna şi plăcerea ne duc la pieire.“ Homer a împrumutat felul de a fi al zeilor care se află deasupra

tuturor şi a descris din perspectiva naratorului omniscient necazurile lumii şi nefericirea oamenilor. Mencius s-a folosit de experienţa de viaţă pentru a arăta că suferinţa îl poate face pe om să supravieţuiască, în vreme ce confortul şi plăcerea îl pot duce la pieire. Homer şi Mencius au trăit în perioade diferite şi au avut puncte de plecare diferite, dar atitudinea pozitivă şi optimismul de care dau amândoi dovadă ne fac să-i punem laolaltă când vorbim despre necazurile şi durerile noastre de astăzi.

Cu mult timp în urmă, Dante a scris un vers atât de simplu: „Precum săgeata care-n ţintă ştie să ajungă-n timp ce coarda mai vibrează.“[3] Inversând cauza şi efectul ne-a făcut să simţim viteza săgeţii. La fel par a fi şi schimbările rapide din societatea chineză a ultimilor 30 de ani – un tip de dezvoltare în care cauzele şi efectele au fost date peste cap. Aproape în fiecare zi ne confruntăm cu efectele, dar de foarte puţine ori încercăm să înţelegem cauzele care au generat aceste efecte. Rezultatul este că tensiunile şi problemele sociale care ne-au năpădit ca buruienile au fost acoperite de sentimentul de optimism generat de dezvoltarea economică rapidă. Ce vreau eu să fac este să parcurg drumul invers, să pornesc de la rezultatele aparent glorioase şi să caut cauzele oropsirii şi ale durerii de care vorbeau Homer şi Mencius.

Mi-ar fi foarte greu să încerc să vă povestesc în detaliu despre China de astăzi, iar povestirea ar fi mai lungă decât cele *O mie şi una de nopţi*. Vreau să fiu clar şi concis, şi de aceea am să pornesc în călătorie de la lucrurile pe care le auzim cel mai adesea în viaţa noastră de zi cu zi. Viaţa de zi cu zi poate părea măruntă şi plictisitoare, dar de fapt este atotcuprinzătoare, bogată, complexă şi tulburătoare. Politica, istoria, economia, societatea, cultura, amintirile, sentimentele, dorinţele, intimitatea etc. sunt toate prezente în viaţa noastră de zi cu zi. Ea se aseamănă mai degrabă cu o pădure întinsă, iar proverbul ne spune că „în pădurea mare trăiesc tot soiul de păsări“.

Când scriu această carte sunt ca un şofer de autobuz care merge dus–întors pe acelaşi traseu: prima staţie este şi ultima. Autobuzul meu plin de poveşti porneşte de la viaţa zilnică şi trece prin staţiile politică, istorie, economie, societate, cultură, amintiri, sentimente, dorinţe, intimitate şi prin alte câteva locuri al căror nume nu are importanţă; unele poveşti o să coboare, altele o să urce, şi uite-aşa, în lunga noastră călătorie cu poveşti care coboară şi urcă, am să conduc autobuzul înapoi la viaţa de zi cu zi. Sper ca povestirile mele care călătoresc prin timp şi spaţiu să reuşească să îmbine analiza raţională, experienţa perceptuală şi poveştile personale; şi

mai sper ca munca mea să deschidă un drum prin hăţiş. Iar dacă rafinamentul extraordinar al lui Homer şi durerea adâncă a lui Mencius m-au făcut să aleg un anumit drum pentru a-mi atinge scopul, am să le rămân profund recunoscător.

22 ianuarie 2010

Note

1. Homer, *Iliada*, trad. Dan Sluşanschi, Humanitas, Bucureşti, 2012, p. 495.

2. Mencius (Meng Zi, 372– 289 î.Cr.) este cel mai important gânditor confucianist, după Confucius.

3. Dante Alighieri, *Divina Comedie*, „Paradisul“, trad. E. Boeriu, cântul V, versurile 91–92, Biblioteca pentru toţi, Bucureşti, 1982, p. 48.

人民

popor

CÂND AM SCRIS ACEST CUVÂNT, AM AVUT IMPRESIA că nu l-am scris corect sau, mai bine zis, că nu seamănă cu cuvântul „popor“. Am închis ochii, m-am gândit o clipă şi, după ce i-am deschis, mi s-a părut că aducea puţin; am mai închis o dată ochii şi abia după ce i-am redeschis am fost sigur că nu l-am scris greşit. Aşa este el – uneori îmi pare străin, alteori îmi este foarte familiar.

Nu ştiu să mai existe în chineza de azi vreun cuvânt la fel de straniu ca „popor“ – un cuvânt care apare peste tot, dar pe care oamenii par să nu-l vadă niciodată. Numai funcţionarii de stat îl mai folosesc ori de câte ori deschid gura; poporul în sine îl foloseşte foarte rar, se poate spune că aproape l-a uitat. Noroc că-l mai scuipă funcţionarii de stat şi aşa îţi dai seama că încă mai există.

Înainte, „popor“ era un cuvânt foarte puternic. Ţara noastră poartă numele de Republica Populară Chineză[4], Preşedintele Mao ne-a spus să fim „în slujba poporului“ şi în timpul lui cel mai important ziar era *Cotidianul poporului*, în vreme ce noi, poporul, spuneam în fiecare zi că „după 1949, poporul a devenit stăpân“.

Când eram copil, „popor“ era un cuvânt la fel de grozav ca „Preşedintele Mao“; când am început să învăţ să scriu, acestea au fost primele cuvinte pe care le-am învăţat, şi numai după aceea am învăţat cum să-mi scriu numele sau pe-al părinţilor mei. Copil fiind, spuneam că „poporul este Preşedintele Mao şi Preşedintele Mao este poporul“.

Era în vremea Marii Revoluţii Culturale şi îmi expuneam mândru teoria peste tot pe unde mergeam. Mulţi păreau să aibă dubii, credeau că

observaţia mea era cam îndoielnică, dar nimeni nu se împotrivea pe faţă. Pe atunci, toată lumea era extrem de prudentă, pentru că nu trebuia decât să spui o vorbă nepotrivită că deveneai imediat contrarevoluţionar şi atrăgeai nenorocirea întregii familii. Părinţii mei au avut aceeaşi reacţie când le-am prezentat teoria mea – s-au uitat la mine cu atenţie şi mi-au zis mai pe ocolite:

— Nu pare să fie greşit ce spui, dar cel mai bine nu mai spune.

Aceasta a fost cea mai importantă teorie pe care am elaborat-o în anii copilăriei şi nu m-am îndurat să renunţ la ea, aşa că am continuat s-o expun. Într-o zi am găsit chiar şi o dovadă care să vină în sprijinul teoriei mele. Pe atunci circula sloganul „Preşedintele Mao este în inima mea“. Dezvoltând acest slogan, am spus:

— În inima fiecărui om din popor este Preşedintele Mao, atunci ce este în inima Preşedintelui Mao? Este întregul popor. Aşadar, poporul este Preşedintele Mao şi Preşedintele Mao este poporul.

Am văzut cum îndoiala de pe chipul oamenilor de la noi din orăşel dispare treptat, unii chiar dădeau din cap aprobator în semn că erau de acord cu mine, iar alţii începuseră să susţină şi ei acelaşi lucru. Primii care mi-au preluat teoria au fost tovarăşii mei, apoi adulţii.

Dar după ce tot mai mulţi oameni au început să declare că „Poporul este Preşedintele Mao şi Preşedintele Mao este poporul“, am intrat oarecum în criză, pentru că în epoca revoluţiei nu puteai să ceri patentă şi vedeam cum îmi pierd rapid statutul de inventator.

— Eu am fost primul care a spus asta, declaram peste tot pe unde mergeam.

Dar nimănui nu-i păsa şi până la urmă nici măcar tovarăşii mei n-au mai recunoscut că de la mine pornise totul. Când se confruntau cu argumentele mele logice sau cu rugăminţile mele jalnice, nu făceau decât să dea din cap şi să zică:

— Toţi spun la fel.

Am fost tare trist şi regretam nespus că-mi făcusem publică teoria. Mă gândeam că mai bine ar fi fost dacă aş fi ţinut-o ascunsă în inima mea şi nu i-aş fi spus-o niciodată nimănui, să mă pot bucura singur de ea toată viaţa.

ÎN ULTIMII ANI, OCCIDENTUL ESTE UIMIT DE SCHIMBĂRILE majore din China. Istoria pare să se schimbe în China la fel de rapid cum se schimbă măştile din opera din Sichuan[5], pentru că, în numai 30 de ani, China s-a transformat dintr-o ţară în care politicul era mai presus de orice într-o ţară

în care lucrul cel mai respectat este banul.

În momentele de răscruce ale istoriei, întotdeauna au loc evenimente cu o puternică încărcătură simbolică, iar incidentul din 1989, din Piaţa Tian'anmen, este un astfel de eveniment. Studenţii din Beijing au ieşit din campusuri şi s-au adunat în Piaţa Tian'anmen cerând democraţie şi libertate şi protestând împotriva corupţiei din sistem. Poziţia guvernului a fost inflexibilă, refuzând orice dialog cu studenţii, prin urmare, aceştia au intrat în greva foamei, iar lumea din Beijing a ieşit pe străzi în semn de solidaritate cu ei. În acel moment, oamenii nu erau foarte interesaţi de „democraţie" şi „libertate", ceea ce i-a făcut să iasă în număr mare în piaţă a fost sloganul „Jos corupţia". Era al unsprezecelea an al politicilor de reformă şi deschidere promovate de Deng Xiaoping[6]. Reformele au dus la creşterea preţurilor, dar şi economia se dezvolta constant, la fel cum creştea şi nivelul de trai. Cei mai mari beneficiari ai reformelor au fost ţăranii. Încă nu venise momentul anilor '90, în care o mulţime de fabrici aveau să dea faliment şi să se închidă şi când muncitorii aveau să devină victime. Tensiunile sociale nu erau foarte mari, nu era ca astăzi, când peste tot mocneşte furia. Era doar o societate cuprinsă de nemulţumire faţă de copiii unora aflaţi în posturi înalte, care se foloseau de avuţia ţării ca să se îmbogăţească, iar sentimentul de nemulţumire se concretizase în sloganul anticorupţie. Dar faţă de corupţia răspândită şi diversificată de acum, cei câţiva corupţi de atunci nu mai contează absolut deloc. Începând cu anii '90, corupţia în China a crescut cu o viteză la fel de mare ca şi economia.

Mişcarea care a cuprins ţara ca un foc s-a domolit în dimineaţa zilei de 4 iunie, în şuierul gloanţelor. În luna octombrie a aceluiaşi an, când m-am întors la Universitatea din Beijing, am găsit un peisaj complet schimbat. După lăsarea întunericului, apăreau, una după alta, pe malul Lacului fără Nume, umbrele cuplurilor de îndrăgostiţi, iar din cămine răsuna sunetul pieselor de *mahjong*[7] sau vocile acelora care învăţau pe dinafară liste de cuvinte în limba engleză. Nu trecuse decât o vară, dar totul se schimbase de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat în primăvară. Era un contrast uluitor, ce părea să demonstreze că înflăcărarea politică dezlănţuită în Piaţa Tian'anmen, sau, altfel spus, ardoarea politică acumulată de la Revoluţia Culturală încoace, fusese total epuizată într-un singur eveniment, după care pasiunea pentru politică fusese înlocuită de pasiunea pentru bani. Şi astfel, prosperitatea economică a anilor '90 a fost rezultatul natural al dorinţei generale de îmbogăţire.

După aceea, au apărut o groază de cuvinte noi, de exemplu: internaut,

acţionar, proprietar de fonduri, fan al diverselor celebrităţi, şomer, migrant etc., fiecare rupând câte o bucăţică din cuvântul „popor“, care şi aşa începuse să cam pălească. În timpul Revoluţiei Culturale, sensul cuvântului „popor“ era foarte clar: „muncitori, ţărani, soldaţi, intelectuali şi comercianţi“. Sensul lui „comerciant“ nu era acela de „neguţător“, ci se referea la masele implicate în activitatea de comerţ, de exemplu, vânzătorii din magazine. Cred că după incidentele din Tian’anmen conţinutul cuvântului „popor“ s-a schimbat în totalitate, adică a suferit o reorganizare de capital în urma căreia sensul iniţial a fost eliminat şi înlocuit de sensuri noi.

În cei peste patruzeci de ani care au trecut de la Revoluţia Culturală şi până astăzi, realităţile chineze au golit „poporul“ de conţinut, sau, ca să folosesc un termen economic foarte la modă în China de azi, „poporul“ nu mai este decât o firmă-fantomă – în diverse epoci are sensuri diferite pe piaţă.

ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1989, BEIJINGUL ERA RAIUL ANARHIŞTILOR. Poliţia dispăruse brusc, sarcinile ei fiind preluate de studenţii şi locuitorii oraşului. Cred că niciodată nu o să mai existe un astfel de Beijing: ţelurile şi speranţele comune au menţinut ordinea în oraş, în ciuda lipsei poliţiei. Când ieşeai pe stradă, simţeai căldura prieteniei suflându-ţi în faţă, puteai merge cu metroul sau cu autobuzul fără bilet, oamenii îşi zâmbeau, fără să se simtă străini. Certurile pe care le auzeai adesea pe stradă încetaseră; vânzătorii ambulanţi, care de obicei ţineau la fiecare bănuţ, le ofereau acum mâncare şi apă demonstranţilor; pensionarii îşi scoteau banii din carnetele lor subţiri de economii şi îi donau studenţilor, care făceau greva foamei în piaţă; până şi hoţii dăduseră o declaraţie în numele Asociaţiei hoţilor, anunţând că suspendau orice activitate de furt în semn de sprijin pentru studenţii în greva foamei. Beijingul din acele zile era într-adevăr un oraş în care „toţi erau fraţi“[8].

În China, dacă locuieşti la oraş, ai un sentiment de care nu poţi să scapi – că sunt foarte mulţi oameni. Dar numai dacă ai văzut milioanele care demonstrau în Piaţa Tian’anmen, poţi simţi cu adevărat că aceasta este cea mai populată ţară din lume. În fiecare zi, în Tian’anmen erau oameni câtă frunză şi iarbă – studenţii veniţi din alte locuri ţineau discursuri prin colţurile pieţei sau pe stradă până când rămâneau fără voce şi, deşi aproape că nu mai puteau scoate nici un sunet, tot se încăpăţânau să vorbească; bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni stăteau adunaţi în jurul lor şi nu conta dacă

erau vârstnici trecuţi prin greutăţile vieţii sau mame cu copii în braţe, îi priveau cu feţe de copil plini de respect, dădeau aprobator din cap şi-i aplaudau chiar dacă opiniile studenţilor erau naive.

Au fost şi momente amuzante. Într-o după-amiază, eram într-o sală întunecoasă de la Academia de Ştiinţe Sociale, de lângă Jianguomen, unde participam la o întâlnire a Uniunii Intelectualilor din Capitală. Îl aşteptam pe Yan Jiaqi, unul dintre consilierii politici ai lui Zhao Ziyang[9], când i-am auzit pe unii dintre cei prezenţi că îl criticau pe editorul-şef adjunct al unui ziar care tocmai publicase declaraţia Uniunii Intelectualilor din Capitală. Erau nemulţumiţi că numele lor apăreau în lista semnatarilor după numele unora mai puţin importanţi decât ei. Îl întrebau nemulţumiţi pe editor de ce îi pusese după unii mai puţin faimoşi decât ei şi, deşi sărmanul editor le tot repeta că nu era responsabilitatea lui, ba chiar le-a cerut şi scuze, ei tot nu-l slăbeau. Circul nu a încetat decât la venirea lui Yan Jiaqi.

Era prima dată când îl întâlneam pe Yan Jiaqi şi nici nu l-am mai văzut de atunci. Îmi amintesc foarte clar acea după-amiază. Yan, un intelectual care avea ocazia să se întâlnească foarte des cu Zhao Ziyang, a pătruns plin de îngrijorare în sala întunecoasă, în care s-a făcut linişte, şi ne-a dat o veste proastă:

— Ziyang este la spital, ne-a anunţat cu voce gravă.

La situaţia politică de atunci, dacă vreun politician se interna în spital însemna că fie nu mai avea nici un fel putere, fie se ascundea. Când Yan Jiaqi ne-a dat vestea că Zhao Ziyang se internase, intelectualii din sală au înţeles imediat că ceva s-a întâmplat şi imediat unii s-au strecurat uşor afară, pentru ca în cele din urmă să se împrăştie toţi ca frunzele în vântul toamnei.

După incidentele din Piaţa Tian’anmen, Zhao Ziyang a dispărut din viaţa publică şi abia în 2005, după ce a murit, Agenţia China Nouă a publicat o ştire scurtă despre acest important om politic: „După o luptă grea şi îndelungată cu probleme ale aparatului respirator şi cardiovascular şi după spitalizări repetate, starea de sănătate a tovarăşului Zhao Ziyang s-a înrăutăţit, iar eforturile de resuscitare au fost zadarnice. A decedat la 17 ianuarie, la Beijing, la vârsta de 85 de ani.“

În China, până şi ştirile despre decesul unui ministru retras din activitate sunt mai lungi decât aceasta. În plus, nu se menţiona nimic despre viaţa acestui membru de partid şi conducător al Chinei sau despre înmormântare. Numai că un grup de petiţionari, oameni aflaţi cel mai jos în „popor“, care trăiau în jurul Gării de Sud, au aflat prin nu ştiu ce căi data

înmormântării, s-au organizat ad-hoc şi au plecat să-şi ia rămas-bun de la Zhao Ziyang. Au fost împiedicaţi de poliţie să participe la ceremonie, pentru că nu aveau autorizaţie de intrare în incintă, dar ei tot şi-au pus pancartele comemorative pe zidurile de-afară.

Petiţionarii alcătuiesc stratul cel mai de jos al societăţii şi sunt victimele corupţiei. După ce au fost supuşi la tot felul de nedreptăţi şi presiuni, s-au dus plini de speranţă la tribunal şi au crezut că justiţia le poate face dreptate, dar corupţia din sistem i-a făcut să-şi piardă total încrederea în ea. Vin cu petiţiile la Beijing, crezând cu naivitate că funcţionarii mai înalţi le pot face dreptate, de aceea li se mai spune şi „refugiaţi de justiţie“.

În China sistemul extrajudiciar al petiţiilor le mai dă o speranţă celor care au suferit o nedreptate şi le permite victimelor corupţiei şi injustiţiei să viseze că mai există şi magistraţi cinstiţi. Istoria acestui sistem este veche, îşi are originile în tradiţia guvernării umaniste şi îi face pe oameni să se încreadă mai mult în demnitarii cinstiţi decât în justiţie. Petiţionarii cutreieră de colo până colo, cheltuind tot ce le-a mai rămas, visând că într-o zi o să întâlnească un demnitar cinstit care să le facă dreptate. În 2004, cifrele oficiale arătau că numărul petiţiilor ajunsese la zece milioane. Cu greu poate cineva să-şi imagineze viaţa pe care o duc petiţionarii – suferă de foame, dorm pe stradă, poliţia îi goneşte ca pe nişte cerşetori şi mai sunt numiţi şi „alienaţi mintal“ de unii intelectuali care duc o viaţă lipsită de griji.

Acesta a fost „poporul“ care în ianuarie 2005 s-a dus să-şi ia rămas-bun de la Zhao Ziyang. Spuneau că Zhao Ziyang a fost „cel mai nedreptăţit om din China“, mult mai nedreptăţit decât ei. Şi ei suferiseră nedreptăţi, dar tot mai puteau să facă o petiţie, pe când Zhao Ziyang „n-avea cui să se mai plângă“.

LA SFÂRŞITUL LUNII MAI M-AM ÎNTORS ACASĂ ÎN Zhenjiang[10] să rezolv nişte treburi, iar pe 3 iunie după-masă am luat trenul înapoi spre Beijing. Stăteam întins pe cuşeta de sus dintr-un vagon de dormit şi ascultam sunetul pe care îl făceau roţile de tren pe şine. S-au aprins luminile în vagon şi mi-am dat seama că afară se lăsa întunericul. Mă gândeam că mişcarea studenţilor părea la fel de lungă ca un maraton, nu reuşeam să-i văd capătul. Dar când m-am trezit de dimineaţă aproape de Beijing, am auzit în difuzoare vocea plină de emoţie a crainicului şi am înţeles că armata intrase deja în piaţă.

După şuierele gloanţelor de pe 4 iunie, studenţii au început să se retragă. Îmi aduc clar aminte mulţimea imensă pe care am văzut-o când am ieşit dimineaţa din gară; eu mă întorceam în oraş tocmai când o groază de oameni îl părăseau. Cu rucsacul în spate, am ieşit în piaţeta din faţa gării lovindu-mă de valul de oameni care intra în gară şi am înţeles că foarte curând urma să plec şi eu din oraş.

Am plecat pe 7 iunie. Circulaţia pe linia Beijing– Shanghai era întreruptă pentru că arsese un tren care mergea înspre Shanghai, iar planul meu era să ocolesc cu trenul până la Wuhan[11] şi de acolo să mă întorc în Zhejiang cu feribotul. Am închiriat împreună cu alţi câţiva o maşină cu remorcă să ne ducă pe bulevardul Chang'an[12] până la gară. Cu câteva zile înainte, Beijingul era un oraş în fierbere, acum părea rece şi lipsit de viaţă, aproape că nu mai zăreai oameni pe stradă. Mai erau câteva maşini arse din care încă ieşeau firicele de fum, iar când am ajuns pe podul din Jianguomen am văzut un tanc cu ţeava înspăimântătoare îndreptată înspre amărâţii de noi. Când am sosit la gară, ne-am îmbulzit la casele de bilete şi cu chiu, cu vai am reuşit să ne luăm bilete fără loc. La intrarea pe peron, militarii ne-au verificat cu stricteţe şi nu ne-au lăsat să trecem până când nu s-au convins că nu semănam cu nici unul din cei aflaţi pe mandatele de arestare.

N-am văzut niciodată un tren mai aglomerat decât acesta. Era plin de studenţii care fugeau din Beijing, şi călătorii erau atât de înghesuiţi, de nu aveai loc să arunci un ac. Partea proastă a fost că la o oră după plecarea trenului din gară am vrut la toaletă şi, după ce m-am luptat din răsputeri să mă îndrept înspre ea, pe la jumătatea drumului mi-am dat seama că era în zadar. Cineva striga şi lovea cu putere să deschidă uşa toaletei, care era şi ea plină de oameni, iar cei dinăuntru ţipau că nu aveau cum să deschidă. A trebuit să mă ţin vreme de trei ore, până am ajuns la Shijiazhuang, unde am sărit repede din tren, am ieşit din gară, am mers mai întâi la o toaletă şi apoi am căutat un telefon public de unde l-am sunat pe redactorul-şef al unei reviste literare din localitate şi l-am rugat să mă ajute. „Este un haos de nedescris, nu te mai duce nicăieri, rămâi şi scrie ceva pentru noi", mi-a propus redactorul, după ce i-am povestit cum stăteau lucrurile.

Am rămas în Shijiazhuang o lună de zile, dar nu-mi prea stătea mintea la scris. La început, în fiecare seară, la televizor transmiteau continuu imagini cu studenţii pe numele cărora se emiseseră mandate de arestare şi care fuseseră arestaţi. Practica aceasta de a transmite în buclă aceeaşi ştire nu am mai văzut-o decât în timpul Olimpiadei, când atleţii chinezi câştigau medalii de aur. Eram departe de casă, într-o cameră de hotel străină, mă

uitam la feţele inexpresive ale studenţilor arestaţi, ascultam vocea plină de emoţie a crainicului şi în acel moment am simţit ce era frica.

Într-o zi, imaginile de la televizor s-au schimbat brusc – nu mai erau nici imagini cu studenţii arestaţi şi nici explicaţii pompoase. Arestările continuau, dar la televizor reveniseră emisiunile cu care eram obişnuit, cele cu ţara noastră prosperă. Vocea crainicului care cu o zi înainte denunţase cu vehemenţă crimele studenţilor arestaţi era acum plină de voioşie şi aducea elogii unei naţiuni înfloritoare. Aceasta a fost ziua în care incidentele din Piaţa Tian'anmen au dispărut din mass-media, la fel cum dispăruse şi Zhao Ziyang. De atunci încoace n-am mai auzit nici o vorbă despre ele, de parcă nici nu au existat – au fost şterse în totalitate. Chiar şi cei care au participat la protestele din primăvara–vara anului 1989 par să le fi uitat; probabil că stresul vieţii care a urmat nu le-a mai dat răgazul să-şi amintească evenimentele trecute. Douăzeci de ani mai târziu a apărut un fenomen îngrijorător: puţini sunt tinerii din ziua de azi care au auzit de evenimentele din Piaţa Tian'anmen, şi chiar şi cei care au auzit despre ele nu reuşesc să spună decât ceva foarte vag: „Am auzit că ar fi ieşit multă lume în stradă."

CEI DOUĂZECI DE ANI AU TRECUT ÎNTR-O CLIPITĂ, dar sunt sigur că amintirile istoriei nu se vor pierde la fel de repede. Cred că fiecare om care a participat la evenimentele din Tian'anmen, indiferent de ce crede acum, îşi va da seama într-o zi că i-au rămas adânc întipărite în minte. Ce m-a marcat cel mai puternic pe mine a fost că am înţeles ce înseamnă „popor".

Uneori este nevoie de o şansă pentru ca un om să se întâlnească cu un cuvânt. Ce vreau să spun este că fiecare om se întâlneşte de-a lungul vieţii cu foarte multe cuvinte, pe unele le înţelege de la prima privire, cu altele însă trăieşte o viaţă întreagă fără a le înţelege. „Popor" este un cuvânt greu de înţeles. A fost primul cuvânt pe care l-am învăţat, pe care l-am scris, care m-a însoţit de-a lungul drumului meu prin viaţă, apărându-mi neîncetat în faţa ochilor şi răsunându-mi continuu în urechi, dar care nu a făcut niciodată parte din mine cu adevărat. Aşa a fost până când am împlinit 29 de ani şi când ceva care s-a întâmplat târziu într-o noapte mi-a îngăduit să-l înţeleg. Abia când m-am întâlnit într-adevăr cu acest cuvânt – şi nu vorbesc de o întâlnire lingvistică, socială sau antropologică, ci de una adevărată, dincolo de orice fel de teorie sau definiţie –, am putut spune: cuvântul „popor" nu este gol de conţinut, pentru că eu am văzut că are carne şi sânge şi i-am auzit bătăile puternice ale inimii.

Ce m-a făcut pe mine să înţeleg acest cuvânt nu au fost zecile de

milioane de oameni care demonstrau în Tian’anmen, ci o întâmplare care a avut loc la sfârşitul lunii mai, târziu în noapte. În Beijing fusese deja declarată legea marţială, iar studenţii şi locuitorii oraşului ieşiseră să apere principalele artere de circulaţie, podurile şi gurile de metrou şi să împiedice trupe militare înarmate să pătrundă în piaţă. Eu locuiam la Institutul de Literatură „Lu Xun“[13], în partea de est a oraşului, şi în fiecare după-amiază mă suiam pe o bicicletă veche ce gemea din toate încheieturile şi care nu avea sonerie, şi mă duceam în piaţă. Rămâneam acolo până târziu în noapte sau până se lumina de ziuă şi numai după aceea mă întorceam la institut.

La sfârşit de mai în Beijing, după-amiezile sunt foarte calde, dar nopţile sunt reci. Îmi aduc aminte că am plecat într-o după-amiază când era foarte cald şi nu aveam pe mine decât o cămaşă cu mânecă scurtă, dar după miezul nopţii mi se făcuse foarte frig. Cum pedalam înapoi din piaţă, vântul rece mă bătea direct în faţă, încât fiecare părticică din mine tremura la fel cum tremura sub mine bicicleta cea veche. Felinarele erau stinse şi singura care-mi lumina drumul era luna. De ce pedalam, de ce mi se făcea mai frig. Când m-am apropiat de Hujialou, am simţit cum din noaptea adâncă pătrundea un curent cald care devenea tot mai puternic pe măsură ce înaintam. Undeva departe răsuna un cântec şi se zăreau câteva lumini strălucind. Apoi, imaginea care mi-a răsărit în faţa ochilor m-a lăsat mut de uimire. Înconjurat de valuri de căldură, am văzut întregul pod de la Hujialou luminat de focuri şi peste zece mii de oameni stând de veghe pe pod şi pe drumurile de sub el, cântând plini de însufleţire imnul naţional: „Să faceţi din carnea şi sângele nostru un nou Zid! Poporul chinez a ajuns la o răscruce, când fiecare om trebuie să dea ultimul strigăt: Sculaţi, sculaţi, sculaţi! Să ne unim într-o singură fiinţă…“

Nu aveau arme, dar credeau cu tărie că trupurile lor din carne puteau opri trupele şi tancurile. Aburul fierbinte care se ridica în valuri din marea de oameni îţi dădea impresia că fiecare dintre ei era o torţă aprinsă. Până atunci crezusem că lumina călătorea mai departe decât sunetul, iar sunetul, mult mai departe decât căldura corpului uman. Dar în noaptea aceea, când eu aveam 29 de ani, am descoperit că greşeam. Vocea poporului unit călătoreşte mult mai departe decât lumina, iar căldura corpului lui ajunge mult mai departe decât vocea. În sfârşit am înţeles ce însemna „popor“.

15 aprilie 2009

Note

4. În limba chineză nu există diferenţe între substantivul „popor“ (*renmin*) şi adjectivul „popular“ (*renmin*). Republica Populară Chineză a fost fondată la 1 octombrie 1949, care a devenit ziua naţională şi care împarte istoria Chinei în perioada de dinainte şi de după eliberare.

5. Opera din Sichuan este un gen de teatru din provincia Sichuan a cărui caracteristică este schimbarea foarte rapidă a măştilor care acoperă faţa actorilor.

6. Deng Xiaoping (1904–1997) a fost cel mai important conducător al Chinei de după Mao Zedong, promotorul – începând cu anul 1978 – al politicilor de reformă şi deschidere (*gaige kaifang*).

7. *Mahjong* (*majiang*) este un joc de noroc care se joacă cu piese asemănătoare celor de rummy.

8. Sintagma „toţi erau fraţi“ (*si hai yhi nei jie xiongdi*, „Cele patru mări fraţi o să-i fie“) este un fragment din *Analectele* lui Confucius, capitolul *Yan hui* (vezi Confucius, *Analecte*, trad. din chineză de Florentina Vişan, Humanitas, Bucureşti, 1995, p. 200).

9. Zhao Ziyang (1919–2005) a fost secretarul general al Partidului Comunist Chinez între 1987 şi 1989. A fost forţat să se retragă după incidentele din Tian’anmen, din 1989, fiindcă nu era de acord cu intervenţia brutală a guvernului pentru a pune capăt manifestaţiei. A rămas în arest la domiciliu până la moarte, în 2005.

10. Provincie pe malul Mării Chinei de Est, la sud de Shanghai.

11. Wuhan este cel mai mare oraş din centrul Chinei, capitala provinciei Hubei.

12. Bulevardul Chang’an (Bulevardul Păcii Eterne) este cel mai important bulevard din Beijing, care trece prin faţa Porţii Tian’anmen şi delimitează la nord Piaţa Tian’anmen.

13. Institutul de Literatură „Lu Xun“ (Lu Xun Wenxue Xueyuan) este denumit astfel după cel mai important scriitor chinez de la începutul secolului XX (Lu Xun, 1881–1936).

领袖

conducător

CONDUCĂTORUL DESPRE CARE VORBESC AICI ESTE acela care are prerogative speciale, cel care asistă la parada organizată cu ocazia zilei naţionale din balconul Porţii Tian’anmen şi este singurul care le poate face participanţilor semn cu mâna. Ceilalţi lideri nu au dreptul de a face cu mâna, nu pot decât să stea lângă acesta şi să aplaude. Cel despre care vorbesc este Mao Zedong.

În timpul Revoluţiei Culturale, Mao Zedong urca în Poarta Tian’anmen îmbrăcat în uniformă militară şi, nu se ştie din ce motive, poate că îi era prea cald sau poate de bucurie, îşi scotea şapca şi o flutura dinaintea maselor adunate în piaţă. Cea mai frumoasă imagine a lui Mao Zedong făcând din mână este după ce a înotat în fluviul Yangtze, când, suit pe un vaporaş şi îmbrăcat numai în slip, saluta cu mâna mulţimea adunată pe maluri. În Mao se întrupau şiretenia şi iscusinţa politicianului şi încăpăţânarea poetului de a face lucrurile în felul său, şi de aceea măsurile la care chibzuise vreme îndelungată erau anunţate prin tot felul de improvizaţii.

Dazibao, afişele revoluţionare scrise cu caractere de-o şchioapă, au apărut odată cu Revoluţia Culturală. Afişele lipite pe ziduri erau la fel de mari ca ferestrele din clădirile tradiţionale; cele mici erau din două coli lipite una sub alta, cele mari erau din cinci, şase coli. Cred că aceasta a fost cea mai mare expoziţie de caligrafie din istoria Chinei, pentru că printre caracterele dezlânate care împânzeau străzile şi aleile din toată ţara mai apăreau din loc în loc şi unele foarte frumoase. Oamenii se opreau şi le citeau cu mult interes. Afişele erau scrise aproape toate în acelaşi limbaj

revoluţionar, cu foarte mici diferenţe, dar cititorii erau entuziasmaţi pentru că începuseră să critice deschis demnitari care în mod normal îşi etalau autoritatea peste tot.

Apariţia afişelor poate fi văzută ca un act prin care oamenii obişnuiţi i-au înfruntat pe cei aflaţi la putere. Când membrii Comitetului Central al Partidului şi alţi înalţi demnitari din Beijing au încercat să interzică acest tip de activitate, Mao Zedong nu s-a folosit de puterea lui fără limită pentru a-i împiedica, ci, la fel ca masele, a scris un afiş – „Bombardaţi centrul de comandă!“ – în care spunea că în Partidul Comunist existau două centre de comandă, unul al proletariatului şi unul al capitaliştilor. Vă puteţi imagina isteria maselor din acel moment – măreţul conducător Mao Zedong a scris un afiş, oare ce însemna asta? Însemna că Mao Zedong îndura aceleaşi greutăţi pe care le îndurau masele. Urmarea naturală a fost că Marea Revoluţie Culturală Proletară a cuprins întreaga Chină ca o flacără.

Dacă ne uităm în istorie, toţi împăraţii chinezi, indiferent dacă proveneau din rândurile aristocraţiei sau dintre oamenii obişnuiţi, odată ajunşi împăraţi vorbeau şi se comportau ca împăraţii. Singurul care face excepţie este Mao Zedong, care după ce a devenit conducătorul suprem s-a comportat cu totul altfel decât un conducător, surprinzându-i pe ceilalţi lideri ai partidului. Era foarte priceput la instigarea maselor, şi în timpul Revoluţiei Culturale apărea adesea în balconul din Tian’anmen să se întâlnească cu studenţii şi revoluţionarii fanatici, să facă în aşa fel încât valul Revoluţiei Culturale să se înalţe tot mai mult.

Episodul înotului din fluviul Yangtze a fost un exemplu minunat al stilului său unic. La 16 iulie 1966, Mao Zedong a apărut brusc la o întrecere publică de înot în apele fluviului Yangtze, din Wuhan, şi în uralele şi aplauzele oamenilor adunaţi pe cele două maluri, pe fundalul sonor al cântecului *Estul este roşu*[14] care izbucnea din difuzoare, Mao Zedong, în vârstă de 73 de ani, a înfruntat vântul şi valurile şi împreună cu alţi 5 000 de oameni a înotat în apele fluviului. Entuziasmaţi peste măsură, cei care înotau alături de el strigau plini de însufleţire:

— Trăiască Preşedintele Mao!

Apa murdară le intra în gurile deschise pentru a striga slogane, se ducea până în stomac, dar după ce ieşeau la mal spuneau că apa era „deosebit de dulce“. După ce a înotat, Mao s-a suit la bordul unui vaporaş şi, ridicându-şi slipul, i-a făcut maiestuos cu mâna mulţimii înghesuite pe maluri. A dat scurt din mână, apoi a intrat în cabină să se schimbe. Emisiunile de ştiri au editat apoi scena în care Mao Zedong saluta

mulţimea, făcând-o să pară mult mai lungă, iar posterele de propagandă care au imortalizat în mod repetat acest moment l-au făcut să dureze mai mult de zece ani.

A doua zi, în *Cotidianul poporului* scria: „Faptul că Preşedintele Mao Zedong, conducătorul nostru iubit, este atât de sănătos e cea mai mare bucurie a întregului popor chinez şi a popoarelor revoluţionare din întreaga lume!“ Mao însuşi a scris despre înotul în fluviu într-una din poeziile sale, *În înot*: „Nu-mi pasă de vântul care bate şi valurile care mă lovesc / Tot e mai bine decât să mă plimb fără nici o treabă prin curtea casei.“ El este conducătorul despre care scriu şi care prin câteva gesturi relativ neimportante a transformat Revoluţia Culturală într-o adevărată nebunie.

Înotul lui Mao Zedong în fluviul Yangtze a fost prezentat într-un film documentar difuzat în repetate rânduri în China şi în afara ei; a fost subiectul posterelor de propagandă care umpleau zidurile oraşelor şi satelor. Îmbrăcat numai în slip, Mao Zedong din posterele de propagandă era înconjurat de muncitori, ţărani, soldaţi din Armata de Eliberare[15], studenţi şi muncitori în comerţ; el le făcea cu mâna zâmbind, iar ei păreau că se avântă înainte debordând de fericire. Care om politic a mai apărut îmbrăcat numai în slip şi făcând cu mâna poporului? Mao Zedong a fost singurul cu acest stil absolut neobişnuit.

De fapt, aşa era el din perioada războiului antijaponez, când încă nu devenise conducătorul Chinei şi o ducea greu în grotele din Yan’an[16]. În timpul unui interviu cu un reporter american, Mao stătea cu mâinile vârâte în pantaloni prinzând păduchi, discutând liber despre inevitabilitatea victoriei în războiul împotriva Japoniei.

După ce a început Revoluţia Culturală, de fiecare dată când Mao Zedung făcea cu mâna, liderii din partid care stăteau lângă el nu mai aplaudau doar, ci dădeau şi ei uşor din mâna dreaptă, în care ţineau *Citate din Preşedintele Mao*[17], numită şi „preţioasa cărticică roşie“. Cărticica roşie le-a dat şi lor ocazia să facă semn cu mâna. Bineînţeles că mâna lor nu era ridicată la fel de sus ca a Preşedintelui Mao şi nici gesturile lor nu erau la fel de largi.

În timpul Revoluţiei Culturale, liderii din partid fluturau cărticica roşie pentru a saluta masele revoluţionare şi când Mao Zedong nu era prezent. Aşa cum vedetele din zilele noastre nu ies nici în ruptul capului în public fără să fie machiate, nici liderii partidului nu ieşeau în public fără cărticica roşie; era machiajul lor politic.

Partidul Comunist are astăzi conducere colectivă; când cei nouă

membri ai Comitetului Politic Executiv al Partidului participă împreună la o conferinţă de presă, le fac cu mâna în acelaşi timp reporterilor, toţi ridică mâna la aceeaşi înălţime şi fac gesturi la fel de largi. În momente ca acestea îmi apare vie în faţa ochilor imaginea lui Mao Zedong în balconul Porţii Tian'anmen, el făcând cu mâna, iar cei din jurul lui aplaudând, şi am impresia că în China de azi nu mai există nici un conducător, doar lideri.

La mulţi ani după moartea adevăratului conducător Mao Zedong, au apărut ca ciupercile după ploaie liderii-surogat. După 1990, întreaga ţară a fost cuprinsă de moda concursurilor de frumuseţe, cărora le-au urmat imediat concursuri la fel de extravagante de ales diverşi lideri: lideri în modă, lideri în eleganţă, în farmec şi în frumuseţe feminină. Deşi sunt tot felul de concursuri de frumuseţe, toate au în centru aceeaşi idee, de exemplu „Concursul frumoaselor cu păr de argint", la care participă femei cu vârste de peste 60 de ani, „Concursul frumoaselor ameţite", în care fete tinere şi frumoase beau până nu mai pot, sau „Concursul frumuseţii artificiale", la care participă femei cu operaţii estetice.

Concursurile de lideri nu au nici un fel de limită, drept pentru care apar lideri din toate domeniile: lideri tineri, lideri copii, lideri de viitor, lideri în inovaţii, lideri în imobiliare, lideri IT, lideri în media şi comunicaţii, lideri în comerţ şi lideri întreprinzători, etc… Sunt atât de mulţi lideri în China de astăzi, că te ia durerea de cap. Când sunt mulţi lideri, bineînţeles că şi summiturile sunt multe: summitul liderilor din comerţ, summitul liderilor antreprenori, al liderilor din media şi comunicaţii; summituri-surogat care au pretenţia că nu sunt cu nimic mai prejos decât summitul G8. Sunt şi concursuri de lideri geografici sau tehnologici, cum ar fi liderii în materie de peisaje sau liderii în domeniul lifturilor. Aceasta este China de azi, cea de după Mao Zedong: până şi printre lifturi există unul care conduce. Habar nu am din ce colţişor o să mai răsară mâine o nouă grămadă de lideri.

Dacă ar fi să alegem care cuvânt s-a devalorizat cel mai repede şi mai mult în China ultimilor treizeci de ani, fără îndoială ar fi cuvântul „conducător".

În timpul Revoluţiei Culturale, „conducător" era un cuvânt sfânt şi măreţ, era un substitut pentru „Preşedintele Mao", se poate chiar spune că era proprietatea lui. Nimeni nu ar fi îndrăznit să se numească pe sine „conducător", nici măcar în vis nu aveai atâta curaj. Cuvântul le era interzis tuturor chinezilor în afară de Mao Zedong. Pe vremea aceea, una dintre cele mai des auzite expresii era „patria sfântă şi inviolabilă", din care preluaserăm sintagma „sfânt şi inviolabil". Aşa era şi acest cuvânt, sfânt şi

inviolabil, şi la fel de sfânt şi inviolabil era şi numele de familie Mao.

Soţia mea mi-a povestit că în orăşelul ei natal trăia un preşedinte de sindicat pe care îl chema Mao şi care răspundea atunci când oamenii îl strigau „Preşedintele Mao“. Urmarea a fost că în timpul Revoluţiei Culturale a fost denunţat pentru vina de a fi adus pe lume un al doilea Preşedinte Mao. Şi de atunci încolo, nu a avut decât de suferit. Degeaba se apăra el cu ochii plini de lacrimi, că nu el se striga aşa, ceilalţi îi spuneau „Preşedintele Mao“, că mulţimea revoluţionară care l-a denunţat i-a zis:

— Ceilalţi pot să te strige, tu nu ai voie să răspunzi. Dar tu ai răspuns, deci eşti un contrarevoluţionar.

Când eram copil, îmi părea aşa de rău că mă cheamă Yu şi nu mă cheamă Mao, şi adesea îi învinuiam în sinea mea pe tata şi pe mama că nu aveau şi ei o rudă pe care s-o cheme Mao. Nu ştiam că pentru oamenii de rând Mao era un nume sfânt şi măreţ, dar în acelaşi timp un nume primejdios.

PE VREMEA ACEEA ERA FOARTE DES FOLOSITĂ O metaforă: spuneam că Partidul Comunist era mama poporului. Eu mă gândeam că dacă exista o mamă trebuia să existe şi un tată, şi cine era tatăl poporului chinez? Fireşte că era Mao Zedong. În gândirea mea de copil, Partidul Comunist devenise doamna Mao, dar ce era de făcut cu adevărata doamnă Mao, Jiang Qing? Eu eram doar un soldăţel din Gărzile Roşii[18] şi nu ştiam decât că femeile erau egale cu bărbaţii şi că un bărbat nu putea să aibă mai mult de o soţie. Nu ştiam că în trecut un bărbat putea să aibă câteva soţii şi nici nu mi-aş fi închipuit că în zilele noastre bărbaţii chinezi o să ajungă să aibă o a doua soţie[19] şi o amantă. Am tot căutat o soluţie cu mintea mea de copil, dar, oricât mi-am stors creierii, tot nu am găsit una care să le cuprindă pe amândouă.

În copilărie, pe lângă Mao Zedong, mai aveam în minte încă patru conducători străini. Când eram în clasa întâi, deasupra tablei din sala de clasă stătea agăţat portretul lui Mao Zedong, iar în spatele clasei erau agăţate pe perete portretele lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin. Marx, Engels, Lenin şi Stalin au fost primii străini pe care i-am văzut. Ne uitam curioşi la Marx şi la Engels, care aveau părul mai lung decât al fetelor din oraş, pentru că pe atunci toate fetele aveau părul tuns la baza urechii. Frizurile lui Lenin şi Stalin erau normale din punctul nostru de vedere. Când eram copii, deosebeam bărbaţii şi femeile după frizură, şi de aceea părul lung al celor doi ne făcea curioşi. Mai ales Marx, cu zulufii lui care aproape că îi

acopereau urechile. Aşa erau şi urechile fetelor din oraş: când se ascundeau, când ieşeau la iveală din păr. Noroc că Marx avea faţa acoperită cu barbă, ceea ce ne-a făcut să nu mai avem îndoieli în ceea ce privea sexul acestuia. Şi, cu toate acestea, unul dintre colegii mei de clasă a ignorat total existenţa bărbii şi a declarat în mod deschis: „Marx este femeie.“

Puţin a lipsit ca acest coleg să fie denunţat ca mic contrarevoluţionar. Revoluţia Culturală începuse şi era la noi în şcoală o elevă de clasa a doua care împăturise portretul lui Mao Zedong, încât făcuse ca pe faţa acestuia să apară forma unei cruci. A fost denunţată şi noi o strigam „micuţa contrarevoluţionară“. A fost organizată o şedinţă de critică la care a participat întreaga şcoală, în timpul căreia ea, plângând aşa de amarnic, de nu înţelegeai ce spune, şi-a mărturisit crimele contrarevoluţionare.

După şedinţa de critică, învăţătorul ne-a adunat pe toţi elevii din clasa întâi şi ne-a cerut să-i demascăm pe micii contrarevoluţionari ascunşi printre noi. Îmi aduc aminte că au fost demascaţi doi copii. Nu ştiam cum îl cheamă pe primul, şi învăţătorului i-a luat o vreme să-şi dea seama că era copilul de trei ani al vecinilor celui care îl denunţase. Vina lui era că spusese o vorbă contrarevoluţionară, într-o zi când se lăsa seara. Spusese „A asfinţit soarele“. Pe atunci era ceva obişnuit să-i spunem lui Mao „soarele roşu“, şi nu puteai să foloseşti oricum cuvântul „soare“, nu puteai să spui decât „Se lasă întunericul“. Copilul spusese că asfinţise soarele, ceea ce era identic cu a spune că asfinţise Mao Zedong.

Cel de-al doilea copil denunţat era chiar acela care spusese că Marx era femeie. De frică se făcuse alb la faţă şi, când învăţătorul l-a întrebat dacă chiar spusese aşa ceva, a început să plângă în hohote, de-i curgeau lacrimile şi mucii. Răspunse înecându-se şi bâlbâindu-se: „Parcă am spus.“ Învăţătorul i-a dat şansa să se salveze şi l-a întrebat: „Parcă ai spus sau parcă nu?“ Cuprins de frică şi zguduindu-se de plâns, elevul a răspuns neclar, ba că parcă a spus, ba că parcă n-a spus, şi a ţinut-o aşa până când s-a terminat întâlnirea pentru demascarea elementelor contrarevoluţionare, fără să poată scăpa de acest „parcă“. L-a salvat „parcă“, punând capăt întregii poveşti.

CÂND ERAM COPIL, CREDEAM CĂ „PREŞEDINTELE Mao“ era numele conducătorului nostru; era pe buzele tuturor, şi când îl spuneam ne era mai drag decât atunci când spuneam „bunicul“ sau „tata“. Să-i spui direct pe nume era considerat o imensă lipsă de respect. Norocul meu a fost că oamenii strigau foarte des „Trăiască Mao Zedong“ şi cântau „Estul este

roşu, soarele răsare, China a dat naştere unui Mao Zedong“, şi am înţeles că „Preşedintele Mao“ reprezintă de fapt funcţia şi numele, şi că numele lui adevărat era Mao Zedong.

De Sărbătoarea bărcilor dragon[20], în 2009, circula pe telefoanele mobile un mesaj hilar: „Agenţia China Nouă, Beijing, 28 mai: Academia Chineză de Ştiinţe l-a clonat cu succes pe Mao Zedong şi toţi indicatorii fiziologici sunt la nivelul pe care acesta îi avea în floarea vârstei. Anunţul a avut ecouri puternice în întreaga lume. Obama a anunţat imediat că în trei zile Statele Unite vor abroga Actul privitor la Relaţiile cu Taiwanul[21] şi îşi vor retrage toate forţele armate din Asia. Premierul japonez a dat în aceeaşi zi ordin să fie aruncat în aer Templul Yasukuni[22], a recunoscut că Insulele Diaoyu[23] aparţin Chinei şi a plătit 13 trilioane de dolari daune pentru agresiunea împotriva Chinei[24]. Uniunea Europeană a anunţat că renunţă la embargoul asupra vânzărilor de arme.[25] Medvedev a semnat o declaraţie conform căreia 3 milioane de kilometri pătraţi la nord de munţii Marii Khingan[26] aparţin Chinei. Mongolia a transmis Naţiunilor Unite o declaraţie în care spunea că de-a lungul istoriei China şi Mongolia au fost o singură ţară. Ma Ying-jeou[27] a declarat că va da curs tuturor cerinţelor Chinei continentale şi a cerut să fie primit ca cercetător la Arhivele Naţionale. Kim Jung-il a trimis o telegramă oficială reprezentantului său la negocierile dintre cele şase părţi implicate cerându-i să se conformeze indicaţiilor Preşedintelui Mao. Situaţia internă a suferit o schimbare de 180 de grade: în 24 de ore, cadrele de partid de la nivel judeţean în sus au returnat bunuri şi venituri ilicite în valoare de 980 de trilioane de yuani, companiile private au devenit din proprie iniţiativă companii de stat, 25 de milioane de prostituate s-au măritat într-o noapte, bursa de acţiuni a crescut puternic, preţurile caselor au scăzut cu 60% şi 1,3 miliarde de chinezi au început să cânte din nou cel mai cunoscut cântec al Revoluţiei Culturale: «Estul este roşu, soarele răsare, China a mai dat naştere unui Mao Zedong.»“

Schimbând „China a dat naştere unui Mao Zedong“ cu „China a mai dat naştere unui Mao Zedong“, oamenii s-au folosit de umor şi l-au readus la viaţă pe conducătorul mort cu treizeci de ani în urmă, imaginându-şi cum se înfioară întreaga lume, cum bagă frica în demnitarii corupţi şi cum rezolvă toate problemele istorice, diplomatice şi interne ale Chinei. Dar oare ce să însemne fantasma aceasta hilară? Nu cumva arată nemulţumirea oamenilor faţă de starea de fapt actuală? Nu cumva semnalează existenţa unui nou zel naţionalist? Sau este doar o glumă, o glumă prin care oamenii

râd de mediul în care trăiesc? Cred că este puţin din toate, sau poate chiar mai mult.

La treizeci de ani după moartea lui Mao Zedong, China a dat naştere unui uluitor miracol economic, dar preţul pe care trebuie să-l plătească este şi mai de necrezut. La începutul lunii iulie 2007, când am plecat din Africa de Sud, puţin înainte de finalul Cupei Mondiale, magazinele duty-free din aeroportul internaţional din Johannesburg erau pline de vuvuzele care costau echivalentul a aproximativ 100 de yuani. Abia după ce m-am întors în ţară am aflat că ele erau făcute în China şi costau doar 2,60 yuani, preţ în care intrau şi taxele de tipul celei pentru protecţia mediului. O firmă din provincia Zhejiang produsese 10 milioane de vuvuzele, dar avusese un profit de numai 100 de mii de yuani. Modelul chinezesc este acela că pentru fiecare 100 de yuani cheltuiţi PIB-ul creşte cu 10 yuani, mi-a spus cineva mai în vârstă decât mine, din domeniu, un om pentru care eu am foarte mult respect. Degradarea mediului, decăderea morală, adâncirea decalajului dintre bogaţi şi săraci, corupţia generalizată duc la creşterea sentimentului de nemulţumire din societatea chineză. Vor fi din ce în ce mai multe proteste de masă în care mii, chiar zeci de mii de oameni vor lua cu asalt instituţiile guvernamentale, vor distruge maşini sau vor da foc clădirilor.

Mulţi au început să ducă dorul perioadei lui Mao Zedong, dar cred că majoritatea doar spun că regretă acele vremuri, nu vor de fapt să le retrăiască. Deşi în vremea lui Mao Zedong au dus-o prost şi au suferit tot felul de constrângeri, lupta pentru supravieţuire nu era atât de brutală şi de generalizată; era doar lupta de clasă, un concept lipsit de conţinut, pentru că în China nu existau clase sociale, aşa că şi lupta de clasă rămânea la nivel verbal. Oamenii duceau o viaţă cumpătată şi erau trataţi în mod egal, iar dacă aveau puţină grijă, puteau trăi foarte liniştiţi.

China de astăzi este cu totul diferită – competiţia acerbă şi presiunea imensă fac viaţa multora să semene mai degrabă cu o bătălie. Este de la sine înţeles că într-un astfel de mediu cel puternic îl înghite pe cel slab, iar averile sunt făcute prin înşelăciune sau forţă; cei care respectă legea sunt daţi la o parte, în vreme ce şmecherii câştigă. Schimbarea sistemului valorilor şi redistribuirea averii au polarizat societatea, iar polarizarea a adus cu sine nemulţumire. În China de astăzi există clase sociale şi luptă de clasă.

După Mao Zedong, Deng Xiaoping s-a bazat pe prestigiul său pentru a implementa politicile de reformă şi deschidere, dar numai în ultimii lui ani

de viaţă a ajuns să se gândească la faptul că problemele apărute după dezvoltarea ţării erau mai multe decât cele de dinainte. Poate că tocmai de aceea Mao Zedong este încontinuu „reînviat“. Nu demult circula pe internet un mic sondaj de opinie în care oamenii trebuiau să răspundă la întrebarea: „Ce ar fi dacă Mao Zedong ar reînvia în zilele noastre?“ 85% dintre participanţi au răspuns că ar fi un lucru bun, 10% că ar fi un lucru rău şi 5% că nu ar avea nici un impact asupra Chinei şi a lumii de astăzi.

Nu am de unde să ştiu ce fel de oameni au participat la acest sondaj, dar dacă judecăm după profilul celor care folosesc internetul, probabil că cei mai mulţi dintre respondenţi au fost tineri. Tinerii din ziua de astăzi ştiu foarte puţine despre Mao Zedong, dar faptul că au intrat şi ei în rândurile celor care vor ca Mao să reînvie sugerează că reînvierea lui Mao pare să fi devenit o stare de spirit foarte complexă, prin care oameni din clase sociale diferite, cu păreri şi experienţe de viaţă diferite, îşi exprimă acelaşi fel de nemulţumire şi, pe jumătate serios, pe jumătate în glumă, săvârşesc o ceremonie de reînviere a morţilor.

Într-unul dintre comentariile la întrebarea din sondaj, unul dintre respondenţi a scris următorul banc: „Mao Zedong se ridică din sicriul de cristal şi păşeşte afară din Mausoleu. De sus, de pe scări, priveşte Piaţa Tian’anmen luminată de soarele care răsare – un loc atât de familiar şi totuşi aşa de străin. În acel moment, îl vede un grup de turişti care aleargă spre el şi îi strigă: «Gu Yue, dă-ne un autograf.»“ Gu Yue este un actor care a devenit faimos jucând rolul lui Mao Zedong în filme.

ABIA INTRASEM LA ŞCOALĂ ŞI ERAM MÂNDRU CĂ cea mai măreaţă ţară din lume era China. Şi asta din două motive: primul era că noi îl aveam pe Preşedintele Mao, în vreme ce ceilalţi patru conducători străini – Marx, Engels, Lenin şi Stalin – deja muriseră, şi alţi conducători măreţi nu mai erau. Al doilea era că populaţia Chinei era cea mai numeroasă, pentru că, spusese Preşedintele Mao, cu cât sunt mai mulţi oameni, cu atât forţa lor e mai mare.

Dar când ziarele şi radioul au început să prezinte Teoria celor trei lumi a lui Mao Zedong, am fost foarte supărat. Nici prin gând nu mi-ar fi trecut că imperialiştii americani şi revizioniştii sovietici alcătuiau lumea dezvoltată, că Japonia şi Europa reprezentau ţările în curs de dezvoltare, în vreme ce măreaţa noastră Chină era alături de ţările mici din Asia, Africa şi America Latină şi ne înghesuiam toţi în lumea subdezvoltată.

Cum aş fi putut eu, un copil ignorant, să înţeleg planurile grandioase

ale Preşedintelui Mao? După victoria revoluţiei în China, Mao Zedong nu s-a mulţumit să fie doar conducătorul Chinei, voia să devină conducătorul tuturor celor exploataţi şi asupriţi din lume.

— Acolo unde există exploatare, există şi contradicţii, iar acolo unde există asuprire, există şi rezistenţă, a spus el cu mândrie.

A început să se gândească la o revoluţie mondială, la eliberarea proletariatului din întreaga lume, şi şi-a pus intenţiile în practică exportând revoluţia. Anii au trecut şi, lăsând la o parte impactul pozitiv sau negativ pe care Mao Zedong l-a avut asupra Chinei, un lucru devine din ce în ce mai clar, şi anume că filozofia maoistă nu s-a încheiat odată cu el, ba chiar este tot mai influentă în lume. Am descoperit că pentru mulţi oameni din multe locuri din lume nu mai contează ce a făcut Mao Zedong în China, ci că filozofia lui este la fel vie şi că, la fel ca seminţele, „prinde rădăcini, dă în floare şi face fructe“ acolo unde o plantezi.

La parada de 1 Mai 2009, austriecii din Viena au defilat cu portrete imense ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin şi Mao Zedong. Aceleaşi imagini le poţi vedea şi în alte oraşe europene şi nu poţi să nu te întrebi dacă aceasta nu arată că „reînvierea lui Mao“ este mai mult decât o stare de spirit chineză, e o stare de spirit globală. Daca aşa stau lucrurile, ce înseamnă asta? Cred că cel mai simplu răspuns este că o lume bolnavă dă naştere unei revoluţii, la fel cum un corp bolnav dă naştere unor inflamaţii.

În noiembrie 2008, am vizitat Nepalul ca membru al unei delegaţii de intelectuali neafiliaţi guvernamental. Partidul Comunist Nepalez (Maoist) câştigase deja alegerile parlamentare şi liderul partidului, Prachanda, devenise deja premierul noului guvern. În momentul scrierii acestor rânduri, Prachanda şi-a dat deja demisia din funcţia de prim-ministru. Parcă îl văd în faţa ochilor, cum stătea puţin înclinat într-o parte, în sala de recepţii a biroului prim-ministrului, şi ne-a spus foarte ferm:

— Trebuie să rezolvăm cinstit problemele legate de viaţa şi munca celor 19 000 de ofiţeri şi soldaţi ai Armatei de Eliberare Nepaleze.

Poate că tocmai problema dificilă de integrare a trupelor Armatei de Eliberare Nepaleze cu cele ale armatei guvernamentale l-a determinat pe acest lider atât de hotărât să-şi dea demisia.

În Nepal, am vizitat tabăra Armatei de Eliberare Nepaleze (Maoistă) şi, pentru a ajunge la ea, am trecut prin tabăra trupelor Naţiunilor Unite de menţinere a păcii. Condiţiile din tabăra Armatei de Eliberare Nepaleze erau precare şi nu deţineau arme sau muniţie, dar trupele acestea neînarmate aveau o disciplină extraordinară. Imaginea pe care am văzut-o imediat ce

am păşit în tabără era plină de viaţă.

Parcă aveam dinainte imaginea noastră din şcoala primară. Pe pereţi erau agăţate portrete ale lui Marx, Engels, Lenin, Stalin şi Mao Zedong şi, bineînţeles, ale lui Prachanda. La fel ca în timpul Revoluţiei Culturale, când portretele lui Marx, Engels, Lenin şi Stalin, odată ajunse în China, trebuiau să intre în horă şi erau agăţate în aceeaşi încăpere alături de cel al lui Mao Zedong, în tabăra Armatei de Eliberare Nepaleze portretele lui Marx, Engels, Lenin, Stalin şi Mao Zedong surâdeau împreună cu cel al lui Prachanda. Faptul că numărul portretelor crescuse de la cinci la şase părea să arate că revoluţia nu dădea semne de oboseală.

Seara, am petrecut împreună cu Armata de Eliberare Nepaleză şi, după ce am băut bine, ne-am ridicat cu toţii în picioare şi am cântat un cântec din timpul Revoluţiei Culturale făcut după poezia *Marşul cel Lung* a lui Mao Zedong. Noi cântam în chineză, soldaţii nepalezi cântau în nepaleză. Nu cred că ne gândeam toţi la acelaşi lucru, dar, deşi cântam fiecare în limba lui, părea că toţi cântăm într-o singură limbă.

ÎN TIMPUL REVOLUŢIEI CULTURALE, AU FOST TRANSFORMATE în cântece nu numai poeziile lui Mao Zedong, ci şi fragmente din discursurile sale. Le cântau adulţii, copiii, oamenii cu carte şi cei fără carte, masele populare, proprietarii de pământuri, ţăranii bogaţi, contrarevoluţionarii, răufăcătorii şi elementele de dreapta. Din punctul acesta de vedere, Mao Zedong a fost cel mai influent textier din istoria Chinei.

Poeziile şi citatele din discursurile lui Mao Zedong erau omniprezente în viaţa de zi cu zi. La oraş sau la sat, pe zidurile de cărămidă sau pe cele din chirpici, în case sau în afara lor, era plin peste tot de poezii şi citate din Mao şi de chipul său strălucind ca soarele. Bolurile din care mâncam aveau scris pe ele „Revoluţia nu este o masă festivă“, iar pe cănile de băut apă scria un vers dintr-o poezie de-a lui, „Tocmai am băut apă din Yangtze şi am venit să mănânc peşte din Wuchang“. Citatele din poeziile şi discursurile lui Mao Zedong făceau ca fiecare moment din viaţa noastră să fie special; când mă duceam la culcare, pe faţa de pernă scria „Niciodată să nu uiţi lupta de clasă“, iar pe cearşaf, „Cu curaj înainte, înfruntând vântul şi valurile“.

Pe peretele toaletei era zugrăvit chipul lui Mao şi până şi scuipătoarea avea pe ea un citat. Astăzi mă gândesc că Mao Zedong nu avea ce căuta în asemenea locuri, dar nimeni n-ar fi spus asta atunci. Atunci toată lumea spunea: „Preşedintele Mao este alături de mine.“

Eu chiar credeam că Preşedintele Mao era tot timpul alături de mine, că era bucuros când făceam o faptă bună şi supărat când făceam ceva rău. În copilărie, eram cel mai fericit când îl visam pe Mao Zedong. L-am visat de trei ori, o dată a venit lângă mine, m-a mângâiat duios pe cap şi mi-a adresat câteva cuvinte. Am fost nespus de emoţionat şi am alergat bucuros să le povestesc şi prietenilor mei. Le-am spus că l-am visat pe Preşedintele Mao, că el m-a mângâiat pe cap şi mi-a vorbit. Cât de supărat am fost când am văzut că nimeni nu mă credea că l-am visat şi spuneau că mă dau mare!

— Cum ai putea tu să-l visezi pe Preşedintele Mao, cum să vină Preşedintele Mao la tine în vis să vorbească cu tine? m-au întrebat.

Când îmi aduc acum aminte, aveau dreptate. „Preşedintele Mao este alături de mine“ era doar o expresie ruptă de realitate, tipică Revoluţiei Culturale, indusă de ubicuitatea citatelor scrise cu caractere roşii şi a chipului strălucitor al lui Mao. Pentru noi, adevăratul Mao Zedong era o imagine îndepărtată, o iluzie, exista doar ca un simbol. Prietenii mei aveau dreptate, distanţa dintre el şi mine era atât de mare, că nici în vis nu aveam cum să-l întâlnesc.

În perioada Revoluţiei Culturale, era la noi în orăşel un om care fusese o dată la Beijing şi pretindea că dăduse mâna cu Mao Zedong. Mao îi strânsese mâna cu căldură şi-l întrebase prieteneşte cum îl cheamă, le povestea el oamenilor din mica noastră urbe, cu ochii plini de lacrimi. Strângerea de mână durase peste patru secunde, după care altcineva îi furase mâna preşedintelui.

— Mai lipsea doar puţin să fie cinci secunde, spunea el plin de regret.

Individul devenise eroul orăşelului nostru şi adesea l-am văzut cum mergea plin de sine pe stradă, cu o geantă kaki în spate. Pentru că mâna dreaptă a lui Mao Zedong îi strânsese mâna dreaptă, nu s-a mai spălat pe ea un an de zile şi de aceea părea mai mare decât mâna stângă, era neagră şi murdară ca o labă de urs. Toţi cei care îl cunoşteau se duceau să-i strângă laba de urs şi apoi spuneau plini de bucurie:

— Am strâns mâna pe care a strâns-o Preşedintele Mao.

După ce am crescut, depănam adesea cu prieteni de prin alte părţi ale ţării amintiri din timpul Revoluţiei Culturale şi uneori le povesteam şi despre acest individ, doar ca să aflu că şi prin locurile de unde veneau prietenii mei existaseră astfel de oameni, uneori chiar mai mult de unul. Am început să suspectez că totul nu era decât o născocire a fostului erou al urbei noastre. Parcă era atât de uşor să dai mâna cu Mao Zedong? Probabil că se strecurase în mulţimea aceea imensă din Piaţa Tian’anmen, pe care

Mao Zedong o trecuse în revistă, şi-l văzuse de undeva de departe făcând cu mâna din balconul Porţii Tian'anmen. Văzuse vag mâna lui Mao şi născocise povestea cu strânsul mâinii şi, după ce-l crezuseră toţi cei de la noi din oraş, începuse să o creadă şi el.

CHIPUL LUI MAO ZEDONG, LA FEL DE STRĂLUCITOR ca soarele, era agăţat pe Poarta Tian'anmen, dar portretul era clar supradimensionat pentru poarta aceea. Vedeam aproape în fiecare zi portretul care inspira teamă şi respect pe zidurile de la noi din oraş şi cântam:

Iubesc Poarta Tian'anmen din Beijing,
Peste care răsare soarele.
Măreţul nostru conducător, Mao Zedong,
Ne conduce tot înainte.

AVEAM O FOTOGRAFIE DE PE LA 15 ANI ÎN CARE stăteam în picioare în mijlocul Pieţei Tian'anmen cu poarta în spate, pe care se vedea portretul imens al lui Mao Zedong. Fotografia nu fusese făcută în Tian'anmen, la mii de kilometri distanţă, ci în studioul foto de la noi din oraş. Locul în care stăteam avea cel mult 15 metri pătraţi, iar Poarta Tian'anmen era imaginea de fundal pictată pe un zid. Dar când te uiţi la fotografie pare că sunt chiar în Tian'anmen – atâta doar că pe lângă mine nu mai este nimeni altcineva în piaţă.

Fotografia aceasta reflectă visul meu de copil şi adolescent – de fapt, era visul majorităţii copiilor care nu locuiau în Beijing. Aproape toate studiourile foto din oraşe şi comune aveau Tian'anmen pe fundal pentru a satisface dorinţele publicului. Ni se părea că Poarta Tian'anmen era casa lui Mao Zedong, iar noi făceam practic poze în faţa porţii lui. Din păcate, am pierdut fotografia.

Dorinţa de a fi în Piaţa Tian'anmen era o extensie a dorinţei de a-l vedea pe Mao. În perioada Revoluţiei Culturale, de ziua naţională era făcut un documentar despre Mao Zedong şi Tian'anmen. Până ajungea documentarul la noi în oraş, venea iarna, iar eu alergam spre cinematograf îmbrăcat într-o jachetă vătuită şi înfruntând gerul nopţii. Stăteam în cinematograful neîncălzit şi mă uitam la imaginile Pieţei Tian'anmen scăldate în lumina toamnei şi la Mao Zedong care, din balcon, le făcea cu mâna trupelor participante la paradă.

Artificiile care luminau cerul de deasupra pieţei mi-au lăsat cea mai

vie amintire, şi-mi mai amintesc şi de Mao Zedong şi de ceilalţi lideri care şedeau în jurul unei mese pline de fructe şi dulciuri, de ne lăsa gura apă. Artificiile aproape că făceau din noapte zi, iar pentru mine aceasta era cea mai palpitantă clipă. Noi puneam cel mult câteva pocnitori când era vreo sărbătoare, aşa că nenumăratele artificii care luminau îndelung cerul mă lăsau cu gura căscată, chiar dacă nu le vedeam decât pe ecran.

După aceea, alături de Mao Zedong la ziua naţională a apărut şi Sihanouk, regele detronat al Cambodgiei, alături de fostul lui prim-ministru, Penn Nouth. Sihanouk zâmbea larg, iar Penn Nouth dădea continuu din capul plecat, de parcă era un pendul. Eu intrasem deja în lumea plină de fantezie a adolescenţei şi eram foarte atras de soţiile tinere şi frumoase ale celor doi. Punctul culminant al documentarului era când apăreau acestea pe ecran. Sihanouk şi Penn Nouth au devenit bărbaţii pe care îi invidiam cel mai mult din lumea aceasta, mai ales pe Penn Nouth, care era aşa de bătrân, de nici capul nu şi-l mai putea ţine ridicat, dar avea o soţie frumoasă ca o floare.

Cele mai profunde amintiri despre Mao Zedong sunt legate de tavanul din camera mea. Prin el se vedea până sus, la ţiglele de pe casă, şi de aceea tata lipea un strat de ziare vechi ca să ne dea impresia că nu stăm direct sub acoperiş. În fiecare an, tata schimba ziarele vechi ca să împiedice praful să cadă şi ca să înfrumuseţeze camera. Copilăria şi adolescenţa mi le-am petrecut sub aceste ziare şi când stăteam întins în pat puteam citi toate titlurile din ziarele de pe tavan; articolele nu le vedeam clar, că erau prea sus. În fiecare an, de ziua naţională, pe prima pagină a ziarelor era imaginea lui Mao Zedong în Poarta Tian’anmen. Prima dată când poza lui Mao a apărut pe tavanul din camera mea, lângă el stătea Liu Shaoqi[28], dar nu a trecut multă vreme şi Liu Shaoqi a dispărut şi în locul lui a apărut Lin Biao[29], care a dispărut şi el după o vreme. Apoi a apărut lângă Mao un tânăr rebel din Gărzile Roşii, Wang Hongwen[30]. Oamenii de lângă Mao Zedong erau tot timpul alţii, şi singurul care nu se schimba în imaginea de ziua naţională de pe prima pagină a ziarelor era Mao însuşi. Pe măsură ce ziarele de pe tavan erau schimbate, vedeam cum îmbătrânea şi Mao Zedong, pentru ca în cele din urmă imaginea din ziare să nu-l mai arate pe adevăratul Mao şi să fie înlocuită cu portretul lui care era agăţat în întreaga ţară. Şi aşa a încetat să mai îmbătrânească Mao Zedong la mine pe tavan.

ÎNTR-O DIMINEAŢĂ DIN SEPTEMBRIE 1976, CÂND eram în anul al doilea la liceu, ne-am ridicat toţi în picioare, ca de obicei, şi am rostit într-un glas în faţa

imaginii lui Mao Zedong:

— Trăiască măreţul nostru conducător, Preşedintele Mao!

Apoi ne-am aşezat la loc şi am început să citim cu voce tare fragmentul despre Mao Zedong din cărţile noastre de chineză. În toate textele despre el, Mao Zedong apărea descris la fel: plin de sănătate şi vigoare. Aşa am învăţat din clasa întâi şi până în cel de-al doilea an de liceu, fără să se schimbe nici un cuvânt. Tocmai în momentul în care recitam „plin de sănătate şi vigoare“, am fost întrerupţi de sunetul difuzoarelor prin care eram anunţaţi să ne adunăm în aula şcolii pentru că urma un anunţ important la ora 9.

Ne-am luat fiecare scaunul şi ne-am dus în aulă. În aulă erau peste o mie de profesori şi elevi şi am mai aşteptat cam o jumătate de oră, până la 9 fix, când din difuzoare a răsunat o melodie funerară. Mi-am dat seama că se întâmplase ceva rău, mai ales că deja muriseră doi dintre liderii Partidului Comunist, Zhou Enlai[31] şi Zhu De[32], şi mai ascultaserăm muzică funerară la difuzoare.

După ce melodia funerară lungă a ajuns la final, s-a auzit vocea plină de durere a crainicului care spunea rar:

— Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez, Comisia Militară Centrală a Partidului Comunist Chinez, Consiliul de Stat al Republicii Populare Chineze, Marele Congres Naţional, Conferinţa Consultativă Politică Populară…

Am aşteptat destul de mult până când am auzit anunţul mortuar făcut de cele mai importante cinci instituţii ale statului. Crainicul a continuat rar, copleşit de durere:

— Măreţul conducător, măreţul învăţător, măreţul comandant, măreţul cârmaci…, şi din nou am aşteptat o vreme ca să aflăm că Preşedintele Mao Zedong decedase din motive de boală. Crainicul nu a mai apucat să spună „la vârsta de 83 de ani“, că întreaga aulă era numai un bocet.

Conducătorul nostru murise. Aveam ochii plini de lacrimi; plângeam şi eu în mijlocul altor o mie şi ceva de oameni. Plânsetele şi vaietele zguduiau cerul şi pământul, am văzut indivizi care nu mai puteau respira şi se înecau de plâns… Mintea a început să-mi umble aiurea, călăuzită de plânsetele ciudate. Nu mai eram cuprins de tristeţe. Dacă ar fi plâns numai câţiva oameni, precis că aş fi fost şi eu cuprins de tristeţe, dar cum plângeau în acelaşi timp peste o mie de persoane, într-o singură încăpere, mi s-a părut amuzant. Nu mai auzisem niciodată un sunet atât de bogat, de divers. Îmi ziceam că şi dacă toate animalele din lume şi-ar fi trimis un reprezentant

care să vină la noi în aulă şi să strige toţi deodată, tot nu ar fi rezultat ceva mai ciudat decât plânsetul celor o mie de oameni.

Puţin a lipsit să dau de dracu' din cauza prostiilor care-mi treceau prin cap. Nu m-am putut abţine să nu râd pe înfundate şi a trebuit să-mi înăbuş valul de râs care mă cuprindea. Dacă m-ar fi văzut cineva zâmbind, aş fi fost imediat denunţat drept contrarevoluţionar şi mă nenoroceam pe viaţă. Îmi înăbuşeam râsul din toate puterile, dar valul de râs mă cuprindea din ce în ce mai puternic şi dădea să izbucnească. Am priceput că nu mă mai puteam abţine şi plin de teamă am luat în braţe spătarul scaunului din faţă şi mi-am vârât capul între braţe. Am râs terorizat de frică între cei o mie de oameni care plângeau şi de ce voiam să mă opresc, de ce râdeam mai tare.

Câţiva elevi care stăteau şi plângeau amarnic lângă mine s-au uitat cum ţineam în braţe scaunul din faţa mea şi cum mi se zguduiau umerii de atâta râs. Au înţeles greşit şi au crezut că aveam cele mai adânci sentimente pentru Mao Zedong.

— Yu Hua a plâns cel mai amarnic, i se zguduiau umerii de atâta plâns, au declarat ei mai târziu.

10 iunie 2009

Note

14. *Estul este roşu* (*Dongfang hong*) a fost cel mai popular cântec din timpul Revoluţiei Culturale, considerat un fel de imn al acesteia.

15. Armata de Eliberare (*Jiefang jun*) este denumirea forţelor armate ale Partidului Comunist Chinez şi ale Republicii Populare Chineze.

16. Yan'an a fost punctul final al Marşului Cel Lung, cel mai important centru al revoluţiei comuniste între 1936 şi 1948.

17. Vezi şi *Citate din operele preşedintelui Mao Tze-Dun*, Editura pentru Limbi Străine, Pekin, 1968.

18. Aşa se numeau grupurile de elevi şi studenţi militanţi din timpul Revoluţiei Culturale.

19. A doua soţie (*er nai*) este numele primit de concubina mai mult sau mai puţin oficială a unui bărbat căsătorit şi cu o stare financiară foarte bună.

20. Sărbătoarea bărcilor dragon (*Duanwu jie*) are loc în cea de-a cincea zi a celei de-a cincea luni a calendarului lunar şi este o sărbătoare a loialităţii şi respectului filial.

21. Actul privitor la Relaţiile cu Taiwanul (*Taiwan Relations Act*) este actul prin care Statele Unite definesc relaţiile non-diplomatice dintre SUA şi Taiwan,

după recunoaşterea oficială a Republicii Populare Chineze.

22. Templul shintoist japonez unde sunt amintiţi cei care şi-au dat viaţa pentru ţară. Printre cei comemoraţi aici se numără şi criminali de război din cel de-al Doilea Război Mondial, şi de aceea orice vizită a oficialilor japonezi la templu este considerată de China şi Coreea drept o negare a agresiunii japoneze din perioada de ocupaţie.

23. Insulele Diaoyu (chin. *Diaoyu dao*, jap. *Senkaku*) sunt un grup de insule nelocuite din Marea Chinei de Est, controlate în prezent de Japonia, dar pe care China le consideră a fi parte din teritoriul său.

24. Este vorba despre ocuparea Chinei de către Japonia, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, între 1937 şi 1945.

25. Uniunea Europeană a impus un embargo asupra vânzărilor de arme Chinei, ca răspuns la înăbuşirea violentă a protestelor din Piaţa Tian'anmen, din 1989.

26. Munţii Marii Khingan (*Daxing'an ling*) sunt un lanţ muntos din partea de nord-est, la graniţa dintre China şi Rusia.

27. Ma Ying-jeou (Ma Yingjiu) a fost preşedintele Taiwanului între 2008 şi 2016.

28. Liu Shaoqi (1898–1969), revoluţionar şi om de stat, a fost preşedintele Chinei între 1959 şi 1968. În timpul Revoluţiei Culturale a fost denunţat, etichetat „capitalist" şi închis. A murit în închisoare în 1969.

29. Lin Biao (1907–1971) a fost mareşal al Republicii Populare, una dintre cele mai importante figuri ale Revoluţiei Culturale, al doilea om în stat după Mao Zedong. În 1971, după o încercare eşuată de asasinare a lui Mao, fuge cu avionul în URSS, dar se prăbuşeşte deasupra Mongoliei.

30. Wang Hongwen (1935–1992) a fost o figură importantă din timpul Revoluţiei Culturale, unul dintre membrii Clicii celor patru (*Si ren bang*), grupare condusă de Jing Qing, soţia lui Mao Zedong.

31. Zhou Enlai (1898–1976) a fost primul şi cel mai longeviv premier al Republicii Populare, între 1949 şi 1976.

32. Zhu De (1886–1976) a fost unul dintre cei zece mareşali ai Armatei de Eliberare şi unul dintre cei mai importanţi oameni politici chinezi.

阅读

lectură

AM CRESCUT ÎNTR-O PERIOADĂ FĂRĂ CĂRŢI, AŞA CĂ nu-mi aduc aminte când am început să citesc, dar, punându-mi amintirile în ordine, am descoperit patru momente importante.

PRIMUL MOMENT ESTE CEL DIN VACANŢA DE VARĂ, după ce terminasem şcoala primară, în 1973. Era al şaptelea an al Revoluţiei Culturale; luptele de stradă sângeroase şi raziile prin casele oamenilor trecuseră deja de câţiva ani, iar abuzurile făcute în numele revoluţiei păreau să se fi epuizat. Oraşul în care locuiam intrase într-o stare de linişte opresivă şi înăbuşitoare, oamenii deveniseră mai temători şi mai circumspecţi, în ziare şi la radio se vorbea ca şi până atunci de lupta de clasă, dar eu nu mai văzusem nici un duşman de clasă, în ultima vreme.

Biblioteca din oraş se redeschisese pentru public şi tata ne procurase, mie şi fratelui meu mai mare, un permis de împrumut, ca să avem şi noi ceva de făcut în vacanţa de vară plictisitoare. De-atunci a început să-mi placă să citesc ficţiune. Toate textele de ficţiune erau numite în China acelor vremuri „buruieni otrăvitoare“; operele scriitorilor străini ca Shakespeare, Tolstoi sau Balzac erau buruieni otrăvitoare; la fel erau cele ale scriitorilor chinezi ca Ba Jin, Lao She sau Shen Congwen. Pentru că Mao Zedong şi Hruşciov deveniseră adversari, tot o buruiană otrăvitoare era şi literatura revoluţionară sovietică. Majoritatea „buruienilor otrăvitoare“ fuseseră arse, aşa că atunci când s-a redeschis biblioteca nu mai erau foarte multe cărţi, mai rămăseseră doar vreo douăzeci de volume, toate de literatură revoluţionară chineză. Le-am citit pe toate – *Zi*

luminoasă de primăvară, *Drumul de aur*, *Malul de lângă Câmpul Vitei*, *Bătălia de la Hongnan*, *Podul nou*, *Furtuna din mină*, *Primăvara se întoarce în ţinutul zăpezii*, *Steaua roşie strălucitoare*… Cel mai mult mi-au plăcut *Steaua roşie strălucitoare* şi *Furtuna din mină*, pentru simplul motiv că personajele principale erau copii.

Cărţile acestea nu m-au influenţat deloc, pentru că nu aveau pic de emoţie, nici personaje adevărate sau măcar o poveste, erau simple relatări ale luptei de clasă într-un limbaj sec şi neatrăgător. Dar am citit atent fiecare carte, până la ultima pagină, fiindcă viaţa mea de atunci era şi mai neinteresantă decât aceste cărţi. Este un proverb chinezesc care spune că un om flămând nu poate să fie mofturos; aşa eram eu când venea vorba despre cărţi de citit. Atâta vreme cât într-un roman mai rămâneau câteva rânduri, le citeam până la capăt.

În toamna lui 2002, când eram la Berlin, în Germania, am întâlnit doi profesori de chineză ieşiţi la pensie cu care am vorbit despre foametea de la începutul anilor ’60, din China. Cei doi, soţ şi soţie, erau pe atunci studenţi la Universitatea din Beijing şi mi-au povestit experienţele lor. Din cauza unei probleme de familie, soţul trebuise să se întoarcă mai repede acasă şi după două luni primise o scrisoare de la soţia sa în care aceasta îi spunea: „Este îngrozitor, studenţii din universitate au mâncat toate frunzele din copaci.“

Aşa cum studenţii de la Universitatea din Beijing au mâncat toate frunzele din copaci, la fel am devorat şi eu toate cărţile din biblioteca noastră din oraş, unele dintre ele mult mai greu de înghiţit decât frunzele.

Îmi aduc aminte că funcţionara de la bibliotecă era o femeie de vârstă mijlocie care îşi iubea foarte mult meseria. Ori de câte ori eu sau fratele meu îi înapoiam vreo carte, se uita cu atenţie să vadă dacă nu cumva o deterioraserăm şi numai după ce vedea că era în stare bună o primea înapoi şi ne dădea alta. Odată a descoperit o picătură de cerneală pe coperta unei cărţi şi a crezut că noi am murdărit-o, deşi i-am spus că pata era deja acolo când o împrumutaserăm. A ţinut-o una şi bună că noi o murdăriserăm, pentru că ea inspecta cu atenţie fiecare carte înapoiată şi nu putea să-i scape o asemenea pată. Am început să ne certăm, cearta era socotită atunci „luptă cu vorbe“. Fratele meu era membru al Gărzilor Roşii şi nu era mulţumit de „lupta cu vorbe“, „lupta fizică“ era mult mai potrivită unui membru al Gărzilor, aşa că i-a aruncat o carte în faţă şi apoi i-a mai lipit şi o palmă.

Ne-am dus cu toţii la poliţie. Bibliotecara s-a aşezat pe un scaun şi a plâns îndelung, în vreme ce fratele meu se plimba prin secţie încoace şi-

ncolo, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Şeful de secţie încerca să o consoleze pe bibliotecară şi în acelaşi timp îl ocăra pe nedisciplinatul de frate-meu, cerându-i să se aşeze. Frate-meu s-a aşezat nonşalant picior peste picior.

Şeful de secţie era prieten cu tata şi eu îi cerusem odată să mă înveţe să mă bat. M-a măsurat din priviri – eram mic şi slab – şi m-a învăţat ca atunci când adversarul nu este atent să-i trag un şut în boaşe.

— Şi dacă adversarul e fată? l-am întrebat.

— Băieţii nu se bat cu fetele, mi-a răspuns el foarte serios.

Atitudinea de luptător din Gărzile Roşii a fratelui meu ne-a făcut să pierdem dreptul de a mai împrumuta cărţi. Nu mi-a părut foarte rău, pentru că deja citisem toate romanele din bibliotecă. Problema era că vacanţa de vară încă nu se terminase şi eu prinsesem gust pentru lectură. Îmi doream foarte mult să citesc, dar nu aveam ce.

Pe lângă cele peste zece cărţi de medicină folosite de părinţii mei în meseria lor, la noi în casă mai erau doar patru volume din *Mao Zedong – Opere alese* şi cărticica roşie numită *Citate din Preşedintele Mao*, care cuprindea din citate luate din *Mao Zedong – Opere alese*. Am răsfoit-o într-o doară, sperând să apară vreo reacţie, dar degeaba, nu aveam nici un chef s-o citesc.

Am ieşit din casă să caut ceva de citit ca un om flămând căruia îi chiorăie burta de foame în căutare de mâncare. Eram îmbrăcat în pantaloni scurţi şi maiou, şi în picioare aveam o pereche de şlapi. Mergeam pe străzile încinse de soare şi când dădeam peste vreun băiat cunoscut îl întrebam:

— Hei, voi aveţi vreo carte acasă?

Cei pe care îi întâlneam erau îmbrăcaţi tot ca mine, în pantaloni scurţi şi maiou, cu şlapi în picioare. Rămâneau înlemniţi când auzeau ce-i întrebam, pentru că probabil nimeni nu-i mai întrebase aşa ceva. Apoi, începeau să dea din cap că au. Dar când ajungeam plin de entuziasm la ei acasă, vedeam că toţi aveau aceleaşi patru volume din *Mao Zedong – Opere alese* şi toate erau noi-nouţe, nu le deschisese nimeni niciodată. Apoi m-am învăţat ca atunci când cel întrebat răspundea că are cărţi acasă eu să întind patru degete şi să-l întreb:

— Patru volume?

Când dădea din cap că da, lăsam mâna jos şi-l întrebam:

— Sunt noi?

Şi când dădea iar din cap că da, spuneam dezamăgit:

— Tot *Mao Zedong – Opere alese* sunt.

Apoi mi-am schimbat strategia şi îi întrebam:

— Aveţi cărţi vechi?

Toţi băieţii pe care i-am întâlnit au dat din cap că nu, cu o singură excepţie. A clipit puţin din ochi şi apoi mi-a spus că parcă sunt nişte cărţi vechi acasă. L-am întrebat dacă nu cumva erau patru volume. A dat din cap că nu, parcă era unul singur. Bănuiam că era vorba de cărticica roşie şi l-am întrebat dacă nu cumva cartea avea coperte roşii. S-a gândit puţin: parcă erau gri.

Eram foarte fericit. Cei trei „parcă“ m-au făcut să mă entuziasmez. L-am luat cu braţul plin de sudoare pe după gâtul lui la fel de asudat şi în drum spre casă i-am făcut atâtea complimente, că era în culmea fericirii. Când am ajuns la el acasă, a tras repede un scaun în faţa dulapului, s-a suit pe scaun şi a început să pipăie cu mâna pe dulap până a găsit o carte plină de praf pe care mi-a dat-o. Am luat-o cu inima bătându-mi cu putere; după mărime, părea să fie cărticica roşie. Am şters cu mâna praful gros de pe copertă şi dezamăgit m-am uitat la coperta roşie din plastic: era într-adevăr cărticica roşie.

Toate eforturile mele de a găsi o carte în afara casei au fost zadarnice, aşa că n-am avut încotro şi m-am întors să profit cât mai mult de ce aveam în casă sau, ca să folosesc o expresie la modă astăzi, să stimulez cererea internă în vederea dezvoltării. Am luat cărţile de medicină şi am aruncat o privire prin ele, după care le-am pus la loc pe raft. Graba cu care m-am uitat prin ele m-a împiedicat să descopăr conţinutul lor minunat şi au mai trecut doi ani până le-am descifrat secretul. După ce am renunţat la cărţile de medicină, singurele cărţi rămase erau *Mao Zedong – Opere alese*, noi-nouţe, şi cărticica roşie cu coperte cu colţurile îndoite. Aşa era la toată lumea, cele patru volume din *Mao Zedong – Opere alese* erau doar bibelouri politice, cea care era folosită pentru studiu în fiecare zi era cărticica roşie. N-am luat cărticica roşie, ci primul volum din *Opere alese*. De data aceasta le-am citit cu atenţie şi am descoperit o lume complet nouă – am descoperit cât de fascinante erau notele din text şi de atunci încolo nu le-am mai lăsat din mână.

Vara, oamenilor le plăcea să mănânce afară; mai întâi aruncau un lighean cu apă pe jos, ca să mai scadă temperatura şi să împiedice praful să se ridice, apoi scoteau masa şi scaunele. După ce se aducea mâncarea, copiii se plimbau de colo, colo, cu bolul de mâncare în mână, uitându-se ce au alţii pe mese, mâncând ce aveau ei în bol. Eu terminam repede de

mâncat, puneam beţişoarele jos şi luam *Operele alese* din care citeam cu pasiune, la lumina soarelui care apunea.

Vecinii mă lăudau întruna că, deşi eram la o vârstă fragedă, învăţam cu râvnă gândirea lui Mao Zedong. Părinţii mei erau foarte mândri când auzeau toate laudele, şi când rămâneau numai ei doi discutau despre viitorul meu. Se plângeau că Revoluţia Culturală îmi îngrădise posibilitatea de a studia, pentru că altfel, cine ştie, poate aş fi ajuns profesor universitar.

Dar adevărul era că eu nu învăţam deloc gândirea maoistă, citeam doar notele despre evenimente şi personalităţi istorice. Erau mult mai interesante decât cărţile din biblioteca publică. Deşi nu se putea vorbi despre emoţie, notele aveau o poveste şi personaje adevărate.

AL DOILEA MOMENT A FOST ÎN GIMNAZIU, CÂND AM început să citesc „buruieni otrăvitoare“. Cărţile acestea norocoase reuşiseră să scape de foc şi să supravieţuiască, ascunse de iubitorii de literatură, şi începuseră să circule în secret. Probabil că trecuseră prin mii de mâini, pentru că erau deja ferfeniţă când au ajuns la mine, lipsindu-le zeci de pagini la început şi la sfârşit. Nici una dintre „buruienile otrăvitoare“ pe care le-am citit atunci nu era întreagă. Nu ştiam numele cărţii sau al autorului, nu ştiam cum începe povestea sau cum se termină.

Puteam trece peste faptul că nu ştiam cum începe totul, dar cel mai dureros era că nu ştiam cum se termină. De fiecare dată când citeam un roman căruia îi lipseau paginile de final, eram ca o furnică într-o tigaie fierbinte, alergam de colo până colo, încercând să dau de cineva care ştia povestea. Chiar dacă nu găseam pe nimeni sau dacă şi cei întrebaţi citiseră cartea tot fără ultimele pagini, mai dădeam peste câte unii care citiseră cu câteva pagini mai mult şi mi le povesteau pe acestea, doar că tot nu aflam cum se termina cartea. Aşa era atunci. Citeam cărţi care îşi mai pierdeau câte o pagină, două, de fiecare dată când treceau prin mâinile zecilor de cititori.

Eram foarte nefericit şi mă gândeam că cititorii dinaintea mea erau al dracului de ticăloşi că nu lipeau la loc foile căzute după ce terminau de citit cartea.

Poveştile fără final mă chinuiau şi nimeni nu putea să mă ajute, aşa că-mi imaginam singur finalul, după cum spuneau şi versurile din *Internaţionala*:

Nu există nici un mântuitor,
nici Dumnezeu, nici împărat.

S-aducem fericirea-n lume,
de noi depinde întru totul.[33]

ÎN FIECARE SEARĂ, DUPĂ CE STINGEAM LUMINA, începeam să clipesc în întuneric şi intram în lumea imaginaţiei. Nu numai că-mi imaginam finalul cărţilor citite, dar mi-l imaginam aşa de emoţionant, că mi se umpleau ochii de lacrimi. Nu ştiam că în felul ăsta îmi stimulam imaginaţia. Trebuie să le mulţumesc acestor cărţi fără cap şi fără coadă, pentru că ele au aprins în mine scânteia creaţiei.

Primul roman străin pe care l-am citit a fost tot unul fără început şi fără final. Nu ştiam cum se numea sau cine era autorul, cum începuse sau cum se sfârşea. Acolo am citit pentru prima dată o descriere erotică; am fost extrem de agitat şi speriat. Când ajungeam la astfel de pasaje, mă uitam neliniştit împrejur şi numai după ce eram sigur că nu era nimeni care să se uite la mine citeam cu inima la gură.

Literatura s-a întors după Revoluţia Culturală. Rafturile librăriilor erau pline de opere literare noi-nouţe şi a fost perioada în care am cumpărat multe romane străine, printre care şi *O viaţă*, al lui Maupassant. Am început să-l citesc într-o seară, întins în pat, şi după ce am citit cam un sfert am strigat surprins:

— Asta era!

Romanul fără început şi fără sfârşit pe care-l citisem cu inima la gură, cu ani buni înainte, era *O viaţă*, al lui Maupassant.

Singurul roman întreg dintre „buruienile otrăvitoare“ a fost *Dama cu camelii*, de Dumas fiul. Era finalul Revoluţiei Culturale, când mă aflam în cel de-al doilea an de liceu. *Dama cu camelii* a ajuns la mine sub formă de samizdat. Mai târziu am citit ediţia oficială şi abia atunci am aflat că ce citisem eu iniţial era doar o ediţie prescurtată.

Măreţul conducător Mao Zedong murise cu puţin în urmă şi înţeleptul conducător, aşa cum îl numeam pe Hua Guofeng, succesorul pe care Mao şi-l alesese înainte să moară, se bucura de scurta lui perioadă de glorie, pentru că după revenirea lui Deng Xiaoping el a cam dispărut de pe scena politică. Îmi aduc aminte cum un coleg m-a tras secretos deoparte şi mi-a spus că pusese mâna pe o carte minunată. S-a uitat să nu fie nimeni în jur şi mi-a şoptit:

— E de dragoste.

Când am auzit că era un roman de dragoste, a început să-mi clocotească sângele în vine. Am fugit până acasă la colegul care avea

Dama cu camelii copiată de mână; când am ajuns, ne-am tras sufletul şi el a scos din ghiozdan un pachet învelit în hârtie albă lucioasă. Ne-am speriat groaznic când a deschis pachetul, pentru că învelise cartea în portretul conducătorului înţelept Hua Guofeng.

— Eşti un contrarevoluţionar, i-am spus.

S-a speriat şi el, pentru că nu ştia că hârtia care învelea cartea era, de fapt, portretul lui Hua Guofeng. Mi-a spus că era vina unui alt contrarevoluţionar, acela care îi împrumutase cartea. Ne-am sfătuit ce să facem cu portretul şifonat; el spunea să-l aruncăm în râu, eu ziceam că nu, mai bine să-i dăm foc. Am scăpat de portret fără să lăsăm nici o urmă şi apoi ne-am îndreptat atenţia spre *Dama cu camelii*. Era copiată de mână, cu caractere clare, într-un carneţel cu coperte de hârtie maro. Colegul mi-a spus că nu o avea decât pentru o zi, a doua zi trebuia s-o dea înapoi. Am stat cu capetele lipite – un mod de a citi care impresionează. Am citit cam o treime din carte oftând încontinuu că nu ne-am fi închipuit că putea să existe pe lume un roman atât de bun. A început să ne fie frică să-l pierdem, voiam să fie al nostru pentru totdeauna. Ne-am gândit că nu era ceva imposibil de copiat; ne-am oprit din citit şi am început să-l copiem, să fie gata până când trebuia să-l dăm înapoi, a doua zi.

Colegul meu a găsit un caiet pe care tatăl lui nu-l folosise niciodată, tot cu coperte de hârtie maro, şi am început să-l copiem cu rândul. Am început eu şi, după ce am obosit, m-a înlocuit el imediat; când a obosit el, l-am înlocuit eu. Când a venit vremea să se întoarcă tatăl lui acasă, am hotărât să plecăm ca să căutăm un loc mai sigur şi, după ce ne-am sfătuit puţin, ne-am hotărât să mergem în sala de clasă.

Clasele de liceu erau, pe atunci, la etaj, iar gimnaziul la parter. Deşi toate uşile erau încuiate, existau întotdeauna câteva ferestre care nu erau bine închise şi ne-am dus să verificăm ferestrele claselor de gimnaziu. Am găsit una care nu era bine închisă, am deschis-o şi am sărit înăuntru. Am început să copiem cartea în clasă, iar după ce s-a înserat, am aprins becul şi am lăsat lumina să se reverse peste caracterele pe care le scriam.

Flămânzi şi obosiţi, am pus câteva bănci laolaltă şi în timp ce unul din noi scria, celălalt se întindea pe bănci ca pe un pat. Aşa am făcut până în zori: când unul scria, celălalt dormea pe bănci, schimbându-ne din ce în ce mai des; la început puteam copia fără întrerupere peste jumătate de oră, după care ne schimbam la fiecare cinci minute. Abia ce se întindea pe bănci şi începea să sforăie, că-l trezeam:

— Hai, sus, ţi-a venit rândul.

Abia apucam şi eu să adorm, că mă scutura el spunând:

— Hai, scoală-te.

Şi uite aşa, trezindu-ne unul pe celălalt, am reuşit să ducem la bun sfârşit cea mai importantă sarcină de a scrie din viaţa noastră. Am ieşit din nou pe geam şi am plecat din şcoală căscând, odată cu primele raze ale soarelui. Când ne-am despărţit, colegul a fost generos şi mi-a dat mie ce copiaserăm, să citesc eu primul. El a luat manuscrisul original, cel cu caractere clare, şi uitându-se la cerul care începea să se înroşească, mi-a spus că se duce mai întâi să-l dea înapoi şi după aceea să se culce.

Când am ajuns acasă, tata era încă pe tărâmul viselor. Am mâncat repede mâncarea rece rămasă pe masă de la cina din seara dinainte, m-am întins în pat şi m-am culcat. N-am dormit prea mult, că m-au trezit urletele tatei, care mă întreba unde umblasem toată noaptea. Am îngăimat ceva ce părea un răspuns, apoi m-am întors pe cealaltă parte şi am adormit.

Când m-am trezit era deja la prânz şi nu m-am dus la şcoală, am stat acasă să citesc manuscrisul. La început, caracterele erau destul de clare, dar pe măsură ce mă apropiam de final erau din ce în ce mai ilizibile. Pe ale mele, le mai puteam citi, dar pe ale colegului meu nu le înţelegeam. M-am enervat teribil şi, când n-am mai putut suporta, am vârât cartea la subsuoară, pe sub haine, şi am plecat să-l caut.

L-am găsit la şcoală, pe terenul de baschet, tocmai arunca la coş. L-am strigat furios. S-a întors speriat înspre mine.

— Vino-ncoace, haide, am urlat la el.

Probabil că arătam ca şi cum aş fi vrut să sar la bătaie. S-a înfuriat şi el, a dat cu mingea de pământ şi a venit înspre mine, plin de sudoare şi cu pumnii strânşi.

— Ce vrei? mi-a strigat.

Am scos cartea şi, după ce i-am arătat-o, am băgat-o imediat la loc.

— Nene-tău nu înţelege ce-ai scris, i-am spus nervos.

A priceput despre ce era vorba. Şi-a şters sudoarea de pe faţă şi m-a însoţit hlizindu-se în desişul din curtea şcolii. Am scos cartea şi mi-am continuat lectura. L-am pus să stea lângă mine, şi în timp ce citeam îl mai întrebam plin de nervi:

— Ce caracter e ăsta?

Am citit *Dama cu camelii* de parcă mă bâlbâiam, dar povestea şi personajele m-au îndurerat profund şi, după ce mi-am şters lacrimile, i-am dat cartea, fără nici o tragere de inimă. Era rândul lui s-o citească.

În seara aceea, eram deja adormit când a venit şi a început să mă strige

furios din faţa porţii. Nici el nu-mi înţelegea scrisul. N-am avut încotro, m-am dat jos din pat, ne-am dus sub un felinar şi în noaptea aceea liniştită şi pustie s-a pus înfrigurat pe citit. Eu stăteam sprijinit de stâlpul felinarului şi căscam, dar îmi îndeplineam datoria şi-i descifram caracterele, ori de câte ori era nevoie.

PENTRU A VORBI DESPRE CEL DE-AL TREILEA MOMENT de lectură, trebuie să începem cu lectura afişelor revoluţionare de pe stradă, acele *dazibao* scrise cu caractere de-o şchioapă, o privelişte unică pe care ne-o făcuse cadou Revoluţia Culturală. Ruperea unui afiş era considerată un act contrarevoluţionar, şi de aceea cele noi erau lipite peste cele vechi, iar zidurile deveneau din ce în ce mai groase, de parcă întregul oraş se îmbrăcase într-o jachetă vătuită lălâie.

Nu am citit afişele din perioada de început a Revoluţiei Culturale pentru că aveam doar şapte ani şi abia intrasem la şcoală; ştiam puţine caractere şi abia dacă reuşeam să silabisesc titlurile. Eram mult mai atras de bătăile crâncene care aveau loc pe stradă şi priveam plin de teamă şi emoţie cum adulţii de la noi din oraş vânturau bâtele pe care le ţineau în mâini şi urlau „Îl apărăm până la moarte pe măreţul conducător Mao Zedong“, luptându-se unii cu alţii până îşi crăpau capetele şi se umpleau de sânge. Copil fiind, eram foarte nedumerit: dacă toţi voiau să-l protejeze pe Mao, de ce se băteau unii cu alţii pe viaţă şi pe moarte?

Eu eram fricos şi întotdeauna mă uitam de departe, şi când vreunul dintre grupuri se arunca înainte la atac, o luam imediat la sănătoasa şi mă asiguram că eram în afara razei lor de acţiune. Fratele meu, cu doi ani mai mare decât mine, era mult mai curajos şi admira luptele mai de aproape, stând nonşalant cu mâinile în şold.

În fiecare zi hoinăream pe străzi şi ne uitam la luptele care izbucneau frecvent aşa cum ne-am fi uitat la un film alb-negru; de fapt, noi, copiii, numeam hoinăreala pe străzi „mers la film“. Câţiva ani mai târziu, după ce în cinematografe au apărut filmele color pe ecran lat, s-a schimbat şi felul de-a spune. Dacă vreun copil îl întreba pe altul „Unde te duci?“, cel care tocmai se ducea să hoinărească pe străzi îi răspundea „Mă duc să văd un film pe ecran lat“.

Eram în gimnaziu când m-am înamorat de afişele revoluţionare. Trebuie să fi fost prin 1975, când Revoluţia Culturală se apropia de final şi luptele de stradă sângeroase fuseseră înlocuite de o atmosferă sumbră. Străzile rămăseseră la fel, dar spectacolul se schimbase, trecuserăm de la

„filmele alb-negru“ la „filme color pe ecran lat“. Pentru noi, „filmele color pe ecran lat“ nu erau nici pe departe la fel de interesante ca „filmele alb-negru“. La începuturile Revoluţiei Culturale, străzile din oraş erau pline de zarvă, ca în filmele de la Hollywood, dar înspre final străzile deveniseră liniştite ca un film de artă din modernismul european. Cadrele nemişcate şi scenele lungi care evoluau lent, caracteristice filmului de artă modernist, păreau să reflecte ritmul nostru de viaţă de la finalul Revoluţiei Culturale.

Când închid ochii, am în minte următoarea imagine: eu cu peste treizeci de ani în urmă, un elev care se întorcea acasă de la şcoală, îmbrăcat în haine peticite, încălţat în nişte tenişi galbeni care se decoloraseră de atâta purtat, cu un ghiozdan vechi atârnându-mi de-a curmezişul pe spate, mergând fără nici o grijă de-a lungul străzii tapetate cu afişe revoluţionare. Acesta este cadrul vechi şi decolorat în care eu am prins gustul lecturii afişelor revoluţionare. Viaţa de la finalul Revoluţiei Culturale trebuie savurată pe-ndelete, la fel cum pentru un film de artă este nevoie de perseverenţă estetică, pentru că abia atunci poţi descoperi că în spatele unui lucru banal se ascunde o minune.

În 1975, oamenilor nu le mai păsa de afişele revoluţionare şi, deşi noi afişe erau încontinuu lipite peste cele vechi, puţini erau aceia care se mai opreau să le citească. Afişele începuseră să-şi piardă însemnătatea şi să devină mai degrabă un soi de tapet. Oamenii treceau pe lângă ele fără să le mai vadă şi la fel treceam şi eu. Până când într-o zi am fost atras de un afiş care avea pe el o caricatură, şi uite aşa am descoperit un nou teritoriu, la fel ca atunci când descoperisem notele de subsol din *Mao Zedong – Opere alese*.

Îmi aduc aminte că era o caricatură stângace, viu colorată, cu un pat pe care stăteau un bărbat şi o femeie. Caricatura asta ciudată m-a făcut să mă simt foarte agitat; eram, bineînţeles, obişnuit cu imaginile maselor revoluţionare, bărbaţi şi femei, cu pieptul scos în faţă şi privirea înaltă, dar între bărbatul şi femeia din caricatură apăruse un pat şi era prima dată când vedeam aşa ceva. Fără îndoială că, deşi era un afiş despre valori revoluţionare, imaginea stângace a patului şi a cuplului avea implicaţii sexuale. M-am aşternut pe citit, imaginându-mi tot felul de lucruri.

Era prima dată când citeam cu atenţie un afiş revoluţionar. Înghesuite printre citatele din cărticica roşie şi slogane revoluţionare erau şi câteva propoziţii fascinante care descriau în mare legăturile clandestine de dragoste dintre un bărbat şi o femeie de la noi din oraş. Nu erau descrieri explicite ale actului sexual, dar imaginaţia mea m-a făcut să fiu la fel de

agitat ca o barcă prinsă în valurile furtunii.

Numele celor doi adulteri erau scrise chiar deasupra caricaturii stridente. Le-am spus întreaga poveste unor colegi mai apropiaţi, adăugând de la mine câteva detalii mai picante. M-au ascultat ca prostiţi, după care ne-am pornit plini de entuziasm să aflăm unde locuiau şi unde lucrau cei doi. După câteva zile, i-am identificat. Bărbatul locuia pe o alee din partea de apus a oraşului. Am aşteptat o vreme în faţa porţii lui, până ce bărbatul s-a întors acasă de la serviciu. Cu faţa mohorâtă, bărbatul care fusese prins în pat cu o femeie ne-a aruncat o privire, după care a intrat în casă. Femeia lucra într-un magazin dintr-o comună la vreo şase, şapte *li*[34] depărtare. Ne-am hotărât ca în ciuda distanţei să nu ne dăm bătuţi şi să ne ducem într-o duminică până în comuna respectivă. Am găsit magazinul care avea cam 50 de metri pătraţi şi în care erau trei femei. Habar nu aveam care dintre ele era. Ne-am oprit în faţa magazinului şi am început să discutăm în şoaptă care dintre cele trei era mai deosebită, dar toţi am ajuns la concluzia că nici una nu era frumoasă. Am strigat numele de pe afiş. A răspuns una dintre femeile dinăuntru, care s-a întors şi s-a uitat surprinsă la noi. Am luat-o la sănătoasa râzând în hohote.

Afişele din perioada de final a Revoluţiei Culturale erau încă pline de citate din cărticica roşie, de citate din Lu Xun sau de formule revoluţionare copiate din ziare, dar conţinutul lor se schimbase. Contradicţiile dintre diversele facţiuni revoluţionare sau conflictele din viaţa de zi cu zi au făcut ca bârfele, insultele sau demascarea scandalurilor sexuale să devină noua armă a afişelor, şi astfel mai apăreau uneori şi aluzii la relaţiile intime. Era perioada în care relaţiile extraconjugale deveniseră un subiect combătut puternic şi ponegrit vehement de toată lumea. Acesta era motivul pentru care îmi plăcea să citesc afişele, şi în fiecare zi după ce ieşeam de la şcoală mă uitam dacă nu cumva apăruseră unele noi, care să conţină aluzii sexuale.

Tipul acesta de lectură presupunea eforturi mari pentru o răsplată foarte mică, fiindcă uneori citeam zile în şir fără să găsesc o singură aluzie la relaţiile intime. La început, colegii mei citeau şi ei plini de interes, dar după câteva zile au abandonat, pentru că li se părea că ies în pierdere – citeau atenţi câte două zile ca să dea peste câteva cuvinte care parcă, parcă însemnau ceva. Mi-au spus că nu erau nici pe departe la fel de interesante ca povestea picantă pe care le-o spusesem eu. M-au încurajat să continui să citesc şi, în fiecare dimineaţă când ajungeam la şcoală, se adunau roată în jurul meu şi mă întrebau în şoaptă:

— A apărut ceva nou?

Cel mai impresionant moment din perioada de lectură a afişelor revoluţionare a fost când am citit despre relaţia de dragoste dintre o tânără necăsătorită şi un bărbat însurat. A fost şi cea mai detaliată descriere, în care apăreau pe alocuri chiar fragmente din confesiunile date de cei doi amanţi după ce fuseseră prinşi.

Preludiul relaţiei lor clandestine a fost spălatul rufelor la fântână. Soţia bărbatului lucra în alt oraş şi nu avea decât o lună de vacanţă pe an, când se putea întoarce acasă. O tânără necăsătorită din vecini îl ajuta adesea pe bărbat să-şi spele rufele. La început, ea îi punea chiloţii deoparte, să şi-i spele el, dar după o vreme a început să-i spele şi pe aceştia. Apoi a urmat menuetul relaţiei lor clandestine: pe lângă că-i spăla rufele, tânăra a început să împrumute de la el cărţi şi să discute împreună ce simţea după ce citea cartea, şi aşa a început să intre la el în dormitor. Atunci s-a dezlănţuit rapsodia şi cei doi au început să aibă relaţii intime. O dată, de două ori, de trei ori – a treia oară au fost prinşi în pat. Spre sfârşitul Revoluţiei Culturale, vânătoarea adulterilor era foarte populară, aproape că înlocuise fervoarea revoluţionară din anii de început. Unii care nu ajungeau la struguri ţipau că strugurii sunt acri şi îşi transformaseră dorinţa de a avea o relaţie extraconjugală în avântul de a-i prinde pe alţii în pat. Când bănuiai că două persoane aveau treabă una cu cealaltă, le ţineai pe furiş sub observaţie şi, de-ndată ce se ivea ocazia, dădeai buzna peste ele în casă să le prinzi despuiate. Aşa au ajuns amărâţii aceia doi să interpreteze *Patetica* lui Ceaikovski.

Unul dintre lucrurile de pe afiş, preluat din confesiunea fetei, m-a făcut să simt valuri de căldură străbătându-mi corpul şi gândurile mi-au luat-o razna. Fata spunea că prima dată după ce întreţinuse relaţii sexuale cu bărbatul „nu se mai putea aşeza“. În seara aceea, mi-am chemat colegii şi, stând pe malul râului, sub lumina lunii, ascunşi printre sălciile plângătoare, le-am spus cu voce scăzută:

— Voi ştiţi ce se întâmplă după ce o femeie şi un bărbat fac treaba aia?

— Ce? m-au întrebat ei cu vocea tremurândă.

— Femeia nu se mai poate aşeza, le-am spus misterios.

— De ce? au strigat ei.

De ce? Nici eu nu ştiam, dar le-am răspuns condescendent:

— Aflaţi voi când vă însuraţi.

După ani de zile, mi-am adus aminte de acest episod şi mi-am dat seama că pentru mine lectura afişelor revoluţionare era o lectură erotică.

Dar foarte interesant este că cel mai intens episod de lectură erotică nu a avut loc pe stradă, ci la mine acasă.

Părinţii mei erau medici şi locuiam în căminul spitalului. Era un cămin cu parter şi etaj, cu câte şase camere pe nivel dispuse ca sălile de clasă din şcoală şi cu o scară ce urca de la parter la etaj. În cămin locuiau unsprezece familii, fratele meu şi cu mine stăteam într-o cameră la parter, tata şi mama stăteau la etaj. În camera părinţilor de la etaj se afla un mic raft cu cărţi pe care erau puse vreo zece cărţi de medicină. Eu şi fratele meu făceam cu rândul curăţenie în camera de la etaj şi, ori de câte ori dereticam, părinţii ne cereau să ştergem şi praful de pe raftul cu cărţi. Eu ştergeam praful în silă, fără să-mi treacă prin minte că în cărţile acelea aparent plictisitoare se ascundeau adevărate minuni. În vacanţa dintre clasele primare şi cele gimnaziale le şi răsfoisem, dar nu descoperisem minunile dinăuntru.

Le-a descoperit frate-meu. Eu eram elev în al doilea an de gimnaziu, iar el în al doilea an de liceu. Într-o vreme, când tata şi mama erau la serviciu, frate-meu venea cu câţiva colegi şi se furişau la etaj, de unde răsunau apoi tot felul de zgomote ciudate.

Auzeam de jos zgomotele ciudate care veneau de la etaj şi am început să bănuiesc că se întâmplau tot felul de lucruri secrete. Am alergat sus, dar când am intrat în cameră, frate-meu şi cu colegii lui pălăvrăgeau veseli de parcă nimic nu se întâmplase. M-am uitat cu atenţie în jur, dar nu am văzut nimic suspect. Însă imediat ce m-am întors jos, zgomotele ciudate au reînceput. Zgomotele au continuat să se audă din camera părinţilor vreme de vreo două luni. Colegii fratelui meu s-au perindat fără întrerupere şi cred că toţi băieţii de la el din an au trecut pe acolo.

Eram convins că în camera de la etaj se ascundea un mare secret. Într-o zi, când îmi venise rândul să fac curat, am cercetat fiecare colţişor al camerei ca un detectiv, dar n-am descoperit nimic. Apoi m-am concentrat pe raftul de cărţi, bănuiam că era ceva pus în vreo carte. Le-am luat una câte una şi le-am răsfoit pagină cu pagină. Când am început să răsfoiesc *Anatomia umană*, am dat şi peste minune: în faţa ochilor mei apăruse brusc imaginea color a părţilor intime femeieşti. Rămăsesem ca trăsnit şi mă uitam prostit. După aceea, am studiat cu lăcomie fiecare detaliu şi am citit toate explicaţiile legate de aparatul genital feminin.

Nu mai ştiu dacă atunci când am văzut pentru prima dată imaginea color a aparatului genital feminin am scos vreun strigăt de uimire. În momentul acela eram ca o stană de piatră, nu-mi mai aduc aminte cum am reacţionat. Ce-mi amintesc este că după aceea toţi colegii mei din gimnaziu

au început să se perinde prin camera de la etaj şi să scoată zgomote ciudate. După tot şirul de colegi de liceu ai fratelui meu, şi colegii mei din gimnaziu începuseră să scoată dinăuntrul lor zgomote ciudate în camera de la etaj.

CEL DE-AL PATRULEA MOMENT DE LECTURĂ A început în 1977. După Revoluţia Culturală au reînceput să apară cărţile interzise, „buruienile otrăvitoare“. Când au adus pentru prima dată în librăria de la noi din oraş cărţile lui Tolstoi, Balzac şi Dickens a fost o nebunie la fel de mare cum e acum când apare vreo vedetă prin locuri uitate de lume. Toţi alergau de colo, colo şi-şi înălţau gâturile să vadă mai bine. Pentru că prima dată nu a fost adus decât un număr limitat de volume, în librărie era lipit un anunţ care spunea că trebuia să stai la coadă să iei un cupon pentru cărţi; fiecare persoană avea voie să ia un singur cupon şi cu fiecare cupon se puteau lua doar două cărţi.

Îmi e încă vie în memorie imaginea din faţa librăriei din ziua în care s-au vândut cărţile. Se formase încă din zori o coadă de peste două sute de persoane. Pentru a prinde cupoane, unii veniseră cu scăunele şi se aşezaseră în uşă cu o seară înainte, ordonaţi, unul în spatele celuilalt, şi îşi petrecuseră noaptea pălăvrăgind. Cei care au sosit de dimineaţă au descoperit repede că de fapt veniseră prea târziu, dar chiar şi-aşa s-au aşezat la coadă cu speranţa că vor apuca şi ei cupoane.

Eu eram unul dintre cei care ajunseseră târziu. Aveam în buzunar 5 yuani, care la vremea aceea erau o groază de bani pentru mine, şi cât am alergat dimineaţa devreme înspre librărie, am stat cu mâna dreaptă în buzunar ca să-mi ţin banii. Pentru că nu aveam decât stânga liberă, am alergat puţin înclinat spre stânga. Iniţial credeam că o să fiu printre primii, dar când am ajuns în faţa librăriei mi s-a mai dus din entuziasm, pentru că erau cel puţin alte trei sute de persoane în faţa mea. În spatele meu se aşezau încontinuu alţii, pe care-i auzeam plângându-se:

— M-am trezit devreme ca să ajung târziu!

Când a răsărit soarele, mulţimea de peste trei sute de oameni era împărţită în două tabere: cei care nu dormiseră şi cei care dormiseră. Cei din faţă erau toţi din tabăra celor care petrecuseră noaptea pe scăunel, fără să doarmă, şi erau siguri că o să prindă cupoane. Acum stăteau şi dezbăteau care să fie cele două cărţi pe care să le cumpere. Cei din spate erau veniţi după ce se treziseră şi grija lor era legată de câte cupoane urmau să se dea. Apoi au început să circule zvonurile: mai întâi, cei care şedeau pe scăunele spuneau că se vor da cel mult o sută de cupoane, dar zvonul a fost imediat

contrazis de cei din spate. Printre cei care stăteau în picioare erau unii care spuneau că vor fi două sute de cupoane, dar cei care erau în spatele primilor două sute nu au fost de acord, trebuiau să fie mai mult de două sute. Numărul cupoanelor creştea continuu, până când cineva a spus că urmau să se dea cinci sute de cupoane, dar nimeni nu a fost de acord cu el, nu aveau cum să fie atât de multe. Eram trei sute şi ceva de oameni la coadă, dacă se dădeau cinci sute de cupoane, tot efortul nostru devenea ridicol.

La ora 7 fix, s-au deschis încet uşile librăriei Xinhua şi în acel moment am avut un sentiment de înălţare. Uşile vechi scârţâiau îngrozitor pe măsură ce erau deschise, dar mie mi se părea că erau o cortină splendidă care se deschidea pe o scenă, iar funcţionarul din librărie care a ieşit afară îmi părea un prezentator impunător. Dar imediat sentimentul meu de înălţare s-a risipit ca un fum, pentru că funcţionarul a început să strige:

— Nu sunt decât 50 de cupoane, cei din spate să nu mai stea.

Ne-am simţit de parcă ne-ar fi aruncat cineva o găleată cu apă rece în cap, în toiul iernii. Toţi cei care eram mai în spate am îngheţat din cap până-n picioare. Unii au plecat îmbufnaţi, alţii extrem de nemulţumiţi, ba chiar erau unii care s-au îndepărtat înjurând. Eu stăteam mai la o parte şi încă mai ţineam banii în buzunar, în mâna dreaptă. M-am uitat amărât cum primii de la coadă au intrat zâmbitori să-şi ia cupoanele. Cu cât erau mai puţine cupoane, cu atât era mai valoroasă noaptea lor pierdută.

Mulţi dintre cei care nu apucaserăm cupoane stăteam afară din librărie şi ne uitam la cei care ieşeau mândri cu rezultatul efortului lor în mâini. Cei care stăteam afară ne adunam în jurul persoanelor cunoscute, şi, plini de invidie, mângâiam volumele noi-nouţe din *Anna Karenina*, *Moş Goriot* sau *David Copperfield*. Trăiserăm prea mult cu sete de lectură, şi de aceea chiar şi faptul că ne uitam pentru câteva clipe la copertele noi ale acestor cărţi era deja un festin. Câţiva oameni mai generoşi le-au dat cărţile lor celor care nu mai apucaseră, să miroasă şi ei izul de cerneală. Am prins şi eu ocazia asta şi a fost pentru prima dată când am simţit mirosul unei cărţi noi. Mi s-a părut că mirosul subtil de cerneală era ameţitor.

Îmi aduc bine aminte cum cei care se aflau imediat după primii cincizeci erau cât se poate de amărâţi şi înjurau întruna, uneori părând că se înjură pe sine, alteori că înjură pe cineva necunoscut. Cei care eram după al două sutelea simţeam o mică dezamăgire, pe când cei de după al cincizecilea parcă ar fi văzut raţa friptă luându-şi zborul de dinaintea lor. Mai ales al cincizeci şi unulea, care a fost oprit chiar când dădea să intre în librărie şi i s-a spus că nu mai erau cupoane. A rămas stană de piatră pentru

câteva clipe, apoi s-a tras la o parte, cu scăunelul în mâini, uitându-se pierdut la cei care ieşeau fericiţi dinăuntru şi la noi ceilalţi care ne adunam roată să atingem cărţile şi să le mirosim. Era ciudat de tăcut; m-am întors de câteva ori să mă uit la el, dar el ne observa cu o privire total pierdută.

Apoi, pentru o scurtă perioadă, oamenii din oraş au început să discute despre numărul cincizeci şi unu. Jucase cărţi cu trei prieteni până noaptea târziu şi abia după aceea îşi luase scăunelul şi plecase spre librărie, unde stătuse până în zori. Umbla vorba că, vreme de câteva zile după aceea, ori de câte ori dădea peste vreun cunoscut, îi zicea:

— Dacă jucam cu o mână mai puţin, nu eram al cincizeci şi unulea.

Aşa a devenit „cincizeci şi unu“ un cuvânt la modă. Dacă cineva spunea „Azi sunt al cincizeci şi unulea“ voia de fapt să spună „Azi nu am avut deloc noroc“.

Au trecut treizeci de ani de atunci şi, dintr-o perioadă în care nu aveam nici o carte, am intrat într-o perioadă în care avem prea multe cărţi. În fiecare an sunt publicate în China peste două sute de mii de titluri; dacă înainte nu aveai ce să cumperi dintr-o librărie, astăzi cărţile sunt atât de multe, că nu mai ştii pe care s-o cumperi. După ce librăriile *online* au început să vândă cărţi cu preţ redus, şi librăriile tradiţionale au început una câte una să facă reduceri şi promoţii. Cărţile se vând la supermarket, la chioşcurile de ziare de pe stradă, ba chiar şi vânzătorii ambulanţi de pe marginea drumului au început să vândă cărţi piratate la preţuri şi mai mici. Înainte nu erau piratate decât cărţi în chineză, acum au început să apară pe marginea drumului şi un număr destul de mare de cărţi în engleză piratate.

În fiecare an se organizează la Beijing Târgul de carte din Parcul Ditan, care este la fel de animat ca târgurile prilejuite de Festivalul Primăverii. Acest târg de carte combină prelegeri despre textele clasice, demonstraţii de artă populară, expoziţii de fotografie, vizionări gratuite de film, spectacole artistice, ba chiar şi show-uri de modă, spectacole de dans sau demonstraţii de magie. Băncile, companiile de asigurări, companiile sau fondurile de investiţii se folosesc de ocazie pentru a-şi promova produsele. Muzica din difuzoarele puternice îţi sparge timpanele şi este întreruptă foarte des de anunţuri despre persoane pierdute. În mijlocul acestui du-te-vino, scriitori şi oameni de cultură au sesiuni de autografe, în vreme ce impostori care se dau drept medici le iau oamenilor pulsul şi semnează reţete de parcă ar da un autograf pe o carte.

Acum câţiva ani, am participat şi eu la o astfel de sesiune de autografe, şi zgomotul îmi făcea urechile să-mi ţiuie de parcă aş fi fost într-o hală

industrială plină de maşini. În corturile ridicate pentru eveniment erau grămezi întregi de cărţi de tot felul şi vânzătorii îşi lăudau marfa strigând în megafoane întocmai ca vânzătorii de zarzavaturi şi carne de pui din piaţă. Cel mai mult m-a impresionat să văd cum cărţi care valorau câteva sute de yuani erau legate împreună şi vândute la un preţ de nimic – zece sau douăzeci de yuani. Vânzătorii urlau şi, abia ce striga unul „Cărţi la douăzeci de yuani legătura“, că de dincolo se auzea un preţ şi mai mic, de zece yuani legătura: „Preţuri sinucigaşe! Zece yuani legătura de cărţi clasice!“ Până şi cei care vindeau cărţile oftau:

— Asta nu mai e vânzare de carte, e pur si simplu vânzare de maculatură!

Aşa că s-a schimbat melodia, acum strigau: „Haideţi repede să cumpăraţi! O legătură de cărţi clasice nu-i mai scumpă decât o legătură de maculatură!“

Când mă gândesc astăzi cum era înainte, mă încearcă tot felul de sentimente. Cei treizeci de ani dintre momentul în care peste trei sute de oameni s-au aşezat la coadă în uşa librăriei din oraş să prindă cupoane pentru cărţi şi vânzarea unei legături de cărţi clasice cu zece yuani la Târgul din Ditan par să fi fost o singură noapte. Acesta este momentul în care am plecat în adevărata călătorie a lecturii operelor literare; călătoria a început în dimineaţa aceea petrecută în 1977 în faţa librăriei şi bineînţeles că nu se încheie în strigătele vânzătorilor de carte din Parcul Ditan.

Deşi în acea dimineaţă am rămas cu mâna goală, în lunile care au urmat au apărut pe rafturile librăriei tot felul de cărţi noi. Nu mai era ca în vremea Revoluţiei Culturale, când, după ce terminai de citit o carte, nu mai aveai nimic altceva, acum era o bogăţie şi cărţile veneau încontinuu, ca un râu năvalnic. Cineva m-a întrebat odată:

— Cu ce te-ai ales din cei treizeci de ani de lectură?

Întrebarea m-a lăsat fără cuvinte, de parcă aş fi fost în faţa unui ocean imens.

Mi-am descris cândva experienţa de lectură la finalul unui articol: „Ori de câte ori citesc o carte bună mă simt transportat de ea într-un alt loc. Sunt ca un copil mic şi fricos care se ţine de poalele hainei ei şi îi imită paşii, pornind de-a lungul râului timpului într-o călătorie în care căldura şi sentimentele se împletesc. Mă poartă cu ea şi apoi mă lasă să mă întorc de unul singur, şi numai după ce m-am întors înţeleg că va rămâne întotdeauna parte din mine.“

Într-o dimineaţă de septembrie, în 2009, mă plimbam împreună cu

soţia mea prin oraşul vechi din Düsseldorf, când am dat peste casa memorială a lui Heinrich Heine. Nu ştiam că Heine se născuse în Düsseldorf. Casa lui Heine era una neagră, într-un şir de case roşii, şi părea şi mai veche decât celelalte. Aducea cu o fotografie veche în care bunicul dintr-o altă generaţie stătea încadrat de fiii săi.

Dimineaţa aceea din Düsseldorf mi-a amintit de anii copilăriei, de clipele de neuitat petrecute în incinta spitalului.

Aşa cum am spus deja, locuiam în căminul spitalului, lucru obişnuit la vremea aceea, majoritatea angajaţilor din zonele urbane fiind cazaţi în instituţiile în care lucrau. Am crescut în mijlocul lumii medicale, fără nici o grijă, hoinărind de unul singur prin saloanele din spital. Uneori intram în cabinetul medicilor şi al surorilor medicale, mă ştergeam pe mâini cu câteva tampoane de vată înmuiate în spirt şi apoi mă plimbam pe culoarele spitalului vizitându-i pe pacienţii pe care deja îi cunoşteam sau întrebându-i pe cei noi de ce suferă. Nu făceam baie foarte des, dar mă ştergeam pe mâini cu spirt de câteva zeci de ori pe zi, încât cred că aveam cele mai curate mâini din lume. Şi tot atunci, inspiram în fiecare zi mirosul de Lysol[35]. Mulţi dintre colegii mei de şcoală detestau acel miros, dar mie îmi plăcea foarte mult şi teoria mea era că, dacă Lysol era folosit ca dezinfectant, atunci aburii lui îmi dezinfectau plămânii. Şi acum îmi mai place mirosul de Lysol, pentru că este mirosul cu care am crescut.

Tata era chirurg şi sala de operaţii era doar o sală într-o clădire cu un singur nivel, lângă care se afla un loc viran pe care ne jucam eu şi fratele meu. În zilele însorite, locul era plin de cearşafuri puse la uscat; ne plăcea să alergăm printre ele, să lăsăm cearşafurile umede şi cu miros de săpun să ne lovească peste faţă.

Acestea sunt amintirile frumoase din anii copilăriei, dar şi ele mai au din loc în loc urme de sânge. Îl vedeam adesea pe tata care ieşea după operaţie cu masca şi halatul murdare de sânge. În apropierea sălii de operaţie se afla un heleşteu la care asistenta ducea câte o găleată plină de bucăţi sângerii tăiate din pacient în timpul operaţiei şi pe care le arunca în apă. Vara, heleşteul mirosea îngrozitor şi era aşa de plin de muşte, că părea acoperit cu un covor gros de lână.

Căminul spitalului nu avea baie, exista doar o toaletă publică vizavi de el, lângă morga de care o despărţea un simplu perete. Nici toaleta, nici morga nu aveau uşi. Când mergeam la toaletă trebuia să trec pe lângă morgă şi-mi făcusem obiceiul să arunc câte-o privire înăuntru. Morga era curată lună, cu un pat mic de ciment aşezat sub un gemuleţ prin care

vedeam câteva frunze tremurânde. În amintirile mele, morga era cel mai liniştit loc, iar copacul care creştea lângă fereastră – cel mai bogat copac din spital. Cine ştie, să fi fost pentru că era lângă morgă sau pentru că era lângă toaletă?

Am locuit zece ani vizavi de morgă şi pot spune că am crescut înconjurat de bocete. Când murea cineva, înainte să-l incinereze, îl aşezau în morgă pentru o seară, de parcă morga era un han de-a lungul unui drum, care îi primea pe călătorii grăbiţi să plece dinspre viaţă înspre moarte.

De multe ori mă trezeam brusc noaptea şi ascultam plânsetele oamenilor care-i pierduseră pe cei dragi. În aceşti zece ani am auzit toate felurile de plânset şi după o vreme mi-am dat seama că ele nu mai erau plânsete, mai ales când se apropiau zorii şi când se preschimbau într-un bocet prelung şi sfâşietor. Durerea devenise foarte familiară, şi o vreme am crezut că era cea mai tulburătoare baladă. Am mai descoperit atunci că cei mai mulţi oameni mureau noaptea.

Vara era îngrozitor de cald şi uneori mă trezeam din somnul de după-amiază şi vedeam că pe rogojina de bambus îmi rămăsese forma corpului îmbibat de sudoare; erau şi momente în care transpiram aşa de mult, că mi se albea pielea.

Într-o zi am intrat din curiozitate în morgă şi-a fost ca şi când aş fi păşit de sub văpaia soarelui în răcoarea lunii. Trecusem de nenumărate ori pe lângă intrare, dar era pentru prima oară când păşeam înăuntru şi era atât de rece. După aceea m-am culcat pe patul curat de ciment – îmi găsisem locul ideal pentru somnul de la prânz. În după-amiezile fierbinţi, mă întindeam pe patul de ciment şi mă bucuram de răcoarea plăcută, iar uneori, după ce adormeam, visam că mă aflu într-o grădină cu flori.

Am crescut în timpul Revoluţiei Culturale şi educaţia primită m-a făcut să devin ateu, să nu cred în spirite şi să nu mă tem de ele. De aceea faptul că mă întindeam pe patul de ciment din morgă nu avea nici o conotaţie legată de moarte, ci era legat de răcoarea care alunga căldura verii.

Au fost şi câteva momente mai stânjenitoare, când abia aţipisem pe patul de ciment că am fost trezit de bocete şi plânsete şi am priceput că urma să fie adus un mort. Cum plânsetele erau din ce în ce mai aproape, m-am dat repede jos de pe patul pe care îl ocupasem temporar ca să-i fac loc celuilalt.

Toate acestea s-au întâmplat demult. Procesul de transformare din copil în adult este şi un proces de uitare; cu timpul, am uitat complet de

experienţa macabră din anii copilăriei, cum în zilele fierbinţi de vară mă întindeam la morgă pe patul care simboliza moartea şi mă bucuram de suflarea răcoroasă din lumea celor vii.

Şi asta până când, ani după aceea, am dat din întâmplare peste un vers al lui Heine: „*Moartea-i noaptea răcoroasă.*“ Imediat mi-a răsărit tremurând în suflet amintirea de mult uitată, vie şi clară. De-acum n-aveam să o mai pierd niciodată.

Dacă literatura chiar are o forţă misterioasă, probabil că aceasta este următoarea: să faci un cititor să citească opera unui scriitor dintr-o altă epocă, altă ţară, alt popor, cu o altă limbă şi altă cultură şi să se regăsească în ea. Ceea ce scrisese Heine era ceea ce simţisem eu în anii copilăriei. „Asta este literatura“, mi-am spus.

27 iunie 2009

Note

33. Acestea sunt versurile *Internaţionalei* în limba chineză.
34. Unitate tradiţională de măsură a distanţei; un *li* este egal cu 500 de metri.
35. Numele unui dezinfectant.

写作

scris

THE NEW YORK TIMES MAGAZINE L-A RUGAT PE Pankaj Mishra să scrie un articol despre mine, aşa că în noiembrie 2008 colegul meu indian a venit la Beijing. Uneori stăteam de poveşti în casă, la căldură, alteori ne aventuram pe stradă, înfruntând vântul rece de iarnă. Am mers la restaurante unde se servea mâncare din diverse regiuni ale Chinei, şi la plecare colegul meu vegetarian mi-a lăudat priceperea de a comanda feluri atât de variate.

— Asta-i simplu, i-am spus, am comandat toate mâncărurile vegetariene din meniu.

POETUL ROMAN MARŢIAL A SPUS: „A-ŢI AMINTI trecutul înseamnă a mai trăi încă o dată.“ Îi mulţumesc lui Pankaj Mishra că a petrecut o săptămână în Beijing şi m-a făcut să-mi reamintesc parcursul de scriitor, că mi-a dat ocazia „să mai trăiesc o dată“.

„Am început să scriu de mult“, i-am spus, şi când i-am mărturisit asta am simţit că îmbătrânisem şi că începuturile vieţii mele de scriitor păreau să vină dintr-o altă lume. Aceasta este o trăsătură caracteristică generaţiei mele de scriitori chinezi – deşi am trăit doar puţin peste patruzeci de ani în aceeaşi ţară, am trăit în două lumi total diferite.

Când mă gândesc cum am început să scriu, trec repede peste caietele vechi de compunere şi mă opresc la afişele revoluţionare omniprezente. Nu cred că merită să vorbesc despre compunerile făcute în şcoala primară, pentru că nu aveau decât un cititor, pe profesorul slăbănog de chineză. Cariera mea de scriitor a început cu afişele revoluţionare – primele texte pe care le-am făcut publice.

În timpul Revoluţiei Culturale, oamenilor le plăcea să scrie afişe

revoluţionare, era mai ceva decât entuziasmul de a scrie bloguri din zilele noastre. Deosebirea este că afişele revoluţionare urmau aceeaşi reţetă: erau practic articole copiate din *Cotidianul poporului*, amestecate cu expresii revoluţionare şi slogane goale de conţinut, în care se băteau câmpii. Blogurile de astăzi sunt variate, sunt bloguri de autoglorificare, bloguri în care te înjuri cu alţii, în care expui chestii private sau dezbaţi vehement, sau bloguri în care te vaiţi fără motiv; sunt bloguri sociale, politice, economice, istorice etc. Există bloguri de tot felul. Dar există şi o asemănare între cele două, şi anume: ambele sunt folosite pentru a-ţi prezenta propriile valori existenţiale.

Afişele revoluţionare erau lucrurile de care îmi era cel mai frică. Când mă duceam dimineaţa cu ghiozdanul în spate la şcoală, mă uitam cu frică la afişele de pe ziduri să văd dacă nu era vreunul în care să apară numele tatălui meu.

Tata era chirurg, dar şi un mic funcţionar al Partidului Comunist. Văzusem cu ochii mei, la începuturile Revoluţiei Culturale, cum părinţii funcţionari ai câtorva colegi de-ai mei fuseseră denunţaţi şi găsiţi vinovaţi de crima de a fi „deţinători ai puterii care merg pe drumul capitalismului“. Membrii grupărilor revoluţionare i-au bătut de le-au umflat feţele, le-au agăţat de gât o pancartă de lemn şi le-au pus pe cap un coif înalt de hârtie. I-am văzut cu mături în mâini cât era ziua de lungă, măturând străzile din oraş şi tremurând de frică. Dacă aveau chef, trecătorii le mai trăgeau câte un şut sau le scuipau în faţă. Iar copiii lor, colegii mei, au avut de pătimit şi au fost insultaţi şi discriminaţi de ceilalţi copii.

Am trăit tot timpul cu teama că putea să dea nenorocirea şi peste tata, şi asta însemna că dădea şi peste mine. Unde mai pui că tata venea dintr-o familie de moşieri; pe vremuri, avuseseră peste două sute de *mu*[36] de pământ – era clar că erau moşieri. Din fericire, bunicul a fost un derbedeu şi n-avea de gând să se îndrepte, nu ştia decât să bea, să mănânce şi să se distreze. Vindea în fiecare an doi, trei *mu* de pământ, cât să-i ajungă lui să trăiască bine. Norocul lui a fost că în 1949 vânduse deja tot pământul şi, odată cu el, îşi vânduse şi statutul de moşier, că de nu, cu greu ar fi putut evita să fie împuşcat după eliberare. Nenorocul familiei a fost norocul lui tata, că a scăpat şi el de eticheta de „copil de moşier“ şi, bineînţeles, eu şi fratele meu beneficiam la rândul nostru de faptul că bunicul fusese un om de nimic.

Cu toate acestea, istoria mai puţin onorabilă a familiei tatălui meu mă măcina tot timpul. Şi cum nenorocirile nu se lasă prea mult aşteptate, într-

una din zile, când mă duceam cu frate-meu la şcoală, am văzut afişul de care mă temeam cel mai tare. Numele tatălui meu apărea scris mare în titlul afişului şi era învinuit că e „moşier ascuns“ şi „capitalist“.

În copilărie eram foarte fricos. Precis că mă albisem la faţă şi i-am spus fratelui meu că nu mai aveam curaj să merg la şcoală, că voiam să mă întorc acasă, să stau ascuns o perioadă. El părea nepăsător şi-mi spunea, în timp ce se îndrepta spre şcoală, că nu trebuia să-mi fie frică. Curajul l-a ţinut vreo sută de metri, după care s-a întors şi, venind spre mine, mi-a spus:

— Futu-i mama mă-sii, nici nene-tău nu se duce la şcoală, vine şi el să stea ascuns o vreme.

Aşa a apărut primul afiş revoluţionar semnat de mine. Eu eram în clasa întâi, iar fratele meu în a treia. Tata, aflat într-un moment prost al vieţii lui, a pus în scenă o piesă politică şi ne-a îndemnat să petrecem o Sărbătoare a Primăverii revoluţionară. În ajun, când celelalte familii, după un an în care strânseseră cureaua, puteau în sfârşit să se bucure de o masă bogată, noi am mâncat „amintiri amare şi visuri dulci“. Aşa-zisele „amintiri amare şi visuri dulci“ erau tărâţe amestecate cu buruieni pe care le fierbeai până se înmuiau şi apoi le făceai ca pe găluşte. Găluştele de tărâţe erau ceva ce mâncau oamenii săraci dinainte de eliberare, şi noi le mâncam în ajunul Sărbătorii Primăverii să ne aducem aminte de viaţa grea din vechea societate şi de bunăstarea din cea nouă.

Ţineam găluştele fără nici un gust cu amândouă mâinile. Gustam din ele cu mare grijă şi aveam impresia că tărâţele aspre mă zgâriau pe gât când le înghiţeam. M-am plâns că era dureros să înghit găluştele. Tata s-a prefăcut bucuros şi, luându-şi faţa de doctor, mi-a spus:

— E bine că te doare, pentru că durerea arată că amintirile amare şi visurile dulci au efect.

Fratele meu şi cu mine nu ştiam că săracul tata punea în scenă un show politic şi că alesese bine ocazia Sărbătorii Primăverii. Câteva zile după aceea, în declaraţia pe care a trebuit să o dea, a detaliat ajunul revoluţionar ca să scoată clar în evidenţă loialitatea faţă de Mao Zedong şi de Partidul Comunist.

După ce am terminat de înghiţit găluştele, mama a strâns vasele şi tata a scos o coală de hârtie mai mare decât masa, din care am făcut împreună un afiş revoluţionar. Tema afişului era „Lupta împotriva egoismului şi critica revizionismului“, adică trebuia să denunţăm şi să criticăm gândurile noastre egoiste şi revizioniste. În timp ce dizolva tuşul în tuşieră, tata ne-a

spus solemn:

— În ziua de ajun trebuie să criticăm şi să ne autocriticăm cu cea mai mare seriozitate.

Fratele meu şi cu mine am fost foarte entuziaşti şi ne certam care să înceapă. Nu cedam nici unul, fiecare din noi voia să fie primul care îşi face autocritica. Tata mi-a spus mie să încep, pentru că fratele meu era mai mare cu doi ani, deci trebuia să-mi dea mie ocazia să fiu primul. Doar că eu am început să clipesc des şi n-am ştiut ce să spun, fiindcă în momentul acela nu-mi aminteam nici un gând egoist sau revizionist. Fratele meu s-a enervat, voia să spună el primul, dar tata nu l-a lăsat, m-a încurajat şi mi-a zis că adineauri, când spusesem că găluştele de tărâţe mă zgâriau pe gât, era de fapt un gând egoist care mă împungea. Am simţit cum îmi ia cineva o piatră de pe suflet şi i-am întrebat pe tata şi pe mama, cu oarece strângere de inimă:

— Poate fi considerat şi revizionist?

Tata şi mama au chibzuit puţin. Modul meu de a gândi era influenţat de mentalitatea mic-burgheză, iar capitalismul burghez era plin de idei revizioniste.

— Poate, mi-au spus, dând aprobator din cap.

Acum mă liniştisem, eram şi egoist, şi revizionist. Era rândul fratelui meu. Ne-a spus mândru că odată găsise pe stradă doi bani şi, în loc să-i predea învăţătorului, şi-a cumpărat două bomboane. Părinţii noşti au clătinat serioşi din cap şi i-au spus că tipul acesta de comportament era foarte asemănător cu al meu, era şi egoist, şi revizionist. Venise rândul mamei să lupte împotriva egoismului şi revizionismului, iar după aceea a urmat tata. Amândoi au mărturisit doar nişte fleacuri, greşeli mărunte, ceea ce ne-a dezamăgit foarte tare pe fratele meu şi pe mine. Mai ales tata, care, atunci când şi-a făcut autocritica, n-a scos o vorbă despre „moşier ascuns“ şi „capitalist“. Primul care a pornit la atac a fost frate-meu, care l-a întrebat direct şi serios:

— Eşti sau nu eşti moşier ascuns?

Demn, tata a dat din cap că nu şi a spus că familia lui scăpătase înainte de eliberare şi de aceea, în timpul reformei agrare, fuseseră clasificaţi drept ţărani de mijloc. Mama şi-a exprimat şi ea nemulţumirea şi a spus că dacă nu ar fi avut cândva două sute de *mu* de pământ ar fi fost clasificaţi drept ţărani săraci. Frate-meu a ridicat solemn mâna dreaptă şi l-a întrebat pe tata:

— Juri faţă de Preşedintele Mao că nu eşti moşier?

— Jur faţă de Preşedintele Mao că nu sunt moşier, a zis tata ridicând şi el solemn mâna dreaptă.

Nu voiam să rămân mai prejos, aşa că l-am atacat şi eu:

— Eşti sau nu capitalist?

Tata a dat din cap. A spus că, deşi intrase în Partidul Comunist înainte de eliberare, nu făcuse decât muncă tehnică, fusese numai chirurg, şi că nu ar trebui să se numere printre „deţinători ai puterii care merg pe drumul capitalismului“. M-am luat după frate-meu şi am ridicat mâna dreaptă:

— Juri faţă de Preşedintele Mao?

— Jur faţă de Preşedintele Mao, a zis tata ridicând şi el mâna dreaptă.

Apoi, toţi trei ne-am uitat la tata, care scria afişul revoluţionar trecând peste chestiile importante şi accentuând tot felul de nimicuri. Era primul afiş în care ne făceam autocritica, scris chiar în ultima zi din an. Tata s-a semnat la sfârşit, apoi i-a dat pensula mamei, care s-a semnat şi ea şi i-a dat pensula fratelui meu. Eu m-am semnat ultimul.

Am început să dezbatem unde să lipim afişul. Eu ziceam să-l lipim la noi pe uşă, să vadă şi vecinii fapta noastră măreaţă din ajunul Sărbătorii Primăverii. Fratele meu spunea să-l lipim lângă casa de bilete a cinematografului, că acolo îl va citi multă lume. Precis că tata şi mama ne ocărau în sinea lor, pentru că totul nu era decât un spectacol care să arate spiritul lor revoluţionar şi conştiinţa politică. Nu aveau nici cea mai mică dorinţă să le arate afişul şi altor persoane. Dar acest afiş scris în ultima zi a anului s-a dovedit a avea o valoare practică foarte mare şi i-a dat tatei ocazia de a scrie un pasaj minunat în declaraţia pe care a trebuit să o facă.

Deşi erau foarte nemulţumiţi în sinea lor, tata şi mama l-au lăudat pe frate-meu pentru ideea bună, doar că, dacă am fi lipit afişul undeva afară, nu l-am mai fi putut citi oricând voiam. Or, ne-au spus ei, afişul conţinea autocritica pe care ne-o făcuserăm, trebuia lipit înăuntru ca să ne atragă constant atenţia asupra greşelilor noastre din trecut şi să fim siguri că de atunci încolo vom păşi alături de Preşedintele Mao pe drumul cel drept.

Era pe vremea când încă nu ne mutaserăm în căminul spitalului şi locuiam într-o casă pe Aleea Însorită. Aveam o cameră mare, împărţită pe mijloc de un perete făcut din beţe de bambus legate de-a curmezişul cu sârmă şi peste care era lipit un strat de ziare vechi. Tata şi mama dormeau în partea dinăuntru, iar eu şi fratele meu în cea din afară. Le-am dat dreptate şi am fost de acord să lipim afişul în casă, dar cu o condiţie: afişul trebuia lipit la capul patului nostru, nu al lor. Bucuroşi, au fost de acord.

Nu a trecut multă vreme până când tata a fost trimis la ţară, cu trusa cu

medicamente în spate, să-i consulte pe săteni. Când trupele revoluţionare şi-au dat seama că-l lăsaseră să le scape prea uşor, s-au dus după el, dar nu l-au mai găsit, pentru că-l ascunseseră ţăranii simpli. Aşa a avut tata norocul să evite violenţa revoluţionară din perioada de început a Revoluţiei Culturale.

Gloriosul afiş revoluţionar a stat lipit la capul patului nostru un an şi ceva, până când, acoperit de praf, îngălbenit şi rupt, a căzut singur sub pat, alunecând de-a lungul peretelui. Deşi la început, înainte de culcare şi imediat după ce mă trezeam, îmi priveam solemn numele scris strâmb, acum uitasem cu totul de el.

Cinci ani mai târziu, după ce am intrat la gimnaziu, am început să scriu cu adevărat afişe revoluţionare. Acum le scriam chiar eu, nu-mi mai puneam doar numele la coadă. Cele mai vestite grupări care scriau afişe în timpul Revoluţiei Culturale erau din universităţile Beijing şi Tsinghua şi-şi spuneau *liang xiao*, un joc de cuvinte care suna identic cu „două şcoli“. Am început să-i imit şi mi-am convins alţi trei colegi să formăm şi noi un grup cu numele inspirat dintr-unul din cele mai vestite filme din timpul Revoluţiei – *Lăstare de primăvară*.

Era perioada în care toată lumea vorbea despre Huang Shuai. Huang Shuai era o elevă de 12 ani care îşi criticase profesorul în jurnal: „Astăzi, cutare elev nu a fost cuminte în clasă şi s-a tot foit. Profesorul l-a scos în faţa clasei şi i-a spus: «Îmi vine să iau arătătorul şi să-ţi dau cu el în cap.» Nu e normal să spui asta, nu-i aşa? Arătătorul se foloseşte pentru a învăţa, nu pentru a le da în cap elevilor. Sper să ai răbdare cu elevii care greşesc şi să-i ajuţi, să ai grijă la ceea ce spui…“ Profesorul s-a înfuriat foarte tare când i-a citit jurnalul, acuzând-o că-i subminează autoritatea. În următoarele două luni şi ceva, profesorul nu a făcut decât s-o critice şi le-a cerut celorlalţi elevi să n-o mai bage în seamă. Singură şi fără nici un sprijin, Huang Shuai a trimis o scrisoare de vreo două pagini *Cotidianului Beijing*, în care spunea: „Sunt membră a Gărzilor Roşii, iubesc Partidul şi pe Preşedintele Mao. Nu am făcut decât să scriu în jurnal ceea ce gândeam, dar profesorul nu mai trece peste asta. În ultimele zile, nu mai am poftă de mâncare, iar noaptea mă trezesc din somn plângând. La urma urmei, cu ce am greşit aşa de rău? Oare noi, tinerii din timpul lui Mao Zedong, trebuie să rămânem înrobiţi de vechiul sistem de educaţie, prin concepte ca «demnitatea profesorului»?“ Pe 12 decembrie 1973, *Cotidianul Beijing* a publicat scrisoarea lui Huang Shuai şi fragmente din jurnal, iar pe 28 decembrie, *Cotidianul poporului* a făcut din aceasta cea mai importantă

ştire de pe prima pagină şi a adăugat şi un editorial. În aceeaşi dimineaţă, postul naţional de radio a transmis articolul în emisiunea „Revista presei“. Huang Shuai a devenit imediat cunoscută în toată ţara ca eroul care merge împotriva curentului, şi toţi elevii din şcolile primare au luat-o drept model. Dar lucrurile bune nu durează o veşnicie. Doi ani mai târziu, în 1976, după moartea lui Mao Zedong şi eliminarea Clicii celor patru, Huang Shuai a fost trimisă din rai direct în iad, când a fost etichetată drept „sluga Clicii celor patru“. Peste tot era plin de afişe în care era criticată şi au avut de suferit şi părinţii ei. Mama a trebuit să scrie o autocritică de zeci de pagini, iar tatăl a fost închis până în 1981, când a fost reabilitat şi eliberat.

Era o perioadă în care nu-ţi hotărai singur destinul, toţi erau purtaţi de val, fără să aibă habar dacă ceea ce-i aştepta era noroc sau nenorocire.

La sfârşitul anului 1973, campania de denunţare a „demnităţii profesorului“ cuprinsese toate şcolile primare din ţară. Afişul revoluţionar scris de mine şi semnat „*Lăstare de primăvară*“ a făcut senzaţie la noi în şcoală şi pentru o vreme m-am bucurat de renumele de a fi „o pensulă roşie“. „Pensulă roşie“ era o expresie politică la modă; „roşu“ însemna revoluţionar, „negru“ – contrarevoluţionar, şi de aceea cel care scria articole corecte politic era numit „pensulă roşie“, pe când cel care semna articole care erau suspecte din punct de vedere politic era „pensulă neagră“.

Împreună cu ceilalţi trei colegi, scriam întruna şi copiam expresii politice din *Cotidianul poporului*, *Cotidianul Zhejiang* şi *Cotidianul eliberării*, care apărea la Shanghai. În nici o săptămână, am scris aproape patruzeci de afişe, pe care le-am lipit peste tot pe pereţii şcolii şi în care îi criticam pe toţi profesorii din şcoală, cu excepţia profesorului de chineză, cu care mă înţelegeam bine şi care din când în când îmi mai strecura câte o ţigară. Când furam ţigări de la tata, îl cinsteam şi eu cu câte una.

Era perioada în care muncitorii erau şefii şi, cu excepţia fabricilor, a unităţilor armate şi a satelor, toate celelalte instituţii aveau câte o echipă muncitorească de propagandă. Şi la noi în şcoală era una, iar şeful acestei echipe era cel care conducea *de facto* şcoala. Îmi amintesc că era un muncitor trecut de cincizeci de ani. Se uita la afişul nostru şi nota tot timpul ceva în carneţelul pe care îl ţinea în mână, iar când a dat cu ochii de mine, m-a întâmpinat zâmbind şi m-a lăudat:

— Bine făcut, foarte bine!

Nu ştiam că cele aproape patruzeci de afişe compuse de gruparea *Lăstare de primăvară* deveniseră roadele lui revoluţionare. Fusese foarte lăudat de preşedintele comitetului revoluţionar judeţean, pentru că şcoala

noastră era printre primele din judeţ şi probabil din întreaga provincie în campania de învăţare a spiritului lui Huang Shuai împotriva cercurilor conducătoare şi a criticii conceptului de „demnitate a profesorului“.

Şeful echipei de propagandă şi-a notat toate numele profesorilor pe care îi criticam în afişele revoluţionare şi aşa a descoperit că nu era nici un afiş despre profesorul de chineză. A fost foarte nemulţumit că exista un punct slab şi a chemat punctul slab la el în birou, unde a bătut cu pumnul în masă şi s-a pus pe urlat că reprima şi lovea studenţii şi de aceea nu exista nici un afiş cu numele lui.

Foarte amărât, profesorul de chineză a venit la mine, m-a tras în afara şcolii, mi-a dat o ţigară pe care mi-a aprins-o cu mâna lui şi m-a întrebat cu o voce plângăreaţă:

— De ce n-ai scris un afiş şi despre mine?

— Nu ai demnitate de profesor, i-am răspuns trăgând din ţigară.

— Cum să nu, s-a impacientat el. Sunt plin de demnitate de profesor.

— Ne dai ţigări, ne tratezi ca pe nişte egali, de unde să ai tu demnitate de profesor?

Nu ştia dacă să râdă sau să plângă şi n-a avut încotro, a trebuit să-mi povestească ocara primită de la şeful echipei de propagandă. L-am înţeles şi i-am promis că o să scriu chiar în acea seară un afiş critic despre el, că o să-l vadă a doua zi dimineaţă, la prima oră. M-am ţinut de cuvânt. După cină, i-am chemat şi pe ceilalţi trei colegi în sala de clasă şi am scris până noaptea târziu. Celorlalţi profesori le scriseserăm fiecăruia câte un afiş, profesorului de chineză i-am scris două afişe pline ochi. Apoi am luat afişele şi ne-am dus la el acasă în timp cel el dormea tun, sfătuindu-ne unde era cel mai bine să le lipim. Iniţial voiam să i le lipim pe uşă, dar nu încăpeau amândouă, aşa că i le-am lipit unul de-a dreapta şi unul de-a stânga.

A doua zi, profesorul de chineză m-a tras din nou în afara şcolii. Eu credeam că vrea să mă laude, când colo, a început să se plângă. Mi-a spus că nu trebuia să lipim afişele lângă uşa lui, că şeful echipei de propagandă nu le vede acolo, iar vecinii au început să râdă de el. Mi-a dat ideea să lipim afişele pe zidul clădirii unde se afla biroul echipei muncitoreşti de propagandă. După ce a văzut că eram de acord, a început să se plângă că lui i-am scris două afişe, pe când celorlalţi le-am scris doar câte unul. I-am spus că am vrut să aibă un tratament mai bun.

— Nu-mi trebuie un tratament mai bun, ci egalitate. Egalitatea-i cea mai bună, a spus el dând din cap.

— Aşa să fie, i-am spus, o să facem un efort şi-ţi mai scriem un afiş.

— Şi cu cele de la mine de acasă cum rămâne? m-a întrebat el.

— Rupe-le când te întorci acasă, i-am răspuns.

— Cum să rup un afiş revoluţionar? a strigat el. Vino să le rupi tu, mi-a şoptit.

Apoi m-a sfătuit ce să spun când mă duc la prânz să rup afişele revoluţionare lipite la uşa lui. Am dat din cap ca să-l liniştesc – după prânz urma să mă duc să fac totul aşa cum mi-a zis. Şi-a vârât mâna dreaptă în buzunar, unde avea jumătate de pachet de ţigări, a scos una şi mi-a întins-o. Apoi a făcut stânga-împrejur, gata să plece, dar după doar câţiva paşi s-a întors înspre mine şi mi-a dat tot pachetul.

Aşa cum m-a învăţat profesorul de chineză, am scris afişul în care îl criticam şi l-am lipit pe zidul clădirii unde se afla biroul şefului echipei de propagandă, înainte să ies de la şcoală. Apoi, împreună cu ceilalţi trei colegi din *Lăstare de primăvară*, ne-am dus acasă la profesor şi am început să-l strigăm. El era înăuntru şi trăgea intenţionat de timp. A ieşit afară numai după ce ieşiseră şi vecinii să vadă cine făcea atâta zarvă.

— Ascultă cu atenţie, i-am strigat aşa cum mă învăţase el, am scris un afiş şi mai critic despre demnitatea ta de profesor şi l-am lipit în şcoală. Du-te imediat să-l citeşti.

A plecat de îndată spre şcoală, în vreme ce noi rupeam cu gesturi largi afişele de-a dreapta şi de-a stânga uşii lui, explicându-le vecinilor că nu erau scrise cu îndeajuns de multă profunzime, că cel lipit în şcoală era mult mai temeinic şi că erau bine-veniţi să meargă să-l citească.

Am continuat să scriu, dar în ultimii ani de liceu nu am mai fost interesat de afişele revoluţionare, în schimb am încercat să scriu o piesă de teatru. Era primul meu text literar. Mi-a trebuit aproape un întreg semestru ca să termin o piesă într-un singur act, care avea puţin peste douăsprezece pagini. După ce am corectat-o, am scris-o pe hârtie caligrafică. Tema era foarte la modă: un moşier care îşi pierduse toată averea după eliberare şi era foarte nemulţumit se gândea cum să submineze construcţia socialismului în sat, dar în cele din urmă fusese prins în fapt de clasa inteligentă a ţăranilor de mijloc şi săraci.

Locuia atunci la noi în oraş o „pensulă roşie“ mai mare decât mine cu vreo zece ani, vestită pentru că publicase deja ode şi eseuri preamărind Revoluţia Culturală în revista şapirografiată a Casei Judeţene de Cultură. Am avut fericirea să-l cunosc, fiindu-i prezentat de un coleg. Plin de respect, i-am înmânat piesa pe care o scrisesem şi l-am rugat să-mi facă

observaţii.

După câteva zile, când m-am dus din nou în vizită, îmi citise deja piesa şi scrisese observaţiile la final, cu cerneală roşie. Mi-a înapoiat manuscrisul cu o atitudine foarte mândră şi mi-a spus că scrisese toate comentariile la sfârşit şi că nu mai are nimic de adăugat în afară de un singur lucru pe care vrea să-l accentueze. Piesei mele îi lipsea psihologia personajelor, cu alte cuvinte, nu avea monolog. Monologul, m-a informat el, era cel mai important element al unei piese.

Înainte să plec, mi-a dat piesa lui în trei acte pe care tocmai o terminase de scris. Tema era la fel cu a mea – povestea unui moşier pus pe rele, care fusese descoperit de ţăranii de mijloc şi săraci. Când mi-a înmânat manuscrisul voluminos, mi-a cerut să fiu atent mai ales la modul în care inserase el monologul în piesă.

— Mai ales la monologul moşierului, care este ca în viaţa adevărată, mi-a spus el foarte mulţumit de sine.

M-am întors acasă cu manuscrisul lui şi al meu. Înainte de orice, i-am citit cu atenţie observaţiile şi am văzut că erau mai toate critice, cu excepţia ultimei fraze, în care mă lăuda că scriu destul de legat. Apoi am citit atent piesa lui. Nu mi s-a părut a fi scrisă nemaipomenit de bine. Părţile de monolog ale moşierului, cu care se lăuda atât, erau de fapt nişte fraze standard despre cum se gândea moşierul să submineze socialismul, în vreme ce aşa-zisul „sentiment de viaţă adevărată“ era dat de câteva înjurături. Aşa se scria pe vremea aceea; muncitorii şi ţăranii nu vorbeau niciodată urât, singurii care foloseau un limbaj licenţios erau moşierii, elementele de dreapta sau contrarevoluţionarii. Mi-am zis însă că trebuia să-l laud pentru că el era cineva la noi în oraş. Aşa că, pentru a-i răsplăti amabilitatea, am luat un stilou roşu şi am scris un pasaj mare despre ce credeam eu, pe spaţiul rămas gol din coada piesei. Majoritatea comentariilor mele erau laudative, mai ales cele despre monologul moşierului. Mi-am dat silinţa să-l măgulesc cât se putea de mult, spunându-i că era un monolog excepţional, probabil unic în lume. Doar la final am scris o frază critică şi i-am spus că firul narativ nu era îndeajuns de bine închegat.

Când i-am dus manuscrisul înapoi, se vedea în privirea lui că se aştepta ca eu să-l venerez şi să nu mai contenesc cu laudele. L-am lăudat puţin şi el a râs. Apoi s-a înfuriat zdravăn când a văzut că scrisesem observaţii la sfârşitul piesei. S-a repezit spre mine strigând:

— Îndrăzneşti să scrii observaţii pe manuscrisul meu?

M-a prins puţin nepregătit, pentru că nu mă aşteptam ca felul meu de a-i răsplăti amabilitatea să-l înfurie într-atât.

— Ai scris şi tu pe al meu, i-am spus timid.

— În pizda mă-tii, cine eşti tu, bă, cine eşti tu? mi-a strigat el.

Avea dreptate. El era o persoană cu renume, eu eram un nimeni. Când a citit ultima frază din observaţiile mele, a luat foc. Mi-a tras un şut şi a urlat:

— Tu chiar nu-ţi ştii lungul nasului! Ai tupeul să-mi spui că firul meu narativ nu este îndeajuns de închegat!

Am făcut câţiva paşi înapoi şi i-am atras atenţia că am şi lăudat piesa. A început să citească şi, când a ajuns la elogiile pe care i le aduceam monologului, s-a mai înmuiat. S-a aşezat pe un scaun şi mi-a spus şi mie să mă aşez. După ce a terminat de citit, părea să se fi liniştit, dar a început să se plângă că scrisesem cu cerneală roşie şi că acum nu mai putea să dea nimănui piesa s-o citească. I-am spus că poate să rupă ultima pagină şi s-o copieze pe o altă foaie. M-am oferit chiar s-o copiez eu, dar a dat a lehamite din mână şi mi-a spus: „Las-o baltă, o copiez singur.“

Apoi, pe faţa lui a apărut un zâmbet mulţumit şi mi-a mărturisit că două cadre de partid însărcinate cu creaţia artistică, de la Casa Judeţeană de Cultură, citiseră deja piesa şi nu mai conteniseră cu laudele. Mă gândeam cum putea cineva să nu mai contenească cu laudele, dar pe faţă afişasem un zâmbet larg. Mi-a mai spus că manuscrisul ajunsese la şeful echipei de propagandă de la Casa de Cultură, pentru examinare şi, odată aprobat, echipa judeţeană de diseminare a gândirii lui Mao Zedong urma să pună piesa în scenă, iar după cinci reprezentaţii pe scena judeţeană urma să fie trimisă la Concursul de teatru popular, din capitala provinciei.

Mulţumirea celebrului scriitor din urbea noastră a mai durat doar câteva zile, după care a dat de belea. Şeful echipei de propagandă de la Casa de Cultură era un bădăran care absolvise numai şcoala primară. După ce a citit monologurile din piesă, a decis că individul era clar un element contrarevoluţionar care vrea să submineze construcţia socialismului. Şeful înţelesese monologul moşierului ca fiind al scriitorului.

Sărmanul scriitor s-a simţit cât se poate de nedreptăţit şi i-a explicat şefului echipei de propagandă că vorbele acelea erau ale moşierului, nu ale sale. Şeful a bătut cu mâna manuscrisul gros şi l-a întrebat:

— Vorbele astea ale moşierului nu sunt scrise de tine?

— Ba da, a încercat el să explice, doar că…

— Scrii ceea ce gândeşti, l-a întrerupt şeful şi nu i-a mai dat nici o

ocazie să explice ce şi cum.

Aşa a devenit scriitorul nostru peste noapte o „pensulă neagră“. Doi ani după aceea, era adesea adus la şedinţele de condamnare publică care aveau loc pe terenul de sport de la noi din şcoală, ca element contrarevoluţionar, speriat, cu o pancartă de lemn agăţată de gât şi cu capul plecat. De câte ori îl vedeam în faţa noastră, simţeam un fior rece pe şira spinării şi mă gândeam în ce primejdie fusesem. Noroc că moşierul din piesa mea nu avea nici un monolog şi că rupsese comentariile mele laudative de la sfârşitul piesei lui, altminteri probabil că aş fi stat şi eu alături de el pe podium.

În fiecare an erau organizate pe terenul de sport de la noi din şcoală câteva şedinţe de condamnare publică în care erau condamnaţi unul sau mai mulţi criminali, violatori sau alţi răufăcători. De fiecare dată, erau aduşi câţiva moşieri, elemente de dreapta sau contrarevoluţionari, ca supliment. Aceştia aveau pancarte de lemn agăţate de gât şi erau aşezaţi de-o parte şi de alta a celor condamnaţi. Criminalii erau legaţi fedeleş, în vreme ce moşierii, elementele de dreapta şi contrarevoluţionarii nu erau legaţi – asta era deosebirea dintre ei. Nu toţi moşierii, elementele de dreapta şi contrarevoluţionarii erau aduşi la asemenea manifestări, singurul care făcea excepţie era scriitorul, poate pentru că era vestit. Ori de câte ori era vreo condamnare publică, el stătea pe podium, cu pancarta de gât şi cu capul plecat. Avea şi poziţie fixă, era întotdeauna pus în partea dreaptă. El era din oficiu ţinta criticilor.

Ani după aceea, când am început să scriu ficţiune, părinţii meu erau foarte îngrijoraţi pentru mine. Experienţa din timpul Revoluţiei Culturale îi învăţase să se teamă că va veni o zi în care fiul lor o să ajungă o „pensulă neagră“.

PANKAJ MISHRA AVEA O PRIVIRE STRĂLUCITOARE. Era un bun ascultător, zâmbea liniştit şi uneori chiar şi când râdea o făcea tot în linişte. Păream doi pescari de amintiri aşezaţi la marginea râului timpului, aşteptând amintirile să ne pice-n undiţă.

Conversaţia a ajuns la prima mea slujbă, cea de dentist, şi la cariera mea paralelă, de scriitor. Acum treizeci de ani, eram dentist într-un spital dintr-un orăşel din sudul Chinei. Ţineam în mână cleştele de oţel şi scoteam dinţi câte opt ore pe zi. Meseria mea era să mă uit toată ziulica în gurile căscate, care sunt locurile cele mai lipsite de orice privelişte. I-am spus lui Pankaj Mishra că am făcut meseria asta cinci ani şi că am scos peste zece

mii de dinţi.

Când abia împlinisem douăzeci de ani, stăteam într-o zi, în pauza de prânz, la fereastra spitalului care dădea în stradă şi mă uitam la zarva de afară. Aveam tot timpul o teamă în suflet şi mă gândeam: oare o să rămân acolo o viaţă întreagă? Atunci m-am hotărât să încep să scriu.

Stăteam în faţa ferestrei şi îi vedeam pe cei care lucrau la Casa de Cultură cum se plimbau fără nici o grijă pe stradă. Îi invidiam de nu mai puteam şi într-o zi l-am întrebat pe unul dintre ei:

— Voi de ce nu munciţi?

— Asta-i munca noastră, să ne plimbăm de colo, colo pe stradă, mi-a răspuns el.

„Şi mie mi-ar plăcea o astfel de meserie“, mi-am spus în sinea mea.

Dorinţa mea cea mai mare era să ajung să lucrez la Casa de Cultură. Mă gândeam că o meserie atât de frumoasă – să te plimbi de colo, colo pe stradă – nu putea exista decât la Casa de Cultură sau în rai. Pe atunci, în China nu puteai să-ţi alegi singur unde să lucrezi, primeam toţi repartiţie de la stat. După ce am terminat liceul, am fost repartizat ca dentist. Ca să renunţ la meseria de dentist şi să am o poziţie lipsită de griji la Casa de Cultură, aveam nevoie de aprobare de la stat şi, mai întâi de toate, trebuia să arăt că am talentul necesar pentru a fi angajat la Casa de Cultură. Existau trei căi prin care puteam să ajung să am un viitor frumos: să învăţ să compun muzică, să învăţ să pictez sau să scriu. Muzica şi desenul trebuiau luate de la zero, ceea ce era mult prea greu. Pentru a scrie era de-ajuns să cunoşti caracterele chinezeşti, aşa că am ales această cale.

Şcoala primară şi gimnazială le-am terminat în timpul Revoluţiei Culturale. Asta însemna că am acumulat o experienţă foarte bogată, dar şi că învăţătura lăsa mult de dorit. Când eram în gimnaziu, confundam soneria de intrare la clasă cu cea de ieşire şi adesea mă duceam la ore când suna de ieşire. Nu ştiam să scriu prea multe caractere, dar când începeam să scriu ceva reuşeam să duc totul la bun sfârşit. Ani după aceea, când criticii literari îmi lăudau modul clar şi succint de a scrie, le spuneam în glumă:

— Asta pentru că nu ştiu să scriu foarte multe caractere.

După ce cărţile mele au fost traduse în engleză, un profesor american de literatură mi-a spus că felul meu de a scrie se aseamănă foarte mult cu cel al lui Hemingway. Asta mi-a dat prilejul să-mi adaptez gluma şi i-am spus:

— Probabil că Hemingway nu avea un vocabular foarte bogat.

Deşi este o glumă, conţine şi ceva adevăr. Aşa e viaţa omului: uneori

porneşti dintr-o poziţie avantajoasă, dar nu reuşeşti să ajungi prea departe; alteori, porneşti cu un handicap, dar ajungi unde nici nu te-ai fi gândit. Dacă e să-l citez pe Mao Zedong, care a spus că „Lucrurile bune se pot transforma în lucruri rele, iar cele rele, în lucruri bune“, atunci probabil că Hemingway şi cu mine suntem lucrurile rele care s-au transformat în lucruri bune.

Am început să scriu la vârsta de douăzeci şi doi de ani. Scoteam dinţi şi scriam. Dinţii îi scoteam ca să am ce mânca, de scris, scriam ca să nu mai fiu nevoit să scot dinţi. La început, aveam impresia că era mai greu să scriu o propoziţie decât să scot un dinte, dar mă sileam să scriu ca să pot intra în raiul Casei de Cultură. Eram tânăr şi nu mi-a fost uşor să-mi conving fundul să devină cel mai bun prieten cu scaunul. La sfârşit de săptămână, când soarele strălucea şi păsările zburau care-ncotro, când se auzeau râsetele voioase ale fetelor şi prietenii de-o vârstă cu mine se distrau pe afară, stăteam de unul singur la masă şi scriam cu la fel de multă greutate cum bate un fierar fierul pe nicovală.

Acum, când mă mai întreabă cei tineri „Cum poţi să devii scriitor?“, nu pot să le dau decât un singur răspuns: „Scrie.“ Scrisul este la fel ca experienţa: dacă nu încerci să ai anumite experienţe, nu ai cum să-ţi înţelegi viaţa; întocmai aşa şi scrisul – dacă nu scrii, nu ai de unde să ştii ce poţi scrie.

Îmi este dor de începutul anilor ’80, imediat după Revoluţia Culturală, când au reapărut revistele literare interzise în cei zece ani de revoluţie şi încă multe altele noi. Dintr-o Chină în care aproape că nu exista nici o revistă literară, ne-am transformat într-una în care au apărut dintr-odată peste o mie. Aceste reviste erau ca un sugar flămând care ţipă după mâncare. Chiar dacă ar fi fost să publice toată opera scriitorilor deja existenţi, indiferent dacă erau vestiţi sau nu, tot nu aveau cum să umple toate paginile din atât de multe reviste. Editorii citeau atent manuscrisele trimise fără să fie cerute în mod expres şi, când dădeau peste vreun text bun, îl pasau de la unul la altul şi toată lumea era plină de entuziasm.

Am prins şi eu perioada aceasta frumoasă în care cererea de pe piaţa literară era mult mai mare decât oferta. Eram un dentist dintr-un mic orăşel şi nu cunoşteam nici un editor al vreunei reviste literare, tot ce ştiam era adresa revistei, şi uite aşa mi-am trimis nuvelele la câteva reviste. Pe atunci nu era nevoie să plăteşti taxe poştale, era de-ajuns să tai colţul plicului şi însemna că taxele erau plătite de destinatar, adică de editură. Dacă redacţia nu-ţi publica materialul, ţi-l trimitea înapoi. După ce-mi primeam

manuscrisul înapoi, primul lucru era să desfac plicul, să-l întorc pe dos, să scriu pe el adresa altei reviste şi să-l trimit din nou, bineînţeles, nu înainte de a-i tăia un colţ.

Aşa circulau gratis nuvelele mele între diferite oraşe din ţară şi tot timpul mi se întorceau înapoi. Au trecut prin mai multe oraşe decât aveam eu să trec în următorii douăzeci de ani. Locuiam pe atunci într-o casă cu o curte mică şi de fiecare dată când îmi aducea înapoi plicul gros cu manuscrisul respins poştaşul îl arunca peste zid. Plicul cădea cu zgomot pe pământ şi nu mai era nevoie ca tata să se ridice de la masă să vadă ce e, mă striga şi-mi spunea:

— Le-au respins!

După o vreme, relaţia dintre cerere şi ofertă s-a mai schimbat, şi pentru că scriitorii vestiţi şi nu chiar atât de vestiţi apăreau precum florile primăvara, revistele literare nu mai erau nici ele ca un sugar înfometat, ci deveniseră mai degrabă ca o fată frumoasă care trebuia curtată asiduu şi pentru care trebuia să te lupţi nebuneşte. Literatura începuse şi ea să-şi mai piardă din glorie, şi zilele bune au trecut cât ai clipi. Redacţiile nu-şi mai permiteau să plătească taxele poştale şi, una după alta, au anunţat că, unu, scriitorii trebuie să-şi plătească singuri taxele poştale, şi doi, revista nu mai returnează manuscrisele nepublicate.

Prima redacţie pe care am vizitat-o a fost a *Revistei literare Beijing*. Era o cameră mare, plină de birouri la care editorii citeau în linişte manuscrisele primite. Aveau birourile pline de manuscrise şi am văzut cum tăiau plicurile şi scoteau manuscrisele să le cerceteze cu atenţie. Eu încă nu publicasem nimic. La un an după ce mi-au apărut primele nuvele, am ajuns în birourile editoriale ale altor reviste literare, unde am văzut un tablou cu totul diferit. Manuscrisele le erau trimise editorilor de către scriitori pe care aceştia îi cunoşteau, cu numele editorului scris frumos pe plic. Majoritatea manuscriselor trimise de scriitori necunoscuţi erau aruncate direct la coş, nici măcar nu mai desfăceau plicurile. Le dădeau direct celor care colectau maculatură şi care le vindeau fabricilor de hârtie, unde se reciclau şi erau transformate din nou în hârtie de scris. Mi-am dat seama că editorii nu se mai deranjau să citească manuscrise pe care nu le ceruseră.

De atunci încolo, nu conta cât de talentat era un tânăr scriitor sau cât de bun era textul lui, dacă nu cunoştea un editor, cu greu avea şansa să fie publicat. Aceasta era realitatea crudă care a durat ceva timp, până a apărut literatura pe internet. Noul mod de publicare i-a ajutat pe tinerii talentaţi să iasă din nou la iveală.

Acum stau şi mă gândesc că am avut mare noroc să prind perioada frumoasă de la finalul anilor ’80. Dacă începeam să scriu cu doi ani mai târziu, nu cred că m-ar mai fi descoperit vreun editor în muntele acela de manuscrise şi aş fi rămas dentist într-un mic spital dintr-un orăşel din sudul ţării, scoţând dinţi cu cleştele de oţel, câte opt ore pe zi.

Soarta mi s-a schimbat cu un telefon primit în noiembrie 1983. În orăşelul nostru tocmai venise iarna. Nu mai era mult până ieşeam din tură, când m-a căutat la telefon cineva de departe. În tot spitalul nu exista decât un telefon, la registratura de la parter, unul vechi, cu manivelă. În oraş era un singur număr direct, al centralei de la poştă, restul erau interioare. Când a răspuns la telefon, colega mea de la registratură a ieşit repede în stradă şi a început să strige către geamul de la etaj unde se afla cabinetul meu. Mă striga pe nume şi-mi spunea că mă caută cineva la telefon.

În timp ce coboram, mă gândeam că mă caută vreun prieten ca să mă cheme seara la o carte, ceva, dar când am ridicat receptorul i-am auzit vocea domnişoarei din centrala de la poştă care îmi spunea că am un telefon interurban de la Beijing. Inima a început să-mi bată nebuneşte şi am simţit că urma să se întâmple ceva extraordinar.

Pe-atunci trebuia să aştepţi o vreme ca să răspunzi la un telefon interurban. Când domnişoara din centrala de la poştă mi-a spus că era un telefon de la Beijing, am bănuit că legătura nu se făcuse decât până la Shanghai şi că va mai dura ceva până ajungea la noi în oraş. Am stat cu receptorul în mână aproape jumătate de oră. Simţeam că înnebunesc, fiindcă, în timp ce aşteptam plin de speranţă, dar şi extrem de nervos, veneau alte apeluri din oraş, pentru colegi din spital.

— Nu se poate da telefon, le spuneam cu cea mai mare seriozitate celor de la celălalt capăt al firului.

— De ce? întrebau ei uimiţi.

— Aştept un telefon de la Comitetul Central al Partidului.

Când în cele din urmă s-a făcut legătura, i-am auzit vocea lui Zhou Yanru, care în anii ’80 era redactor-şef al *Revistei literare Beijing*. Mi-a spus că primul lucru pe care-l făcuse în dimineaţa aceea, după ce ajunsese la birou, a fost să ceară legătura cu mine şi că reuşise abia acum, când mai avea puţin până să plece acasă.

— Îmi pierdusem orice speranţă, mi-a spus, mă pregăteam să mai încerc şi mâine, nu mă gândeam că o să mai primesc legătura.

N-am să-i uit niciodată vocea. Vorbea clar şi la obiect şi, deşi nu rostea cuvintele repede, îmi dădea sentimentul de nerăbdare. Mi-a spus că voiau

să publice toate cele trei nuvele trimise, dar că una dintre ele avea nevoie de corectură şi că spera să mă duc cât pot de repede la Beijing. A adăugat că revista plătea drumul şi cazarea, ceea ce pentru mine era foarte important, fiindcă salariul meu era de 36 de yuani pe lună. În plus, primeam şi diurnă pentru perioada în care era nevoie să corectez nuvela. Adresa editurii era Bulevardul Chang'an de Vest, numărul 7. Trebuia să iau autobuzul numărul 10, imediat după ce ieşeam din gară. Deşi nu ştia că era prima dată pentru mine când plecam atât de departe, mi-a explicat totul în detaliu şi cu răbdare, ca unui copil mic.

După ce am închis, m-am hotărât să iau a doua zi autobuzul până la Shanghai şi de acolo trenul până la Beijing. Dar imediat mi-am dat seama că era o problemă: cum să mă duc să mă învoiesc de la spital, eram sigur că directorul nu o să fie de acord să mă duc la Beijing, pentru că el nu ştia că scriam ficţiune. Să vină unul care scoate dinţi să-ţi spună că trebuie să plece la Beijing să-şi corecteze o nuvelă prea este o poveste din *O mie şi una de nopţi*. Nu m-am dus personal să cer voie să plec, am scris o cerere.

Seara, am mers la un coleg dentist şi l-am rugat să-i dea directorului cererea, a doua zi, după ce ajungea la spital. Eu aş fi fost deja în autobuzul de Shanghai şi, chiar dacă directorul nu era de acord, era prea târziu, nu mai avea ce face. Colegul meu era cam fricos şi nu îndrăznea să ducă cererea în numele meu, se temea ca directorul să nu dea vina pe el, şi-mi tot spunea să dau cererea singur. I-am promis că-i aduc o cutie cu vestitele fructe confiate din Beijing şi un pachet cu prăjiturelele favorite ale împărătesei Cixi[37]. Când a auzit de fructele confiate şi de prăjiturele a început să înghită în sec, pentru că astea erau atunci bunătăţi după care saliva toată lumea. Tentaţia a fost prea mare şi s-a învoit să-i ducă cererea directorului, după ce mă voi fi suit în autobuzul de Shanghai. Planul meu a avut succes; astăzi, s-ar spune că am făcut-o cu ajutorul mitei, dar în limbajul Revoluţiei Culturale se numea că „am tras un glonţ învelit în zahăr".

Acum douăzeci şi şapte de ani am pus pentru prima dată piciorul în Beijing şi am rămas o lună. Zhou Yanru mi-a cerut să rectific puţin finalul nuvelei, care era prea sumbru, să-l fac puţin mai luminos. Ea, care habar nu avea cum era capitalismul, mi-a spus mie, care la fel ca ea habar nu aveam ce era acela capitalism:

— Socialismul este luminos, numai capitalismul este atât de sumbru.

Am făcut întocmai cum mi-a cerut şi în două zile am rescris finalul nuvelei. Cel mai important lucru pentru mine era să public, şi nu numai că

aş fi rescris finalul, să fie mai luminos, dar aş fi făcut toată nuvela să fie la fel de strălucitoare ca soarele. Zhou Yanru a fost foarte mulţumită de cum am rescris finalul şi mă lăuda tot timpul pentru cât eram de inteligent. Apoi mi-a sugerat să nu mă grăbesc să mă întorc acasă, să mai stau câteva zile să văd Beijingul.

Nu ştiam că o să vină o vreme când voi locui la Beijing, şi mi-am spus că era o ocazie pe care n-o puteam rata. Umblam peste tot de unul singur, înfruntând vântul rece de iarnă. Turismul nu era încă dezvoltat şi m-am plimbat o zi întreagă prin Palatul Interzis în care abia dacă am întâlnit vreo zece oameni. Până la Marele Zid trebuia să mergi cu transportul interurban şi când am urcat pe Zid am simţit cum vântul care bătea din afara lui, dinspre nord, mă lovea în faţă de parcă îmi trăgea cineva pumni. Pe Zid n-am întâlnit decât un singur turist, care cobora dinspre un foişor în timp ce eu urcam. I-am dat bineţe şi i-am spus să se întoarcă să urce şi cu mine, dar, zgribulit tot, a dat din cap că nu:

— E prea frig.

Când am coborât de pe Zidul îngheţat şi am intrat în staţia veche de autobuz, l-am revăzut pe cel pe care-l întâlnisem pe Zid tremurând ghemuit într-un colţ. Cum maşina de Beijing încă nu venise, m-am aşezat lângă el şi am început să tremurăm împreună.

Astăzi, în sezonul de vârf, sunt atât de mulţi oameni în Palatul Interzis şi pe Marele Zid, de parcă nu mai sunt turişti, ci participanţi la un miting. După ce am umblat peste tot prin oraş, am întrebat-o pe editoarea mea, Wang Jie, ce mai era de văzut, dar de fiecare dată când îmi menţiona un loc îi spuneam:

— L-am văzut.

A început să râdă şi mi-a spus:

— E timpul să te întorci acasă.

Wang Jie mi-a cumpărat bilet de tren, apoi mi-a făcut calculul la bani şi s-a dus la contabilitate să-i scoată. Am descoperit că aveam diurnă nu numai pentru cele două zile în care refăcusem finalul nuvelei, ci pentru toată perioada în care mă plimbasem prin Beijing. Când m-am urcat în trenul care mergea înspre sud, aveam peste şaptezeci de yuani în buzunar. Erau o groază de bani pentru mine şi mă simţeam cu neruşinare cel mai bogat om din lume.

Wang Jie mi-a dat şi o dovadă că într-adevăr fusese nevoie să refac un manuscris pentru *Revista literară Beijing*. Abia după ce m-am întors la Haiyan, am descoperit cât de importantă era această dovadă. Primul lucru

de care m-a întrebat directorul spitalului când a dat cu ochii de mine a fost:

— Ai vreo hârtie la mână?

M-am întors la Haiyan şi am găsit întreg orăşelul într-o stare de agitaţie. De când exista Republica Populară Chineză, eram primul om din Haiyan care fusese la Beijing să refacă un manuscris. Capii judeţului mă considerau un talent care nu trebuia să mai scoată dinţi, trebuia să lucreze la Casa de Cultură. Şi uite aşa, în urma unui proces complicat de repartiţie, după ce am obţinut şapte, opt ştampile pe cererea de transfer, am ajuns la Casa de Cultură mult visată. Îmi aduc aminte că în prima zi de serviciu la Casa de Cultură, cum credeam că toţi cei de-acolo se plimbau pe străzi cât era ziua de lungă, am întârziat intenţionat vreo două ore, numai ca să descopăr că eram primul care venise la serviciu. „Am ajuns în locul potrivit“, mi-am spus.

Aceasta este cea mai frumoasă amintire pe care mi-a lăsat-o socialismul.

Acum câţiva ani, un reporter occidental m-a întrebat:

— De ce ai renunţat atunci la o viaţă bogată de dentist pentru una săracă de scriitor?

El nu ştia că era perioada de început a Reformei şi Deschiderii şi încă mâncam toţi din aceeaşi oală – adică eram toţi egali, indiferent de meserie; toţi aveam acelaşi salariu. Sărac eram şi la Casa de Cultură, şi dacă rămâneam dentist; atâta doar, dentistul era un sărac care se spetea muncind, în vreme ce un angajat la Casa de Cultură era un sărac liber şi fericit.

Scriu deja de douăzeci şi şapte de ani şi pot spune că-mi place să scriu. Toată lumea are în viaţa asta nenumărate dorinţe şi sentimente pe care nu le poate exprima din cauza realităţii înconjurătoare sau a raţiunii. Dar când scrii, poţi exprima din plin toate aceste dorinţe şi sentimente înăbuşite. Cred că scrisul îl poate ajuta pe om să rămână sănătos psihic şi să-şi completeze viaţa. Cu alte cuvinte, scrisul îl face pe om să aibă două căi în viaţă – una reală şi alta virtuală –, iar relaţia dintre cele două este aceea dintre sănătate şi boală – când una devine prea puternică, cealaltă începe să decadă. Pe măsură ce viaţa mea reală devine din ce în ce mai monotonă, cealaltă viaţă devine din ce în ce mai bogată.

PANKAJ MISHRA MI-A TRIMIS UN E-MAIL DE LA EL de acasă din Londra, sau din New Delhi, sau dintr-un alt colţişor din lume, de care eu n-am habar, şi m-a întrebat: „Nuvelele tale erau la început pline de sânge şi de violenţă, apoi această tendinţă a mai scăzut, de ce?“

Nu este uşor să răspund la această întrebare, şi asta nu pentru că nu am un răspuns, ci pentru că am prea multe răspunsuri. Sunt sigur că scriitorul Pankaj Mishra ştie că am foarte multe răspunsuri din care să aleg, că pot să vorbesc neîntrerupt câteva zile, până mă doare gura, şi apoi să descopăr că tot nu am spus până la capăt ceea ce era de spus, că mai sunt încă o groază de răspunsuri care aşteaptă să fie spuse. Ştiu din experienţă că dacă ai prea multe răspunsuri este ca şi când n-ai avea nici unul; răspunsul adevărat nu poate fi decât unul singur. Aşa că m-am decis să nu-i dau decât unul, care, cred eu, e cel mai important. Este oare adevăratul răspuns? N-am de unde să ştiu.

Iar încep să spun o poveste; este punctul meu forte. Am de multă vreme o idee fixă, cred că experienţa acumulată de cineva în perioada în care creşte îi hotărăşte direcţia în care o apucă în viaţă. Acesta este momentul în care ţi se imprimă în suflet imaginile de bază ale lumii, ca la copiator – pe măsură ce creşti ţi se imprimă imagine după imagine. După ce creşti, nu contează dacă reuşeşti sau nu, dacă devii cineva sau nu; toate acţiunile tale nu schimbă decât parţial aceste imagini, imaginea mare, de ansamblu rămâne neschimbată. Bineînţeles, unii oameni schimbă mai mult, alţii mai puţin; sunt convins că schimbările făcute de Mao Zedong au fost mai mari decât ale mele.

Această experienţă a făcut ca primele nuvele scrise de mine să fie pline de sânge şi de violenţă. Eram în clasa întâi din şcoala primară când a început Revoluţia Culturală; când s-a terminat, am absolvit şi eu liceul. Am crescut fiind martorul a nenumărate mitinguri, şedinţe de critică publică, lupte de stradă între grupările revoluţionare rebele, ca să nu mai vorbesc despre bătăile dintre diversele bande. Era deja ceva obişnuit să văd pe străzile încadrate de afişe revoluţionare oameni cu faţa plină de sânge. Acesta a fost, în mare, contextul în care mi-am petrecut copilăria. Dar şi mediul de acasă era la fel de plin de sânge. Părinţii mei erau medici şi noi am crescut într-un spital. Fratele meu şi cu mine hoinăream pe holurile spitalului şi prin saloane, obişnuiţi cu mirosul de Lysol, cu urlete şi gemete, cu feţele palide sau expresiile celor care stăteau să moară, cu pansamentele pline de sânge din saloane sau de pe holuri. După ce termina de făcut o operaţie, tata ieşea cu urme de sânge pe halat şi pe mască şi ne căuta peste tot prin spital să ne trimită la masă, la cantină.

Sala de operaţii se afla într-o clădire simplă, fără etaj, şi uneori, când nu era asistenta la intrare, fratele meu şi cu mine ne strecuram repede înăuntru şi ne uitam la tata cum opera. Îl vedeam cum îşi vâra mâinile în

mănuşi transparente prin tăietura pe care o făcuse pe burta pacientului şi scotocea printre intestine şi organe. „Ieşiţi afară“, ţipa tata la noi când descoperea că ne uitam pe furiş la cum opera. O luam imediat la sănătoasa.

Între 1986 şi 1989, am scris cel mai mult despre sânge şi violenţă. În *Yu Hua – Biografie critică*, publicată în 2005, criticul literar Hong Zhigang arată că în cele opt nuvele publicate de mine în această perioadă sunt douăzeci şi nouă de personaje care nu mor de moarte naturală. Pe toate le-am scris în trei ani, de la douăzeci şi şase, la douăzeci şi nouă de ani. Îmi era greu să nu scriu despre sânge şi violenţă. Când scriam ziua, scriam despre ucigaşi şi oameni care mureau în bălţi de sânge. După ce adormeam noaptea, adesea visam că cineva mă urmărea ca să mă omoare. Visam că eram singur şi fără nici un ajutor, şi când nu căutam să mă ascund pe undeva, fugeam ca să scap cu viaţă. Când venea clipa să dau de dracu’, ca de exemplu să mă taie cineva cu toporul, mă trezeam din coşmar, scăldat în sudoare şi cu inima bătând să-mi spargă pieptul. Îmi trebuia o vreme să-mi revin. Apoi respiram uşurat: „Slavă cerului că n-a fost decât un vis!“

Dar când mă aşezam a doua zi la masa de scris, era ca şi când uitam de toată durerea şi din peniţa mea curgeau din nou valuri de sânge şi violenţă. Şi cum pentru toate există o răsplată, după ce adormeam noaptea visam din nou că cineva vrea să mă omoare. Au fost trei ani înnebunitori şi înfricoşători; ziua omoram eu oameni în universul meu ficţional, noaptea eram eu omorât în vis. Zi de zi tot aşa, până când am ajuns în pragul unei căderi nervoase, dar nu mi-am dat seama, eram cuprins de energia de a scrie, o energie care însă îşi punea amprenta asupra vieţii mele.

Într-o zi am avut un vis lung. Până atunci, mă trezisem de fiecare dată când era să mor, dar de data aceasta am avut experienţa morţii. Poate că eram prea obosit şi de aceea posibilitatea morţii nu m-a mai făcut să mă trezesc speriat. Visul acesta lung m-a făcut să-mi amintesc un fapt adevărat. Să vă povestesc:

Viaţa de la noi din orăşel în timpul Revoluţiei Culturale nu ducea lipsă de violenţă, dar cu toate acestea era plictisitoare şi limitată. Îmi amintesc că, de fiecare dată când era executat vreun criminal, la noi în oraş se stârnea zarvă ca de sărbătoare. Am povestit deja cum pe vremea aceea condamnările erau făcute în şedinţe publice. Cel care îşi aştepta condamnarea era aşezat în mijlocul podiumului, cu o pancartă de lemn agăţată de gât, pe care scria de ce era acuzat: ucigaş contrarevoluţionar, ucigaş violator, tâlhar ucigaş etc. Criminalul era încadrat de cei aduşi să fie criticaţi suplimentar, moşieri sau elemente de dreapta, contrarevoluţionari

din perioada dinainte de eliberare sau contrarevoluţionari „activi“. Stăteau toţi cu capul plecat, aduşi de şale şi ascultau tiradele critice vehemente care se încheiau întotdeauna cu verdictul.

Locuiam într-un orăşel de pe malul Golfului Hangzhou şi toate şedinţele de condamnare publică se ţineau pe terenul de sport din şcoala noastră. Terenul era plin de oameni. În partea din faţă a podiumului se găseau condamnaţii, iar în spatele lor membrii comitetului revoluţionar judeţean. La microfon se afla cineva numit de comitetul revoluţionar să dea citire criticii şi verdictului. Dacă condamnatul era legat fedeleş şi în spatele lui stăteau ameninţător doi soldaţi cu puşti în mână, era clar că va fi condamnat la moarte.

Am început de mic să stau în mijlocul mulţimii adunate pe terenul de sport, să particip la nenumărate şedinţe de condamnare publică şi să ascult tiradele vehemente din megafoane. Mai întâi se citea o critică foarte lungă, care începea cu citate din Mao Zedong şi Lu Xun şi se termina cu o bucată lungă şi plictisitoare, copiată aproape integral din *Cotidianul poporului*. Până aflam de ce se făcea vinovat criminalul, începeau să mă doară picioarele. Verdictul final era însă concis, din şase cuvinte: „Condamnat la moarte cu executare imediată!“

În China Revoluţiei Culturale nu existau tribunale şi nu se putea face apel după condamnare. În plus, nici nu auziserăm că exista în lume o meserie numită avocat. Cel condamnat la moarte în şedinţă publică nici nu ar fi avut timp să facă apel, pentru că era dus direct la locul execuţiei, unde era împuşcat.

Îndată după „Condamnat la moarte cu executare imediată!“, cel legat fedeleş era târât de doi soldaţi înarmaţi şi aruncat într-un camion în care stăteau alte două rânduri de soldaţi cu feţele împietrite şi cu armele pregătite pentru orice eventualitate, de te speriai numai când îi vedeai. Camionul pleca înspre malul mării, urmat de sute de oameni îndreptându-se spre ţărm ca un val negru, care călare pe biciclete, care în fugă. Nici nu mai ştiu câţi oameni am văzut care, după ce-şi primeau verdictul, se prăvăleau la pământ şi trebuiau să fie târâţi de soldaţi în maşină.

Odată am privit de la doar câţiva paşi cum era târât în maşină unul dintre condamnaţi, cu mâinile legate la spate. A fost îngrozitor. Pentru că fusese legat prea strâns şi de prea multă vreme, i se oprise circulaţia şi nu avea mâinile albe, aşa cum ne imaginam, ci negre-vineţii. Abia după ce am devenit dentist şi am învăţat ceva medicină am înţeles că avea mâinile deja moarte. Îi muriseră înainte ca el să fie executat.

Erau două locuri de execuţie la malul mării; noi le spuneam Plaja de Nord şi Plaja de Sud. Pentru că eram copii şi nu ne puteam ţine după camion, încercam să ghicim unde va avea loc execuţia, dacă cea de dinainte fusese pe Plaja de Nord, aceasta probabil că avea să fie pe cea de Sud. O luam la fugă înspre mare de cum începeau să citească verdictul, ca să ocupăm locuri în faţă. Uneori, când ajungeam la Plaja de Sud şi nu găseam pe nimeni acolo, ne dădeam seama că ne înşelaserăm, dar era deja prea târziu să mai alergăm înspre Plaja de Nord.

De câteva ori am nimerit însă locul şi am văzut execuţia de aproape. Au fost cele mai şocante momente ale copilăriei mele. Soldaţii cu armele pregătite se aşezau în cerc ca să-i împiedice pe spectatori să dea năvală, apoi unul dintre cei însărcinaţi cu execuţia îi trăgea condamnatului un şut în spatele picioarelor, ca să-l facă să cadă în genunchi, după care păşea înapoi, să nu fie împroşcat cu sânge, punea puşca la ochi şi „poc“, trăgea un glonţ în ceafa condamnatului. Mi-am dat seama cum un glonţ mic de tot era mult mai puternic decât un baros de fier, pentru că imediat îl dobora pe condamnat la pământ. După ce trăgea, cel însărcinat cu execuţia se apropia de condamnat să verifice dacă murise sau nu. Dacă nu era mort, mai trăgea o dată. Momentul care mă făcea să tremur din tot corpul era când întorceau mortul cu faţa în sus. Când îi intra în ceafă, glonţul făcea doar o găurică, dar când ieşea pe partea cealaltă, îi spărgea fruntea şi faţa celui condamnat, iar gaura era cât bolul din care mâncam noi orez.

Mă întorc acum la visul meu cel lung şi înfricoşător în care mi se arăta cum mi-a venit mie sfârşitul. În visul acesta, pe care l-am avut într-o noapte la sfârşitul anului 1989, eram legat fedeleş, aveam o pancartă agăţată de gât şi stăteam pe podiumul de pe terenul de sport din şcoala noastră. În spatele meu erau doi soldaţi înarmaţi, iar de-o parte şi de alta erau moşieri, elemente de dreapta şi contrarevoluţionari aduşi să fie şi ei criticaţi. Vestita „pensulă neagră“ despre care am povestit mai înainte nu mi-a apărut în vis. Oamenii adunaţi în faţa podiumului păreau nişte nori negri care acopereau cerul, iar vocile lor semănau cu sunetul picăturilor de ploaie. Am auzit un glas puternic care răsuna din megafon, denunţând crimele făcute de mine; eram acuzat că săvârşisem diverse crime. La final, am auzit verdictul din cele şase cuvinte: „Condamnat la moarte cu executare imediată!“

Nici nu s-a terminat bine de citit verdictul, că unul dintre soldaţii din spatele meu s-a apropiat de mine şi mi-a pus pistolul la cap. Era atât de aproape, încât aveam impresia că pistolul îmi atinge tâmpla. Apoi am auzit un „poc“ şi mi-am dat seama că trăsese. Forţa glonţului m-a trântit jos pe

podium, dar, într-un mod ciudat, am reuşit să mă ridic în picioare şi încă auzeam vuietul mulţimii. Aveam impresia că glonţul îmi crăpase capul şi acum era ca o coajă goală de ou din care curseseră şi albuşul, şi gălbenuşul. M-am întors furios către cel care trăsese şi am urlat la el:

— Ce mama dracului, nici măcar n-am ajuns pe plajă!

M-am trezit din somn acoperit de sudoare şi cu inima bătându-mi nebuneşte, dar, spre deosebire de dăţile trecute, nu mai eram bucuros că totul fusese doar un coşmar, pentru că am început să fiu bântuit de amintiri. Terenul de sport de la şcoală, şedinţele de condamnare publică, mâinile moarte înainte de execuţia condamnatului, soldaţii din camion cu puştile pregătite, execuţiile de pe plajă, forţa mult mai mare a unui glonţ decât a unui baros, gaura mică şi delicată din ceafa celui executat, spre deosebire de gaura mare şi urâtă din faţă, stropii de sânge proaspăt de pe nisip… Toate aceste imagini înfricoşătoare au început să mi se deruleze continuu dinaintea ochilor.

Mi-am făcut un examen de conştiinţă: oare de ce eram tot timpul urmărit în vis de cineva care voia să mă omoare? Am înţeles că era karma, era rezultatul faptului că ziua scriam prea mult despre sânge şi violenţă. În noaptea aceea – sau poate că erau primele ore ale dimineţii –, cum stăteam în pat acoperit de sudoare, mi-am dat singur un avertisment: „Nu poţi să mai scrii despre sânge şi violenţă!“

Din acel moment nuvelele şi romanele mele au început să conţină mai puţin sânge şi violenţă, aşa cum observa Pankaj Mishra în e-mail.

Au trecut aproape douăzeci de ani de atunci, dar când mă uit înapoi mai am încă momente de teamă. Dacă acum douăzeci de ani nu aş fi avut visul în care eram omorât şi nu mi-aş fi reamintit toate acele lucruri din copilărie, aş fi continuat să scriu despre sânge şi violenţă până când aş fi avut o cădere nervoasă şi aş fi înnebunit. Aşa cum eram atunci, nu aş fi putut să stau la mine acasă în Beijing şi să scriu raţional aceste rânduri; cel mai probabil, aş fi stat pe un pat simplu, dintr-un ospiciu, uitându-mă cu o privire goală în întunericul dinaintea mea.

Uneori, viaţa şi scriitura pot fi foarte simple: un vis te face să-ţi aminteşti lucruri uitate şi totul se schimbă.

16 iulie 2009

Note

36. Unitate tradiţională de măsură a suprafeţei, un *mu* este echivalentul a 0,06 hectare.

37. Împărăteasa Cixi (1835–1908) a fost cea care a condus de facto China la finalul dinastiei manciuriene Qing, pentru o perioadă de 47 de ani, între 1861 şi 1908.

鲁迅
lu xun

ÎNTR-O ZI DE MAI, ÎN 2006, STĂTEAM ÎN FAŢA PORŢII de îmbarcare din terminalul foarte ordonat al aeroportului din Copenhaga şi aşteptam să urc în avionul care urma să mă ducă la Oslo. Eram înconjurat de oameni veniţi din tot felul de ţări şi care şuşoteau în diverse limbi. Privirea mi-a alunecat prin peretele de sticlă al terminalului şi s-a oprit asupra portretului mare pictat pe coada avionului liniilor aeriene norvegiene. Era avionul cu care urma să ajung la Oslo şi, ca să-mi treacă timpul mai repede, am început să mă gândesc cine era cel pictat. Nu reuşeam să-mi dau seama şi asta mă făcea să stau nemişcat în scaun. Aveam sentimentul că mai văzusem acel chip, cu părul puţin mai lung şi ciufulit şi cu o pereche de ochelari rotunzi şi demodaţi pe nas.

A început îmbarcarea şi m-am îndreptat spre poartă. Am urcat în avion, m-am aşezat pe locul de la fereastră şi am continuat să mă gândesc la chipul acela uriaş. Ştiam că-l mai văzusem, dar cine putea să fie? Mi-am adus brusc aminte în momentul în care avionul se ridica de pe pistă. Era acelaşi chip care apărea şi pe volumul *Peer Gynt*, pe care eu îl aveam în chineză – era Henrik Ibsen. M-am uitat cum Copenhaga rămânea din ce în ce mai în urmă şi nu mi-am putut împiedica un zâmbet: dintre toţi scriitorii importanţi din lumea aceasta, Ibsen era probabil cel care zbura cel mai des.

Am aterizat la Oslo la o sută de ani după moartea lui Ibsen. Străzile oraşului erau acoperite de o ploaie măruntă, şi de-o parte şi de alta fluturau steaguri colorate cu chipul scriitorului pe ele. Aveam impresia că o mulţime de Ibseni stăteau aliniaţi în ploaie şi se uitau la mine prin ochelarii rotunzi de parcă voiau să-mi spună ceva.

Prima mea masă în Oslo a fost la un restaurant la care obişnuia să

meargă Ibsen. Era un restaurant cu tradiţie, aşa cum găseşti adesea în Europa, cu tavanul înalt pictat cu fresce minunate, susţinut în mijloc de o coloană. Pentru a marca centenarul morţii lui Ibsen, fusese aşezată lângă intrare o măsuţă rotundă pe care se aflau un joben negru şi o halbă de bere abia golită, pe marginile căreia se mai puteau zări încă urme de spumă. De scaunul dat puţin la o parte era sprijinit un baston, ca şi cum Ibsen ar fi fost încă acolo.

În zilele următoare nu am mai intrat în acel restaurant, dar treceam pe lângă el fie când plecam dimineaţa devreme, fie când mă întorceam seara târziu. Mă opream de fiecare dată şi am văzut că masa, pălăria şi bastonul lui Ibsen erau încă acolo, dar am observat că existau mici diferenţe. Când plecam dimineaţa, halba era plină cu bere, iar când mă întorceam seara era goală, cu urme de spumă pe margine. Am început să-mi imaginez cum ar fi fost ca Ibsen cel de acum o sută de ani să vadă un scriitor chinez care pleca dis-de-dimineaţă şi se întorcea seara târziu şi cum ar fi fost să-şi pună întrebarea: „Oare ce-o fi scris scriitorul ăsta chinez?“

Mi-am adus aminte de Lu Xun, care a pomenit pentru prima dată numele lui Ibsen în China, în două dintre eseurile lui scrise în chineza clasică, publicate în revista *Henan*, în 1908, la doi ani după moartea lui Ibsen. În 1923, Lu Xun a ţinut la Institutul Pedagogic Superior pentru Fete din Beijing celebra sa prelegere „Ce s-a întâmplat după ce a plecat Nora“. „Ce s-a întâmplat cu Nora după ce a plecat? Ibsen nu ne-a dat un răspuns şi acum a murit. Dar chiar dacă nu ar fi murit, nu ar fi avut obligaţia să ne răspundă“, spune Lu Xun, care apoi răspunde din perspectiva cititorului: după ce a plecat, Nora „fie se vinde, fie se întoarce la soţul ei… altminteri nu-i rămâne decât să moară de foame“. Pentru a putea scăpa din poziţia de inferioritate şi a deveni independentă, o femeie trebuie să aibă aceleaşi drepturi economice ca un bărbat, credea Lu Xun, care continuă apoi cu un ton la fel de usturător: „Este nepotrivit să vorbeşti despre bani, e un subiect la care domnii cu principii morale strâmbă din nas, dar eu cred că părerile oamenilor sunt diferite nu numai de la o zi la alta, ci şi înainte şi după masă. Când cineva este de acord că ai nevoie de bani ca să ai ce mânca, dar continuă să spună că banii sunt un subiect vulgar, poţi fi sigur că mai are încă burta plină de carne sau peşte. Ar trebui să stea o zi nemâncat şi să vedem după aceea cum gândeşte.“

Chipul lui Ibsen pictat pe coada avionului şi feţele care fluturau de-a lungul străzilor din Oslo m-au făcut să înţeleg importanţa acestuia în Norvegia. Bineînţeles că Ibsen este un nume respectat în foarte multe

locuri, dar am simţit că în Norvegia Ibsen nu e doar numele unui scriitor extrem de important, ci şi un cuvânt care înseamnă mai mult decât omul care a depăşit sfera literaturii. Aşa era şi Lu Xun în copilăria mea, acel Lu Xun din timpul Revoluţiei Culturale, care nu mai era numele unui scriitor, ci un cuvânt cunoscut de toată lumea, un cuvânt important plin de conotaţii politice şi revoluţionare. Acesta a fost motivul pentru care, atunci când am ţinut o prelegere la Universitatea din Oslo, am vorbit despre Lu Xun şi despre mine.

NU A EXISTAT LITERATURĂ ÎN PERIOADA REVOLUŢIEI Culturale, cu excepţia manualelor de chineză, în care mai rămăsese un iz de literatură. Doar că, din şcoala primară şi până în gimnaziu, manualele noastre nu cuprindeau decât texte literare scrise de două persoane: fie nuvele sau eseuri de Lu Xun, fie poezie de Mao Zedong. În clasa întâi eram foarte inocent şi credeam că singurul scriitor din lume era Lu Xun şi singurul poet – Mao Zedong.

Cred că Lu Xun era scriitorul cu cel mai dezvoltat spirit critic din timpul său. După ce a ajuns la putere în 1949, Partidul Comunist a declarat că a început un nou tip de societate şi că trebuie să condamnăm fără milă vechiul tip de societate şi uite aşa textele de critică socială ale lui Lu Xun au devenit biciul cu care loveam în trecut. Am fost informaţi de mici că malefica societate veche era „canibală“; dovadă – prima nuvelă scrisă de Lu Xun, *Jurnalul unui nebun*, în care delirul unui nebun despre „mâncatul oamenilor“ a fost interpretat ca fiind real, pentru a fi în concordanţă cu nevoile politice ale vremii. La fel au fost interpretate şi celelalte texte ale lui Lu Xun din manual, *Kong Yiji*, *Sacrificiul de Anul Nou* şi *Medicamentul* – toate descriau relele din vechea societate.

Faptul că lui Mao Zedong îi plăcea Lu Xun a fost, bineînţeles, crucial şi asta a făcut ca el să devină foarte faimos şi de trei ori „măreţ“ – măreţul scriitor, măreţul gânditor, măreţul revoluţionar. Lu Xun murise în 1936, dar influenţa sa a atins apogeul în timpul Revoluţiei Culturale, care a început în 1966, şi singurul care avea o influenţă mai mare decât a lui a fost Mao Zedong. Se poate spune că deasupra lui mai era doar un om, dar sub el erau milioane. Toate articolele care apăreau în acea vreme, fie că erau publicate în ziare, transmise la radio sau lipite pe stradă ca afişe revoluţionare, aveau, după citatele din Mao Zedong, citate din Lu Xun. Denunţurile scrise de mase trebuiau să-l citeze pe Lu Xun, la fel cum trebuiau să conţină declaraţiile scrise de moşieri, contrarevoluţionari şi elemente de dreapta.

„Preşedintele Mao ne învaţă că“ şi „Domnul Lu Xun spune că“ deveniseră deja formule politice folosite de toată lumea.

Interesant a fost că în timpul Revoluţiei Culturale cuvântul „domn“ era foarte criticat, pentru că era asociat cu relele feudalismului şi ale capitalismului. Singurul care se putea bucura de acest apelativ feudal-burghez era Lu Xun – el era singurul domn din China, ceilalţi erau tovarăşi, pentru că altfel ar fi fost duşmani de clasă.

La vremea aceea Lu Xun nu mai era scriitorul controversat, şi critica vehementă împotriva lui se risipise ca fumul. Întocmai ca după o ploaie, Lu Xun răsărise şi strălucea puternic. „Lu Xun“ nu mai era scriitor, ci un concept care reprezenta corectitudinea eternă şi spiritul revoluţionar nemuritor.

Din şcoala primară şi până în gimnaziu, timp de zece ani, am citit fără tragere de inimă toate textele lui Lu Xun, dar nu înţelegeam ce voia să spună. Simţeam că textele lui erau deprimante, sumbre şi extrem de plictisitoare. Cu excepţia momentelor în care aveam nevoie să-l citez pentru afişele revoluţionare, Lu Xun îmi părea absolut de neînţeles. Sau, altfel spus, când era un concept, „Lu Xun“ îmi era de folos; când era un scriitor, mă făcea să mor de plictiseală. De aceea, în amintirile mele din timpul şcolii nu se regăsesc textele lui Lu Xun, ci doar conceptul de „Lu Xun“.

În timpul Revoluţiei Culturale, am folosit din plin conceptul acesta puternic. Perioada în care am crescut a însemnat revoluţie, sărăcie şi dispute fără sfârşit. Disputele erau un lux care îmi hrănea mintea într-o perioadă de sărăcie.

Când eram în şcoala primară, am avut o dispută cu unul dintre colegii mei: când este soarele cel mai aproape de pământ? Colegul meu spunea că dimineaţa şi seara, pentru că atunci părea să fie mai mare. Eu spuneam că la amiază, pentru că atunci era cel mai cald. A început apoi o dezbatere maraton: în fiecare zi când ne întâlneam, ne expuneam argumentele proprii şi demontam argumentele celuilalt. După ce am dezbătut vreme îndelungată toate aceste prostii, am început să căutăm sprijin în altă parte. El m-a luat să mergem s-o căutam pe sora lui mai mare, care, după ce ne-a ascultat argumentele, a luat imediat partea fratelui ei.

— Fireşte că soarele este cel mai aproape de pământ dimineaţa şi seara, a spus fata, care încă nu ajunsese la pubertate, continuând să se joace cu fluturaşul de badminton.

Nu m-am dat bătut şi l-am dus la frate-meu. El, bineînţeles, şi-a

protejat fratele mai mic şi, după ce i-a arătat pumnii, l-a ameninţat:

— Ai grijă că te trosneşte nene-tău de nu te vezi dacă mai îndrăzneşti să spui că dimineaţa şi seara e cel mai aproape.

Am fost foarte dezamăgit de argumentele fratelui meu, pentru că eu voiam argumente logice, nu impuse prin forţă. Ne-am dus să mai căutăm câţiva colegi mai mari; unii îi dădeau dreptate lui, alţii mie. A fost foarte greu să decidem cine a câştigat disputa. Am dezbătut această chestiune aproape un an şi apelaserăm deja la judecata colegilor mai mari decât noi, încât aceştia începuseră să se cam sature şi, când ne vedeau că ne apropiem de ei discutând, ne strigau:

— Ştergeţi-o!

În cele din urmă, disputa intensă s-a limitat la două persoane, colegul meu şi cu mine. A urmat apoi o perioadă de noi descoperiri care au pus sub semnul întrebării teoria mea legată de căldura soarelui. Dacă este să luăm căldura soarelui drept standard, îmi spunea colegul, atunci nu cumva soarele era mai aproape de pământ vara decât iarna? Aveam şi eu argumente împotriva teoriei lui legate de mărimea soarelui: dacă este să ne luam după cât de mare e soarele, nu cumva acesta devenea atât de mic în zilele ploioase încât dispărea?

Am continuat dezbaterea până când, într-una din zile, am apelat la Lu Xun şi l-am pus imediat la pământ. Am inventat din disperare un citat din Lu Xun şi i-am strigat:

— Domnul Lu Xun a spus că soarele este cel mai aproape de pământ la amiază!

Pentru o clipă, a rămas mut şi apoi m-a întrebat cu teamă:

— Chiar a spus domnul Lu Xun asta?

— Fireşte că a spus, ce, tu nu crezi ce spune domnul Lu Xun, m-am ţinut eu tare-n gură, deşi în sinea mea tremuram.

— Cred, a dat el nervos din mână, dar de ce n-ai zis până acum?

Unde merge mia, merge şi suta, şi am continuat să fabulez:

— Până acum n-am ştiut, am auzit azi-dimineaţă la radio.

— Dacă şi domnul Lu Xun a spus asta, sigur că ai dreptate, am greşit, a mormăit el, plecându-şi trist capul.

Atât de simplu! Punctul lui de vedere, pe care şi-l apărase vreme de un an, a fost spulberat în câteva clipe de vorbele fictive ale lui Lu Xun. În zilele care au urmat, a stat îngândurat şi tăcut, simţind de unul singur gustul amar al înfrângerii.

Aceasta era una dintre trăsăturile Revoluţiei Culturale. Indiferent dacă

era o dispută între rebeli şi Gărzile Roşii sau o simplă ceartă între gospodine, învingea întotdeauna cel care venea cu un citat din Mao Zedong, şi uite-aşa punea capăt disputei. Iniţial, eu mă gândisem să inventez ceva de Mao Zedong, dar când a fost să spun cu voce tare mi-a fost teamă şi, fără să-mi dau seama, am zis „Domnul Lu Xun a spus că“, în loc de „Preşedintele Mao ne învaţă că“. Chiar dacă aş fi fost descoperit după aceea şi aş fi fost etichetat drept „mic contrarevoluţionar“, tot era o vină mai mică.

După ce am intrat la gimnaziu, m-am lansat într-o nouă dispută de durată cu acest coleg. Discutam despre puterea bombei atomice. El susţinea că, dacă am fi pus laolaltă toate bombele atomice din lume şi le-am fi detonat deodată, pământul ar fi fost spulberat în bucăţi. Eu nu eram de acord; susţineam că suprafaţa pământului ar fi fost distrusă, dar că pământul nu s-ar fi spart în bucăţi, ci ar fi continuat să se rotească natural în jurul propriei axe şi a soarelui.

Discuţia a devenit o dispută care escalada pe zi ce trecea. Când eram la şcoală, dezbăteam până nu mai puteam şi apoi încercam să-i atragem de partea noastră şi pe ceilalţi colegi, ca într-o dezbatere electorală. Unii erau de partea lui, alţii de partea mea; elevii din anul întâi de gimnaziu erau împărţiţi în două tabere: cei care susţineau teoria distrugerii pământului şi cei care nu o susţineau. Cu timpul, colegii s-au plictisit şi am rămas numai noi doi să ne ciondănim. Ne mai dăduseră şi o poreclă – „Cele două pământuri“.

Într-o zi, am reînceput disputa în timp ce jucam baschet. Dura deja de câteva luni bune şi ne-am spus că era cazul s-o încheiem. Am decis acolo, pe terenul de baschet, să mergem s-o căutăm pe profesoara de chimie să ne dea ea un răspuns avizat. Am plecat discutând şi el a uitat că ţinea în mână mingea de baschet. Colegii care rămăseseră pe teren au început să strige în urma noastră:

— Băi, Cele două pământuri, daţi-ne mingea înapoi!

Profesoara de chimie era nouă în şcoală. Venea de undeva din nord şi avea în jur de treizeci de ani. Nouă ni se părea foarte exotică, pentru că vorbea corect în limba standard, nu ca ceilalţi profesori, care, fie că erau la ore, fie că nu, nu ştiau să vorbească decât în dialectul local. Am găsit-o în cancelarie şi, după ce ne-a ascultat cu răbdare pe fiecare dintre noi, ne-a spus foarte serioasă:

— Oamenii din întreaga lume iubesc pacea, cum ar putea să pună laolaltă toate bombele atomice şi să le detoneze deodată?

Nici prin gând nu ne trecuse că profesoara de chimie avea să toarne apă rece peste disputa ce dura de câteva luni. Nu ştiam ce să facem. Am ieşit prostiţi din cancelarie, ne-am uitat la fel de prostiţi unul la celălalt şi-am tras în acelaşi timp o înjurătură:

— Mama mă-sii!

Am continuat disputa la fel de neobosiţi. În cele din urmă, din disperare, am apelat la vechiul şiretlic:

— Domnul Lu Xun a spus că, şi dacă ar fi să punem laolaltă toate bombele atomice din lume şi să le detonăm deodată, tot nu ne-ar distruge pământul.

— A spus domnul Lu Xun şi asta? m-a privit el plin de îndoială.

— Nu crezi? Eu eram deja porcul mort care nu se mai teme de cuţit. Crezi că am inventat eu vorbele domnului Lu Xun?

Siguranţa mea l-a făcut să dea înapoi.

— N-ai îndrăzni, a clătinat el din cap, nimeni n-ar îndrăzni să-i pună domnului Lu Xun vorbe în gură.

— Bineînţeles că n-aş îndrăzni, i-am spus eu cu conştiinţa vinovată.

— Acest „şi dacă“ chiar pare să fie stilul domnului Lu Xun, a dat el aprobator din cap.

— Cum adică „pare“? am continuat eu atacul victorios. Chiar sunt vorbele domnului Lu Xun.

S-a îndepărtat foarte abătut, pentru că probabil nu reuşea să înţeleagă de ce domnul Lu Xun era întotdeauna împotriva lui. După câteva luni, am tras o sperietură zdravănă. Am descoperit într-o zi greşeala uriaşă pe care o făcusem: Lu Xun murise în 1936, iar prima bombă atomică explodase la Hiroshima, în Japonia, în 1945. După câteva zile în care am fost chinuit de nelinişte, m-am dus la colegul meu şi mi-am recunoscut greşeala.

— Data trecută am greşit, i-am spus, domnul Lu Xun de fapt nu a vorbit despre bomba atomică, a vorbit despre bombe. Spunea că şi dacă am pune toate bombele din lume laolaltă…

Colegul meu s-a luminat brusc la faţă şi mi-a spus jubilând:

— Cum poţi să compari bombele cu bombele atomice?

— Sigur că nu încape comparaţie, am recunoscut eu din nevoia de a-l face să nu mai întrebe altceva. Ai avut dreptate, dacă punem laolaltă toate bombele atomice din lume şi le detonăm dintr-odată, pământul sigur o să se facă ţăndări.

Scorul celor două dispute maraton pe care le-am avut cu acest coleg era unu la unu. Bineînţeles că nici scorul şi nici disputele nu aveau nici cea

mai mică însemnătate. Ceea ce dovedesc ele este însă autoritatea imensă de care se bucura „Lu Xun“ în timpul Revoluţiei Culturale.

POVESTEA DINTRE MINE ŞI LU XUN A CONTINUAT să se desfăşoare, dar în episodul următor nu am apărut decât noi doi. Am trecut şi eu prin momentele mele de nebunie şi într-unul dintre acestea am pus nuvela *Jurnalul unui nebun* pe muzică.

Eram elev în anul al doilea de gimnaziu, prin 1974. Revoluţia Culturală era pe sfârşite şi viaţa continua neschimbată, în vreme ce atmosfera devenea tot mai apăsătoare. În timpul orei de matematică, jucam baschet, iar în timpul orei de fizică sau chimie hoinăream nestingherit pe terenul de sport. Sala de clasă mă plictisea, iar acum începeam să mă satur şi de terenul de sport, şi-mi băteam capul cum să fac timpul să treacă mai repede. Libertatea nestingherită mă plictisea de moarte. Atunci am descoperit muzica sau, mai bine spus, am descoperit cum se notează notele muzicale cu cifre arabe şi am redescoperit plăcerea vieţii într-o oră de muzică la fel de plictisitoare ca cea de matematică. După ce mi-am recăpătat entuziasmul, am început să compun muzică.

Nu eram pasionat de muzică în sine, eram pasionat de modul de notare a sunetelor cu cifre. Nu ştiu de unde-mi venise această pasiune, probabil din faptul că nu ştiam nimic despre ele. Nu era ca la chineză sau la matematică, unde dacă deschideam manualul pricepeam despre ce era vorba în el; notaţia muzicală era un mister absolut. Nu ştiam decât că aşa arătau cântecele revoluţionare când erau puse pe hârtie, aşternute ca un cifru ciudat care conţinea secretul unei poveşti în sunete. Necunoaşterea a devenit mister, misterul a devenit atracţie, iar atracţia a dat naştere dorinţei de a crea.

Nu intenţionam să învăţ notaţia muzicală, m-am folosit doar de forma ei ca să-mi compun propria muzică, acesta fiind singurul moment din viaţa mea când am compus muzică. Tema folosită a fost nuvela lui Lu Xun, *Jurnalul unui nebun*. Mai întâi am copiat nuvela într-un caiet nou, după care am adăugat la întâmplare sub caractere simbolurile folosite în notaţia muzicală. Probabil că am scris cel mai lung cântec din lume, un cântec pe care nimeni nu a putut să-l cânte niciodată şi nimeni nu a avut bucuria de a-l asculta.

Mi-am dedicat câteva zile bune acestui proiect; am umplut un caiet întreg şi mi-am consumat o groază de energie. La final, rămăsesem la fel de ignorant în ceea ce privea notaţia muzicală, deşi aveam o operă muzicală

care umplea un caiet întreg. Nu eram cu nici un pas mai aproape de muzică şi nici nu aveam habar cum ar fi sunat semnele acelea pe care eu le pusesem la întâmplare. Eram însă foarte mulţumit, pentru că atunci când mă uitam la ce scrisesem părea să fie un cântec.

Mi-e dor de caietul care s-a pierdut de multă vreme şi de cel mai lung cântec din lume. Notele muzicale puse de mine alandala notau un metru absolut haotic, dar reflectau şi modul meu de viaţă de la finalul Revoluţiei Culturale, o viaţă alcătuită din inhibiţii sufocante, libertate plictisitoare şi vorbe goale. De ce am ales *Jurnalul unui nebun*? Nu ştiu. Ştiu doar că după *Jurnalul unui nebun* nu am mai găsit nimic care să poată fi transformat în cântec, aşa că n-am avut încotro şi m-am întors la ecuaţiile matematice şi la reacţiile chimice. În zilele care au urmat, am transformat ecuaţiile matematice şi reacţiile chimice în cântece şi am mai umplut un caiet. Erau tot într-un metru haotic şi cu nişte note puse tot alandala. Sunt sigur că, dacă ar fi fost cântate, ar fi fost un soi de muzică care nu exista în lume. Probabil că exista în iad şi când încercam să-mi închipui cum ar fi sunat îmi veneau în minte numai vaiete de stafii şi urlete de lupi. Uneori însă mă gândesc că poate am avut noroc, că eram ca mâţa oarbă care dă peste un şoarece mort şi că printr-o întâmplare am compus muzică numai bună de cântat în rai.

Când mă uit acum în urmă, am şi un răspuns de ce am folosit *Jurnalul unui nebun*: compoziţia mea de atunci era, de fapt, jurnalul unui alt nebun.

DUPĂ REVOLUŢIA CULTURALĂ AM FOST FOARTE curios să aflu de ce-l admira Mao Zedong atât de mult pe Lu Xun. Mă gândeam că între ei se formase probabil o legătură misterioasă, la nivel cerebral, şi că, deşi între ei exista bariera morţii, puteau totuşi să comunice unul cu celălalt. Amândoi aveau un spirit tenace şi un caracter nestăpânit. Mao Zedong lăuda fermitatea lui Lu Xun, dar nici el nu era altfel şi niciodată nu se lăsa intimidat în disputele cu Statele Unite sau cu Uniunea Sovietică, deşi acestea erau mult mai puternice decât China. În plus, adânc în sinea lor, amândoi aveau, de fapt, o gândire extremistă şi urau cu pasiune doctrina confucianistă a mijlocului invariabil[38].

Un scriitor măreţ are nevoie de un cititor măreţ, şi Lu Xun a avut un cititor puternic – pe Mao Zedong. Poate că a fost norocul lui, dar poate că a fost şi ghinionul lui. După ce „Lu Xun“ s-a transformat în timpul Revoluţiei Culturale dintr-un nume propriu într-un concept politic la modă, opera sa cu sensuri profunde, plină de duh şi umor, a fost înăbuşită de citiri

dogmatice. Toată lumea era atunci cu „domnul Lu Xun a spus că“ pe buze, şi o spuneau pe un ton atât de familiar, de parcă toţi erau rude cu Lu Xun, dar puţini l-au înţeles aşa cum l-a înţeles Mao Zedong. De aceea, în ciuda faimei sale imense din timpul Revoluţiei Culturale, avea puţini cititori adevăraţi, iar „domnul Lu Xun a spus că“ era o sintagmă folosită doar pentru a pune gaz pe foc.

După Revoluţia Culturală, Lu Xun a încetat să mai fie un concept intangibil, a redevenit un scriitor controversat. Mulţi continuau să-l slăvească, dar nu lipseau nici cei care au început să-l minimalizeze şi să-l atace. Aceste atacuri erau diferite de cele pe care le îndurase în timpul vieţii, pentru că acum se căuta senzaţionalul. Unora le plăcea să-i scormonească prin viaţa privată; au început să fie interesaţi de cele patru femei de care fusese el îndrăgostit şi să facă tot felul de speculaţii despre prestaţia lui slabă la pat sau despre faptul că era pervers…

Odată cu dezvoltarea economiei de piaţă, e tot mai exploatată şi valoarea lui comercială. Personajele sau locurile din opera lui sunt folosite în industria ospitalieră sau în turism şi până şi în barurile de karaoke şi cluburile de noapte au început să apară separeuri purtând aceste nume, în care demnitari sau oameni de afaceri dansează lipiţi de fete tinere.

Unii chiar îl fac pe Lu Xun purtător de cuvânt pentru produsele lor. Există în Wuhan un mic magazin în care se vinde *chou doufu*, brânză de soia fermentată şi cu un miros foarte puternic, în uşa căruia este pusă o reclamă mare cu Lu Xun îmbiind lumea să vină să cumpere. Fotografia din reclamă este cea clasică, în care Lu Xun fumează, doar că aici ţigara din mâna lui a fost înlocuită cu o frigăruie de *chou doufu*. Patronul magazinului a declarat mândru că toţi sunt din locul de baştină al lui Lu Xun, din oraşul Shaoxing, provincia Zhejiang, şi că tipul acesta de reclamă în care te foloseşti de o celebritate locală pentru a-ţi dezvolta afacerea este ceva obişnuit.

Destinul lui Lu Xun în China a fost ca dintr-un scriitor să devină un concept şi apoi dintr-un concept să redevină un scriitor. Dar această mişcare de du-te-vino reflectă destinul Chinei, cu schimbările istorice şi transformările sociale.

AM CONTINUAT SĂ VORBESC LA UNIVERSITATEA DIN Oslo despre legătura mea cu Lu Xun. Le-am povestit celor prezenţi cum în ignoranţa mea credeam că Lu Xun era un scriitor prost şi că renumele de care se bucura nu se baza decât pe motive politice.

În 1984, eram angajat la un centru cultural dintr-un orăşel din sudul Chinei. Începusem deja să scriu şi pe holul din faţa biroului meu se afla o masă mare sub care erau înghesuite operele lui Marx, Engels, Lenin, Stalin, Mao Zedong şi Lu Xun. Cărţi odinioară sfinte erau acum stivuite ca un teanc de maculatură, pline de praf. Operele lui Lu Xun erau puse cel mai în margine, şi când intram în birou se întâmpla să le mai dau câte un picior. Mă uitam la ele cum zăceau pe jos acoperite de praf şi nu puteam să nu mă bucur spunându-mi că în sfârşit a murit şi el. Odată, când am intrat în birou, m-am împiedicat din neatenţie de un volum de-al lui şi era cât pe ce să cad.

— Fir-ai al dracului! Şi mort tot mă chinui, l-am înjurat.

Când s-a terminat Revoluţia Culturală, am terminat şi eu liceul. În cei peste zece ani care au urmat, am citit o groază de literatură, dar nu am citit nici un cuvânt din Lu Xun. După ce am devenit chiar eu scriitor, criticii literari chinezi spuneau că sunt continuatorul spiritului lui Lu Xun. Eram foarte nemulţumit, crezând că-şi bat joc de mine şi de opera mea.

Timpul a trecut şi am ajuns în 1996, când s-a ivit ocazia să-l citesc din nou pe Lu Xun. A venit la mine un regizor care voia să facă un film bazat pe opera lui Lu Xun şi m-a rugat să-l ajut să adapteze textul pentru o sumă considerabilă. Eu tocmai aveam nevoie de bani, aşa că am acceptat imediat. Am descoperit că nu aveam nici un volum de-al lui Lu Xun în bibliotecă şi m-am dus la librărie să cumpăr unul.

În aceeaşi seară am început să citesc la lumina veiozei nuvelele acestui scriitor pe care-l cunoşteam atât de bine, dar care îmi era foarte străin. Prima nuvelă citită a fost cea pe care o transformasem într-o melodie, *Jurnalul unui nebun*. Uitasem cu desăvârşire despre ce era vorba în ea. Începea cu nebunul care avea impresia că toată lumea o luase razna şi spunea: „Dacă n-ar fi astfel, de ce m-ar fi privit aşa câinele familiei Zhao?“

M-am cutremurat şi mi-am dat seama că Lu Xun nu era de ici, de colo, reuşise să redea nebunia personajului printr-o singură frază. Sunt scriitori lipsiţi de talent care vor şi ei să arate nebunia unui personaj, dar şi după ce s-au chinuit şi au scris sute de cuvinte, personajul lor rămâne tot normal.

Kong Yiji, a treia nuvelă pe care am citit-o în seara aceea, se tot repeta în manualele noastre de chineză, din şcoala primară, până în gimnaziu, dar abia la treizeci şi şase de ani am citit-o cu adevărat. După ce-am terminat-o, am pus imediat mâna pe telefon şi l-am sunat pe regizor: „Nu-ţi bate joc de Lu Xun, este un scriitor măreţ!“

A doua zi m-am dus la librărie şi am cumpărat *Lu Xun – Opere complete*, editate după Revoluţia Culturală. Mi-am adus aminte de cărţile

lui aruncate sub masa din centrul cultural, cărţi publicate în timpul Revoluţiei Culturale, şi acum mi se părea că încercaseră să-mi spună ceva. Cărţile lui Lu Xun îmi stăteau tot timpul în cale, când intram şi ieşeam din birou, şi mă făceau să mă împiedic. Cred că era un semn prin care încerca să mi se spună că în cărţile acelea prăfuite se ascundea, de fapt, o voce puternică.

O lună întreagă am stat cufundat în scriitura clară şi plină de viaţă a lui Lu Xun. Într-unul dintre articolele mele de mai târziu am spus: „Când se confruntă cu realitatea, naraţiunea sa este atât de plină de forţă, încât pare un glonţ care-ţi pătrunde în corp, dar nu rămâne în el, iese pe cealaltă parte.“

Mă folosesc de această ocazie să vorbesc despre nuvela *Kong Yiji*. Ea începe într-un mod aparent simplu, dar plin de semnificaţie. Lu Xun descrie modul în care erau aranjate tavernele din Luzhen, cum cei săraci, îmbrăcaţi în jachete scurte, stăteau afară, în picioare, lângă tejghea şi-şi beau vinul, în vreme ce clienţii mai bogaţi, îmbrăcaţi în cămăşi lungi, intrau înăuntru, se aşezau la o masă unde mâncau şi beau pe-ndelete. Kong Yiji era singurul care stătea şi bea în picioare, deşi purta cămaşă lungă. Descrierea succintă pe care Lu Xun o face la început arată imediat statutul social anormal al lui Kong Yiji.

De remarcat, în această nuvelă, că Lu Xun nu menţionează la început modul în care venea Kong Yiji la tavernă; abia după ce i-au rupt picioarele descrie venirea lui Kong Yiji. Asta înseamnă un mare scriitor: cât Kong Yiji este întreg, poţi să nu scrii despre cum vine el, dar în momentul în care ambele picioare îi sunt rupte, nu ai cum să mai eviţi să scrii despre asta. Şi, uite aşa, putem citi următorul fragment: „Am auzit dintr-odată o voce: «Încălzeşte un bol de vin.» Deşi era doar un murmur, îmi suna cunoscută. M-am uitat, dar n-am văzut pe nimeni. M-am ridicat şi m-am uitat dincolo de tejghea. Era Kong Yiji, care şedea pe jos, lângă tejghea, în faţa uşii.“ Întâi s-a auzit vocea şi abia după aceea a apărut şi omul; este o descriere uimitoare. Iar după „Am încălzit vinul şi l-am pus pe prag“, când Kong Yiji a întins cei patru bănuţi, Lu Xun a folosit o singură frază, care te face să-l admiri şi mai mult: „I-am văzut mâinile pline de pământ şi mi-am dat seama că se târâse în mâini până aici.“

În noaptea aceea, Lu Xun s-a transformat pentru mine dintr-un concept într-un scriitor. Când îmi amintesc cum am fost forţat să-l citesc pe Lu Xun în şcoală, mă cuprind tot felul de sentimente şi mă gândesc că Lu Xun nu este pentru copii, ci pentru un cititor adult şi sensibil. Şi mai cred că

întâlnirea dintre un cititor şi un scriitor trebuie să aibă loc la timpul potrivit.

Am citit mult, după Revoluţia Culturală; am citit şi literatură bună, şi mediocră. Dar în momentul în care, atunci când citesc, simt că mă plictisesc, las imediat cartea din mână ca nu cumva să am vreun motiv să-mi displacă scriitorul respectiv. Doar că, în timpul Revoluţiei Culturale, n-am avut cum să-l las pe Lu Xun din mână şi am fost silit să-l citesc şi să-l recitesc. Aşa a devenit Lu Xun singurul scriitor pe care l-am detestat vreodată. Când un scriitor devine un concept înseamnă că-i faci un rău, le-am spus celor care mă ascultau la Universitatea din Oslo.

DUPĂ CE AM TERMINAT DE VORBIT, PROFESORUL Harald Bøckman, de la Departamentul de Istorie al Universităţii din Oslo, s-a apropiat de mine şi mi-a spus: „Aşa cum l-ai detestat tu pe Lu Xun când erai copil, l-am detestat şi eu pe Ibsen.“

4 mai 2009

Notă

38. Doctrina mijlocului invariabil (*zhong yong*) este o doctrină al cărei principiu de bază este echilibrul și atrage atenția împotriva exceselor de orice fel.

差距
decalaj

UN LUCRU PE CARE MI L-A DOVEDIT UN TÂNĂR cu multă vreme în urmă este că între laşitate şi neînfricare nu e decât un pas. Era pe la mijlocul anilor ’70, când Revoluţia Culturală se apropia de sfârşit, iar noi duceam o viaţă monotonă şi plină de restricţii. Tânărul este unul dintre foştii mei colegi de şcoală, care locuieşte în continuare la sat şi care, neavând de lucru de ani de zile, trăieşte din pensia amărâtă a tatălui său. Îmi amintesc că avea trăsături delicate, dar că dinţii din faţă îi ieşeau înainte şi că era mic şi slab şi mergea tot timpul în urma noastră.

Noi eram o gaşcă de tineri care băteau străzile căutând motive să se încaiere cu alţii de vârsta lor. Se mai întâmpla uneori să avem curajul să ne luăm la bătaie chiar şi cu unii cu un cap mai mari decât noi. De fiecare dată, colegul meu se trăgea mai deoparte, în afara razei de acţiune, şi ne privea, neîndrăznind nici s-o ia la sănătoasa, nici să se avânte în luptă. Apoi s-a transformat într-un erou neînfricat şi de câte ori ne luam la bătaie se avânta primul şi se retrăgea ultimul.

Într-o zi am luat-o aşa de urât pe cocoaşă de la nişte băieţi mai mari, că am fugit ca şobolanii, care-ncotro, când colegul meu s-a dus acasă şi s-a întors învârtind satârul de bucătărie. S-a oprit o clipă dinaintea adversarilor, şi-a crestat mai întâi propriul obraz cu satârul pe care-l ţinea în mâna dreaptă, apoi, cu mâna stângă, şi-a întins sângele care-i curgea pe faţă, după care a ţâşnit înainte urlând cât îl ţineau bojocii.

Tinerii care ne urmăriseră savurându-şi victoria s-au trezit faţă-n faţă cu unul mânjit de sânge, care se avânta eroic înainte fără să-i pese de sine, rotind un satâr de bucătărie deasupra capului. Există un proverb în China care spune: cel slab se teme de cel puternic, cel puternic, de cel înverşunat,

iar cel înverşunat, de cel nesăbuit. Aşa că tinerii şi-au luat picioarele la spinare, în timp ce colegul nostru fugea în urma lor urlând:

— Vă arată nenea care pe care!

Deşi fugiserăm ca şobolanii, acum ne arătam şi noi viteji şi am pornit după ceilalţi strigând „Vă arată nenea care pe care!“. I-am urmărit scăldaţi de sudoare pe străzile din oraş, iar după o vreme strigătul nostru s-a scurtat la „Care pe care!“, pentru a ne putea păstra suflul şi menţine viteza.

În ziua aceea, ni s-a dus buhul în tot oraşul şi am fost numiţi Gaşca Care pe Care. Când dădeau cu ochii de noi, celelalte găşti ne întâmpinau zâmbitoare şi până şi cei mai mari decât noi se dădeau la o parte. Îl respectam sincer pe colegul nostru, care nu mai mergea în urma noastră – ne obişnuiserăm să meargă înaintea noastră.

Cum devenise el un alt om peste noapte? Motivul este simplu, atât de simplu, că acum pare de necrezut. Tatăl lui s-a certat într-o zi cu un vecin pentru un fleac – cum că vecinul le-ar fi furat câţiva cărbuni. Cearta a escaladat şi cei doi au sărit la bătaie. De data aceasta, s-a amestecat şi colegul nostru şi şi-a ales adversarul cel mai slab, pe fata vecinului, căreia i-a tras un pumn drept în pieptul generos. Pumnul ăsta l-a făcut alt om. Îşi vântura pumnul prin faţa ochilor noştri plini de invidie şi ne povestea cum degetele lui norocoase au atins prin cămaşă sânii bogaţi ai fetei frumoase. Spunea că, în afară de degetul mare, toate celelalte patru degete au simţit o moliciune de s-a simţit în al nouălea cer. Extazul acela l-a convins că viaţa lui era deja completă şi spunea:

— Am pus mâna pe ţâţe de femeie, de-acum pot să mor.

Sentimentul acesta că poate să moară fără nici un regret l-a transformat dintr-un laş într-un om neînfricat.

Aşa era viaţa noastră de adolescenţi, o atingere scurtă a sânilor unei fete ne putea schimba complet. Am crescut într-o perioadă a extremelor: nu aveam nici cea mai mică teamă să ne aruncăm într-o bătaie, dar ajungea să ne gândim la un corp de femeie şi tremuram din toate încheieturile.

Am avut un coleg – nici până în ziua de azi nu ştiu însă clar cine a fost – care a scris cu creta pe tablă cuvântul „dragoste“. Înţelegeam cu toţii acel cuvânt, dar nu-l folosiserăm niciodată. Erau patru clase în anul întâi de liceu şi cuvântul fusese scris tremurat pe tabla din prima clasă. Unul după altul, au venit să-l vadă şi colegii din celelalte trei clase, ascunzând cu grijă faptul că parcă veneau în pelerinaj la locurile sfinte şi afişând o atitudine critică de tipul „să găsim golanul“. A fost pentru prima dată când am văzut scris acest cuvânt, care dispăruse de mult din cărţile noastre de chineză, şi

când l-am zărit mi-am simţit sângele fierbând.

Cuvântul, scris urât, a rămas pe tablă zece zile – Comitetul Revoluţionar din şcoală voia să verifice cine era golanul care îl scrisese. Prima dată au strâns toate caietele de compunere ale băieţilor de la noi din an, dar nu au descoperit făptaşul. Apoi le-au strâns pe ale fetelor, dar tot n-au găsit pe nimeni. Au extins cercetările la anul al doilea de liceu şi tot degeaba. În cele din urmă au trebuit s-o lase baltă, iar cel care a şters cu mâna lui „dragostea“ de pe tablă a fost preşedintele Comitetului Revoluţionar. Pentru mine a fost o lovitură, fiindcă mă obişnuisem să mă opresc prin clasa numărul unu să admir cuvântul de pe tablă şi să-mi astâmpăr astfel setea de dragoste. După ce el a dispărut, a dispărut şi posibilitatea să-mi astâmpăr, iluzoriu, setea.

Sunt sigur că cel care a scris cuvântul pe tablă ştia foarte bine că era un act de huliganism şi de aceea l-a scris aşa de urât, ca să scape nepedepsit. Era pe atunci la modă o replică dintr-un film: „Fie vulpea cât de vicleană, tot nu scapă de vânătorul priceput.“ După incidentul cu „dragostea“, printre colegi a început să circule varianta contrară: „Fie vânătorul cât de priceput, tot nu prinde vulpea vicleană.“ Acum a ajuns fiul meu la liceu. Tânărul din ziua de azi i-a spus tânărului de atunci că la ora de biologie din gimnaziu profesorul le-a pus pe fete să se aşeze în poalele băieţilor şi, cum stăteau aşa lipiţi unii de ceilalţi, profesorul a început să le explice deosebirile dintre un bărbat şi o femeie şi să le vorbească despre actul sexual şi sarcină. După ce a terminat de explicat, i-a întrebat pe elevi dacă aveau neclarităţi. Unul dintre ei a ridicat mâna şi l-a întrebat:

— Domnule profesor, avem şi oră de practică?

Daţi-mi voie să continui cu amintirile din liceu. Acum mai bine de treizeci de ani, băieţii nu vorbeau cu fetele. Chiar dacă voiai să vorbeşti, nu îndrăzneai, şi dacă-ţi plăcea de cineva nu puteai decât să-i arunci câteva priviri pe furiş. Erau şi unii mai curajoşi care le trimiteau fetelor bileţele, dar tot nu îndrăzneau să scrie mesaje clare de dragoste, scriau pe ocolite, cum că voiau să le dea cadou o radieră sau un creion. Fetele se prindeau imediat ce voiau să spună băieţii şi reacţia lor era în general una de teamă că, dacă s-ar fi aflat despre bileţel, s-ar fi făcut de ruşine, de parcă ele ar fi greşit.

Astăzi se vorbeşte deschis şi public despre relaţiile romantice din liceu. Am văzut clipuri pe internet. Într-unul filmat într-o sală de clasă, în pauză, un elev de liceu şade aplecat peste o bancă aşa încât s-o ţină în braţe pe eleva aşezată acolo şi, în timp ce colegii lor trec pe lângă ei povestind, cei

doi se sărută de parcă n-ar fi nimeni în jur. Celălalt clip e tot într-o şcoală, pe un coridor. Un elev ţine în mâini un buchet de flori şi îi cere în genunchi dragostea unei fete. Ea îl refuză şi se ascunde în toaletă. După câteva clipe de ezitare, el intră după ea în toaletă, cu buchetul în mână. Sarcina la fetele de liceu a devenit astăzi ceva aşa de obişnuit, încât nu mai este considerată o problemă socială, iar cel mai şocant e că există eleve de liceu care merg la policlinică să facă avort îmbrăcate în uniformă. Am citit la un moment dat un articol în care scria că o fată de liceu s-a dus la spital să facă avort însoţită de patru băieţi, toţi în uniformă de liceu. Când doctorul le-a spus că este nevoie de semnătura unui membru al familiei, toţi patru s-au înghesuit să semneze.

CE NE FACE OARE SĂ CĂDEM DINTR-O EXTREMĂ ÎN alta? Există, probabil, nenumărate răspunsuri la această întrebare, dar eu cred că torentul de răspunsuri tot nu poate să ne lămurească. Un lucru este clar: când o societate foarte reprimată trece prin schimbări sociale puternice, ea devine mult prea permisivă. Seamănă cu un leagăn: cu cât se va ridica mai sus într-o parte, cu atât mai sus se va ridica şi în cealaltă. Creşterea economică foarte rapidă a schimbat totul într-o clipă. A fost ca un salt în înălţime care ne-a dus dintr-o perioadă de lipsuri materiale, într-una a extravaganţei şi a risipei, dintr-o perioadă în care politicul era deasupra a orice, într-una în care banul dictează, dintr-o perioadă de inhibare puternică a instinctelor, într-una de răsfăţ şi destrăbălare… Treizeci de ani pe care i-am acoperit într-un singur salt.

Uitaţi-vă la China de azi: clădiri înalte se ridică înspre cerul gri, precum copacii dintr-o pădure, autostrăzi care se întretaie unele cu celelalte, mai numeroase decât râurile, magazine şi supermarketuri pline de marfă care îţi ia ochii, şiruri interminabile de maşini şi de oameni pe străzi, panouri publicitare şi firme luminoase care strălucesc puternic, cluburi de noapte şi saloane de masaj unul lângă celălalt, nenumărate saloane de frumuseţe şi pentru masajul picioarelor… peste tot sunt imense restaurante de lux cu câte trei sau patru etaje mari cât sălile de ceremonii şi cu separeuri la fel de luxoase pe margini, la care pot mânca şi bea bine două-trei mii de persoane cu feţele luminate de mulţumire.

Acum treizeci de ani, adică înainte să facem saltul, nu vedeai clădiri înalte; erau câteva, dar doar în cele două mari oraşe, Beijing şi Shanghai. Nu ştiam ce sunt autostrăzile sau reclamele, iar magazinele erau la fel de puţine precum marfa din ele. Părea că nu aveam de nici unele, dar cerul era

albastru.

Toate lucrurile din viaţa noastră erau raţionalizate. Fiecare persoană primea cupoane pentru 13,5 kg de cereale pe lună – asta numai dacă erai bărbat. Daca erai femeie, primeai cupoane pentru 12,5 kg de cereale, jumătate de kilogram de carne şi 100 ml de ulei. Când te duceai să-ţi cumperi cerealele, pe lângă bani trebuia să dai şi cupoanele, şi la fel şi la carne sau la ulei, îţi trebuiau şi bani, şi cupoane pentru carne şi de ulei, nu se putea altfel. Mai erau şi cupoane pentru pânză; ne duceam la magazin cu bani şi cupoane să cumpărăm pânză şi apoi mergeam la croitor să ne ia măsurile pentru haine. Ca să mai pună câte un ban deoparte, cei mai mulţi îşi făceau singuri hainele. Pe atunci nu existau fabrici de confecţii şi nici haine de gata în magazine. Cine avea acasă maşină de cusut era invidiat de toţi vecinii.

Trebuia să ţinem bine seama să mâncăm doar 450 g de orez în fiecare zi şi câteva feliuţe de carne pe săptămână, iar de fiecare dată când căleam legume, să punem doar zece picături de ulei, pentru că numai aşa reuşeam să ne încadrăm în cota lunară. Fac parte din generaţia care a crescut fără să se sature vreodată, dar nici să moară de foame; când ne amintim de clipele frumoase din anii copilăriei, amintirile noastre sunt şocant de asemănătoare şi sunt legate de momente în care am mâncat ceva bun. În afară de mâncare, pare că nu avem alte amintiri frumoase.

Oamenii de la oraş erau cumpătaţi şi mâncau puţin, dar cu toate acestea rar se întâmpla să le rămână ceva în plus. Cele 13,5 kg de cereale pe lună nu-i ajungeau nici pe departe unui bărbat ca să mănânce pe săturate, dar femeile reuşeau să pună ceva deoparte din raţia lor şi-şi foloseau cupoanele rămase să le mai dea câte un supliment soţilor sau fraţilor. Nici cupoanele pentru carne sau ulei nu erau suficiente, aşa că oamenii cumpărau pe ascuns cupoane pentru cereale şi ulei ca să se poată întreţine.

Ţăranii din zona noastră rămâneau cu ceva cupoane pentru ulei în plus. Cultivau rapiţă, pe care o dădeau apoi la stat pentru fabricile de ulei, iar statul le oferea în schimb cupoane. Aceste câteva cupoane erau cea mai importantă sursă de venit suplimentar a ţăranilor, care le vindeau pe ascuns la oraş ca să mai facă un ban pentru mers la medic sau pentru o nuntă. Pe atunci nu exista decât proprietate publică şi vânzarea cupoanelor era considerată speculă. Îmi aduc aminte că în primul an de liceu, împreună cu vreo alţi zece colegi, m-am alăturat plin de entuziasm celor care combăteau specula. Eram ceea ce astăzi s-ar numi voluntari, doar că voluntarii de azi

primesc o masă, în vreme ce noi nu puteam decât să ne deschidem gurile şi să înghiţim gerul iernii. Ne trezeam în fiecare zi la ora patru dimineaţa şi ne ascundeam prin piaţa din oraş, pe după colţuri de stradă sau stâlpi de curent, ca nişte câini de vânătoare în aşteptarea prăzii. Imediat ce zăream vreun speculant care vindea cupoane pentru ulei, săream să-l prindem, îi luam cupoanele şi-l duceam plini de mulţumire la biroul împotriva speculei.

Ne plăcea să-i hărţuim pe cei mai slabi decât noi şi aveam impresia că făceam în fiecare zi fapte bune. Deşi aveam ceva rezultate, majoritatea speculanţilor prinşi se dovedeau a fi ţărani în vârstă, iar cupoanele confiscate erau sub jumătate de litru de ulei. Nici ei nu îndrăzneau să se împotrivească, se simţeau vinovaţi şi aveau impresia că făceau ceva rău, singura lor reacţie fiind să privească cu ochii în lacrimi cum le erau confiscate cupoanele.

Am avut un singur moment de glorie, când am prins un ţăran tânăr şi bine legat, cu un cap mai înalt decât noi şi lat în umeri cât doi dintre noi. N-a stat nici el cu mâinile-n sân când am sărit pe el. Şi-a ridicat pumnul drept, dar nu a dat în noi, pentru că ştia că asta i-ar fi agravat faptele, n-a făcut decât să ne împingă cu mâna stângă şi s-o ia la fugă. Nu mai întâlniserăm niciodată pe cineva care să se împotrivească atât de puternic, şi era cât pe ce să-l lăsăm să ne scape. Norocul nostru a fost că eram mulţi şi l-am înconjurat din toate părţile, iar unii dintre noi ţineau în mâini cărămizi cu care l-au lovit în cap până l-au umplut de sânge şi l-au pus la pământ. El încă ne mai ameninţa cu pumnul drept şi ne împingea cu mâna stângă. Ştiam că avea cupoanele pentru ulei în dreapta, dar, în ciuda eforturilor noastre, tot n-am reuşit să-i deschidem pumnul. Doi dintre colegi îi ţineau braţul drept nemişcat, în vreme ce altul îl lovea cu o cărămidă peste degetele din care curgea sânge. După ce am reuşit să-i deschidem pumnul deja umflat, am găsit câteva cupoane pentru ulei pătate de sânge şi când le-am numărat am văzut că erau exact pentru jumătate de litru. L-am dus la biroul împotriva speculei, unde am mai găsit asupra lui cupoane pentru cinci litri şi jumătate. Avea cupoane pentru şase litri de ulei; au fost cele mai multe cupoane pe care le-am confiscat vreodată. Dacă ar fi să folosesc o expresie la modă acum, era o adevărată lovitură. A mărturisit totul la interogatoriu, în timp ce-şi ştergea cu braţul sângele de pe faţă. Împrumutase de la rude şi prieteni cupoane pentru patru litri şi jumătate de ulei, la care adăugase încă un litru şi jumătate din ce strânseseră ei, ca să facă rost de bani pentru nuntă. Nimeni de la el din familie nu mai mâncase

ulei de peste jumătate de an, mulţumindu-se cu legume fierte în apă cu sare.

Îmi amintesc limpede dimineaţa aceea de acum treizeci de ani. Noi, câţiva elevi de liceu, râdeam şi ne bucuram de victoria obţinută, iar tânărul ţăran plin de răni îşi depăna cu amărăciune povestea simplă. Pentru că era la prima abatere, i-au fost doar confiscate cupoanele şi a fost pus să scrie un angajament cum că nu va mai face niciodată speculă. Scria cu mâna dreaptă, care-i tremura, şi nu ştiu dacă îi tremura de durere sau pentru că pierduse şase litri de ulei. Sângele îi picura de pe mână pe foaia albă şi astfel angajamentul a devenit unul scris cu sânge.

După ce i s-a îngăduit să plece, noi tot nu l-am lăsat să scape aşa de uşor şi ne-am ţinut după el făcându-i mereu morală. Ca să ne dăm mari, repetam întruna cu voce tare că-i fuseseră confiscate cupoane pentru şase litri de ulei şi, când auzeau de cantitatea aceasta, trecătorii rămâneau cu gurile căscate. El mergea înconjurat de strigătele noastre fără să scoată un cuvânt, cu faţa scăldată în lacrimi, şi din când în când îşi ridica mâna dreaptă să-şi şteargă lacrimile, strâmbându-se de durere. Am mers după el până la ieşirea din oraş. Ne-am oprit şi l-am mai ocărât puţin, în timp ce el se depărta pe drumul care ducea spre sat. A pornit pe drumul lung înapoi spre casă, ţinându-şi mâna dreaptă pe piept şi cu o privire de nedumerire pe faţa plină de sânge şi de lacrimi.

Scriu aceste rânduri copleşit de sentimente de vină. Nu ştiu dacă s-a mai însurat după aceea, aşa cum plănuise. Nu ştiu cât de greu i-a fost să înapoieze cei patru litri şi jumătate de ulei pe care îi împrumutase. Dar îmi aduc clar aminte cum, în timp ce noi îl loveam în cap cu cărămizi, el şi-a stăpânit furia şi nu ne-a bătut, a încercat doar să ne dea la o parte.

După schimbările imense din societatea chineză, speculanţii de pe vremuri au devenit micii comercianţi de astăzi. Ca să poată supravieţui, orăşenii care au rămas fără serviciu şi ţăranii care şi-au pierdut pământul vin şi îşi înşiră tarabele sau vând lucruri pe marginea străzii. Numai în Beijing sunt zeci de mii de astfel de oameni. Nu au autorizaţie şi se mută de colo, colo, încât primăriile n-au nici o şansă să colecteze taxe de la ei. În acelaşi timp, autorităţile locale consideră că vânzătorii ambulanţi care sunt prezenţi peste tot în oraş strică ambianţa şi afectează „societatea armonioasă“. Astfel a apărut Direcţia de Administrare Urbană şi Aplicare a Legii, ai cărei funcţionari ameninţători au împânzit tot oraşul. M-am obişnuit deja să merg pe stradă sau pe vreun pod din Beijing şi să văd o groază de vânzători ambulanţi cu marfa ieftină pusă direct pe jos care, atunci când aud „vine administraţia“, îşi strâng repede lucrurile şi fug

grămadă.

Modul în care acţionează funcţionarii Direcţiei de Administrare Urbană este identic cu felul în care acţionam noi în urmă cu treizeci de ani. Nu a evoluat deloc – şi ei le confiscă marfa vânzătorilor ambulanţi, dar ce confiscă ei azi sunt lucruri pe care noi nici măcar nu ni le-am fi imaginat. Acum câţiva ani, locuiam într-un apartament aproape de o staţie de metrou din Beijing, unde vedeam o mulţime de ricşe pentru transportul clienţilor, fără ca ricşarul să aibă vreo licenţă de transport. În acelaşi timp, vedeam şi camioanele celor de la Direcţia de Administrare Urbană plecând triumfătoare pline de ricşe confiscate. Am văzut şi ricşari foarte amărâţi pentru că investiseră toate economiile familiei sau se împrumutaseră de la cunoscuţi ca să cumpere o ricşă cu care să-şi ţină familia şi să-şi trimită copilul la şcoală. Vara, pe caniculă, erau scăldaţi în sudoare de parcă îi plouase, şi la fel de plini de sudoare erau şi iarna, când bătea crivăţul. Odată cu ricşa, administraţia le confisca şi viitorul. În ultimii ani, confiscarea ricşelor, a tricicletelor pentru transport sau a mărfurilor din care îşi câştigă existenţa ricşarii şi vânzătorii ambulanţi au dus la conflicte din ce în ce mai intense între aceştia şi Direcţia de Administrare Urbană, uneori chiar conflicte violente, dar nu au reuşit să atragă prea mult atenţia. Asta până când un vânzător ambulant pe nume Cui Yingjie a înjunghiat mortal un funcţionar din administraţie. Abia atunci societatea a început să fie atentă la conflictele dintre vânzătorii ambulanţi şi administraţie şi, în urma articolelor detaliate şi a discuţiilor din presă, oamenii au conştientizat faptul că a le confisca marfa şi ricşele acestor oameni înseamnă, de fapt, a-i priva de dreptul de a supravieţui.

În timpul procesului, Cui Yingjie, reprezentantul celor slabi din societatea chineză de azi, a spus plin de regret:

— În primul rând vreau să-mi cer iertare faţă de victimă şi de familia lui, dar ştiu că asta nu mai schimbă nimic. Eu n-am vrut decât să mă bazez pe propriile mele puteri, să-mi deschid o tarabă ca să am o viaţă mai bună.

După acest incident, funcţionarii din Direcţia de Administrare Urbană au primit echipamente de protecţie mai bune: staţii de emisie-recepţie, veste şi mănuşi de protecţie rezistente la loviturile de cuţit, coifuri, lanterne puternice etc. Au apelat la instructori din poliţia militară care să-i înveţe tehnici de apărare, cum să se elibereze dacă cineva îi apucă de uniformă, de păr, dacă îi prinde de gât sau de brâu.

Oare de ce vânzătorii ambulanţi reacţionează atât de diferit faţă de speculanţii de altădată când le este confiscată marfa? Probabil pentru că

fiecare tip de societate şi fiecare epocă dau naştere la reacţii diferite. Din punct de vedere social, perioada Revoluţiei Culturale era una simplă, în vreme ce azi este foarte complexă. Mao Zedong a spus ceva care caracterizează foarte bine acea perioadă: „Trebuie să sprijinim toate lucrurile la care duşmanii se opun şi să ne opunem tuturor lucrurilor pe care duşmanii le sprijină.“ Revoluţia Culturală era o perioadă în alb şi negru, duşmanii erau întotdeauna în culpă, iar noi aveam întotdeauna dreptate. Nu exista nimeni care să aibă curajul să spună: poate că uneori şi duşmanul are dreptate, iar noi greşim. După Mao Zedong a venit Deng Xiaoping, care a spus şi el o vorbă ce caracterizează societatea de azi: „Nu contează dacă pisica e albă sau neagră, important este să prindă şoareci.“ Vorbele lui Deng Xiaoping au răsturnat valorile din perioada lui Mao Zedong şi au arătat un fapt care exista de mult în societatea chineză, şi anume că adevărul şi greşeala coexistă şi se influenţează reciproc. În acelaşi timp, remarca lui Deng Xiaoping a pus capăt dezbaterii despre socialism şi capitalism în dezvoltarea economică a Chinei.

Aşa am trecut din perioada simplă în care politica era dominantă, din vremea lui Mao Zedong, într-o perioadă complicată, dominată de economic, a lui Deng Xiaoping. În timpul Revoluţiei Culturale spuneam: „Mai bine buruieni socialiste decât grâne capitaliste.“ Azi, cine mai poate distinge clar ce este capitalist şi ce este socialist? Mai bine zis, în China de azi, buruienile şi grânele au ajuns una şi aceeaşi plantă.

Uneori, când un cuvânt devine dintr-unul simplu unul complex, el reflectă schimbările prin care trece o societate. „Decalaj“ este unul dintre aceste cuvinte.

Acum treizeci de ani, între locuitorii de la oraş nu existau diferenţe sociale, dar asta nu însemna că noi nu vorbeam despre „decalaj“, folosind tot felul de metode lipsite de conţinut pentru a denunţa decalaje inexistente. Toţi ne străduiam să identificăm decalajele în propria gândire şi ne comparam cu personaje precum Lei Feng[39]. „Studiază modelele avansate şi identifică decalajele“ – aşa suna unul dintre sloganele la modă de atunci. Eram toată ziua cu „decalajul“ pe buze şi rostogoleam vorbe goale de conţinut ca pe nişte roţi de bicicletă. Nu exista elev din şcoala primară sau gimnazială care să nu fi scris în mod repetat cum reducea decalajul ideologic sub îndrumarea spiritului lui Lei Feng şi cum îşi ajuta vecinele bătrâne să scoată apă din fântână. În al doilea an de liceu, unul dintre profesorii noştri de chineză n-a mai putut răbda şi, lovind cu degetul în grămada de caiete de compunere de pe catedră, ne-a dat o alternativă:

— De zece ani o tot ajutaţi pe vecină să scoată apă din fântână, de ce nu mai daţi şi voi alt exemplu? Ajutaţi un vecin bătrân să cumpere orez.

Şi astăzi vorbim tot timpul despre decalaj, dar nu mai sunt vorbe goale, ci este un decalaj social cât se poate de adevărat. Există decalaj între bogaţi şi săraci, între urban şi rural, între diverse zone, decalaj în dezvoltare sau de venituri, decalaj în distribuţie etc. Imensul decalaj social a dat naştere la incidente de masă sau individuale extreme. Acum treizeci de ani, noi îl loveam pe tânărul ţăran cu cărămizile, dar el tot n-a dat în noi; astăzi, un funcţionar din administraţie care nu a acţionat violent şi care îşi făcea doar meseria, conform regulamentului, a confiscat ricşa şi marfa şi a fost înjunghiat de vânzătorul ambulant. De ce? Motivul este că „decalaj“ s-a transformat dintr-un cuvânt cu un sens foarte restrâns într-unul cu sens larg, dintr-un cuvânt gol de conţinut într-unul real, care reflectă cât de răspândite sunt aceste probleme şi cât de intense sunt contradicţiile din societatea chineză contemporană.

ÎN TIMPUL PROGRESELOR SOCIALISTE DIN EPOCA Mao Zedong, în ciuda dezvoltării lente şi a eficienţei economice scăzute, decalajul social chiar se reducea în mod constant. Ceea ce nu a reuşit Mao să rezolve a fost problema decalajului dintre zonele urbane şi rurale. La treizeci de ani după implementarea politicilor de reformă şi deschidere propuse de Deng Xiaoping, producţia economică a crescut puternic şi produsul naţional brut a crescut de la 364,5 miliarde de yuani în 1978, la 33 535,3 miliarde de yuani în 2009, de aproape o sută de ori mai mult. Şi cu toate acestea, decalajul dintre oraş şi sat nu numai că nu a scăzut, ci s-a mărit. Datele oficiale arată că în 2007 decalajul dintre veniturile din zona urbană faţă de cele din zona rurală ajunsese la 3,33:1, adică, în cifre reale, de 9 646 de yuani. Acesta a fost cel mai mare decalaj de la implementarea reformelor. Cifrele din 2009 nu au fost încă făcute publice, dar oficialii sugerează vag că decalajul dintre oraş şi sat creşte continuu.

Pe 1 mai 2006, prietenul meu Cui Yongyuan, prezentator la televiziunea centrală, a plecat împreună cu o echipă de filmare şi cu alte douăzeci şi şase de persoane din diverse domenii să refacă traseul Marşului cel Lung[40]. A durat 250 de zile şi au parcurs 6 100 km. Au trecut prin primăvară, vară, toamnă şi iarnă, prin vânt, ploaie şi zăpadă, au traversat munţi şi câmpii, şi s-au întors triumfători la Beijing pe 7 ianuarie 2007. Cui Yongyuan a revenit acasă cu multe poveşti, şi vesele, şi triste, iar într-o zi mi-a povestit şi mie câteva, dintre care vă povestesc la rândul meu una.

În timpul Campionatului Mondial de Fotbal din Germania, în 2006, Marşul cel Lung în miniatură al lui Cui Yongyuan ajunsese într-o zonă săracă din sud-vest. Acolo i-a venit o idee: ce-ar fi să organizeze un meci de fotbal cu copiii din şcoala primară? Nu avea cum să recreeze atmosfera intensă de la Berlin, dar putea, cel puţin, să aducă un pic din atmosfera campionatului în locul acela sărac şi uitat de lume. Trebuia însă să rezolve două probleme. Prima era că magazinul din zonă nu avea mingi şi a trebuit să trimită un participant la Marş, cu maşina, până în oraşul de reşedinţă al administraţiei locale ca să cumpere una. Cea de-a doua problemă era că elevii din zona respectivă nu numai că nu văzuseră niciodată un meci de fotbal, dar habar nu aveau că există un asemenea sport în lume.

A căutat un câmp mai larg – erau destule – şi apoi l-a rugat pe designerul din echipă să facă o poartă pe care au ridicat-o pe teren. Peste o mie de elevi s-au aşezat în jurul terenului şi Cui Yongyuan s-a pornit să le explice ce şi cum cu fotbalul. A început cu loviturile de pedeapsă. A pus mingea nouă-nouţă pe punctul cu var din faţa porţii, apoi l-a prezentat mulţimii pe cameraman, cel mai bun la fotbal din întreaga echipă.

Cameramanul era obişnuit să joace fără arbitru şi fără spectatori şi, pentru că acum îl priveau peste o mie de perechi de ochi, s-a zăpăcit. Deşi a reuşit să pară oarecum profesionist când s-a apropiat cu mingea de poartă, şutul înalt i-a trădat amatorismul. Mingea a trecut peste poartă ca o ghiulea trasă de tun, a descris prin aer un arc de cerc ca un curcubeu şi, după ce a aterizat pe pământ, s-a rostogolit până într-o grămadă de balegă.

Ruşinat, cameramanul s-a dus şi-a scos mingea din balegă, a spălat-o în heleşteul din apropiere şi a pus-o la loc pe punctul de la 11 metri. Cui Yongyuan le-a spus copiilor să se aşeze la rând ca să exerseze loviturile de pedeapsă. Ceea ce a urmat a fost de neuitat. Fiecare elev, după ce trăgea un şut în minge, fugea după ea, iar după ce mingea se oprea, o lua şi o ducea la heleşteu să o spele, şi abia după aceea o punea la loc în faţa porţii. Copiii au crezut că spălatul mingii era una dintre regulile de la fotbal.

Povestea aceasta adevărată s-a întâmplat în vara lui 2006, când în China peste o sută de milioane de telespectatori se uitau la Campionatul Mondial. La Campionatul Mondial din Coreea de Sud şi Japonia, din 2002, meciul din grupe dintre China şi Brazilia a atras peste două sute de milioane de telespectatori. China a început să transmită meciuri de fotbal la televizor în 1978 şi tot în acel an s-a înfiinţat şi Liga Chineză de Fotbal. Mulţi copii chinezi cunosc foarte bine mărci precum Nike sau Adidas, dar în sud-vest încă mai sunt copii care n-au auzit de fotbal. Un profesor de

gimnaziu din Beijing mi-a spus că, pentru că elevii poartă toţi uniforme, nu se pot întrece în privinţa hainelor şi atunci se întrec care are încălţăminte mai bună. De exemplu, toţi au încălţăminte sport făcută de Nike şi se întrec să vadă a câta generaţie de Jordan sau Kobe poartă.

China este întinsă, cu o populaţie numeroasă şi dezvoltare economică inegală. La mijlocul anilor ’80, să bei Coca-Cola era ceva obişnuit în zonele de pe coasta estică; pe la mijlocul anilor ’90, atunci când se întorceau acasă de Sărbătoarea Primăverii, cei care plecaseră din zonele muntoase din centru ca să caute de lucru pe coastă duceau cadou sticle de Coca-Cola, pentru că nimeni de pe la ei nu văzuse aşa ceva. Chinezi şi unii, şi alţii, şi acelaşi fel de Coca-Cola; dar între zonele bogate şi cele sărace există un decalaj de zece ani.

În perioada Olimpiadei de la Beijing, din 2008, mulţi oameni cu venituri mici îşi doreau să vadă stadionul Cuibul de rândunică şi Cubul, centrul de sporturi acvatice, simboluri ale Chinei moderne. S-au suit în trenuri şi în autocare şi au venit din provincie la Beijing, obosiţi de pe drum, dar plini de entuziasm. Au întrebat în dreapta şi-n stânga cum se ajunge la Cuib şi la Cub, sperând să poată intra să le vadă, dar nu mai erau bilete, iar speculanţii cereau prea mult pe biletele lor. Probabil că din motive de securitate cei care nu aveau bilete nu erau lăsaţi să intre în Parcul Olimpic, unde se află Cuibul şi Cubul. Neavând bilete, aceşti conaţionali de-ai mei, veniţi de departe să vadă cele două construcţii, nu puteau decât să se uite de la depărtare şi să-şi facă o poză cu ele în fundal ca s-o aibă amintire. Şi chiar şi aşa radiau de fericire. În acelaşi timp, în Cuibul de rândunică şi în Cub, unde se ţineau întreceri, erau o groază de locuri libere şi toate aceste locuri libere erau în cele mai bune zone.

Şi asta pentru că alţi conaţionali de-ai mei, demnitari şi tot felul de oameni importanţi, aveau cele mai bune locuri. Obişnuiţi cu un stil de viaţă extravagant, nu erau foarte preocupaţi de biletele de intrare în Cuib sau în Cub pe care le aveau în buzunare şi nici nu s-au gândit vreo clipă cât de preţioase erau aceste bilete nefolosite pentru ceilalţi conaţionali de-ai lor. Nu s-au gândit nici o clipă la oamenii simpli, pentru care nu era uşor să vină la Beijing şi care nu apucau nici măcar un bilet ca să intre în Parcul Olimpic.

DECALAJUL DIN CHINA DE AZI E URIAŞ. ESTE CA ŞI când am merge pe o stradă care pe o parte e plină de locuri ale plăcerii, iar pe cealaltă e numai ruine, sau, altfel spus, este ca şi când am fi pe o scenă de teatru ciudată, pe care

într-o jumătate se joacă o comedie şi în cealaltă jumătate, o tragedie.

Louis Vuitton, Gucci şi alte branduri de lux îşi deschid magazine uriaşe în China, iar târgurile de produse de lux, cum sunt cele din Shanghai, Guangzhou sau Shenzhen, sunt primite cu braţele deschise. În numai câteva zile, cifra de vânzări la târgul din Shenzhen a trecut de două sute de milioane de yuani; târgurile se succedă unele după altele şi au un succes imens, şi în astfel de momente lumea realizează că într-un timp foarte scurt China s-a transformat dintr-o ţară producătoare de bunuri de lux într-una consumatoare de bunuri de lux. Criza economică a cam îngheţat pieţele tradiţionale pentru bunuri de lux din Europa şi America, dar piaţa chineză a rămas la fel de fierbinte.

Într-un raport publicat de *Consiliul Internaţional* al Centrelor Comerciale în martie 2009, vânzările directe de bunuri de lux în Statele Unite scăzuseră în luna februarie cu 19,2%, cu 19,1% mai mult decât totalul întregii industrii de *retail*. Începând cu iunie 2008, bunurile de lux sunt cel mai slab sector al industriei de *retail* din SUA, în vreme ce un raport al Goldman Sachs arată că, în 2008, rata de creştere a vânzărilor bunurilor de lux în China a fost de aproximativ 20% şi că până în 2015 rata de creştere anuală se va situa în jurul a 10%, depăşind 11,5 miliarde de dolari, iar China va deveni cea mai mare ţară consumatoare de bunuri de lux, ocupând 29% din consumul mondial. Raportul Asociaţiei Chineze pentru Strategia Mărcilor Înregistrate este şi mai uluitor. În prezent, 13% din populaţia Chinei îşi permite să achiziţioneze produse ale marilor firme internaţionale, iar în 2010 numărul persoanelor care vor putea face acest lucru va ajunge la 250 de milioane.

În acelaşi timp, sărăcia şi foametea sunt prezente peste tot în ţară şi auzi necontenit poveşti sfâşietoare. Un cuplu, soţ şi soţie, care nu avea de mult timp de lucru, se întorcea acasă împreună cu băieţelul lor. Când au trecut pe lângă o tarabă cu fructe, copilul a văzut nişte banane ieftine şi i-a rugat pe părinţi să-i cumpere şi lui una. Nu aveau la ei bani nici cât să cumpere o banană, aşa că au trebuit să-l ia pe copil de acolo cu forţa. Copilul a început să plângă, pentru că nu mai mâncase banane de atâta timp, încât nici nu-şi mai amintea ce gust au. Copilul a plâns tot drumul spre casă şi nu a încetat nici după ce au ajuns. Exasperat, tatăl l-a lovit, dar copilul a continuat să plângă şi mama a sărit să-l apere. Părinţii au început să se certe; se certau din ce în ce mai rău, în timp ce copilul plângea după banane. Cearta l-a făcut pe tată să simtă durere, iar durerea s-a transformat în ură faţă de sine, faţă de faptul că nu are un serviciu, nu are bani nici

măcar să-i ia copilului banana la care poftea. Ura faţă de sine l-a făcut să iasă pe balcon şi, fără să se uite înapoi, s-a aruncat în gol. A căzut de la peste zece etaje. Soţia s-a repezit pe scări urlând, a coborât în fugă şi l-a văzut întins pe jos într-o baltă de sânge. S-a aruncat în genunchi şi şi-a luat soţul în braţe, strigându-l, dar el nu i-a răspuns. A înţeles după o vreme că soţul murise şi dintr-odată s-a liniştit. A încetat să plângă, şi-a lăsat soţul din braţe, a intrat în clădire şi cu faţa împietrită a intrat în lift. Copilul nu ştia ce se întâmplase şi continua să plângă după banană. Sub privirile copilului, a căutat o funie, a pus un scaun în mijlocul camerei, s-a suit pe el şi a înnodat încet funia de cârligul de la lustră. Când a fost să-şi pună funia de gât, l-a văzut pe copil cum şedea pe un scăunel şi se uita uimit la ea, s-a dat jos, s-a dus la copil, l-a întors cu scăunelul aşa încât să privească în altă parte, s-a suit din nou pe scaunul din mijlocul camerei, şi-a pus frânghia de gât şi, uitându-se cu durere la spatele copilului care plângea, a împins scaunul. Copilul a continuat să plângă şi după ce i-au murit părinţii, doar că acum nu mai plângea după o banană.

Să vă mai spun o poveste tot despre un cuplu fără serviciu şi un copil. Copilul era de data aceasta o elevă în şcoala primară. Fata s-a îmbolnăvit, a făcut febră mare şi i-a rugat pe părinţi să o ducă la spital. Nu aveau bani şi, în plus, amândoi trebuiau să plece să caute ceva de lucru, nu aveau timp de mers la spital. Fata era foarte înţelegătoare şi i-a rugat să meargă să împrumute 20 de yuani de la un vecin, ca să se ducă singură la spital. Tatăl îi spunea mamei să meargă ea să ceară bani, mama îl trimitea pe tată, nici unul nu voia să meargă, şi au început să se certe. Se împrumutaseră de multe ori de la vecini şi, cum nu aveau serviciu, nu puteau să dea banii înapoi, aşa că nu voiau să se mai împrumute. Fata le-a spus să nu se mai certe, că nu se mai duce la nici un spital. Apoi le-a spus că se simte ameţită şi că merge să se culce, nu se duce la şcoală. Cei doi au încetat şi au fost de acord cu fata, care a intrat la ea în dormitor. Tatăl a plecat să caute de lucru, mama a trebăluit ceva prin bucătărie şi, înainte să plece şi ea, s-a gândit să vadă dacă fata a adormit. A deschis uşa încet şi a dat cu ochii de copilă, care se spânzurase cu cravata de pionier. Fata îşi iubise foarte mult cravata roşie de pionier; seara, înainte să se culce, o apăsa cu mâna ca s-o netezească şi o împăturea cu atenţie, iar dimineaţa stătea în faţa oglinzii şi şi-o lega atentă la gât, pentru că era cea mai frumoasă podoabă pe care o avea.

Mai ştiu multe asemenea poveşti pe care aş putea să vi le istorisesc, şi nu pentru că-mi place să vorbesc despre nenorociri, ci pentru că realitatea

din jurul nostru ne vorbeşte zilnic despre asemenea lucruri. Desigur, realitatea din jurul nostru ne spune şi poveşti glorioase. Astăzi sunt câteva sute de mii de persoane ale căror active disponibile valorează peste 10 milioane de yuani; conform *Raportului Hurun*[41], din 2009, există peste 825 000 de persoane a căror avere depăşeşte 10 milioane de yuani, dintre care 51 000 au peste 100 de milioane. Acelaşi raport arată că persoanele bogate din China cheltuiesc anual, în medie, două milioane de yuani.

Acum uitaţi-vă la aceste cifre: dacă luăm drept bază de calcul venitul anual de 600 de yuani din 2006, atunci China are 30 de milioane de oameni care trăiesc în sărăcie; dacă creştem venitul la 800 de yuani, numărul celor săraci creşte la 100 de milioane. Câţi oameni săraci sunt în 2009? Nu am de unde să le ştiu numărul.

În februarie 2009, când în timpul unei prelegeri ţinute la University of British Columbia, din Vancouver, am menţionat că, dacă limita este un venit anual de 800 de yuani, numărul celor care trăiesc sub limita sărăciei este de 100 de milioane, iar un student chinez s-a ridicat în picioare şi mi-a spus:

— Banii nu sunt singurul criteriu de măsurare a fericirii.

Vorbele lui m-au făcut să mă înfior, pentru că nu este singura voce de acest fel, sunt mulţi oameni în China care ar spune acelaşi lucru. Înconjuraţi de imaginile Chinei prospere, aceştia nu se gândesc deloc că mai sunt peste 100 de milioane de oameni care trăiesc într-o sărăcie aproape inimaginabilă. Aceasta cred eu că este adevărata tragedie: indiferenţa faţă de sărăcie şi foame sunt mult mai de speriat decât sărăcia şi foamea în sine.

— Nu vorbim despre cum să măsori fericirea, i-am răspuns studentului, ci despre o problemă socială foarte răspândită. Dac-ai fi unul dintre aceia cu venituri de până în 800 de yuani pe an, vorbele tale i-ar face pe ceilalţi să te respecte. Doar că nu eşti unul dintre ei.

ÎN ULTIMII TREIZECI DE ANI, ÎN CHINA A AVUT LOC un adevărat miracol economic, creşterea medie anuală fiind de 9%, în 2009, ajungând deja a doua economie a lumii. Venitul naţional probabil că va atinge cifra de 8 000 de miliarde de yuani şi autorităţile ne spun cu mândrie că ţara noastră ocupă locul doi în lume ca bogăţie, imediat după Statele Unite. Dar în spatele acestor statistici care îţi iau ochii există date îngrijorătoare: venitul mediu individual ocupă locul 100 în lume. Între aceşti doi indicatori economici, care ar trebui să fie asemănători sau echilibraţi, există un decalaj imens.

Datele arată că trăim într-o societate care şi-a pierdut echilibrul sau, cum spun oamenii simpli, trăim într-o ţară bogată cu oameni săraci.

O viaţă socială dezechilibrată aduce cu sine visuri dezechilibrate. Acum vreo zece ani, de Ziua Copilului, reporterii de la televiziunea centrală au întrebat copii din diverse zone ale Chinei ce cadou îşi doresc ei de 1 iunie. Un băieţel din Beijing îşi dorea un Boeing adevărat, în timp ce o fetiţă din partea de nord-vest a răspuns timidă că îşi dorea o pereche de tenişi albi. Ce discrepanţă există între visurile celor doi copii de aceeaşi vârstă! Pentru fetiţa din nord-vest probabilitatea de-a avea o pereche de tenişi albi obişnuiţi era pesemne la fel de îndepărtată ca posibilitatea băieţelului din Beijing de a avea un Boeing.

Aceasta este China de astăzi; nu trăim doar într-o lume a decalajelor reale şi istorice, ci şi într-una în care până şi între visuri există decalaje. Studentul acela din Vancouver m-a făcut să-mi dau seama că trăim într-o societate care acceptă aceste decalaje.

Înainte să închei, vă mai povestesc pe scurt o altă istorioară, una care a avut loc într-un oraş din sudul Chinei. Acolo, într-o zonă prosperă de clădiri înalte şi centre comerciale pline de lume, a fost răpit un copil. Cei doi răpitori erau săraci lipiţi şi nu aveau nici un pic de experienţă; acţionaseră din disperare, după ce încercaseră în zadar să-şi găsească de lucru. Nu aveau nici un plan, nu făcuseră nici un fel de pregătiri, pur şi simplu răpiseră ziua în amiaza mare un copil care se întorcea de la şcoală. I-au astupat gura şi l-au târât, în timp ce el se zbătea, într-o fabrică aflată în demolare. Au luat de la copil numărul de mobil al mamei şi au sunat-o de la un telefon public de lângă fabrică, cerându-i banii de răscumpărare. Nu le-a trecut prin cap că ar fi trebuit să meargă cât mai departe să telefoneze, pentru că poliţia a identificat imediat zona după numărul de telefon rămas în mobilul mamei şi i-au prins.

Cât au aşteptat banii de răscumpărare, cei doi nu aveau nici un ban să cumpere ceva de mâncare. Unul din ei a plecat să împrumute 20 de yuani, de care a cumpărat două porţii de mâncare, pe una i-au dat-o copilului, iar pe cealaltă au împărţit-o între ei. După ce a fost eliberat, copilul i-a rugat pe poliţişti:

— Lăsaţi-i să plece, că sunt săraci ca vai de ei.

28 august 2009

Note

39. Lei Feng (1940–1962) a fost soldat în Armata de Eliberare și a devenit un simbol al generozității, modestiei și dedicării totale cauzei Partidului Comunist.

40. Marşul cel Lung (*Changzheng*, 1934–1935) este numele pe care îl poartă retragerea trupelor comuniste din sudul Chinei înspre nord, pentru a scăpa de atacurile trupelor naționaliste ale lui Chiang Kai-shek.

41. Revistă editată de Rupert Hoogewerf (Hu Run, în chineză), cunoscută pentru lista celor mai bogați oameni din China.

革命
revoluţie

EXISTĂ INTELECTUALI OCCIDENTALI FOARTE conservatori care consideră că economia se poate dezvolta rapid numai în societăţi în care sistemul politic este complet democratic. Ei sunt absolut uluiţi de faptul că economia se dezvoltă cu o viteză uimitoare şi într-o societate al cărei sistem politic nu este îndeajuns de transparent. Eu cred că aceşti intelectuali trec cu vederea un factor foarte important, şi anume că în spatele miracolului economic chinez stau braţele puternice ale revoluţiei.

După ce a preluat puterea în 1949, Partidul Comunist Chinez a rămas fidel ideii că revoluţia trebuie dusă până la capăt. Fireşte că acum revoluţia nu mai însemna luptă armată, ci a început să se manifeste prin mişcări politice succesive care au atins apogeul în timpul Marelui Salt Înainte[42] şi al Revoluţiei Culturale. După aceasta au apărut politicile de deschidere şi reformă, şi revoluţia părea să fi dispărut, dar adevărul este că în cei treizeci de ani de miracol economic revoluţia a continuat să existe, doar că sub o altă formă. Sau, altfel spus, în miracolul economic găsim şi mişcările revoluţionare tipice Marelui Salt Înainte, şi violenţa revoluţionară caracteristică Revoluţiei Culturale.

Să discutăm mai întâi despre mişcările revoluţionare de tipul celor din timpul Marelui Salt Înainte care există în dezvoltarea economică, pornind de la datele despre creşterea producţiei de oţel. În 1978, primul an de reforme, producţia de oţel abia dacă depăşea cu puţin 30 de milioane de tone. Doi ani mai târziu, în 1980, producţia era de 37,12 milioane de tone şi ocupa locul al cincilea în lume. În 1996, am trecut pe primul loc în lume la producţia de oţel şi am rămas acolo pentru următorii paisprezece ani. În

2005, producţia depăşea 500 de milioane de tone şi 32% din producţia mondială, mai mult decât toată producţia adunată a ţărilor aflate pe următoarele şapte locuri. În 2009, am ajuns la 600 de milioane de tone, cu 30% mai mult decât ţinta oficială de 460 de milioane de tone.

Oficial, aceste cifre reflectă creşterea economică rapidă, dar în spatele lor se ascunde o poveste incredibilă. În 2008, producţia totală de oţel era deja de 660 de milioane de tone, din care au fost folosite 460 de milioane de tone, rămânând un surplus de 200 de milioane de tone. Datele arată o realitate a industriei metalurgice din China, şi anume că producţia de oţel a crescut mult mai repede decât capacitatea de producţie generală, iar asta datorită unui entuziasm nebun de tipul celui din timpul Marelui Salt Înainte.

În 1958, în timpul Marelui Salt Înainte, îndemnat de sloganul „Să depăşim Marea Britanie şi să ajungem America“, poporul făcea oţel; furnale rudimentare din pământ împânzeau curţile din oraşe şi câmpurile de la sate. Focurile ardeau pretutindeni şi cerul era acoperit de nori groşi de fum. Ţăranii nu se mai ocupau de agricultură, se duceau să caute minereu ca să facă oţel; recoltele putrezeau pe câmp pentru că nu avea cine să le strângă. Muncitorii din oraşe îşi lăsaseră şi ei meseriile deoparte şi făceau oţel. Farmaciştii făceau oţel, muncitorii din filaturile de mătase făceau oţel şi la fel făceau şi vânzătorii din magazine, profesorii din şcoli sau doctorii din spitale. Era o perioadă în care tuturor le era teamă să nu fie etichetaţi drept „elemente negative ale Marelui Salt Înainte“, şi toată lumea se mândrea că făcea oţel. Dacă nu aveai minereu de fier, nu aveai cum să faci oţel, şi ţăranii au început să-şi spargă oalele de gătit, iar cei de la oraşe să-şi demonteze ferestrele din metal sau ţevile de încălzire, ca să le arunce în furnale. Au obţinut 3 milioane de tone de oţel de o calitate atât de proastă, încât era inutilizabil. În anul acela, producţia naţională totală a fost de 10,7 milioane de tone de oţel, dublul producţiei de 5,35 de milioane de tone din 1957. Doar că o treime din acest oţel era oţel prost, inutilizabil. Dar chiar şi-aşa oamenii făceau oţel cu entuziasm şi focurile ardeau pretutindeni. Acoperiţi de sudoare, cântau câteva versuri care erau foarte populare în timpul Saltului, numite *Stai să comparăm*:

Eşti erou, eu sunt voinic,
Stai să comparăm un pic,
La furnal ce-am obţinut:
Tu o tonă ai făcut,

Eu o tonă jumătate.
Parc-ai fi-n avion, fârtate,
Dară eu sunt în rachetă.
Săgeata-ţi prin cer străpunge,
Dar a mea-n orbit-ajunge!

ÎN ANII ’90, CÂND VALUL DEZVOLTĂRII ECONOMICE a cuprins întreaga ţară, scenele de felul acesta au reapărut. De pildă, pe câmpurile din jurul unui combinat siderurgic din partea de nord-est au reapărut furnale făcute din pământ şi ţăranii s-au metamorfozat în siderurgişti acoperiţi de sudoare. Topeau fierul în furnalele lor şi, când acesta ajungea în stare lichidă, îl turnau în nişte containere speciale rezistente la căldură, pe care le încărcau în maşini şi apoi conduceau cu o viteză nebună până la fabrică, unde turnau fierul lichid în cuptoarele adevărate în care fierul trecea prin procesele de carbonizare şi sedimentare şi se făcea oţel. În mod normal, din cuptoarele din fabrică se putea scoate oţel cam de paisprezece ori în 24 de ore, dar, pentru că ţăranii topeau deja fierul în cuptoarele lor improvizate, din cuptoarele fabricii se scotea oţel de treizeci de ori în 24 de ore. Desigur că de data aceasta oţelul nu mai era inutilizabil, dar nici ţăranii nu-l mai făceau pentru o campanie politică goală de conţinut, ci pentru bani. Rezultatul natural al entuziasmului uluitor pentru oţel şi al dezvoltării industriei siderurgice a fost creşterea producţiei. În acelaşi timp, maşinile care transportau fierul topit de la furnalele ţăranilor la fabrică circulau atât de des şi emanau o căldură atât de intensă, încât au ars şoselele, iar copacii bogaţi aflaţi de-o parte şi de alta a drumului s-au uscat şi au murit unul câte unul.

Se poate spune că Marele Salt Înainte din 1958 a fost o comedie absurdă născută din idealuri romantice. Minciuna, exagerarea şi stilul bombastic erau la ordinea zilei. Nici cel mai bun ogor nu dădea mai mult de 200 de kilograme de orez pe *mu*, dar sub sloganul „Pământul produce la fel de mult cât curaj are omul“, producţia de orez pe *mu* a fost exagerată la peste cinci tone. La 18 septembrie 1958, *Cotidianul poporului* scria într-un raport special: „În comuna Huanjiang din provincia Guangxi, producţia de orez a ajuns la 6,5 tone pe *mu*.“ Exagerările şi minciuna erau foarte detaliate, de pildă, porcii crescuţi pentru sacrificare ajungeau la peste 500 de kilograme şi aveau capul cât coşul, când tăiau unul era ca şi când ar fi tăiat trei porci dinainte. Un cazan de aproape un metru adâncime şi tot atât în diametru era prea mic pentru un astfel de porc; până şi într-un cazan de

două ori mai mare nu intra mai mult de jumătate de porc. Dovlecii de pe câmp creşteau ceva de speriat, erau atât de mari, încât copiii se puteau juca în ei de-a mama şi de-a tata. Era foarte la modă un cântec popular, *O batată cade-n râu*:

La comună, jos în vale,
Râul curge, curge-agale.
Şi pe râpă, măi frăţie,
Râsete şi veselie,
Astăzi scot cu toţi batate.
Dintr-odată, pleosc, din spate!
A căzut un om în apă!
Mă sperii şi strig de-ndată.
Toată lumea hohoteşte,
Şi o tânără-mi grăieşte:
Nu e om, e o batată,
Ce s-a dus pe râpă-n apă.

DIN AUGUST 1958, UNITĂŢILE ADMINISTRATIVE DE la nivel sătesc au fost desfiinţate şi înlocuite dintr-o singură mişcare cu comunele populare. Apoi imediat au fost înfiinţate cantinele comunale din comunele populare, iar ţăranii nu mai mâncau acasă, ci mâncau şi beau la cantină. „Mâncaţi pe săturate şi dublaţi efortul de producţie“ era cel mai popular slogan. Cantinele comunale foloseau cerealele fără nici cea mai mică planificare şi risipeau foarte mult, unele organizau chiar concursuri de mâncat. Au fost şi ţărani care, pentru a ieşi campioni, au mâncat atât de mult, încât au ajuns la spital.

După numai câteva luni, depozitele de cereale erau goale. Cortina a căzut – vrând, nevrând – peste comedia romantică absurdă şi locul ei a fost luat de realitatea tragică şi dureroasă. Foametea şi dezolarea au cuprins fără milă întreaga ţară. Pentru că toţi raportaseră recolte fictive, cantităţile care au trebuit date la stat au fost cu mult peste ceea ce obţinuseră ei în realitate. Producţia fusese mult exagerată de autorităţile locale, care au vrut să dea bine în faţa superiorilor lor; cei care au plătit preţul foarte scump au fost ţăranii, cărora statul le-a luat tot: grânele pentru mâncare, cele ţinute pentru însămânţare sau furajele pentru vite. Au existat şi locuri în care, în numele revoluţiei, au fost lansate mişcări violente împotriva „ascunderii de produse şi distribuţiei private“, când cadrele de la comuna populară şi de la echipele

de producţie au trebuit să formeze „comandouri de căutare a cerealelor“, care mergeau şi răscoleau fiecare casă. Intrau în casele ţăranilor şi le întorceau dulapurile şi lăzile pe dos, săpau în pământ şi căutau în pereţi şi, dacă nu găseau nimic, îi băteau. În comuna populară Xiaoxihe, din Fengyang, provincia Anhui, în timpul mişcării împotriva „ascunderii de produse şi distribuţiei private“, au fost bătuţi peste 3 000 de oameni, dintre care peste 100 au rămas schilozi, şi peste 30 de persoane au murit în taberele de reeducare prin muncă, înfiinţate ilegal în comună. În tot acest timp, foametea se răspândea ca focul şi oamenii cădeau la pământ, morţi de foame, ca piesele de domino. Datele oficiale publicate arată că, în perioada Marelui Salt Înainte, numai în provincia Sichuan au murit de foame 8,11 milioane de oameni, adică unul la fiecare nouă oameni.

Chiar şi acum, după atâţia ani, când oamenii încă mai vorbesc despre nenorocirile aduse de Marele Salt Înainte, în economia noastră se întrevede acelaşi stil de dezvoltare. Se construiesc aeroporturi, porturi, autostrăzi etc., toate cu acelaşi zel frenetic tipic Marelui Salt Înainte. Teoretic, toate proiectele mari de infrastructură trebuie mai întâi să primească avizul administraţiei centrale, dar în realitate multe administraţii locale mai întâi încep proiectul şi abia după aceea cer avizele de la administraţia centrală. Rezultatul este că sunt multe proiecte identice, nerealiste şi extravagante, implementate cu entuziasmul campaniilor revoluţionare. Porturile, de pildă – de-a lungul celor 640 de kilometri de coastă între provincia Hebei şi oraşul Tianjin sunt patru porturi mari: Qinhuangdao, Jingtang, Tianjin şi Huanghua. În 2003, deşi toate aceste porturi „sufereau de foame“, nimic nu le-a împiedicat să crească investiţiile şi să-şi extindă facilităţile.

Şi mai interesant este că, odată cu creşterea economică foarte rapidă, o parte din proiectele de construcţie care depăşesc zelul Marelui Salt Înainte din „înfometate“ au ajuns să sufere de „indigestie de la prea mult mâncat“, iar altele au rămas la fel de „înfometate“. Există autostrăzi – ca autostrada Shi-Huang din provincia Hebei sau Tai-Jing din provincia Jiangxi – care sunt deschise traficului de ani buni şi pe care de-abia dacă vezi câteva maşini sau autocare cu turişti. Oamenii glumesc pe internet şi spun că pe cele două autostrăzi poţi organiza la orice oră curse de F1 sau că sunt atât de liniştite, încât poţi să-ţi petreci pe ele luna de miere.

În 1999, Ministerul Educaţiei a decis să crească substanţial numărul celor înscrişi în învăţământul superior şi aşa a început Marele Salt Înainte din educaţie. În 2006, au intrat în instituţiile de învăţământ superior 5,4 milioane de studenţi, de cinci ori mai mulţi decât cei 1,08 milioane din

1998, numărul total al celor înscrişi în învăţământul superior ajungând la 25 de milioane de studenţi. „Învăţământul superior din China a depăşit ca amploare învăţământul superior din Rusia, apoi din India şi din Statele Unite şi a devenit cel mai mare din lume“, a declarat cu mândrie ministerul. „Datorită eforturilor făcute într-un timp foarte scurt şi în condiţiile venitului naţional brut pe cap de locuitor de puţin peste o mie de dolari, învăţământul superior din China s-a transformat dintr-un învăţământ dedicat elitelor într-unul de masă, ducând la bun sfârşit un proces care în alte ţări a durat treizeci, cincizeci de ani sau poate chiar mai mult.“

În China de azi, în spatele datelor care-ţi iau ochii, se ascunde întotdeauna o criză. Împrumuturile pe care s-au bazat universităţile pentru a creşte numărul studenţilor admişi depăşesc deja 200 de miliarde de yuani. Suma aceasta imensă cel mai probabil o să se alăture altor credite neperformante acordate de băncile comerciale chineze, fiindcă universităţile nu au fondurile necesare pentru a le returna. Unde mai pui că în ultimii zece ani universităţile au crescut taxa de şcolarizare de 25 sau chiar de 50 de ori, o creştere de peste zece ori mai mare decât venitul mediu al unei persoane. S-a făcut un calcul şi s-a aflat că un student are nevoie de venitul net pe 4,2 ani al unui cetăţean din zona urbană şi de cel pe 13,6 ani al unuia din zonă rurală. Marele Salt în educaţie a creat şi probleme legate de găsirea unui loc de muncă, pentru că în fiecare an sunt peste un milion de absolvenţi de facultate care nu-şi găsesc de lucru. Aceasta este o problemă socială majoră în China. Multe familii sărace nu precupeţesc nici un efort şi intră în datorii mari pentru a-şi trimite copiii la facultate, dar după absolvire aceştia nu pot decât să se alăture milioanelor de persoane fără un loc de muncă, iar părinţii se afundă şi mai mult în sărăcie. În faţa realităţii crude, mulţi copii din familiile sărace renunţă la visul de a merge mai departe şi, după ce termină liceul, îşi iau plapuma în spate şi pleacă să-şi caute de lucru; chiar de-ar intra la o facultate, după absolvire i-ar aştepta şomajul şi datoriile imense. În 2009, după treizeci şi doi de ani de creştere continuă, a scăzut pentru prima dată numărul celor înscrişi la examenul pentru facultate.

Acum să vorbim şi despre felul în care violenţa revoluţionară ca aceea din timpul Revoluţiei Culturale continuă să reapară în ultimii treizeci de ani de creştere economică.

Să vă spun mai întâi o poveste despre sigiliile oficiale. Aceste sigilii sunt făcute din lemn, sunt rotunde, cu diametrul de aproximativ patru centimetri, şi la fel de uşoare ca un pachet de ţigări. Dar în cei şaizeci şi

unu de ani de istorie şi practică ai Partidului Comunist, aceste mici sigilii au concentrat în ele o putere politică şi economică imensă. Orice document de numire în post trebuie să aibă pe el sigiliul, la fel cum trebuie să-l aibă orice acord între companii. Tot el este cel care dovedeşte dacă cineva e în legalitate, pentru că apare în carnetul de muncă, în carnetul de elev, pe certificatul de naştere, deces sau căsătorie. Nu există loc şi moment în China în care sigiliul oficial să nu trebuiască să fie folosit.

În ianuarie 1967, una dintre grupările rebele din Shanghai a năvălit în primărie sub pretextul că face revoluţie şi a pus mâna pe sigiliul oficial, declarând că a preluat cu succes puterea. Momentul acesta s-a numit „Revoluţia din Ianuarie“ şi s-a răspândit aproape instantaneu în întreaga ţară, grupările rebele şi Gărzile Roşii dând buzna prin instituţii guvernamentale, fabrici şi şcoli, şi chiar şi în comunele populare. Atâta timp cât o instituţie avea ceva autoritate şi un sigiliu oficial, nu conta dacă era mare sau mică, cădea victimă mişcării de preluare a puterii numite „Revoluţia din Ianuarie“. Adevărul este că vestita mişcare de preluare a puterii s-a rezumat, de fapt, la preluarea sigiliilor oficiale. Modul de acţiune al grupărilor rebele sau al Gărzilor Roşii nu era diferit de cel al tâlharilor: spărgeau uşile sau ferestrele instituţiilor guvernamentale, fabricilor sau şcolilor, se năpusteau înăuntru urlând cât puteau de tare, distrugeau mesele şi scaunele din birouri, răsturnau cutii şi răscoleau dulapuri în căutarea sigiliului care simboliza puterea.

Cei care puneau mâna pe sigiliul oficial erau cei care aveau acum adevărata putere; puteau să dea ce ordine voiau, erau îndreptăţiţi să ceară fonduri revoluţionare de la departamentul financiar, puteau să distrugă vieţile celor pe care nu-i aveau la inimă şi să se folosească de bani publici pentru a-şi finanţa activităţile revoluţionare. Nu conta ce voiau să facă, dacă era scris pe o hârtie cu un sigiliu oficial devenea imediat legal.

Rezultatul a fost că între diferitele grupări rebele şi Gărzile Roşii a început o luptă pe viaţă şi pe moarte, care să pună mâna pe sigilii. Uneori erau mai multe astfel de grupări care atacau în acelaşi timp o instituţie; săreau garduri, intrau pe geam, se băteau unele cu altele, nu era lucru pe care să nu-l facă pentru a obţine sigiliul. Părea a fi un meci de rugby: când unii vedeau că adversarii lor se avântă să pătrundă în clădire, nu mai ţineau seama de nimic, se aruncau şi ei şi îi apucau de haine şi de picioare ca să-i împiedice să intre şi să ajungă ei primii la sigiliu. Sau unii nici nu apucau bine să pună mâna pe sigiliu şi să iasă din clădire, că descopereau că sunt deja înconjuraţi de o grupare rivală…

Am fost şi eu martor la aşa ceva. Avem şapte ani şi stăteam plin de teamă sub o salcie, pe malul râului, uitându-mă la lupta pentru putere care se dădea în clădirea cu două etaje a administraţiei locale, de pe celălalt mal. Mai întâi au pătruns în clădire peste zece membri ai unei grupări rebele, care au pus mâna pe sigiliu, dar nu au apucat să se bucure prea mult, că au apărut peste patruzeci de membri ai altei grupări, cu bâte în mâini, şi au înconjurat clădirea. Şeful celor de afară ţinea în mână un megafon prin care striga celor dinăuntru şi le poruncea să predea cuminţi sigiliul.

— Aţi intrat în picioare şi o să ieşiţi pe braţe, îi ameninţa el, în cazul în care nu făceau ce li se cere.

— Visuri, ţipa în megafon şeful grupării dinăuntru.

După care am auzit de pe malul pe care stăteam cum gruparea dinăuntru începe să strige cât putea de tare „Trăiască Preşedintele Mao!“.

Cei de afară le-au răspuns strigând şi ei „Trăiască Preşedintele Mao!“, după care s-au năpustit înăuntru rotindu-şi bâtele. S-au bătut pe viaţă şi pe moarte, urlând „Trăiască Preşedintele Mao!“ şi „Îl apărăm cu viaţa pe Preşedintele Mao!“. Până şi eu, de unde stăteam, puteam auzi vag sunetul geamurilor sparte, al meselor rupte sau urletele de durere. Gruparea venită prima era copleşită de numărul membrilor celei de-a doua grupări şi se retrăgea luptând, până când a ajuns sus, pe terasa clădirii. Am văzut că doi dintre ei erau grav răniţi şi au fost întinşi pe jos de camarazii lor, părând aproape morţi. A năvălit apoi şi cea de-a doua grupare; îşi roteau bâtele şi-i atacau fără milă pe adversari. Am văzut trei persoane care au căzut de pe acoperiş în timpul bătăii – una ţinea în mână sigiliul oficial pe care, înainte să cadă, l-a aruncat în apa râului.

Cei peste zece membri ai primei grupări „au intrat pe picioare şi au ieşit pe braţe“, trei dintre ei au căzut de pe acoperiş, doi erau grav răniţi şi unul a murit.

Sigiliul aruncat în râu nu s-a scufundat imediat, a plutit purtat de apă. Cea de-a doua grupare câştigase lupta, dar sigiliul pentru care luptaseră fusese aruncat în apă. Au ieşit în fugă din clădire şi au pornit-o urlând de-a lungul râului. Unul dintre ei a fugit până la un pod de lemn, unde s-a dezbrăcat, şi-a scos papucii din pânză, s-a aruncat în apa rece şi, în strigătele de încurajare ale tovarăşilor rămaşi pe mal, a înotat spre sigiliul care plutea pe valuri şi l-a înhăţat înainte ca acesta să apuce să se scufunde.

Apoi au defilat victorioşi pe străzile de la noi din oraş. Cel care se aruncase în râu era ud leoarcă şi strănuta, dar mergea înaintea tuturor ţinând sigiliul în mâna dreaptă ridicată. Tovarăşii lui de bătălie îl urmau

îndeaproape, unii cu feţele pline de sânge, alţii şchiopătând, ca dovadă a luptei crunte care tocmai se încheiase. Strigau „Trăiască Preşedintele Mao!“ şi declarau că „Revoluţia din Ianuarie“ de la noi din oraş fusese un succes.

Cel care se aruncase în apă fără să ţină seama de nimic a devenit erou. Este adevărat că după acest episod a răcit zdravăn şi l-am văzut de mai multe ori prin oraş cum se opreşte brusc din mers, rămâne nemişcat, strănută puternic şi abia apoi îşi continuă drumul.

După Revoluţia Culturală, în China s-au petrecut schimbări imense; societatea de acum este total diferită de cea de atunci, dar importanţa sigiliului a rămas neschimbată, este tot simbolul puterii politice şi economice. Drept pentru care continuă să existe şi astăzi incidente legate de preluarea sigiliului.

Sunt companii private în care, datorită divergenţelor dintre acţionari, au loc tot felul de scandaluri legate de cine să păstreze sigiliul. Acţionarii îmbrăcaţi în costum şi cu pantofi de piele, care în mod normal dau impresia unor persoane onorabile, se comportă ca nişte mafioţi când vine vorba să pună mâna pe putere. Se lovesc cu pumnii şi cu picioarele, se înjură de mama focului, rup scaune, sparg pahare şi se fac de ruşine în faţa angajaţilor firmei. Ba mai mult, asemenea episoade legate de cine să ia sigiliul oficial au loc chiar şi în cabinetele de avocatură, între avocaţi care susţin că sunt buni cunoscători ai legilor, dar, când vine vorba să pună mâna pe sigiliu, sunt la fel de sălbatici ca bandiţii din trecut când urmau să pună mâna pe vreo femeie.

Asemenea incidente au loc şi în unele companii de stat. Deşi companiile de stat din China sunt conduse de un consiliu director, structurile tradiţionale ale comitetului de partid continuă să aibă destul de multă putere. În 2007, secretarul de partid dintr-o companie de stat a început să aibă divergenţe din ce în ce mai mari cu preşedintele consiliului director, aşa că l-a concediat în numele comitetului de partid. Conform legii, numai consiliul director are dreptul să-şi demită directorul. După aceea, secretarul de partid a adunat vreo treizeci de zdrahoni pe care i-a pus să spargă uşa biroului preşedintelui cu ciocanele, să forţeze fişetul şi să ia din el sigiliul companiei.

Incidente legate de sigiliul oficial nu au loc doar înăuntrul companiilor, ci şi între companii sau chiar între structuri guvernamentale. Să vă mai povestesc două astfel de întâmplări, una care nu implică structuri guvernamentale şi una care le implică.

Prima este legată de o companie din sudul Chinei care a pierdut un proces pentru că cealaltă companie care o reclamase adusese o dovadă de la o a treia companie martor. Compania pârâtă nu a fost de acord cu verdictul şi a făcut un recurs la care a prezentat dovezi false în favoarea sa, despre care spunea că provin de la compania martor. De fapt, ea trimisese câţiva zdrahoni la compania martor cărora funcţionarii de acolo nu le putuseră face faţă şi se ascunseseră în toaletă, iar zdrahonii au forţat fişetul, au luat sigiliul şi l-au pus pe toate documentele false. După care au aruncat sigiliul şi au plecat. La recurs, compania pârâtă a predat mândră toate documentele care aveau pe ele sigiliul companiei martor. Reprezentantul companiei martor a spus că documentele erau false, că sigiliul fusese folosit abuziv, dar compania pârâtă a negat că ar fi făcut aşa ceva…

Cealaltă întâmplare este despre o instituţie guvernamentală care a furat sigiliul instituţiei subordonate. Primăria unui anumit oraş a cerut cincizeci de *mu* de pământ de la un sat din apropiere, dar când a venit vorba de preţ comitetul sătesc şi primăria oraşului nu au ajuns la nici o înţelegere. Primăria din oraş a emis un ordin administrativ pentru a-i face pe cei din comitetul sătesc să fie de acord cu ce propuneau ei, dar consiliul sătesc nu a îndrăznit să-şi pună sigiliul pe document, din cauza presiunii pe care o făceau sătenii. Furioasă, primăria a trimis câţiva oameni în sat care au luat sigiliul şi l-au pus ei înşişi pe documentul care le dădea dreptul de folosinţă a pământului, în locul comitetului sătesc care le era subordonat…

Incidentele legate de furtul sigiliului au fost foarte numeroase, iar asemănările dintre cele întâmplate în timpul Revoluţiei Culturale şi cele de acum sunt izbitoare. Un prieten mi-a povestit că în oraşul în care locuia, în perioada „Revoluţiei din Ianuarie“, erau într-o fabrică două grupări rebele, nici una nefiind mai puternică decât cealaltă. Şefii ambelor grupări ştiau foarte bine că dacă s-ar fi bazat pe forţă ca să ia sigiliul fabricii nu ar fi câştigat nimeni. S-au aşezat la negocieri şi au decis să taie sigiliul, fiecare dintre ei să ia jumătate şi, dacă urmau să-l pună pe ceva, trebuia ca fiecare din cele două grupări să fie de acord. Când era nevoie de sigiliu pe câte un document sau scrisoare oficială, luau cele două jumătăţi, le puneau împreună şi le aplicau pe hârtie, după care fiecare îşi lua jumătatea înapoi. Interesant era ca pe documentul sigilat se vedea foarte clar tăietura din mijlocul sigiliului.

Ani după aceea, în perioada politicilor de reformă şi deschidere, a avut loc o altă întâmplare legată de un sigiliu crăpat şi de succesul unui antreprenor. Antreprenorul acesta este acum patronul unei companii mari,

dar pe atunci nu era decât managerul adjunct al unei firme mici. La fel ca grupările rebele din timpul Revoluţiei Culturale, a adunat laolaltă o gaşcă cu care mai întâi i-au tras o mamă de bătaie managerului general şi l-au pus pe fugă, apoi s-au dus la preşedintele consiliului director şi l-au ameninţat că dacă nu dispare îi rup picioarele. De frică, acesta a fugit şi el. Antreprenorul s-a numit pe sine manager general şi preşedinte al consiliului director şi a concentrat în mâna sa puterea consiliului director şi puterea administrativă.

Doar că, atunci când a fugit, preşedintele consiliului director a luat cu el sigiliul, şi fără sigiliu compania nu putea funcţiona legal. Noul manager nu se putea împiedica de un asemenea fleac. În oraşele din China există astăzi o groază de locuri care fac sigilii fără să se pună prea multe întrebări, şi el i-a ordonat unui subaltern să se ducă la o astfel de tarabă să mai facă încă un sigiliu pentru firmă. În mod normal, în China ai nevoie de documente oficiale pentru a face un sigiliu şi de aceea era ilegal să mai facă unul. Dar în nesăbuinţa lui nu se gândea decât la bani şi putere, nu-l interesa ce era legal şi ce nu. Problema era că acum existau două sigilii care împiedicau funcţionarea normală a companiei. Directorul fugit putea să se folosească de sigiliul pe care îl avea ca să semneze contracte şi ar fi fost aproape imposibil să distingi care contract era bun şi care nu.

Dar pentru noul manager şi acest lucru era un fleac. Când subalternul i-a adus sigiliul nou făcut, el l-a trimis să cumpere un topor. Subalternul nu mai înţelegea nimic; de ce era nevoie de topor? S-a dus însă repede şi a cumpărat unul, apoi s-a uitat ca prostit cum noul şef a pus noul sigiliu pe birou, l-a ţinut fix cu mâna stângă şi cu dreapta l-a lovit cu toporul, tăindu-l pe jumătate. Apoi, noul manager general şi preşedinte al consiliului director a decis că, începând din acel moment, orice document semnat de firmă era adevărat dacă avea pe el sigiliul cu crăpătură pe mijloc, dacă nu, era fals.

Asemenea incidente violente sunt deja ceva obişnuit în companiile private chineze, în care puterea este preluată nu numai prin bătaie şi intimidare, uneori se mai apelează chiar şi la ucigaşi plătiţi. Brutalitatea şi absurdul acestui tip de comportament i-ar face şi pe mafioţii din filmele de la Hollywood să roşească de ruşine.

În această perioadă în care economia chineză se dezvoltă foarte rapid, actele de violenţă care amintesc de Revoluţia Culturală nu apar doar în instituţii neguvernamentale sau private, ci şi în cele guvernamentale. Uitaţi-vă doar la felul în care se face urbanizarea: zone întregi de case vechi sunt

demolate aproape peste noapte şi în locul lor răsar la fel de repede zgârie-nori. Zonele demolate, întinse, fac oraşele chineze să arate ca lovite de bombe. Prin multe astfel de oraşe circulă un banc în care se spune că CIA a descoperit că Bin Laden se ascunde la ei în oraş şi trimite avioane de recunoaştere. Când ajung acolo, piloţii descoperă că oraşul a fost deja bombardat şi raportează cartierului general: „Nu ştim cine a ordonat bombardamentul, dar Bin Laden nu avea cum să scape.“

În spatele acestor lucruri se ascunde un model de dezvoltare ce conţine extrem de multă violenţă de tipul celei din timpul Revoluţiei Culturale. Sunt administraţii locale care, pentru a înăbuşi nemulţumirea şi opoziţia locuitorilor faţă de demolări, au trimis trupe de poliţie să-i evacueze cu forţa pe cei care nu voiau să se mute, apoi peste zece buldozere mari, care înaintau în formaţie, au făcut zeci de case una cu pământul. Când s-au întors, cei evacuaţi cu forţa de poliţie nu şi-au mai găsit casele şi grădinile, ci numai mormane de moloz. Nemaiavând unde să locuiască, n-au avut încotro, au trebuit să accepte realitatea şi să se mute în locuinţele repartizate de autorităţi.

Acum doi ani, în 2007, o familie care nu s-a înţeles cu autorităţile locale asupra compensaţiei pe care urma s-o primească pentru demolarea casei a fost evacuată forţat. Dormeau când un grup de oameni cu căşti de metal pe cap au sărit gardul, au spart geamurile cu ciocanele şi au pătruns în casă. Cei cinci membri ai familiei s-au trezit speriaţi şi au descoperit că erau înconjuraţi de câteva zeci de persoane. Până să apuce să se dumirească, fiecare dintre ei a fost înşfăcat de câte doi zdrahoni care l-au târât afară din pat. S-au comportat cu ei de parcă erau criminali; nu le-au dat voie să-şi pună pantalonii, i-au pus să se înfăşoare în aşternuturi şi nu i-au lăsat să ia nimic, nici măcar să-şi pună şosetele. Apoi i-au alungat din propria casă. La cea mai mică împotrivire erau acoperiţi de pumni. Au fost băgaţi într-o maşină şi duşi într-o casă goală, unde i-au lăsat să stea înveliţi în aşternuturi pe podeaua rece de ciment. Erau păziţi de peste douăzeci de poliţişti şi au stat aşa până pe la ora prânzului, când un ofiţer de poliţie a venit şi le-a spus că le-au demolat casa şi că un notar făcuse un inventar cu tot ce se afla în ea şi totul fusese deja mutat în noua locuinţă care le fusese repartizată. Pusă în faţa faptului împlinit, familia n-a avut încotro, a trebuit să se mute în noua casă. Când îşi aduc aminte de toate acestea li se pare că n-a fost nimic adevărat, că a fost o scenă dintr-un film.

— Până şi-ntr-un război tot le dai duşmanilor timp să se predea, spun ei cu amărăciune.

Miracolul economic sau, mai bine spus, beneficiile economice cu care ne mândrim sunt în mare măsură rezultatul puterii absolute pe care o au autorităţile locale, capabile să schimbe totul printr-un singur ordin administrativ; este o metodă destul de grosolană, dar care are rezultate economice imediate. De aceea vreau să le spun intelectualilor occidentali că economia Chinei se dezvoltă cu o asemenea viteză tocmai pentru că politica de aici nu este foarte transparentă.

Demolările şi evacuările forţate sunt astăzi la ordinea zilei şi au dat naştere la numeroase incidente şi proteste. În noiembrie 2009, într-un oraş din sud-vestul Chinei, indivizi necunoscuţi înarmaţi cu ţevi, leviere şi bandă adezivă au năvălit în casele a nouă familii care trebuiau demolate şi i-au târât afară pe cei treisprezece oameni care dormeau, i-au băgat cu forţa într-o maşină şi i-au dus în altă parte. Le-au pus şi bandă adezivă peste gură, ca să nu strige. Patru persoane au fost rănite în acest incident. Apoi s-a auzit zgomotul făcut de două excavatoare şi, cât ai clipi, douăzeci şi şase de case au fost puse la pământ. Situaţia a escaladat după ce s-a luminat de ziuă. Cei ale căror case au fost demolate, împreună cu nişte rude şi prieteni de-ai lor, au blocat plini de furie o intersecţie, au pus cordoane din pânză roşie şi peste patruzeci de butelii de gaz cerând administraţiei locale o explicaţie. Au fost împrăştiaţi de poliţie pe motiv că blocarea intersecţiei influenţează negativ viaţa celorlalţi cetăţeni; patru persoane au fost arestate sub acuzaţia de tulburare a ordinii publice şi obstrucţionarea traficului.

În aceeaşi lună, autorităţile locale au demolat forţat casa unei femei care a refuzat să semneze actul de relocare pentru că suma propusă de autorităţi drept compensaţie era mult mai mică decât preţul pieţei. După ce au dărâmat poarta, buldozerele au început să rupă bucăţi din zidurile exterioare ale casei. În timp ce casa îi era demolată, femeia a dat pe gât un pahar de whisky ca să-şi facă curaj şi, încurajată de soţ, a ieşit pe balconul de la al treilea etaj al casei şi a început să arunce cu cocteiluri Molotov în buldozere şi în muncitorii de jos, care la rândul lor aruncau în ea cu pietre. Bătălia a durat câteva ore, dar în cele din urmă casa cu patru niveluri a fost demolată. Femeia şi soţul ei au fost acuzaţi de obstrucţionarea lucrărilor publice şi soţul a fost condamnat la opt luni de închisoare.

Tot în noiembrie 2009, pe data de 13, o femeie din Chengdu, pe nume Tang Fuzhen, a aruncat cu cocteiluri Molotov în echipa de demolări în semn de protest faţă de demolarea forţată, dar după vreo trei ore a apelat la un gest extrem – s-a sinucis turnându-şi petrol pe ea şi dându-şi foc cu o brichetă. Incidentul a făcut mare vâlvă în mass-media. Deşi autorităţile

locale au numit sinuciderea lui Tang Fuzhen un protest violent împotriva legii, opinia publică a fost de partea ei. Oamenii au început să pună sub semnul întrebării legalitatea „Regulamentului privitor la demolarea şi relocarea din zonele urbane“ şi cinci profesori de la Facultatea de Drept a Universităţii din Beijing au trimis o recomandare Comitetului Permanent al Congresului Naţional al Poporului, ca simpli cetăţeni, cerând reexaminarea acestui regulament pentru că el intra în contradicţie cu Constituţia şi legea proprietăţii.

Incidentele care au la bază demolările forţate au devenit ceva obişnuit în ultimii ani şi sunt din ce în ce mai violente. Sinuciderea lui Tang Fuzhen a scos la iveală nemulţumiri sociale acumulate de-a lungul timpului şi, pus în faţa opiniei publice, guvernul a indicat că va reexamina „Regulamentul privitor la demolarea şi relocarea din zonele urbane“. Dar deşi mulţi s-au aşteptat ca după aceasta demolările şi evacuările forţate să dispară, realitatea le-a arătat că erau naivi. În vreme ce opinia publică încă discuta despre sinuciderea lui Tang Fuzhen şi guvernul indica reexaminarea regulamentului, numărul demolărilor forţate nu numai că nu a scăzut, ci, din contră, a crescut.

Pe 16 decembrie 2009, o femeie s-a dus la piaţă după nişte zarzavaturi şi când s-a întors a descoperit că îi dispăruse casa, aceasta fusese rasă de buldozere şi habar nu avea unde îi erau mobila şi aparatele electrocasnice. Îi venea să plângă, dar îi secaseră lacrimile. Ceilalţi membri ai familiei erau la serviciu, nu ştiau că rămăseseră fără casă. „Ce-o să ne facem la noapte, în plină iarnă?“ se întreba ea.

Au fost cazuri şi mai bizare. Peste patruzeci de funcţionari publici s-au trezit investigaţi pentru că rudele lor refuzau să fie de acord cu demolarea caselor în care locuiau. Şeful districtului şi-a informat subordonaţii că, dacă nu reuşeau până de Anul Nou să-şi convingă rudele din zonele rurale să fie de acord cu demolarea, vor fi daţi afară. În satele în care locuiau aceşti oameni fuseseră reintroduse măsuri din timpul Revoluţiei Culturale şi prin difuzoarele din sat se transmiteau continuu anunţuri de demolare, de dimineaţa de la ora opt, până seara la şase. „Guvernul este ferm hotărât să nu permită nimănui să se pună în calea acestui proiect“, le transmiteau autorităţile localnicilor care se împotriveau demolării.

Numărul mare de astfel de istorii şi fapte mă face să mă gândesc la vorbele lui Mao Zedong. Mao Zedong dăduse odată o definiţie a revoluţiei pe care toată lumea o acceptase şi pe care, în timpul Revoluţiei Culturale, ştiam toţi să o recităm de la coadă la cap: „Revoluţia nu este o invitaţie la

masă, nu e nici o compunere sau o broderie, nu poate fi atât de elegantă, blajină, suavă sau miloasă; revoluţia este o insurecţie, este un act de violenţă.“

La începutul verii în 1973, câţiva băieţi s-au strecurat afară în timpul orelor de la Şcoala primară Soarele Strălucitor, au traversat podul de ciment abia terminat şi s-au dus să inspecteze Şcoala gimnazială Haiyan, de pe celălalt mal. Pentru a împiedica cimentul să se întărească prea repede şi să crape, muncitorii acoperiseră podul cu rogojini pe care le udau cu un furtun cu apă, să ţină cimentul umed. Eu şi colegii mei am traversat podul păşind peste rogojinile îmbibate cu apă şi ne-am dus plini de curiozitate spre şcoala gimnazială ca să aflăm ce era aceea revoluţie. Trecuserăm deja prin şase ani de revoluţie şi fuseserăm martori la nenumărate momente revoluţionare, doar că încă nu luaserăm concret parte la revoluţie. Deşi repetam continuu vorbele lui Mao Zedong „Aveţi dreptul să vă revoltaţi!“, acestea rămâneau doar vorbe, nu se traduceau în fapte. Băieţii cu un an sau doi mai mari decât noi, care erau deja în gimnaziu, ne tratau de sus şi ne spuneau:

— Bă, voi ştiţi un căcat, abia după ce ajungeţi în gimnaziu o să aflaţi voi ce-i aia revoluţie.

Pentru mine a fost o lovitură, fiindcă eu crezusem greşit până atunci că eram în mijlocul revoluţiei. Crescusem pe stradă, amintirile mele erau legate de steagurile roşii care fluturau în vânt şi de afişele revoluţionare, fusesem martor la demonstraţii şi la lupte şi mersesem adesea în urma adulţilor ca să văd şedinţele de critică şi denunţare.

Cel mai mult îi invidiam pe cei care erau cam cu zece ani mai mari decât mine, pentru că prinseseră octombrie 1966, când se pusese baza reţelei naţionale a Gărzilor Roşii. Atunci nu se mai făceau ore, se făcea revoluţie, şi Gărzile Roşii băteau ţara-n lung şi-n lat sub pretextul schimbului de experienţă revoluţionară. Peste tot prin ţară fuseseră deschise centre de oaspeţi pentru Gărzile Roşii, în care membrii acestora primeau de mâncare şi puteau să înnopteze, primeau bani de drum sau li se rezolvau probleme legate de nevoile materiale şi de transport. Cei din Gărzile Roşii de la noi din oraş plecaseră la ei cu un yuan sau chiar mai puţin, dar cu o scrisoare de recomandare pentru reţea, care avea pe ea sigiliul oficial, şi hălăduiseră de la nord la sud şi de la est la vest. Nu era nevoie să plătească biletul de tren şi nici cazarea şi masa. Când povesteau mai târziu despre reţeaua Gărzilor Roşii şi despre călătorii, erau care mai de care în extaz.

Printre Gărzile Roşii era şi fratele mai mare al unui coleg de-al meu de

clasă, care acum fusese deja trimis la sat, unde muncea din greu şi-o ducea tare prost. La fiecare două luni se întorcea pe jos câte cinci, şase ore din satul în care se afla până la noi în oraş şi, după ce stătea acasă câteva zile, pleca din nou cinci, şase ore pe jos, înapoi în satul în care nu era curent electric, ci doar lămpi cu gaz. Când se întorcea acasă vara era pentru noi o sărbătoare.

Seara, după ce se mai răcorea, se aşeza picior peste picior în scaunul de răchită şi cu o frunză de palmier pe post de evantai în mână. Noi eram vreo zece care şedeam plini de admiraţie la picioarele lui şi-l ascultam povestind despre cum ridicaseră ei steagurile roşii şi plecaseră mândri din oraş încolonaţi şi cu banderolele Gărzilor Roşii pe mânecă. Planul era să meargă o mie de kilometri până la Shaoshan, în provincia Hunan, locul de baştină al lui Mao Zedong, să-i aducă un omagiu, şi de acolo să mai meargă o mie de kilometri, până la Muntele Jinggang, în provincia Jiangxi, unde fusese prima bază a lui Mao. Dar după o zi de mers nu mai puteau şi au oprit un camion care i-a dus la Shanghai, cam la o sută de kilometri depărtare, unde s-au distrat vreo zece zile, apoi au luat trenul până la Beijing, unde tot aşa s-au distrat, pentru ca în cele din urmă să se împartă în două grupuri, unii să meargă cu trenul spre est, la Qingdao, ceilalţi să se întoarcă în sud, la Wuhan… Grupul a devenit cu timpul tot mai mic, până când fratele colegului meu a rămas singur şi s-a dus la Canton, unde a dat peste Gărzile Roşii venite tocmai din nord-est, din Shenyang, şi s-a dus cu ele în insula Hainan. Cam la jumătate de an după ce plecaseră, Gărzile Roşii au început să reapară în oraş, una câte una, ca soldaţii separaţi în luptă, fiecare venind de altundeva. După ce s-au întâlnit şi au povestit despre unde umblaseră, au descoperit că nici unul dintre ei nu fusese la Shaoshan sau la Muntele Jinggang, toţi fuseseră în oraşe mari sau prin locuri turistice vestite, făcuseră în numele revoluţiei cea mai lungă şi mai interesantă excursie din viaţa lor. Când ajungea la final, fratele colegului meu spunea întotdeauna acelaşi lucru:

— Am văzut cu ochii mei toate locurile frumoase din patria noastră!

Când ne povestea el toate astea, veteranii Gărzilor Roşii de la noi din oraş fuseseră deja trimişi la sat şi o duceau foarte greu. După haosul şi agitaţia de la începutul Revoluţiei Culturale, Mao Zedong a trebuit să se confrunte cu realitatea dură: în ultimii trei ani, de la începutul Revoluţiei din 1966, liceele şi universităţile nu mai primiseră elevi sau studenţi, aşa că peste 16 milioane de absolvenţi de gimnaziu şi liceu aşteptau să meargă mai departe la şcoală sau să-şi găsească de lucru. Societatea era acum

relativ stabilă, dar economia era la pământ. Gărzile Roşii, care se dovediseră foarte pricepute la bătaie şi distrugere, se obişnuiseră deja cu felul acesta de viaţă şi, dacă lăsai toate aceste 16 milioane de Gărzi Roşii şi tineri educaţi fără nimic de făcut, puteau deveni foarte uşor factori de instabilitate socială.

Mao Zedong a decis atunci să rezolve această problemă urbană stringentă şi, dând relaxat din mână, a spus:

— Tinerii să se ducă la sate să înveţe de la ţăranii săraci şi din clasa de mijloc.

Au urmat nenumărate tragedii în familiile chineze; sub ochii înlăcrimaţi ai părinţilor, copiii plecau la sate sau spre zonele de graniţă, doar cu o plapumă subţire în spate. Şi-au strămutat rădăcinile în cele mai sărace zone din China, unde au dus o viaţă foarte grea, au suferit de frig şi de foame. O parte dintre tinerii educaţi de la noi din oraş au ajuns departe, în nord-est, în provincia Heilongjiang, o parte au rămas în satele din zonă. Veteranii Gărzilor Roşii erau acum pesimişti şi neîncrezători în viitor şi, ori de câte ori se întorceau pentru câteva zile acasă, povesteau despre cum călătoriseră cu ajutorul reţelei de la începuturile Revoluţiei Culturale, pentru că era cea mai frumoasă amintire pe care o aveau. Tare le mai plăcea să ne povestească despre zilele frumoase de atunci, dar ceea ce mi-a rămas mie cel mai bine întipărit în minte au fost momentele în care ajungeau în vreo gară.

Trenurile erau pline de Gărzi Roşii care călătoreau prin ţară – unii stăteau întinşi sub scaune sau dormeau sus pe rafturile de bagaje, dar cei mai mulţi rămâneau cu orele în picioare în timp ce trenul se îndrepta spre staţia următoare. Toaletele erau şi ele pline de oameni, n-aveai cum să le foloseşti, şi, imediat ce trenul trăgea în vreo staţie, tinerii se revărsau pe uşi şi pe ferestre cum ţâşneşte pasta de dinţi din tub. Băieţii se desfăceau la pantaloni imediat ce coborau din tren şi se uşurau fără probleme direct pe peron, dar fetele se puneau roată şi făceau un zid în care intrau una câte una şi-şi făceau nevoile mari sau mici, ferite de privirile iscoditoare ale vreunui tânăr cu intenţii nu tocmai curate. După care, tinerele Gărzi Roşii se suiau la loc în tren, care pe uşă, care pe geam. După ce pleca trenul, peronul duhnea de-ţi muta nasul din loc, plin de urina şi fecalele Gărzilor Roşii.

În ochii mei, fratele mai mare al colegului meu era simbolul Revoluţiei, pentru că povestea tot timpul despre cum călătorise el cu Gărzile Roşii. Dar după ce în mâna lui a apărut un flaut din bambus a încetat să mai povestească despre călătoriile frumoase şi a devenit tăcut şi

îngândurat. Mi-l amintesc cum se întorcea de la sat, încălţat cu o pereche de tenişi vechi şi murdari de pământ, cu un rucsac vechi în mâna dreaptă şi un flaut din bambus în cea stângă. Când pleca înapoi era la fel, singura diferenţă fiind că tenişii nu mai erau murdari de pământ, pentru că-i spăla maică-sa. Când venea acasă stătea tot timpul la geam şi cânta la flaut. Cânta sacadat melodii revoluţionare, dar care îşi pierdeau ardoarea când erau cântate de el şi deveneau oarecum decadente. Când nu cânta la flaut, stătea pur şi simplu la fereastră şi se uita în gol. Uneori treceam prin faţa geamului şi-i mai spuneam câte ceva, dar el se uita la noi fără să aibă nici cea mai mică reacţie.

Cum a putut un om care vorbea continuu, după numai câţiva ani de stat la sat, să se transforme într-unul care nu scotea nici un cuvânt? Probabil că flautul ţinea loc cuvintelor şi spunea cu ajutorul acestuia tot ceea ce-ar fi vrut să spună. Timp de aproape doi ani, când auzeam sunetul flautului răsunând pe aleea pe care locuiam ştiam că venise acasă. Era singurul flaut de pe alee şi semnul că el era în viaţă. Uneori imita cântecul vânzătorului ambulant de bomboane din sirop de pere, de-i făcea pe toţi copiii pofticioşi de pe alee să se repeadă afară. Când vedea feţele copiilor păcăliţi, scotea câteva hohote de râs şi apoi imediat se cufunda iar în tăcere.

Simbolul revoluţiei a murit în anul în care am terminat eu şcoala primară. Înainte să moară, s-a întors acasă şi de data aceasta a stat zece zile şi n-a mai vrut să se întoarcă în sat. Am trecut de câteva ori prin faţa geamului lor şi l-am auzit pe taică-său cum îl ocăra că nu vrea să se întoarcă la ţară şi-i spunea că e un leneş care nu se gândeşte decât la mâncare. El se apăra cu o voce stinsă şi spunea că este foarte obosit, că nu mai are putere să iasă să muncească pe câmp. Taică-său îl ocăra şi mai abitir că e leneş ca un capitalist. L-am auzit pe taică-său spunându-i cu entuziasm:

— Toţi leneşii spun că nu mai au putere.

Maică-sa zicea şi ea că n-ar trebui să se certe cât era ziua de lungă şi nici nu putea să rămână acasă, pentru că, dacă mai stătea mult, lumea ar fi început să creadă că avea probleme ideologice. L-a luat cu vorba bună şi l-a îndemnat să se întoarcă în sat, iar el a fost de acord. Înainte să plece, maică-sa i-a fiert două ouă pe care i le-a băgat în buzunar. Pe vremea aceea, ouăle erau marfă de lux. L-am văzut plecând, slab ca aşchia şi galben la faţă, cu rucsacul vechi într-o mână şi flautul în cealaltă şi cu tenişii vechi în picioare. Mergea cu capul plecat şi se mişca fără pic de vlagă. Plângea şi-şi ştergea lacrimile cu mâneca de la mâna stângă, în care ţinea flautul.

A fost ultima dată când l-am văzut păşind în această lume. La câteva zile după aceea, a leşinat pe câmp şi a fost cărat de câţiva ţărani, pe o uşă de lemn, până la spitalul comunal. L-au diagnosticat cu hepatită în stadiu avansat şi a murit în ambulanţa care îl ducea la Shanghai. Tata mi-a spus că atunci când l-au condus la spital ficatul lui se micşorase foarte mult şi era tare ca piatra. Odată cu el, a pierit şi singurul sunet de flaut din copilăria mea.

Ce este revoluţia? Răspunsurile pe care le-am primit au fost foarte variate. Revoluţia ne umple viaţa de necunoscut şi poate schimba peste noapte destinul unui om; unii se înalţă într-o clipită, alţii cad la fel de repede în abis. Revoluţia face şi desface legăturile dintre oameni, cei care azi sunt tovarăşi de arme mâine pot fi inamici de clasă.

Sunt două episoade care îmi răsar în minte, unul despre nobleţea caracterului uman, celălalt despre urâţenia lui.

Episodul despre nobleţea caracterului uman este legat de tatăl unui coleg de-al meu. Eram în clasa întâi când tatăl de care vă vorbesc şi care în mod normal era foarte drăguţ cu toată lumea a fost denunţat. Era doar un funcţionăraş din sistemul administrativ de partid, dar cu toate astea nu a putut scăpa de eticheta de capitalist. Mie îmi plăcea mult de el, pentru că de fiecare dată când mă vedea pe stradă îmi zâmbea, ştia că sunt coleg cu băiatul lui. A fost singura persoană pe care mi-o amintesc din anii copilăriei care îmi zâmbea cu căldură pe stradă, nici un alt tată al vreunui coleg nu mi-a zâmbit vreodată. După ce l-au denunţat, n-am mai văzut zâmbetul lui care mă făcea să mă simt atât de bine şi îşi ferea privirea ori de câte ori mă întâlnea. În lunile care au urmat, a fost denunţat, criticat şi supus la suferinţe fizice şi psihice. Nu ştiu ce-i făceau grupările rebele, dar de câte ori îl vedeam avea faţa vânătă şi umflată. Fiul lui, odinioară cu faţa toată numai un zâmbet, avea acum o privire speriată şi, când ieşeam să ne jucăm în pauză, el stătea singur într-un colţ. Într-o dimineaţă, înainte să sune clopoţelul de intrare, când noi alergam în joacă pe terenul de sport, cu ghiozdanele în spate, el s-a apropiat, apoi s-a dus ca de obicei într-un colţ, doar că de data asta plângea întruna. Îl vedeam de departe cum tremura din tot trupul şi-şi acoperea faţa cu mâinile. Am aflat după aceea că tatăl său se sinucisese aruncându-se în fântână, înainte să se lumineze de ziuă. Când stau acum şi mă gândesc, sunt sigur că nu mai suportase chinul la care era supus şi că gândul sinuciderii îi încolţise de o vreme în minte, doar că-l ţinuse ascuns de cei dragi. Se chinuia în sufletul lui şi ezita între a rămâne în viaţă şi a-şi pune capăt zilelor şi, în cele din urmă, a ales moartea. S-a

trezit noaptea pe la ora două, s-a dat uşor jos din pat, şi-a luat în linişte rămas-bun de la soţie şi fiu, a deschis încet uşa şi a păşit în lumea cealaltă. Colegul meu mi-a povestit că în noaptea aceea a simţit ca prin vis cum tatăl lui stătea la capătul patului. Eu îl văzusem pe stradă, cu o zi înainte să moară, cum mergea şchiop, cu sângele curgându-i pe faţă, alături de fiul său. Mergeau luminaţi de soarele care apunea – îşi ţinea fiul pe după umerii firavi şi îi vorbea cu zâmbetul pe buze, părând foarte fericit. Ani după aceea, când scriam la Beijing romanul *Fraţii*, nu puteam să-mi scot din minte imaginea tatălui care venea luminat de soarele la apus. Probabil că aceasta este şi imaginea din care s-a născut personajul Song Fanping[43] din roman.

Episodul despre urâţenia caracterului uman mi-l amintesc din clasa a doua din şcoala primară. În timpul pauzelor, ieşeam toţi pe terenul de sport, unde alergam şi săream, supravegheaţi de profesorii care stăteau de poveşti. Noi nu eram decât câte trei clase în fiecare an de studiu şi cele două profesoare ale noastre stăteau adesea împreună, povestind prieteneşte şi izbucnind din când în când în hohote de râs. Eu mă jucam pe terenul de sport şi le mai aruncam uneori câte o privire; îmi păreau atât de apropiate, de parcă erau două surori. Într-una din zile, m-am dus la şcoală şi, pentru că pe teren nu era nimeni, am intrat în clasă. Am fost surprins că una din cele două profesoare ajunsese mai devreme decât mine şi corecta teme la catedră. Când m-a văzut intrând, mi-a făcut semn să mă apropii şi mi-a spus plină de entuziasm cum cealaltă profesoară, cu care ea părea atât de bună prietenă, venea dintr-o familie de moşieri, că totul fusese descoperit când şcoala trimisese pe cineva să facă investigaţii în locul ei de baştină şi că era acum în arest, pentru cercetări. La început m-am uitat neîncrezător la entuziasmul pe care-l afişa profesoara, dar apoi mi s-a făcut frică, pentru că le credeam cele mai bune prietene. De atunci încolo, când mă jucam pe terenul de sport şi mai vedeam profesoare discutând de parcă ar fi fost cele mai bune prietene, simţeam cum mă cuprinde un fior de frică, în ciuda faptului că eram încă un copil. Nici măcar luptele sângeroase de stradă nu mă înfricoşau la fel de tare ca imaginea aceasta a prieteniei ipocrite.

Ce este revoluţia? Când eram mic, am avut un exemplu viu în faţa ochilor – pe fratele meu mai mare. El era un revoluţionar înnăscut, care părea să aibă „dreptul de a se revolta“ în sânge. Era în clasa a doua, când acţiunea lui revoluţionară a zguduit întreaga şcoală. Diriginta stătea la catedra din faţa clasei şi-l critica pentru că se tot foia în timpul orei; probabil că a folosit cuvinte prea dure, pentru că frate-meu s-a făcut foc şi

pară. S-a ridicat în picioare, şi-a luat scaunul şi s-a îndreptat spre catedră. A pus scaunul lângă catedră şi, înainte ca diriginta să se dumirească ce voia el să facă, s-a urcat în picioare pe scaun şi, de la înălţimea potrivită, i-a tras acesteia un pumn în tâmplă. La nouă ani, a reuşit să-i dea dirigintei un pumn de s-o lase lată; când s-a trezit, era deja întinsă pe un pat de spital.

După ce a ajuns la gimnaziu, spiritul lui revoluţionar a devenit şi mai puternic. Îmi aduc bine aminte de profesoara lui de chineză care, atunci când nu a mai putut răbda, a venit la noi acasă şi le-a spus părinţilor toate relele pe care le-a făcut. De frustrare, nu mai putea nici să-şi stăpânească lacrimile. Din toate cele înşirate de profesoară, mai ţin minte doar un lucru, care mi s-a părut foarte interesant. Era iarnă şi în timpul orei de chineză fratele meu şi-a scos tenişii şi i-a pus pe pervaz, la soare. A rămas în şosetele de nailon care puţeau de-ţi mutau nasul. Mai stătea şi în primul rând, chiar în faţa catedrei, şi a urcat şi picioarele pe bancă. Profesoara de chineză preda la catedră şi, dată fiind distanţa mică dintre ei, respira putoarea care venea de la picioarele lui. I-a cerut să-şi pună tenişii în picioare, dar fratele meu a refuzat categoric, susţinând că trebuiau să mai stea puţin la soare. În timp ce vorbea, frate-meu îşi mişca cât putea de mult degetele de la picioare, ca să crească mirosul ce emana din şosete. Furioasă, profesoara s-a dus la fereastră, a luat tenişii de pe pervaz şi i-a aruncat pe geam. Ca să-i plătească cu aceeaşi monedă, frate-meu s-a suit pe bancă, de acolo a sărit pe catedră, a luat notiţele de curs ale profesoarei, s-a dat jos, a fugit la geam şi le-a aruncat afară. Apoi, în uralele colegilor, a ieşit şi el pe geam, şi-a luat tenişii, a intrat înapoi în clasă şi i-a pus la loc pe pervaz, să fie scăldaţi în lumina soarelui. A rămas pe urmă în picioare şi cu gesturi de dirijor a început să dirijeze uralele colegilor, uitându-se mulţumit la profesoara care ieşea abătută din clasă. Ea nu putea să sară pe geam, aşa că a trebuit să meargă roată pe lângă şcoală ca să-şi adune notiţele de curs. După ce şi-a cules foile de pe jos şi s-a îndreptat de şale, a văzut cum toţi elevii stăteau cu faţa lipită de geamuri şi a avut de înfruntat şi râsetele lor batjocoritoare.

După ce a plecat profesoara, tata era foc de supărare; a pus mâna pe un scaun şi l-a aruncat înspre frate-meu, dar el s-a ferit repede. Îngrijorată, mama s-a aşezat dinaintea tatei, în timp ce el urla şi arăta spre frate-meu:

— Câte prostii ai făcut la şcoală!

— Am făcut revoluţie, i-a răspuns el convins că are dreptate.

Tata a dat-o pe mama la o parte şi s-a îndreptat spre frate-meu să-i tragă o mamă de bătaie, dar acesta a şters-o imediat şi, când a ajuns undeva

unde era în siguranţă, a continuat să strige:

— Eu fac revoluţie!

Acest episod m-a făcut să tânjesc după revoluţie. Deşi era Revoluţia Culturală, ne temeam foarte tare de profesori în şcoala primară, pentru că ne puneau tot timpul să ne scriem autocritica, fie că vorbeam sau ne foiam în timpul orei, fie că ne băteam între noi. În şcoala primară, am scris mai multe autocritici decât compuneri. Profesorii lipeau autocriticile pe peretele clasei, ca să ne facă şi mai mult de ruşine. Comportamentul fratelui meu şi al celor cu un an sau doi mai mari decât noi ne dădea sentimentul că, odată ajunşi în gimnaziu, nu o să mai fie nevoie să scriem autocritici, pentru că acolo nu elevilor le era frică de profesori, ci profesorilor de elevi. După ce ajungeam în gimnaziu, orice nebunie făceam era revoluţie.

Acesta este motivul pentru care, la începutul verii din 1973, am traversat împreună cu câţiva colegi noul pod de ciment şi am intrat în Şcoala gimnazială Haiyan, de pe celălalt mal. Câţiva elevi jucau baschet, iar alţii pălăvrăgeau întinşi pe iarbă. Am trecut pe lângă două clădiri cu săli de clasă şi aproape că nu era fereastră la care să nu fie vreun elev. Cineva ne-a strigat; era un elev cu un an mai mare decât noi, din primul an de gimnaziu, care locuia pe aceeaşi alee cu noi. Stătea la geam şi ne făcea semn cu mâna. Ne-am apropiat şi l-am întrebat dacă erau în pauză. A dat din cap că nu, erau în timpul orei. Ne-a întins mâna şi ne-a tras în clasă. Ne-a pus să stăm pe pervaz şi pe bancă, şi ne-a prezentat cu căldură celor din jur.

Pentru noi a fost ceva nemaipomenit. În clasă era un vacarm de nedescris, unii elevi stăteau pe bănci, alţii se plimbau de colo, colo, mai erau doi despărţiţi doar de o bancă, care se înjurau gata să se ia la bătaie. În faţa clasei stătea un profesor care scria pe tablă probleme de fizică şi explica lecţia. Nu-l asculta nimeni, scria şi vorbea doar pentru sine.

Scena ne-a lăsat cu gurile căscate. Am arătat cu degetul spre profesor şi am întrebat temători:

— Cui îi predă?

— Îşi predă lui, a venit răspunsul.

— Nu vă e frică de el? am întrebat râzând.

— Să ne fie frică? Ăsta-i gimnaziu, ne-a răspuns colegul hohotind de râs, nu-i şcoala voastră primară.

Apoi a luat un capăt de cretă de pe bancă şi l-a aruncat în profesorul de la tablă. Profesorul a văzut creta zburând spre el, s-a ferit un pic, după care şi-a continuat lecţia ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic.

Ce este revoluţia? În sfârşit aflasem.

28 decembrie 2009

Note

42. Marele Salt Înainte (*Da yue jin*, 1958–1960) a fost o campanie politică, socială şi economică iniţiată de Mao Zedong cu scopul de a transforma rapid China dintr-o societate agrară într-una industrializată.

43. Song Fanping este tatăl lui Song Gang şi tatăl vitreg al lui Li Chelul, personajele principale din romanul *Fraţii* al lui Yu Hua.

草根
firul ierbii

ACUM VREO CINCI ANI, AU APĂRUT ÎNTR-UNUL DIN oraşele importante câteva clădiri înalte, ridicate în cea mai dezvoltată zonă a oraşului. Aveau câte patruzeci de etaje şi în fiecare erau şase apartamente de lux, fiecare apartament cu o suprafaţă de 2 000 de metri pătraţi. Finisajele erau de cea mai bună calitate, materialele folosite şi instalaţiile din bucătărie şi din baie fiind de la cele mai vestite firme din lume. Nici nu au apucat să se pună bine în vânzare că au şi fost cumpărate. Prima persoană care a cumpărat un astfel de apartament în valoare de peste o sută de milioane de yuani nu a fost cine ştie ce patron de imobiliare, jucător la bursă sau mogul IT, ci un actor total neimportant în dezvoltarea economică a Chinei – un negustor de sânge, adică un individ care se îndeletniceşte cu vânzarea de sânge. Negustorul de sânge nu se uita la bani, a plătit apartamentul integral. Acesta este un bun început pentru a vă vorbi despre „firul ierbii“ (*grassroots*).

Când am publicat *Cronica unui negustor de sânge*, în 1995, m-am inspirat din experienţele din copilăria petrecută în spital pentru a-l crea pe negustorul de sânge Li. Când am scris romanul, în chineză *grassroots* nu însemna nimic altceva decât rădăcina ierbii. Câţiva ani mai târziu, a căpătat un sens nou, venit din engleză, şi a ajuns să fie foarte des folosit cu sens larg şi să se refere la clasele dezavantajate, văzute ca neaparţinând curentului principal sau tradiţional.

Îmi aduc aminte că cel care se ocupa la spital să plătească ţăranilor care veneau să dea sânge era îmbrăcat tot în halat alb, ca un medic, doar că era un halat foarte murdar, mai ales pe fund şi pe mâneci. Avea mereu o ţigară atârnată în colţul gurii şi toţi ţăranii care-şi vindeau sângele îl

numeau cu respect „Şeful de la sânge“. În lumea lui de sânge, şeful acesta întruchipa autoritatea absolută. Deşi în ierarhia spitalului era inferior unei surori medicale obişnuite, înţelegea foarte bine ce înseamnă beneficiile acumulate în timp şi şi-a consolidat de-a lungul anilor poziţia lui de rege al celor de la firul ierbii. În ochii ţăranilor care veneau să-şi vândă sângele fiindcă erau prea săraci sau poate din alte motive şi mai importante, el era un izbăvitor.

În zilele acelea, depozitele de sânge din spitale erau pline, iar el se folosea de acest lucru şi reuşise să-i facă pe ţăranii veniţi de departe să se îngrijoreze încă de când porneau la drum dacă aveau să reuşească sau nu să-şi vândă sângele care le curgea prin vene. Fără nici un efort, îi făcuse pe ţărani să-l stimeze din adâncul sufletului şi-i mai învăţase pe oamenii aceştia atât de simpli puterea unei atenţii. Majoritatea celor care veneau la el erau analfabeţi, dar ştiau că este important să interacţionezi cu oamenii şi că elementul de bază al unei interacţiuni este un mic cadou. Cadoul era în sine un fel de a comunica, un limbaj care conţinea în el premisa eşecului, dar care tocmai din acest motiv putea să comunice lucruri precum plăcere, laudă sau respect. Şi aşa i-a făcut el pe ţărani să priceapă că, înainte să plece de acasă, trebuie să ia cu ei două verze, câteva roşii sau câteva ouă. Când îi dădeau varza, roşiile sau ouăle era ca şi când îl lăudau şi îl stimau; dacă se duceau cu mâna goală, era ca şi când le pierise graiul şi deveniseră surdomuţi.

A muncit zeci de ani ca să-şi clădească acest regat, apoi vremurile s-au schimbat. Depozitele de sânge din spitale au început să fie tot mai goale şi şefii de la sânge au fost nevoiţi să se dea ei bine pe lângă cei care veneau să-şi vândă sângele. Astfel au început să-şi piardă din putere. Dar el nu era deloc îngrijorat; ieşise deja la pensie şi n-a lăsat ocazia să-i scape, s-a făcut negustor de sânge, nu mai era vechiul şef de la spital.

Şeful acesta de la sânge a murit deja de vreo zece ani, dar tata mi-a spus că înainte să moară a reuşit să facă ceva nemaipomenit. La finele anului 1995, după ce a terminat de citit *Cronica unui negustor de sânge*, tata mi-a dat telefon şi mi-a povestit cum a ajuns acest individ să se îmbogăţească. În perioada în care economia de piaţă se dezvolta puternic, negustorul de sânge a aflat că preţul sângelui nu era peste tot la fel, aşa că a strâns în foarte scurt timp aproape o mie de oameni care voiau să-şi vândă sângele, i-a mânat vreo cinci sute de kilometri, din provincia Zhejiang, în provincia Jiangsu, trecând prin câteva zeci de districte, şi i-a pus să-şi vândă sângele acolo unde ştia el că se plăteşte cel mai bine. Cei care şi-au

vândut sângele au făcut şi ei ceva mai mulţi bani, dar buzunarul lui s-a umplut ca un balon umflat cu pompa.

Pot să-mi imaginez călătoria lungă şi haotică. Nu ştiu însă care au fost metodele folosite ca să-i facă pe oamenii aceştia de la firul ierbii, care în mod normal sunt total dezorganizaţi şi nici nu se cunosc unii pe alţii, să stea laolaltă. Cred că le-a impus o oarecare disciplină şi s-a inspirat din armată. A ales vreo zece persoane cărora le-a dat puţină autoritate, atâta cât să-şi poată folosi fiecare talentul cu care era înzestrat: ameninţări şi linguşeală sau vorbe bune şi abuzuri. Ei aveau grijă de cei aproape o mie de oameni, în timp ce el nu trebuia să-i supravegheze decât pe aceştia.

Acţiunea lor colectivă se asemăna cu mişcările de trupe din timpul războiului sau cu o procesiune religioasă în desfăşurare – erau atât de mulţi, încât acopereau o bună bucată de drum. Bărbaţii se luau la bătaie, femeile bârfeau, băieţii şi fetele se iubeau pe ascuns, mai erau şi câte unii care se prăbuşeau bolnavi; au avut loc şi acte sincere de întrajutorare, de dragoste… sunt sigur că ar fi aproape imposibil să mai găseşti undeva în lume o mulţime la fel de colorată ca mulţimea acesta de vânzători de sânge de la firul ierbii.

Mă gândesc că dacă şeful de la sânge din copilăria mea nu s-ar fi dus atât de devreme, ar fi adunat şi el îndeajuns de multă avere ca să poată să-şi cumpere un apartament de lux. Fireşte că nu-l pot pune pe acelaşi nivel cu şeful din oraş care şi-a cumpărat un apartament de peste o sută de milioane de yuani; acela are o autoritate şi mai mare, care se spune că se întinde peste o sută de mii de oameni. Aceasta este realitatea în China de azi: chiar dacă fiecare om care-şi vinde sângele trebuie să-i plătească un procent negustorului de sânge, tot face mai mulţi bani decât dacă ar merge de unul singur.

Negustorul de sânge duce o viaţă de lux, având însă grijă să nu i se cunoască numele adevărat, şi nimeni nu ştie câţi bani are el de fapt. Când depozitele de sânge ale spitalelor se golesc, el este cel pe lângă care spitalele se dau bine, dar uneori nici măcar nu reuşesc să-l invite la masă. Pentru el, afacerea-i afacere; care spital dă mai mult, într-acolo curge sângele pe care îl controlează el.

Comerţul cu sânge pare o afacere minoră şi înjositoare, dar este exact tipul de poveste despre care ar vrea să scrie cei de la *Forbes*, pentru că este o poveste tipică de succes a celor de la firul ierbii. Acum trei ani am citit într-un ziar o altă poveste de acest fel. Era despre un om care colecta gunoiul, în ziar îl numeau Şeful Cerşetorilor sau Regele Gunoiului. Era

Regele Gunoiului doar într-un sector al oraşului, dar avea deja o avere de câteva zeci de milioane de yuani. În fiecare cartier din oraşele Chinei există câteva persoane specializate în reciclarea gunoiului. Cumpără ieftin gunoiul de la rezidenţi, îl sortează şi apoi îl vând cu puţin mai mult colectorilor mai mari decât ei. Cel despre care vă spun este unul dintre aceşti colectori mai mari care cumpără deşeuri de la colectorii mai mici, pe care apoi le vinde la preţ şi mai mare diferiţilor producători care, la rândul lor, au costuri de producţie mai mici pentru materia primă. Regele milionar al Gunoiului părea foarte modest în faţa reporterului. Când reporterul l-a întrebat cum s-a gândit el la această afacere, Regele a răspuns:

— N-am făcut decât ce nu voiau alţii să facă.

Răspunsul acesta simplu dezvăluie parţial secretul miracolului economic din China ultimilor treizeci de ani – spiritul neînfricat de la firul ierbii şi folosirea oricărei ocazii. Astfel au apărut regii din economie: Regele Şerveţelelor, Regele Şosetelor, Regele Brichetelor etc. Există în Zhejiang un Rege al Nasturilor, care face fel şi fel de nasturi. Deşi marja de profit este foarte mică, atâta timp cât undeva în lume vor exista haine, va fi nevoie de nasturii lui. Şerveţele, şosete, nasturi şi brichete, toate par afaceri minuscule, dar când stăpâneşti o cotă mare de piaţă, afacerea minusculă se poate transforma într-un imperiu al bogăţiei.

Un dealer de maşini care avea un punct de vânzare pentru BMW în oraşul Yiwu, din Zhejiang, mi-a povestit că a venit la el un om care aducea a ţăran, înconjurat de vreo zece copii şi nepoţi. S-au dat jos dintr-o dubiţă şi au intrat în magazin, unde cei tineri au început să-i aleagă o maşină patriarhului plin de bani. Bătrânul pusese ochii pe un BMW 760Li, care costa peste două milioane de yuani. L-a întrebat pe dealer de ce era atât de scumpă. Dealerul i-a explicat în amănunt toate facilităţile moderne şi funcţiile acestei maşini, dar el dădea din cap şi spunea că nu pricepe ce-i spune. În cele din urmă, dealerul i-a vorbit despre banchetele din piele de vacă şi i-a spus că pentru scaunul şoferului au fost folosite două piei de vacă şi numai părţile cele mai bune. Ţăranul, care fusese văcar în copilărie şi care se îmbogăţise odată cu creşterea economică, a înţeles imediat de ce era maşina aceasta atât de scumpă.

— Numai pentru scaunul ăsta au folosit două piei de vacă, precis că-i o maşină pe cinste, le-a spus el fiilor şi nepoţilor.

Şi-a cumpărat lui un BMW 760Li, iar fiilor şi nurorilor, nepoţilor şi nepoatelor le-a luat fiecăruia câte un BMW, în funcţie de ierarhie, începând cu cele din gama BMW 7, apoi 5 şi 3 pentru nepoţi. Când a fost să

plătească, tinerii au scos din dubiţă câteva cutii de carton pline cu bani. Ţăranul nu avea încredere în cecuri sau carduri, pentru el banii adevăraţi erau banii din hârtie.

Experienţa lui de viaţă şi felul simplu de a gândi l-au ajutat pe ţăran să priceapă imediat de ce era BMW 760Li o maşină atât de scumpă. Sunt oameni de la firul ierbii care încep să facă afaceri fără nici cele mai elementare cunoştinţe de economie sau de management şi se îmbogăţesc foarte repede tocmai pentru că au un mod de gândire propriu. La fel ca acest ţăran, modul de gândire de la firul ierbii îi ajută să vadă aproape imediat ce este important la un lucru, deşi ei arată ca veniţi din fundul satului.

Sunt nenumărate asemenea poveşti, de după 1978 încoace, de când a început dezvoltarea economică. Pot spune că miracolul economic este de fapt suma nenumăratelor miracole individuale ale celor de la firul ierbii. Aceşti oameni îndrăznesc să viseze şi să acţioneze şi nu se dau în lături de la nimic ca să profite de dezvoltarea economică, fiind în stare să facă orice, chiar dacă este o ilegalitate sau chiar o crimă. Pe de altă parte, după implementarea politicilor de deschidere şi reformă, sistemul juridic se află şi el în proces de formare şi există încă multe portiţe de scăpare în legi şi regulamente prin care se pot strecura cei de la firul ierbii. Lor nu le este teamă de nimeni şi de nimic, nu le este teamă că ar putea pierde totul, pentru că niciodată nu au avut nimic. Este un proverb chinezesc care spune „celui desculţ nu-i e frică să poarte pantofi“, sau, citându-l pe Marx: „Proletarii n-au de pierdut în această revoluţie decât lanţurile. Ei au o lume de câştigat.“44

Când citeşti numele celor care au apărut în ultimii ani pe lista celor mai bogaţi oameni din China, vezi că majoritatea vin de la firul ierbii. Sunt poveşti despre ascensiunea bruscă, despre oameni săraci care au pornit cu mâna goală şi au devenit multimilionari peste noapte, şi al căror succes financiar a adus cu sine faimă şi glorie. În acelaşi timp, este o listă a căderii la fel de bruşte a celor care după ce şi-au pierdut averea au văzut faima şi gloria risipindu-se ca un fum. Conform topului celor mai bogaţi oameni din China, alcătuit de Hurun, în ultimii zece ani 49 de multimilionari proveniţi din rândurile celor de la firul ierbii fie au fost deja arestaţi, fie fug de justiţie. Acuzaţiile care li se aduc sunt fel şi chip: deturnare de fonduri, conspiraţie la furt, conspiraţie la înşelăciune, dare de mită, emitere de certificate fiscale false, folosire ilegală de fonduri publice, folosire ilegală de terenuri agricole, întocmire de contracte false, întocmire de certificate de

credit false etc… Printre oamenii de rând, topul celor mai bogaţi oameni din China se mai numeşte şi „topul porcilor pentru tăiere“. Este o vorbă în China care spune „omului i-e teamă de faimă şi porcului de grăsime“, cu alte cuvinte, odată cu faima vin şi belelele, la fel cum porcul e tăiat după ce se îngraşă. Rupert Hoogewerf (al cărui nume chinezesc este Hu Run), luxemburghezul care alcătuieşte topul celor mai bogaţi oameni din China, spune că: „Porcul care ajunge la tăiere e tăiat fie că apare pe listă, fie că nu.“

În noiembrie 2008, primul în topul celor mai bogaţi, Huang Guangyu, a fost arestat de Biroul de Securitate Publică pentru implicare în mai multe dosare importante. Huang Guangyu pornise de jos, dintr-un sătuc din provincia Guangdong, unde în 1987 înfiinţase firma de electronice Guomei; zece ani mai târziu, era patronul celei mai mari firme care se ocupa de vânzarea de electrocasnice din China.

În 2008, Huang Guangyu a fost numit pentru a treia oară „cel mai bogat om din China“, în topul Hurun, cu o avere personală de 43 de miliarde de yuani. În mai 2010, Huang Guangyu a fost condamnat la paisprezece ani de închisoare, pentru activităţi de comerţ ilegale, tranzacţii bazate pe informaţii privilegiate şi dare de mită. Huang nu a fost mulţumit de verdict şi a făcut apel, dar i-a fost respins.

Cu doar câţiva ani mai înainte, când abia fusese numit cel mai bogat om din China, reporterul l-a întrebat pe Huang Guangyu:

— Aţi plătit pentru a ajunge pe primul loc în acest top?

— Nu pot să-l sufăr pe Hu Run, ce să-i mai dau şi bani, a răspuns el. Lista asta a lui e ca un mandat de arestare, cine ajunge pe ea dă de belea!

Acest top al oamenilor bogaţi, sau „lista porcilor pentru tăiere“, este doar vârful aisbergului, pentru că în China de azi, în lupta pentru putere economică pe care o întâlneşti peste tot, există mult mai mulţi oameni de la firul ierbii care se îmbogăţesc brusc şi cad la fel de brusc. Sau, cum se spune pe internet, mulţi porci sunt sacrificaţi înainte să apuce să se îngraşe. În ziua de azi, când viaţa trece brusc de la comedie la tragedie, nimeni nu ştie când are să-i sune şi lui sfârşitul.

NU PUŢINE SUNT POVEŞTILE DIN TIMPUL REVOLUŢIEI Culturale despre cei care s-au bucurat de succes în luptele politice, pentru ca apoi să cadă de sus, la fel de brusc.

Un astfel de episod surprinzător a avut loc în august 1973, la cel de-al Zecelea Congres al Partidului Comunist Chinez. În centrul tribunei oficiale

şedea, fireşte, Mao Zedong, iar la dreapta sa era premierul Zhou Enlai; la stânga însă era un tânăr de treizeci şi opt de ani. După ce Mao Zedong a declarat deschise lucrările Congresului şi după ce Zhou Enlai a terminat de citit raportul politic, acest tânăr a dat calm citire Raportului privitor la revizuirea Statutului Partidului.

Se numea Wang Hongwen şi la începuturile Revoluţiei Culturale nu era decât un agent de pază la o filatură de mătase din Shanghai. În noiembrie 1966, el şi alţi câţiva colegi au pus bazele Cartierului General al Muncitorilor Rebeli Revoluţionari din Shanghai, o organizaţie foarte faimoasă în acele zile. A avut o ascensiune meteorică, în nici şapte ani, de la un agent de securitate care păzea filatura de hoţi, ajunsese vicepreşedintele Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, al treilea om ca importanţă în stat, după Mao Zedong şi Zhou Enlai.

Dar vremurile bune nu au ţinut mult şi trei ani mai târziu, după moartea lui Mao Zedong şi încheierea Revoluţiei Culturale, el, Jiang Qing, Zhang Chunqiao şi Yao Wenyuan, membrii Clicii celor patru, au fost arestaţi, iar în decembrie 1980, în proces public, acest vestit rebel revoluţionar a fost condamnat la închisoare pe viaţă pentru „fondarea şi conducerea unei organizaţii contrarevoluţionare“.

În mişcările politice agitate din China, între revoluţionar şi contrarevoluţionar nu era decât un pas, sau, cum spuneau oamenii de rând, cât să învârţi o clătită. Lumea era doar o clătită în tigaie pe care soarta o întorcea de pe o parte pe alta; revoluţionarii de ieri deveneau contrarevoluţionarii de azi, iar contrarevoluţionarii de azi erau revoluţionarii de mâine.

Wang Hongwen a fost dat uitării; era singur şi abătut în închisoare şi nu putea decât să ofteze cu amărăciune, amintindu-şi din când în când de zilele lui de glorie. A murit la cincizeci şi şapte de ani, în august 1992, de o boală de ficat. A avut un sfârşit deprimant, singurii care au venit să-şi ia rămas-bun de la el înainte să fie incinerat au fost soţia lui şi fratele mai mic.

Câte poveşti despre vieţile agitate ale rebelilor n-a spus Revoluţia Culturală? Prea multe ca să le putem număra şi mult prea multe ca să le putem spune. De-ar fi să le punem cap la cap, toate aceste poveşti s-ar întinde ca o autostradă căreia nu i se vede capătul, şi ar fi la fel de greu s-o deosebeşti pe una de cealaltă cum sunt copacii într-o pădure deasă.

Îmi aduc aminte de moartea tragică a lui Liu Shaoqi, la începuturile Revoluţiei. După ce a suferit o groază de abuzuri şi umilinţe fizice şi psihice din partea grupărilor rebele, fostul preşedinte al ţării a murit în

noiembrie 1969, la şaptezeci şi unu de ani. Când a murit, avea părul până aproape de umeri, iar corpul lui gol era acoperit doar cu un cearşaf alb. În registrul în care era însemnat locul de depozitare a urnei cu cenuşă, în dreptul ocupaţiei scria „Fără ocupaţie“.

În cei zece ani ai Revoluţiei Culturale, m-am transformat dintr-un copil într-un adolescent şi am văzut cu propriii mei ochi când Moartea a vizitat intenţionat de două ori orăşelul nostru. Prima dată a fost la începutul Revoluţiei Culturale, când membrii de partid care până atunci fuseseră respectaţi de toată lumea au fost acuzaţi unul câte unul că erau capitalişti, iar o parte dintre cei care nu au mai suportat chinurile şi-au pierdut orice speranţă şi şi-au pus capăt zilelor. A două oară a fost după Revoluţia Culturală, când gărzile rebele care dictaseră timp de zece ani au devenit peste noapte lacheii Clicii celor patru şi, după ce-a fost întoarsă clătita, a venit rândul lor să fie condamnaţi. Unii dintre rebeli au simţit că sosise sfârşitul lumii şi şi-au pus şi ei capăt zilelor, la fel cum îşi puseseră şi capitaliştii de la începuturile Revoluţiei.

A fost şi la noi în oraş un neica nimeni care s-a ridicat de la firul ierbii şi a devenit şef al unei grupări rebele, în timpul Revoluţiei Culturale, bucurându-se de o scurtă perioadă de putere. Îl vedeam tot timpul la şedinţele de critică publică şi-l auzeam vorbind clar şi răspicat la megafon, de parcă nu era doar un om care vorbea, ci erau două, trei voci puse una peste alta. În timp ce citea documentele în care erau denunţaţi capitaliştii, îi privea cu atenţie, cum erau ei înşiraţi şi cu capul plecat, şi când îl vedea pe vreunul că face cea mai mică mişcare, se oprea din citit şi se ducea şi-i trăgea capitalistului un şut în picior, făcându-l să se prăvălească în genunchi. După ce Mao Zedong a pus bazele comitetelor revoluţionare „trei într-unul“, care cuprindeau veterani de partid, reprezentanţi ai armatei şi ai grupărilor rebele, el a intrat într-un astfel de comitet ca reprezentant al grupărilor rebele şi a fost numit vicepreşedinte, legitimându-i-se astfel activitatea. Când se plimba pe stradă prin oraş, oamenii se mândreau că-l cunoşteau şi-l salutau cu afecţiune şi respect, în vreme ce el dădea formal din cap, cu o mină foarte rezervată. Doar când îl strigam noi, copiii, „Şefule“, ne făcea prietenos cu mâna.

După Revoluţia Culturală, în timpul mişcării de eliminare a lacheilor Clicii celor patru, a fost reţinut în izolare şi investigat. Eu tocmai terminasem liceul şi, pentru că nu prea aveam ce face, mă furişam împreună cu alţi colegi să vedem când era anchetat. Ştiam că era închis într-o cămăruţă din spatele depozitului magazinului universal şi ne suiam

pe zidul din dreptul ei, cu picioarele bălăngănind în aer. Prin fereastra deschisă îl vedeam stând pe o băncuţă de lemn, iar de cealaltă parte a mesei erau aşezaţi doi anchetatori care băteau cu pumnul în masă şi-l criticau pe un ton foarte sever. Era absolut la fel ca la începutul Revoluţiei Culturale, când grupările rebele îi anchetau pe capitalişti. El, rebelul care odinioară inspira teamă, părea acum firav şi povestea umil toate crimele pe care le comisese ca lacheu al Clicii celor patru. Îmi aduc aminte că a plâns; a început să divagheze în timp ce-şi mărturisea crimele şi a spus că mama lui murise cu câteva zile înainte şi că el nu putuse să fie lângă ea. Brusc, a început să plângă la fel de tare ca un copil:

— Mama vărsa sânge într-un lighean şi a vărsat până l-a umplut, a spus.

— Vorbeşti prostii, a strigat unul dintre interogatori, lovind cu pumnul în masă, de unde să aibă maică-ta atâta sânge?

Într-o zi, profitând că cel care îl păzea se dusese la toaletă, a reuşit să fugă. A fugit peste zece kilometri de-a lungul digului dinspre mare, apoi s-a oprit, uitându-se nemişcat la marea infinită. Probabil că nici măcar nu auzea valurile care se spărgeau de mal. A plecat apoi, cu capul plecat, până în comuna învecinată, a intrat într-un magazin unde a stat o vreme în faţa tejghelei, apoi şi-a scos toţi banii pe care îi avea în buzunar, a cumpărat două pachete de ţigări şi unul de chibrituri şi s-a întors pe dig, tot cu capul plecat.

Câţiva ţărani care lucrau pământul în apropiere l-au văzut fumând şi plimbându-se de-a lungul digului. Fuma ţigară de la ţigară şi, după ce a terminat de fumat ambele pachete, a privit în gol înspre ţăranii de pe câmp, apoi s-a întors şi a plecat. A coborât digul şi s-a aruncat cu capul înainte în valurile înalte. Nu ştia să înoate. Când au venit anchetatorii, nu mai era nici urmă de el, tot ce rămăsese era un morman de chiştoace de ţigară. Corpul i-a reapărut după câteva zile, într-o comună vecină, adus la mal de valuri. Am auzit că era aşa de umflat, de nu-l mai recunoşteai, că încălţămintea şi şosetele se pierduseră în apă, dar că mai avea încă pantalonii şi cămaşa.

Revoluţia Culturală i-a făcut pe unii care veneau de la firul ierbii să nu mai ţină seama de nimic şi să vadă în „dreptul la revoltă“ al lui Mao Zedong ocazia de a se înălţa, de a scăpa de statutul de om obişnuit. Oamenii numeau ascensiunea aceasta meteorică „zbor cu elicopterul“. După Revoluţie, toţi aceştia s-au trezit în cădere liberă şi s-au prăvălit şi mai jos decât firul ierbii, s-au dus până în puşcărie. Oamenii râdeau şi spuneau că rebelii „au urcat repede, dar s-au prăvălit şi mai repede“.

Desigur că au avut loc multe ascensiuni şi căderi mai puţin dramatice. Aşa a fost şi la noi în oraş şi am să v-o povestesc pe una dintre ele.

În timpul „Revoluţiei din Ianuarie“, când sigiliul oficial, simbolul puterii, trecuse deja prin mai multe mâini, mai erau încă grupări rebele şi Gărzi Roşii care nu reuşiseră să pună mâna pe el. Nu s-au impacientat prea tare şi au lansat mişcarea revoluţionară de facere a propriilor sigilii şi, uite aşa, structurile puterii proclamate de cei de la firul ierbii au împânzit toată ţara, ca în poezia în care poetul Cen Shen din dinastia Tang[45] descrie cum zăpada se aşterne peste tot: „Se iscă brusc ca-n noaptea de primăvară-o boare / Şi arbori mii îi schimbă deodată: peri în floare!“[46]

Aceasta este perioada când cel despre care vreau să vă povestesc a ridicat stindardul revoluţiei şi a fondat „Echipa de propagandă a gândirii invincibile a lui Mao Zedong“ şi s-a numit pe sine şef de echipă. Individul avea peste patruzeci de ani, era destul de fricos şi taciturn. Nu era nicidecum unul dintre aceia care mergeau ţanţoşi pe mijlocul străzii, ba dimpotrivă, mergea lipit de ziduri şi cu capul plecat. Îmi aduc aminte că era tot timpul batjocorit de copii.

Erau câţiva copii mai mari la noi pe alee care, atunci când voiau să arate ce nemaipomeniţi erau, se duceau şi se luau de el. Când îl vedeau apropiindu-se, se loveau de el intenţionat, iar el nu făcea decât să se oprească, să se uite încruntat la cel care-l lovise şi să plece apoi fără să scoată un cuvânt. Eu îi admiram nespus pe băieţi şi mi se păreau grozavi că îndrăzneau să se lege de oamenii mari. După aceea, până şi noi, preşcolarii, am prins curajul să ne luăm de el şi aruncam în el cu pietre. Se întorcea, privindu-ne încruntat, iar apoi pleca fără să zică nimic. Noi eram în extaz şi aveam impresia că deveniserăm nemaipomenit de puternici.

Iar când Revoluţia a năvălit peste noi şi cei din jur au intrat în tot felul de grupări rebele, nici măcar un om liniştit ca el nu s-a mai putut împotrivi dorinţei de a se avânta în mijlocul Revoluţiei Culturale ce se întindea ca focul. Doar că el nu era bun de nimic şi grupările rebele la care s-a dus nu l-au primit, pentru că nu avea spirit revoluţionar. Aşa că, din disperare, nu i-a mai rămas decât să-şi facă propria lui grupare rebelă şi un sigiliu al „Echipei de propagandă a gândirii invincibile a lui Mao Zedong“, pe care îl ţinea foarte mândru agăţat la curea.

Astfel a început perioada lui de glorie. Îmi aduc aminte că ori de câte ori ieşea pe stradă avea jacheta băgată-n pantaloni; era singurul de la noi din oraş care-şi băga jacheta în pantaloni, şi asta pentru că voia să se vadă mai bine sigiliul pe care îl ţinea agăţat la brâu. De gât îi atârna un fluier,

ţinea în mână cărticica roşie *Citate din Preşedintele Mao* şi se plimba pe stradă cu capul sus şi pieptul înainte. Îi urmărea pe trecători din priviri şi fluiera dintr-odată, iar când trecătorii se opreau şi se uitau să vadă ce se întâmplase, flutura în aer cărticica roşie şi striga:

— Deschideţi la pagina 23, să citim un fragment din citatele Preşedintelui Mao…

Pe atunci, toţi aveau la ei cărticica roşie şi, când auzeau ce striga, scoteau imediat cartea din buzunar şi sub îndrumarea lui stăteau în picioare pe stradă şi recitau din cărticica roşie. După ce terminau de citit ce era la pagina 23, îi punea să citească ce era la pagina 48, apoi 56, 79… până când, într-un final, închidea pios cartea şi declara solemn:

— Astăzi învăţăm până aici, sper că după ce vă întoarceţi acasă fiecare dintre voi va continua să înveţe sârguincios gândirea lui Mao Zedong.

— Cu siguranţă, îi răspundeau trecătorii, de parcă scăpaseră de o povară grea.

Dacă erau oameni care nu aveau cărticica roşie la ei şi erau foarte ruşinaţi, el nu-i critica, ci le spunea amabil:

— Nu uitaţi să o aveţi la voi mâine.

De când apăruse acest poliţist al cărticelei roşii, nimeni nu mai ieşea fără ea pe stradă şi, imediat ce se auzea fluierul, începeau să răsune vocile celor care recitau din *Citatele Preşedintelui Mao*.

Acum, noi nu-l mai dispreţuiam, ba chiar aveam impresia că era cel mai de seamă şef de grupare rebelă de la noi din oraş, pentru că de îndată ce sufla din fluier toţi trecătorii şi membrii grupărilor rebele care erau în acel moment pe stradă făceau ce le cerea el. Habar nu aveam noi atunci că el profita de autoritatea altuia, că, oricine ar fi scos atunci cărticica roşie, toată lumea l-ar fi ascultat şi ar fi citit împreună cu el.

A început să ne placă de el. Celelalte grupări rebele nici nu ne băgau în seamă, pentru că eram copii, dar el nu ne gonea. Când apărea pe stradă, mergeam în urma lui şi încercam să-l imităm şi ne băgam şi noi jacheta în pantaloni, dar partea proastă era că noi nu aveam un sigiliu agăţat la brâu. Noroc că el era destul de generos şi ne lăsa să mergem să punem mâna pe sigiliul „Echipei de propagandă a gândirii invincibile a lui Mao Zedong“ agăţat la el la brâu, şi nu conta cât de mult mângâiam noi sigiliul, el nu făcea decât să ne zâmbească. Dar când ne întindeam mai mult decât ne era plapuma şi-l întrebam dacă nu cumva puteam să ne agăţăm şi noi sigiliul acesta deosebit la noi la pantaloni, refuza scurt şi spunea:

— Vreţi să puneţi mâna pe putere.

Gruparea lui rebelă cu un singur membru se înţelegea bine cu oamenii din oraş. Era perioada în care nu se făceau ore şi fabricile erau închise, pentru că toată lumea făcea revoluţie. Unii profitau de această ocazie să meargă în vizite la rude şi, dacă aveai o scrisoare de recomandare de la o grupare rebelă, nu era nevoie să plăteşti nici biletul de tren, nici cazarea. Cei care voiau să plece la rude se duceau să-l roage să le dea o scrisoare, iar el, foarte amabil, nu refuza pe nimeni. Astfel, trusa lui revoluţionară s-a mai mărit cu un obiect – o geantă veche kaki, în care ţinea un teanc gros de scrisori de recomandare scrise la indigo.

Toate scrisorile aveau în partea de sus cuvintele „Cea mai înaltă directivă“, iar dedesubt un citat din Mao Zedong care spunea: „Venim din toate colţurile ţării şi toţi avem acelaşi ţel… Toţi cei implicaţi în revoluţie trebuie să aibă grijă unul de altul, să se iubească şi să se ajute unul pe celălalt.“ Abia apoi urma scrisoarea de recomandare propriu-zisă.

Era foarte fericit când îl ruga cineva să-i dea o scrisoare de recomandare; se aşeza pe jos, scotea o scrisoare de recomandare albă din geantă, şi-o punea pe picior şi, după ce întreba unde voia să meargă individul, o completa cu atenţie. De fiecare dată scria câte două scrisori, una pentru transport gratuit şi una pentru cazare. Apoi scotea tuşul roşu din buzunar, îşi desfăcea cureaua, lua sigiliul „Echipei de propagandă a gândirii invincibile a lui Mao Zedong“, îl înmuia în tuşul roşu şi-l punea cu mare grijă pe scrisori.

Perioada lui de glorie s-a încheiat brusc, din cauza unei neglijenţe. Într-o zi, când s-a dus la toaletă, probabil că era foarte grăbit, pentru că, atunci când şi-a dat jos pantalonii, sigiliul „Echipei de propagandă a gândirii invincibile a lui Mao Zedong“ i-a căzut direct în hazna. Lângă el s-a întâmplat să fie şi un membru al Gărzilor Roşii, care imediat l-a acuzat că este contrarevoluţionar. Sigiliul lui era vestit la noi în oraş şi toată lumea ştia că pe el era scris „Gândirea lui Mao Zedong“.

— Ai aruncat „Gândirea lui Mao Zedong“ în toaletă, l-a acuzat membrul Gărzii Roşii.

Totul s-a năruit într-o singură clipă. Membrul Gărzilor Roşii l-a acuzat pe moment, dar apoi nu a mai pomenit de acest incident. El însă s-a chinuit multă vreme, nu şi-a mai băgat jacheta în pantaloni şi nici nu şi-a mai agăţat pe umăr geanta kaki. Mai avea însă fluierul de gât şi, când sufla din el fără vlagă, trecătorii scoteau respectuoşi cărticica roşie, aşteptând să le spună ce să recite din ea. Dar el se lovea peste faţă, plângea şi se autodenunţa că este un contrarevoluţionar.

— Merit să mor de o mie de ori, îşi mărturisea el crima, plin de supărare, am scăpat „Gândirea lui Mao Zedong“ în toaletă…

Trecătorii care încă mai aveau în mâini cărticica roşie îl priveau uluiţi şi aveau nevoie de câteva momente să înţeleagă despre ce vorbea. Apoi îl criticau cu asprime pentru ceea ce făcuse. Pe atunci era obiceiul ca fiecare să-şi facă cunoscută poziţia politică cât se putea de repede, doar că nimeni nu credea cu adevărat că el chiar era un contrarevoluţionar; toţi îl considerau un om simplu şi nimeni nu a cerut să fie denunţat public.

El continua să sufle din fluier şi să-şi facă autocritica, şi trecătorii se cam săturaseră. Cineva n-a mai răbdat şi l-a ocărât public:

— Eşti un contrarevoluţionar, ce drept ai tu ca să scoţi fluierul hodoronc-tronc şi să ne fluieri?

S-a albit de frică şi, înclinat de şale şi cu capul plecat, a răspuns umil:

— Nu mai fac, nu mai fac asta!

De atunci încolo, când apărea pe stradă nu mai avea fluierul la gât, dar acum purta pe cap un coif de hârtie şi ţinea în mână un măturoi cu care mătura străzile din oraş cât era ziua de lungă.

Cu timpul, după Revoluţia Culturală, a redevenit cel de dinainte, ducându-şi viaţa în anonimat şi nebăgat în seamă de nimeni, chiar şi atunci când mergea pe stradă. Apoi, lumea l-a uitat de tot. Acum câţiva ani, când m-am întors acasă, am întrebat câţiva prieteni despre el, dar nu şi-l mai aduceau aminte. Le-am povestit toate acele lucruri care-mi rămăseseră întipărite în minte, dar ei păreau că le aud pentru prima dată. Le-am povestit de câteva ori cum mergea el peste tot şi fluiera, cerându-le oamenilor să recite citatele lui Mao Zedong. În cele din urmă, unul dintre ei şi-a amintit şi mi-a promis că o să se intereseze. După două zile, prietenul mi-a spus că individul care purta un sigiliu la brâu şi un fluier după gât murise cu vreo zece ani în urmă. Mi-a mai spus râzând că probabil suflă din fluier pe lumea cealaltă şi că organizează sesiuni de citire a gândirii lui Mao Zedong printre diavoli.

Când a văzut că eram cam nedumerit, prietenul mi-a povestit că individul păstrase fluierul ca pe o comoară şi că înainte să moară ceruse să i-l pună în urna cu cenuşă. În China există credinţa că viaţa şi moartea sunt la fel şi de aceea se obişnuieşte să se aşeze în mormânt sau în urnă obiecte folosite de decedat cât era în viaţă sau lucruri care arată statutul social al acestuia, pentru a fi folosite şi pe lumea cealaltă. Probabil că pentru individul nostru fluierul era ce avea el mai de preţ. Dacă Revoluţia Culturală nu ar fi avut loc, fluierul nu ar fi existat şi el n-ar fi cunoscut

suişuri şi coborâşuri. Experienţa lui nu se poate compara cu cea a lui Wang Hongwen. Dar, dacă înainte să moară şi-a adus aminte clipele de glorie în care sufla din fluier şi îi făcea pe oameni să recite din cărticica roşie, probabil că şi-a spus că viaţa a meritat trăită.

CÂND MĂ GÂNDESC LA CEI ŞAIZECI ŞI UNU DE ANI de când există Partidul Comunist Chinez, îmi dau seama că Revoluţia Culturală a lui Mao Zedong şi politicile de reformă şi deschidere ale lui Deng Xiaoping au fost două ocazii uriaşe pentru cei de la firul ierbii: prima a însemnat o redistribuire a puterii politice, iar cea de-a doua a dus la redistribuirea puterii economice.

22 decembrie 2009

Note

44. K. Marx, F. Engels, *Opere*, vol. 4, *Manifestul Partidului Comunist*, Editura Politică, Bucureşti, 1958, p. 500.

45. Dinastia Tang (618–907) a fost una dintre cele mai importante dinastii din istoria Chinei imperiale.

46. Vezi *Trepte de jad. Antologie de poezie chineză clasică* shi, trad. Florentina Vişan, Univers, Bucureşti, 1990, p. 121.

山寨
imitaţie

POVESTEA CHINEI DE ASTĂZI POATE FI SPUSĂ DIN multe unghiuri, dar aici vreau să o spun pornind de la conceptul de imitaţie care este versiunea populară a mitului naţional.

Cuvântul folosit astăzi în limba chineză pentru „imitaţie“, *shanzhai*, însemna iniţial o casă pe munte înconjurată de fortificaţii de apărare. Apoi sensul a fost extins şi a ajuns să însemne fie un loc sărac, zona locuită de oameni sărmani, sau, în vechime, tabăra din pădure a haiducilor şi a bandiţilor. De aici, a primit şi sensul de loc care nu este supus controlului autorităţii.

În ultimii ani, odată cu răspândirea telefoanelor mobile contrafăcute, ieftine şi cu multe funcţii, cuvântul „imitaţie“ a fost adăugat ca un sens nou al conceptului de „copie“, pe care l-a lărgit puternic prin aducerea cu sine a sensurilor de „contrafăcut“, „încălcarea dreptului de autor“, „care nu corespunde standardelor“, „pagubă“, „farsă“ etc. Aceste vize îţi garantează intrarea în Ţara Falsurilor şi poţi deveni un locuitor al „casei de pe munte“. Se poate spune că „imitaţie“ a devenit cel mai anarhic cuvânt din limba chineză.

Iniţial, telefoanele mobile imitau forma şi funcţiile telefoanelor Nokia, Samsung sau Sony Ericsson şi, ca să zăpăcească şi mai mult lumea, aveau nume precum Nokir, Samsing, Suny Ericcsun. Imitaţiile copiau telefoanele originale şi nu era nevoie să mai investească în cercetare, de aceea se vindeau la o cincime din preţul celor originale. Dar pentru că aveau o groază de funcţii şi arătau bine au ocupat rapid segmentul de piaţă destinat celor cu venituri mici.

Industria imitaţiilor a crescut cu repeziciune şi există o varietate foarte mare de telefoane false. Mai nou a apărut pe piaţă un tip de telefon care se foloseşte de numele Universităţii Harvard şi pretinde că este produs de „Harvard Communications“. Ba mai mult, au făcut din preşedintele Obama purtătorul de cuvânt al acestei imitaţii, folosindu-se în reclamele lor de imaginea lui Obama zâmbind. Zâmbetul lui Obama este cel mai vestit zâmbet, e cunoscut în toată lumea şi are cea mai mare autoritate. Acum a fost deturnat şi folosit în reclamele pentru telefoane false în China. Obama apare zâmbitor în reclamă şi spune: „Acesta este Blackberry al meu – Blockberry Whirlwind 9500.“

Obama este simbolul visului american, dar mă tem că nu şi-a putut imagina ceva atât de bizar. Americanii rămân probabil ca trăsniţi când îşi văd preşedintele făcând reclamă unei imitaţii în China; noi, chinezii, dimpotrivă, nu vedem nici o problemă în a ne folosi puţin de imaginea lui. În China de azi, singurii de care nu ne putem atinge sunt conducătorii partidului şi ai ţării aflaţi încă în funcţie şi cei care nu mai sunt în funcţie, dar sunt încă în viaţă; în rest, oricine poate fi copiat, se pot face glume sau farse pe seama lui, poţi să-l imiţi sau să-l parodiezi după pofta inimii.

La treizeci şi ceva de ani după moarte, Mao Zedong, care odinioară fusese măreţul conducător, măreţul învăţător, măreţul comandant, măreţul cârmaci, a ajuns, ca Obama, să joace un rol important în reclamele imitaţiilor din China. La 1 octombrie 2009, adică la şaizeci de ani de la fondarea Chinei noi, un club de karaoke din Zhejiang şi-a agăţat de-o parte şi de alta a uşii două afişe mari în care apărea Mao Zedong îmbrăcat în uniformă militară, cu chipiu pe cap şi cu un microfon în mână, cântând cântece revoluţionare. Imaginea lui Mao Zedong nu avea nimic în comun cu imaginea de conducător a acestuia din vremea când era în viaţă, arăta mai degrabă ca un funcţionăraş public care îşi petrece nopţile în cluburi de karaoke. În colţul din dreapta jos erau enumerate melodii patriotice cum ar fi *China*, *astăzi este ziua ta*, *Patria mea*, *Te iubesc*, *China*, *Noi suntem chinezi* sau *Cântec pentru patrie*. Angajaţii clubului spuneau mândri că au agăţat afişele „la 1 octombrie, pentru a marca sărbătorirea zilei naţionale“.

În 2008, pentru stimularea turismului, provincia natală a lui Mao Zedong, Hunan, a început să caute peste tot în ţară oameni care semănau cu Mao Zedong, cu scopul de a-i folosi drept momeală pentru turişti. Unul dintre angajaţii de la Casa de Cultură a declarat:

— Aceasta este o inovaţie în cadrul reformei sistemului cultural de la noi din provincie, care va promova puternic dezvoltarea turismului cultural.

S-au adunat 130 de persoane care semănau cu Mao Zedong, venite de prin toată ţara, şi dintre care, în urma unui proces de selecţie, au fost alese treisprezece imitaţii ale lui Mao, care au intrat în finală. La conferinţa de presă, cei treisprezece stăteau pe un singur rând şi toţi îşi lipiseră pe maxilar o aluniţă identică cu cea a lui Mao. Unii merseseră până într-acolo încât imitau felul de a fi al lui Mao: aveau în mână o ţigară şi stăteau picior peste picior. Adevăratul Mao vorbea cu accent de Hunan adevărat, aşa că îi puteai auzi pe imitatorii lui Mao de pe podium imitând accentul de Hunan. Erau îmbrăcaţi fie în tunici în stil Mao, fie în uniforme militare. Unul dintre ei chiar purta o copie a şepcii octogonale pe care Mao o purtase în timpul Marşului cel Lung, toţi ceilalţi având părul pieptănat pe spate în stilul lui Mao. Aveau vârste diferite şi declarau că-l imită pe Mao în diferite perioade din viaţă: era o copie a lui Mao de la Muntele Jinggang, una a lui Mao din timpul Marşului cel Lung, era şi Mao care declarase fondarea Republicii Populare Chineze…

Unul dintre imitatorii lui Mao era aşa de sigur de asemănarea dintre ei, încât a refuzat să se machieze; altul, deşi era machiat, declara că este „cel mai natural“. Un al treilea fals Mao stătea pe podium cu microfonul în mână, ca o vedetă, şi striga mulţimii adunate:

— Am 115 ani, dar când mă uit la lumea adunată aici simt că întineresc văzând cu ochii!

Era şi unul care îl imita pe Mao Zedong declarând fondarea Republicii Populare Chineze:

— Bună ziua, tovarăşi…

Modul în care imita accentul de Hunan a însufleţit atmosfera şi a făcut mulţimea adunată să izbucnească în urale:

— Bună ziua, Preşedinte Mao!

— Trăiască poporul, a continuat el imitându-l pe Mao Zedong.

— Trăiască Preşedintele Mao, s-a revărsat vocea mulţimii.

În ultima vreme, Mao Zedong este imitat încontinuu şi ceea ce este şi mai ciudat e că undeva, în sud-vestul Chinei, a apărut chiar şi o femeie care îl imită pe Mao Zedong şi pe care mass-media a caracterizat-o ca „zguduind întreaga lume“, expresie folosită iniţial doar pentru a-l caracteriza pe Mao. Femeia, în vârstă de cincizeci şi unu de ani, s-a aranjat să arate ca Mao Zedong şi, când a ieşit pe stradă şi a început să le facă semn cu mâna celor din jurul ei, semăna izbitor de bine cu Mao Zedong care saluta mulţimea adunată în Piaţa Tian’anmen. Oamenii au înconjurat copia feminină a lui Mao şi s-au înghesuit să dea mâna cu ea. S-a adunat

atât de multă lume, încât femeia a avut nevoie de peste o jumătate de oră ca să parcurgă o distanţă de numai câteva sute de metri.

Lumea a declarat că ea semăna mult mai bine cu Mao Zedong decât orice alt bărbat; fireşte că efortul şi preţul plătit au fost mult mai mari decât cele plătite de imitatorii bărbaţi. A fost nevoie de mult timp şi efort ca să poată imita gesturile şi felul de a vorbi ale lui Mao şi să ajungă să semene atât de mult cu el. Avea nevoie de peste patru ore pentru machiaj şi de fiecare dată o costa câte două mii de yuani. Mao Zedong avea 1,83 metri, iar ea nu avea decât 1,70 metri şi, pentru a compensa acest lucru, purta pantofi cu talpă ortopedică înaltă. După ce se uita cu foarte mare atenţie la clipuri în care apărea Mao Zedong şi făcea eforturi imense să imite felul lui de-a merge, copia feminină a lui Mao Zedong îşi punea pantofii cu talpă ortopedică şi, când ieşea pe stradă, oamenii aveau impresia că merge ca Mao Zedong încălţat în espadrile.

DUPĂ CE TELEFOANELE MOBILE FALSE AU DEVENIT foarte populare, piaţa a fost invadată de aparate de fotografiat digitale, MP3-uri, jocuri electronice şi multe alte obiecte contrafăcute. Apoi, foarte repede, piaţa falsurilor s-a extins la tăiţei instant, băuturi răcoritoare, lapte, medicamente, detergent sau încălţăminte de sport… Astfel, „imitaţia“ a pătruns în fiecare colţişor din viaţa chinezilor. Imitaţii ale vedetelor şi programelor de televiziune, ale reclamelor şi cântecelor la modă, ale Galei Sărbătorii Primăverii, ale rachetei Shenzhou 7 şi ale stadionului Cuibul de Rândunică au devenit faimoase pe internet, fiecare dintre ele scoţând în evidenţă ce avea mai special şi trăindu-şi clipa de glorie.

Falsele vedete apăreau la show-urile de imitaţie, oarecum identice cu spectacolul alegerii celei mai bune imitaţii a lui Mao Zedong. Ceea ce le deosebea era că, dacă în cazul lui Mao Zedong era căutat cineva care să se asemene fizic cu el, aici accentul cădea pe imitarea stării de spirit. Chiar dacă nu semănai deloc cu vreo vedetă, atâta timp cât reuşeai să-i imiţi felul de a fi şi vocea, reuşeai să atragi atenţia publicului. Sunt şi copii care după ce câştigă puţină atenţie nu se mai mulţumesc să imite felul de a fi al vedetei, ci vor să arate ca aceasta şi nu se dau în lături să cheltuiască bani pentru operaţii estetice dureroase şi pentru tot felul de tratamente cosmetice ca să ajungă să arate de parcă ar fi fratele sau sora geamănă a vedetei cu pricina. Încearcă, plini de ambiţie, să devină din simple imitaţii un original şi să facă din originalul adevărat o simplă copie.

Copiile cântecelor şi ale programelor de televiziune sunt şi mai multe

şi combină imitaţia cu parodia. Versurile melodiilor sunt schimbate intenţionat şi fac dintr-un cântec solemn o parodie, sau transformă frumosul în vulgar, iar când sunt interpretate se cântă intenţionat fals. Imitaţiile programelor de televiziune care au apărut odată cu televiziunea pe internet sunt de cele mai multe ori parodii ale programelor de pe posturile oficiale.

Programul de ştiri transmis la televiziunea naţională, în fiecare seară, la ora şapte, a devenit ţinta favorită a imitaţiilor de emisiuni de pe internet, datorită stilului lui foarte rigid şi dogmatic. În programul de ştiri de pe internet, au apărut doi prezentatori total necunoscuţi care, inspirându-se din scandalul legat de laptele praf contaminat din 2008, au anunţat în stilul foarte serios caracteristic buletinelor de ştiri oficiale că prezentatorii obişnuiţi s-au otrăvit bând lapte contaminat şi au fost transportaţi de urgenţă la spital, de aceea au fost aduşi ei doi să prezinte ştirile.

În afară de parodierea buletinului de ştiri oficial, au mai apărut pe internet şi false buletine de ştiri în care sunt dezbătute intens probleme sociale sensibile. În timp ce mass-media oficială încearcă să evite subiectul, false buletine de ştiri îl abordează direct, şi nu numai că spun lucrurilor pe nume, dar mai adaugă şi doze însemnate de critică şi ironie.

Critica şi ironia sunt ceea ce caracterizează falsele buletine de ştiri. După ce a fost expus scandalul laptelui praf contaminat, s-a descoperit că nu numai laptele praf pentru sugari produs de Grupul Sanlu din Shijiazhuang conţinea melanină mult peste norma admisă; nici produsele lactate ale altor firme nu respectau normele. A fost o lovitură puternică pentru întreaga industrie a laptelui; nimeni nu mai avea încredere în laptele produs intern şi mulţi au încetat să-l mai consume. Comentând acest subiect, falsele buletine de ştiri pretindeau că celelalte companii de lactate care au fost implicate în scandal şi au suferit pierderi foarte mari le spuneau celor din Grupul Sanlu: „Noi am pus nişte melanină în lapte, voi aţi pus nişte lapte în melanină. Mama voastră, sunteţi chiar mai neruşinaţi decât noi.“

În august 2008, după succesul ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Beijing, mass- media oficială îi aducea elogii şi declara mândră că asemenea ceremonie grandioasă nu a mai existat şi nici nu va mai exista. Falsele buletine de ştiri au declarat şi ele acelaşi lucru, doar că au adăugat o notă ironică: „O asemenea ceremonie grandioasă nu a mai existat în trecut şi nici nu va mai exista de acum înainte“, au spus ei. „De ce? Pentru că o ţară cu o populaţie atât de numeroasă nu are atâţia bani; o ţară cu atâţia bani nu are o populaţie atât de numeroasă. Iar ţările care au şi

bani, şi populaţie nu au atâta putere.“

Gala Sărbătorii Primăverii transmisă de televiziunea naţională este cel mai bun prilej pentru un artist să se facă cunoscut peste noapte. O cântăreaţă decentă câştigă în mod normal cam o mie de yuani pe seară, dar dacă apare la Gala Sărbătorii Primăverii poate să ceară mult mai mult – câteva zeci de mii de yuani pentru un singur cântec. Aşa a ajuns pentru mulţi artişti apariţia la Gala Sărbătorii Primăverii o luptă pe viaţă şi pe moarte. Fiecare face uz de tot ce poate: se roagă de oamenii de afaceri să-i sponsorizeze, de cei aflaţi la conducere să intervină în numele lor, se folosesc de sex pentru a căpăta bani şi putere. Gala Sărbătorii Primăverii devine pe an ce trece tot mai extinsă şi le dă regizorilor bătăi de cap tot mai mari, pentru că trebuie să includă tot mai multe numere, sunt din ce în ce mai puţine numere solo şi creşte numărul ansamblurilor.

Acum câţiva ani circula un banc: se zicea că unul dintre cei aflaţi la conducerea postului naţional de televiziune voia să mai subţieze puţin Gala, cu gândul de a garanta calitatea artistică a spectacolului. Pentru asta, trebuia să fie gata să ofenseze câteva persoane. A făcut bileţele pe care le-a pus pe birou cu faţa în jos, din care a început să tragă unul câte unul şi să se uite la numele personajului important scris pe ele: pe acesta nu-l pot ofensa, nici pe acesta… În cele din urmă i-au mai rămas doar trei bileţele, toate scrise de el pentru regizorii emisiunii. Le ia din grămadă, dar apoi se răzgândeşte: „Ca ce chestie să mă sacrific tocmai pe mine?“, şi le pune la loc.

Imitaţiile Galei Sărbătorii Primăverii sunt transmise pe internet în acelaşi timp cu spectacolul adevărat, în seara de ajun; în 2009, au fost peste zece astfel de emisiuni. Pe măsură ce Festivalul Primăverii era tot mai aproape, organizatorii emisiunilor-copii au început să-şi facă reclamă, unii din maşini, alţii organizând false conferinţe de presă prin piaţetele din oraşe sau chiar mărşăluind prin centru, cu coşuri de gunoi ţinute deasupra capului, pe care erau lipite reclame la imitaţiile Galei. Falsele reclame erau care de care mai variate; una din ele imita scrisul lui Mao Zedong şi spunea: „Gala poporului – de popor şi pentru popor.“ Unii telespectatori, sătui de Gala Sărbătorii Primăverii de pe postul naţional de televiziune, mai ales cei tineri, închid televizorul în seara de ajun, deschid computerul şi, în timp ce beau şi mănâncă, se uită la gala falsă, făcută de cei de la firul ierbii.

Se poate vedea că fenomenul imitaţiei are şi aspecte pozitive; în măsura în care cultura celor de la firul ierbii devine o provocare pentru cultura elitelor, oamenii simpli devin o provocare pentru cei aflaţi la putere,

iar cei slabi pentru cei puternici.

Au trecut deja douăzeci de ani de la incidentele din Tian'anmen. Dacă este să privim cu ochii de acum, cel mai mare impact pe care l-au avut aceste incidente a fost sistarea reformelor politice. Adevărul este că între 1980 şi 1989 reformele sistemului politic chinez au fost mult mai încete decât reformele economice, dar cel puţin au existat. După Tian'anmen, reformele politice s-au oprit, dar economia a continuat să se dezvolte. Datorită acestui paradox, ne aflăm azi într-o realitate plină de contradicţii: suntem conservatori, dar şi radicali; puterea politică este centralizată, dar există libertate când vine vorba de beneficiile economice; pe de o parte suntem dogmatici, dar pe de alta anarhişti; uneori respectăm regulile, alteori nu ţinem deloc cont de ele… Dezvoltarea din ultimii douăzeci de ani a fost fragmentată, nu cuprinzătoare, şi tipul acesta de dezvoltare a afectat sănătatea societăţii.

Dacă e să ne uităm din punct de vedere social la sprijinul de care se bucură fenomenul imitaţiei, cred că acesta este rezultatul natural al dezvoltării fragmentate. Răspândirea şi acutizarea contradicţiilor sociale au bulversat sistemul de valori şi viziunea despre lume, având drept efect apariţia fenomenului imitaţiei. Acest fenomen constă, de fapt, în tot felul de sentimente sociale acumulate de-a lungul timpului, care au găsit acum o cale de a se elibera, devenind un soi de acte de rebeliune comică împotriva autorităţii, a obiceiurilor împământenite sau a monopolului. Viteza cu care se dezvoltă acest fenomen şi dimensiunile lui par să indice faptul că întreaga ţară practică imitaţia ca pe o formă de exprimare artistică.

Când flacăra olimpică a ajuns în China, înainte de Jocurile Olimpice, autorităţile au decis prin ce oraşe să treacă şi tot acestea i-au selectat cu mare grijă pe purtătorii flăcării olimpice. Deşi presupunea costuri uriaşe, oraşele alese au fost extrem de onorate şi purtătorii s-au simţit din cale-afară de mândri. Un mic sat din comuna Hui, provincia Henan, nu putea visa la astfel de glorie şi oamenii şi-au organizat propria lor ceremonie de purtare a flăcării olimpice. Sătenii şi-au dat unul altuia torţa rudimentară şi toată lumea a avut dreptul să participe la ceremonie, fără să aibă acordul guvernului. Se vedea că erau mândri de ei şi dragostea lor pentru ţară nu era cu nimic mai prejos decât a purtătorilor oficiali. Când a ajuns pe internet, imitaţia ceremoniei purtării flăcării olimpice a fost primită cu nenumărate laude de utilizatori.

Occidentul critică tot timpul China pentru că este foarte poluată şi de aceea guvernul a decis că Olimpiada din Beijing va fi o olimpiadă verde.

Dar ceremonia oficială de purtare a torţei olimpice nu m-a convins că ar fi vorba de o olimpiadă verde, pentru că, după ce purtătorii torţei au terminat de alergat, pe traseul deschis de maşinile de poliţie, de-a lungul străzilor înţesate de oameni, n-au rămas decât mormane de gunoi. Am simţit că olimpiada verde a fost imitaţia ceremoniei făcute de ţăranii din satul din Hunan – acolo nu erau noxe din ţevile de eşapament ale maşinilor, nici dioxid de carbon rezultat din respiraţia mulţimii înghesuite, ci doar sătenii care alergau cu torţa improvizată peste dealurile înflorite, într-o zi frumoasă şi însorită de primăvară.

Nu este loc în China de azi unde să nu existe imitaţie, a invadat până şi scena politică, aceea care până nu demult era o zonă interzisă. În perioada celor două congrese, Congresul Naţional al Poporului[47] şi şedinţa Conferinţei Consultative Politice Populare[48], un individ din oraşul Yibin, Sichuan, s-a autodeclarat „imitaţie de reprezentant la Congresul Naţional al Poporului“ şi şi-a prezentat pe internet propunerile legislative care erau legate de asigurările sociale, de pensiile pentru ţărani, de impozitul pe venit etc., să le vadă toată lumea. Alegerea sa era plină de umor negru şi spunea că pentru a garanta succesul propunerilor sale fusese ales în unanimitate de întreaga familie – o ironie la modul în care guvernul alege, după verificări minuţioase, reprezentanţii la cele două congrese. Deşi nu era decât rezultatul unor alegeri ţinute în familie, falsul reprezentant reflecta mult mai bine spiritul democratic decât reprezentanţii oficiali – fusese ales de membrii familiei pentru că aşa voiau ei, nu pentru că aşa le spuseseră cei de la putere.

Există cazuri de imitaţie şi mai nebuneşti decât acesta. Unele persoane se folosesc de imitaţie şi transferă elemente din sistemul politic anost în lumea desfrânată a industriei sexului. Anul trecut am citit pe internet o ştire care m-a lăsat mască; era despre o afacere de prostituţie care avea un succes nebun, într-unul dintre oraşele din sudul Chinei. Domnişoarele implicate erau care de care mai frumoase şi foarte atente cu clienţii; clienţii erau aşa de mulţumiţi, încât spuneau că „este cel mai bun loc din ţară şi de primă clasă în lume“. Din ce motiv? Un management de calitate. Se pare că patronul avea un stil de a conduce în care prostituţia se împletea cu politicul. Se inspirase din sistemul organizaţiilor locale ale Partidului Comunist şi ale Uniunii Tineretului Comunist şi organizase fetele după modelul lor, teoria lui fiind aceea că şi industria sexului poate beneficia din plin de imaginea individului-model progresist.

Ca să intri în Partid sau în Uniunea Tineretului Comunist, trebuie să

treci printr-un proces strict de verificări minuţioase. Patronul nu era nici membru de partid, nici membru UTC, dar s-a autointitulat fals secretar de partid şi a stabilit false organizaţii locale de partid şi UTC în subordinea sa. Domnişoarele cu experienţă în industrie erau false membre de partid, cele nou-venite erau false UTC-iste. După ce falsele UTC-iste mai câştigau experienţă şi aprecierea clienţilor, erau avansate la rangul de fals membru de partid. Patronul se folosea de sistemul politic pentru a-şi stimula angajatele şi pentru a le face să se supravegheze unele pe altele. La date fixe, erau organizate şedinţe de lucru în care angajatele trebuiau să critice şi să-şi facă autocritica, să studieze metodele de lucru avansate şi să identifice zonele în care era nevoie de îmbunătăţire, învăţau cum să scoată în evidenţă punctele tari, să compenseze punctele slabe şi să amelioreze calitatea serviciului.

Patronul de bordel şi fals secretar de partid se folosea până şi de conceptul de „muncitor-model“ şi alegea lunar câte o muncitoare-model în funcţie de numărul de clienţi al fiecărei angajate. Avea şi o imitaţie a panoului de onoare, pe care lipea fotografia muncitoarei-model din luna respectivă. Fotografiile de pe adevăratele panouri de onoare sunt standard, în ele muncitorii-model stau drepţi, sunt sănătoşi şi zâmbitori. Fotografiile de pe imitaţia panoului de onoare de la bordel aveau un cu totul alt stil, păreau mai degrabă fotografii ale vedetelor din reviste, tinerele fotografiate încercând să atragă atenţia cu un zâmbet seducător sau o privire provocatoare.

Societatea chineză de astăzi este un amestec straniu de frumos şi urât, progres şi înapoiere, seriozitate şi ridicol. Aşa este şi fenomenul imitaţiei – reflectă şi progresul, şi regresul societăţii. Este ca atunci când cineva se îmbolnăveşte şi îi apare o inflamaţie, imitaţia este inflamaţia corpului social, semnul că organismul luptă cu boala, dar în acelaşi timp dă naştere la iritaţii, pustule, ulceraţii şi necroză.

Fiind rezultatul natural al dezvoltării fragmentate, imitaţia este o sabie cu două tăişuri şi pe lângă efectele pozitive are şi o mulţime de efecte negative. Decăderea morală şi confuzia despre ce este bine şi ce este rău din societatea chineză de azi se reflectă intens în acest fenomen. Cum imitaţia a ajuns ceva obişnuit, au apărut şi activităţi ilegale sau vulgare ca plagiatul, copiile piratate, parodia sau calomnia, şi încetul cu încetul au devenit perfect logice în psihologia socială şi în ochii opiniei publice. În acelaşi timp, cuvântul „imitaţie“ a devenit unul dintre cele mai utilizate cuvinte din chineză. Toate confirmă o veche vorbă chinezească: „Cum e

pământul, aşa sunt şi roadele şi cum e vrejul, aşa-i şi dovleacul.“

Acum patru ani, am văzut că pe pasarela de peste strada de lângă blocul în care locuiam se vindea o copie piratată a romanului meu *Fraţii*; era pusă pe jos, alături de o grămadă de alte cărţi piratate. Când m-a văzut că stau şi mă uit la ea, vânzătorul a luat cartea şi mi-a dat-o recomandând-o cu cea mai mare căldură. Am răsfoit-o puţin şi am văzut imediat că era piratată.

— E o copie-pirat, i-am spus vânzătorului.

— Nu-i piratată, mi-a răspuns el foarte serios, e o imitaţie.

Nu este prima dată când dau peste asemenea situaţii. În China de astăzi există sfere lipsite în continuare de libertate şi sfere în care este atâta libertate, că rămâi uimit. Îmi amintesc că acum douăzeci de ani, când dădeam câte un interviu, spuneam tot ce-mi trecea prin cap, pentru că înainte de publicare interviul era editat şi multe din afirmaţiile mele erau eliminate; acum zece ani, eram foarte atent la ce spuneam când dădeam un interviu, pentru că ce spuneai aia publicau, inclusiv înjurături ca „ce măsa“; astăzi, rămân absolut trăsnit când citesc în mass-media interviuri pe care nu le-am dat niciodată şi care sunt fabricate de reporteri. Am întâlnit odată un reporter care fabricase un astfel de interviu şi i-am spus foarte serios:

— Nu ţi-am dat niciodată nici un interviu.

— Era o imitaţie de interviu, mi-a răspuns el la fel de serios.

Am rămas mut. Aceasta este realitatea; când dai peste ceva care este ilegal sau nerezonabil, îi adaugi imediat în faţă „imitaţie“ şi devine perfect legal şi rezonabil în psihologia socială şi în ochii publicului.

În octombrie anul trecut, am fost în patru ţări din Europa şi aproape în fiecare seară dormeam în alt pat. Când m-am întors la Beijing la sfârşitul lunii, eram extrem de obosit, şi din cauza diferenţei de fus orar am fost cam zăpăcit vreo două zile, aveam tot timpul impresia că sunt în Europa. Mi-am deschis computerul şi am dat peste o ştire falsă: „Weng Fan, soţia profesorului Yang Zhenning, este însărcinată.“

În 2004, profesorul Yang Zhenning, care câştigase Premiul Nobel pentru fizică şi care avea optzeci şi doi de ani, s-a căsătorit cu Weng Fan, de douăzeci şi opt de ani, după care a devenit o ţintă favorită a ştirilor false. Acum apăruse ştirea falsă că ea era însărcinată şi că totul fusese dezvăluit chiar de profesorul Yang într-un interviu. În falsul interviu, profesorul Yang declarase tot felul de inepţii, cum ar fi că era deja dovedit că el era tatăl copilului. Tipul acesta de interviu fabricat îmi este foarte cunoscut.

Ştirea falsă mi-a fost însă de folos pentru că m-a scos din starea de zăpăceală. Acum eram sigur că mă întorsesem în China.

DACĂ SOCOTIM IMITAŢIA O REACŢIE REVOLUŢIONARĂ a celor slabi faţă de cei puternici, atunci tipul acesta de reacţie exista deja la o scară destul de largă în urmă cu 44 de ani, în timpul Revoluţiei Culturale.

În 1966, când a început Revoluţia Culturală şi Mao Zedong le-a spus oamenilor că „este dreptul vostru să vă revoltaţi“, a dezlănţuit instinctele revoluţionare ale celor slabi, care s-au revoltat cu fanatism şi i-au doborât unul câte unul pe toţi cei aflaţi la putere. Comitetele de partid şi instituţiile guvernamentale tradiţionale s-au prăbuşit cât ai zice peşte şi imitaţiile structurilor de conducere au apărut ca ciupercile după ploaie. Atât timp cât aveai spatele asigurat, puteai fonda peste noapte un cartier general al grupării rebele şi te puteai autointitula comandant-şef. Când cartierele generale s-au înmulţit peste măsură şi au fost mai mulţi măgari decât paie, între grupările rebele au început luptele violente pentru putere. Grupările rebele din Shanghai au folosit arme cu muniţie adevărată, cele din Wuhan au mers mai departe şi au folosit tunuri cu care trăgeau unii în taberele celorlalţi. Falşii lideri se băteau pentru putere, iar luptele armate dintre grupări nu erau deloc diferite de luptele crâncene care se dădeau odinioară între bandiţi. La final, gruparea victorioasă înghiţea ce mai rămăsese din gruparea învinsă şi ieşea din luptă cu o şi mai mare autoritate.

După ce autoritatea comitetelor de partid şi a instituţiilor guvernamentale tradiţionale a fost anulată de Revoluţia Culturală, au apărut noi comitete revoluţionare care reprezentau noua structură a puterii, iar falşii comandanţi-şefi, victorioşi în luptele haotice dintre grupările rebele, s-au transformat toţi în preşedinţi ai acestor comitete revoluţionare.

De ce mă tot întorc la Revoluţia Culturală când vorbesc despre China de astăzi? Pentru că aceste două perioade sunt strâns legate; deşi structura socială este total diferită acum, din punct de vedere psihologic există asemănări extraordinare. De exemplu, după ce am fost toţi implicaţi într-o mişcare naţională în timpul Revoluţiei Culturale, acum suntem într-alta, legată de dezvoltarea economică.

Ce vreau să scot în evidenţă este asemănarea dintre viteza cu care apar entităţile economice private şi modul în care au răsărit grupările rebele la începutul Revoluţiei Culturale. În anii ’80, fervoarea revoluţionară a fost înlocuită de fuga după bani şi imediat au apărut nenumărate firme private. Aşa cum imitaţiile sunt o provocare pentru ceea ce este original, tot astfel

firmele private au devenit o provocare pentru monopolul firmelor de stat. Firmele private sunt acum câtă frunză, câtă iarbă; când dispare una apare imediat alta care să-i ia locul, ca într-un fel de fervoare revoluţionară, când locul celor căzuţi este luat de cei care vin din urmă, sau ca în poezia lui Bai Juyi din dinastia Tang: „Focul nu le arde pân' la rădăcină / Vântul de primăvară le trezeşte din nou.“[49] Aşa a fost lansat miracolul economic chinez: sectorul privat aflat într-un ciclu continuu de moarte şi renaştere a dovedit că are puterea de a rămâne în viaţă şi a obligat sectorul de stat împietrit şi conservator să se replieze şi să facă faţă competiţiei de piaţă acerbe.

De-a lungul istoriei lor glorioase din ultimii treizeci de ani, cei de la firul ierbii au obţinut rezultate la care nu ne-am fi gândit niciodată, fiecare folosindu-se de propria metodă şi de propriile talente. Cum s-ar spune în Occident, „toate drumurile duc la Roma“, sau în China, „când cei opt nemuritori trec marea, fiecare se foloseşte de puterea lui“. Drumul lor spre succes este cel puţin neconvenţional şi la fel este şi drumul lor spre eşec; rezultatul este că societatea pe care au format-o e la fel de ciudată. Aşa cum chemarea la adunare smulge din reverie soldaţii de pe front, tot astfel, când vechiul cuvânt „imitaţie“ s-a îmbogăţit cu sensuri noi, a adus la suprafaţă tot felul de lucruri care erau îngropate de multă vreme în societatea aflată în dezvoltare. Este ceva nemaipomenit, ca şi când cineva l-ar striga într-o piaţă pe un individ pe care îl cheamă „Imitaţie“ şi piaţa s-ar umple de oameni, pentru că toţi şi-au schimbat numele în „Imitaţie“.

Cu cât creşte numărul miracolelor, cu atât creşte şi intensitatea dorinţelor. Clădirile care sunt imitate cu cel mai mare entuziasm în China sunt Poarta Tian'anmen, simbolul puterii din China, şi Casa Albă, simbolul autorităţii americane. Peste tot au fost construite copii ale Porţii Tian'anmen şi ale Casei Albe. Există şi o deosebire între ele: majoritatea copiilor Porţii Tian'anmen au fost construite în sate. Sunt sate care s-au îmbogăţit şi în care birourile administraţiei locale au fost mutate în aceste copii ale Porţii Tian'anmen, aşa încât în momentul în care cei mai de jos funcţionari din sistemul administrativ de stat intră în birourile lor au impresia că au devenit conducătorii întregii naţiuni. Copiile Casei Albe sunt birouri şi spaţii de locuit pentru oamenii de afaceri bogaţi. Ziua, aceştia stau în imitaţia Biroului Oval al preşedintelui american şi dau ordine prin telefon angajaţilor lor, iar seara se duc la culcare în imitaţia Dormitorului Lincoln, la braţ cu o secretară frumoasă.

Sunt mulţi oameni săraci, de la firul ierbii, care s-au îmbogăţit în urma

miracolului economic din aceşti treizeci de ani şi care, din dorinţa de a trăi la fel ca aristocraţii din Occident, s-au mutat în vile imense, şi-au luat limuzine, beau numai băuturi alese şi se îmbracă doar cu haine de firmă sau spun câteva propoziţii într-o engleză atroce. Odată cu creşterea numărului falşilor aristocraţi, au început să apară, una câte una, şi tot felul de instituţii care se asociază ideii de aristocraţie: şcoli şi grădiniţe pentru aristocraţi, hoteluri şi restaurante pentru aristocraţi, locuinţe şi cluburi pentru aristocraţi, divertisment şi reviste pentru aristocraţi…

Să vă spun o mică poveste despre un astfel de aristocrat: un om simplu, de la firul ierbii, după ce s-a îmbogăţit, şi-a făcut o vilă luxoasă cu o ditamai piscina, deşi nu ştia să înoate. Nu există vilă fără piscină, susţinea el. Dar nici nu putea să ţină piscina acolo fără să facă nimic cu ea, aşa că a început să crească în ea peştii pe care îi mânca la masă. Şi mai amuzant este că în mintea lui cel mai luxos şi mai elegant apartament dintr-un hotel de cinci stele este apartamentul prezidenţial, aşa că a agăţat o plăcuţă de cupru pe uşa dormitorului lui din vilă, pe care scria „Apartamentul prezidenţial“. Astfel se bucură individul de viaţa de fals aristocrat şi este foarte mulţumit de sine.

ÎNAINTE DE A TERMINA, VREAU SĂ VĂ SPUN PROPRIA mea poveste legată de imitaţie.

Prima mea meserie a fost aceea de dentist, pe care am început-o în martie 1978. Pe atunci, munca de dentist era o meserie itinerantă, ca a frizerilor sau pantofarilor. Dentistul îşi punea taraba sub o umbrelă, pe o stradă aglomerată, întindea pe tarabă cleştele, ciocanul şi alte unelte, alături de care înşira un rând de dinţi scoşi ca să-şi atragă clienţii. Dentiştii lucrau întotdeauna de unii singuri, nu aveau nevoie de ajutoare, şi, la fel ca pantofarii, umblau de colo, colo, cu o cobiliţă în spinare.

Am fost şi eu o vreme un astfel de dentist. Lucram într-un spital de stat, dar toţi dentiştii de dinaintea mea au pornit de sub umbrelele de pe stradă şi au ajuns să muncească în spitale, nici unul nu terminase şcoala medicală. La noi în spital erau douăzeci de angajaţi şi principala îndeletnicire erau extracţiile; majoritatea bolnavilor erau ţărani din satele din jur. Ţăranii nu îi spuneau „spital“, îi spuneau „dinţărie“, şi aveau dreptate, pentru că spitalul era mai degrabă un soi de magazin. Când am intrat în el, eram doar un ucenic; pentru mine extracţiile, tratamentele, refacerea unui dinte sau a unei coroane au fost un lung şir de lecţii pe care a trebuit să le învăţ de la cei mai în vârstă decât mine, cărora le spuneam „maiştri“. Nu existau apelative ca „profesor“ sau „şef de secţie“, cum

găseşti acum în spitale. Dacă e să mă compar cu dentiştii de azi, care sunt tobă de carte, eu nu eram decât un dinţar într-un magazin.

Pe maistrul meu îl chema Shen, un dentist ieşit la pensie în Shanghai şi care venise la noi în oraş să mai facă un ban – asta se numea atunci „să-ţi foloseşti surplusul de energie“. Maistrul Shen era trecut de şaizeci de ani, era scund şi începuse să se cam îngraşe, purta ochelari cu ramă aurie, nu mai avea foarte mult păr, dar se pieptăna cu mare atenţie.

Prima dată când l-am întâlnit, tocmai făcea o extracţie; probabil că din cauza vârstei, atunci când trebuia să ţină cleştele cu forţă avea aşa o grimasă pe faţă, de ziceai că-şi scoate propriul dinte. Eram cu directorul spitalului, care i-a spus că eram nou şi că urma să învăţ de la el să fac extracţii. Maistrul Shen m-a măsurat din cap până-n picioare cu o privire rece, după care mi-a spus să stau lângă el şi să mă uit cum îl dă pe următorul pacient cu tinctură de iod pe maxilarul superior şi pe mandibulă şi apoi îi face o injecţie cu novocainã. După injecţie, s-a aşezat pe un scaun, şi-a aprins o ţigară pe care-a fumat-o liniştit şi apoi l-a întrebat degajat pe pacient:

— Îţi simţi limba mare?

Pacientul a bolborosit ceva afirmativ, semn că anestezicul începea să-şi facă efectul. Dentistul s-a ridicat încet, a luat cleştele de pe tavă şi a început extracţia. După ce m-a pus să mă uit cum a făcut două extracţii, înainte să intre al treilea pacient s-a aşezat pe scaun şi mi-a spus:

— Pe ăsta-l faci tu.

Eram absolut înspăimântat; nici nu mă dumirisem bine cum se scoate un dinte şi am şi fost nevoit s-o fac. Cel puţin mi-am adus aminte de tinctura de iod şi de injecţia cu Novocainã – i-am cerut nervos pacientului să deschidă gura şi am făcut cele două operaţii. Pacientul se uita la mine speriat de parcă avea înaintea lui un crocodil şi m-a făcut să fiu atât de încordat, încât îmi tremurau mâinile.

Nu ştiam cum să-mi omor timpul până-şi făcea anestezicul efectul. Maistrul mi-a întins o ţigară şi a devenit foarte prietenos, m-a întrebat ce erau părinţii mei, dacă mai aveam fraţi şi surori. După ce am terminat de fumat, am terminat şi de povestit. I-am mulţumit cerului că-mi aduceam aminte ce spusese maistrul şi, imitându-l pe acesta, l-am întrebat pe pacient dacă-şi simţea limba mai mare. Pacientul a răspuns afirmativ şi am simţit cum începe să mă furnice pielea capului, dar trebuia să scot dintele acela nenorocit şi să dau impresia că ştiam ce fac, ca să nu devină pacientul suspicios.

N-am să uit niciodată prima mea extracţie. Îmi aduc aminte cum i-am spus pacientului să deschidă larg gura, am localizat dintele care trebuia scos, dar când m-am întors să iau cleştele, am văzut aşezaţi pe tavă cleşti de diverse forme şi mărimi şi am rămas ca prostit. Pe care să-l folosesc? Am ezitat puţin, apoi m-am retras abătut şi l-am întrebat în şoaptă pe maistrul Shen ce cleşte să iau. Maistrul s-a ridicat de pe scaun, a făcut doi paşi, s-a uitat în gura pacientului şi m-a întrebat care dinte trebuia scos. Eu încă nu ştiam cum se numesc dinţii şi i l-am arătat cu mâna. După ce a aruncat o privire, maistrul mi-a arătat un cleşte şi s-a aşezat la loc pe scaun să-şi citească ziarul.

Am avut sentimentul că eram singur pe câmpul de luptă. Nu aveam curajul să mă uit în ochii mari ai pacientului, pentru că mie îmi era mai frică decât lui. Am luat cleştele, l-am vârât în gură şi am prins dintele care trebuia scos. Norocul meu a fost că primul dinte pe care a trebuit să-l scot era unul care se clătina deja şi n-a fost nevoie decât să-l prind bine în cleşte şi să-l rotesc o dată sau de două ori.

Cea mai mare problemă a fost cel de-al treilea pacient pe care l-am avut, pentru că i-am rupt dintele şi rădăcina a rămas înăuntru. Maistrul Shen n-a avut încotro şi a fost nevoit să se ridice de pe scaunul pe care stătea relaxat, picior peste picior, şi citea ziarul, şi să vină să scoată el bucata de dinte rămasă în gingia pacientului. E mult mai greu să scoţi o rădăcină decât să scoţi un dinte şi fruntea maistrului se umpluse de sudoare. Abia după ce am învăţat să scot o rădăcină de dinte rămasă în gingie a început şi maistrul Shen să o ducă mai bine.

La noi în cabinet erau două scaune de dentist şi chemam înăuntru câte două persoane, le puneam să se aşeze şi le tratam pe amândouă în mod egal – le dădeam cu tinctură de iod, le făceam injecţia cu Novocaină, apoi fumam o ţigară şi, după ce o terminam, le întrebam:

— Vă simţiţi limba mare?

Pacienţii răspundeau adesea la unison: da. Le extrăgeam dinţii amândurora şi apoi chemam alte două persoane înăuntru.

Maistrul Shen şi cu mine ne coordonam perfect: eu îi chemam pe pacienţi înăuntru şi le rezolvam problemele legate de dinţi, maistrul şedea la birou şi completa fişa sau le scria reţete. El nu mai intervenea decât dacă dădeam peste vreo problemă şi, cum tehnica mea era tot mai bună pe zi ce trecea, ocaziile lui de a interveni erau din ce în ce mai rare.

Mulţi ani mai târziu, după ce m-am făcut scriitor, reporterii străini erau foarte curioşi să afle despre experienţa mea ca dentist şi se minunau că nu

eram decât un absolvent de liceu şi că, fără a avea nici un fel de studii medicale, trecusem direct la extracţii. M-am gândit puţin cum să le răspund şi le-am spus:

— Am fost doctor-desculţ.

Doctorii-desculţi au fost o invenţie din perioada lui Mao Zedong. Erau aleşi câţiva ţărani mai cu carte care primeau educaţie medicală elementară şi erau trimişi înapoi în sate cu o trusă medicală în spate. De ce se numeau „desculţi“? Fiindcă pentru ei medicina nu era decât o a doua meserie, îndeletnicirea lor principală era tot să trudească desculţi pe câmp. Dar când vreunul dintre ţăranii din împrejurimi se rănea sau se îmbolnăvea uşor, puteau imediat să le dea primul ajutor. Dacă era o boală sau o rană mai gravă, medicul-desculţ trimitea pacientul la spital.

Ştiu că răspunsul meu nu era tocmai corect, pentru că, deşi cunoştinţele mele medicale erau identice cu cele ale doctorilor-desculţi, eu eram dentist de profesie. Problema este că mult timp nu am reuşit să găsesc un cuvânt potrivit care să descrie ceea ce făceam eu, asta până când „imitaţie“ a devenit foarte popular în China. Acum pot să le dau reporterilor occidentali răspunsul corect:

— Am fost o imitaţie de dentist.

18 noiembrie 2009

Note

47. Forul legislativ al Republicii Populare Chineze.

48. Forul consultativ responsabil cu cooperarea dintre diversele partide politice, organizaţii naţionale şi civile.

49. Vezi *Trepte de jad. Antologie de poezie chineză clasică* shi, ed. cit., p. 140.

忽悠
cacealma

CE ÎNSEAMNĂ HUYOU? INIŢIAL, ACEST CUVÂNT însemna „a se clătina“, „a se balansa“, ca o barcă purtată de valurile mării sau frunzele unui copac clătinate de vânt. Apoi a devenit o expresie foarte populară în partea de nord-est a Chinei, pentru că se pronunţă aproape identic cu cuvântul care înseamnă „a induce în eroare“ şi, prin urmare, a preluat acest sens. La fel ca virusul de gripă ce se transformă continuu, *huyou* a început să primească noi sensuri care te lasă absolut uluit. Când exagerezi ceva sau perii pe cineva se cheamă *huyou*; dacă atragi pe cineva în cursă sau îl faci să se păcălească, tot *huyou* se numeşte. Uneori poate să însemne să te lauzi, să instigi sau să prinzi în cursă; alteori se foloseşte pentru minciună, bârfă sau înşelăciune. Mai înseamnă şi a-şi bate joc de cineva, a fi oportunist, adică „la cacealma“.

Astăzi, „cacealma“ este noua vedetă a vocabularului limbii chineze contemporane, cu un statut egal cu cel al „imitaţiei“ – aceştia sunt cei doi *nouveaux riches* ai vocabularului, doar că fiecare a urmat propriul parcurs. „Imitaţie“ a apărut într-o manieră colectivă, aşa cum apar ciupercile după ploaie; „cacealma“ îşi are originea într-un act individual de eroism, eroul cu pricina fiind cel mai influent comic din China, Zhao Benshan, care vine din partea de nord-est şi care, într-una dintre cele mai vestite scenete ale sale, a prezentat acest cuvânt, foarte ceremonios, publicului:

Pot să trag o cacealma şi ce-i drept să spun că-i strâmb,
P-ăl deştept să-l fac tălâmb,
Şi pe cel mai iscusit, când îmi termin cacealmaua, zău de nu îl las prostit!

Uite doi ce se au bine, ce mai, sunt doi porumbei,
Stai să-ncep eu cacealmaua, şi-i despart pân’ zici tu trei!
Astăzi vând aicea cârje,
Uită-te că vine-un om. E întreg şi merge bine,
Doar să-i termin cacealmaua, şi-o să creadă că-i olog!

ÎN SCENETA VÂND CÂRJE, ZHAO BENSHAN SE foloseşte de tot felul de tertipuri, îl atrage pe interlocutor în capcane psihologice, îl minte, îl ademeneşte în fel şi chip, până reuşeşte să convingă un om zdravăn şi sănătos că este olog şi-l face să dea o grămadă de bani pe o pereche de cârje de proastă calitate.

Sceneta care i-a făcut pe spectatori să se tăvălească de râs a fost transmisă acum câţiva ani pe postul central de televiziune, la Gala Festivalului Primăverii, o emisiune cu o rată de audienţă foarte mare, şi „cacealma“ a devenit instantaneu un cuvânt popular. Şi aşa cum cu o piatră poţi stârni sute de valuri, lauda, instigarea, minciuna, zvonul, înşelăciunea, batjocura, toate aceste fenomene care existau deja de mult în societate şi-au găsit loc în marea de sensuri ale lui „cacealma“, de unde au început să se ridice ca valurile unei maree. În acelaşi timp, înclinaţia spre libertinaj, şicane şi sâcâială care exista deja în societate s-a simţit şi ea la ea acasă în acest cuvânt. Toate aceste cuvinte care iniţial erau peiorative s-au refugiat în cacealma şi şi-au pierdut unul câte unul sensul negativ.

Zhao Benshan a pus cacealmaua pe buzele tuturor, fie ei bărbaţi sau femei, tineri sau bătrâni; cacealmaua e în gura oamenilor precum saliva şi se desprinde de pe buze la fel de uşor ca un scuipat. Politica, istoria, economia, societatea, cultura, memoria, sentimentele, dorinţele, toate înfloresc înlăuntrul cacealmalei. Cacealmaua a devenit un fel de iarba-fiarelor a vocabularului – poţi deschide cu ea fel şi fel de uşi.

Cacealma nu este întotdeauna un cuvânt negativ, se întâmplă să aibă şi sens pozitiv. Ca de pildă când îţi aduci aminte de ceva din trecut, poţi să te foloseşti de el pentru a neutraliza sensul negativ al lui „a păcăli“. Aşa face mama.

La sfârşitul anilor ’50, pentru a eradica schistosomiaza[50], Mao Zedong i-a adunat pe medicii şi pe asistentele din oraşe, i-a grupat în echipe medicale care au primit numele de brigăzi de prevenţie epidemiologică şi i-a trimis în zonele rurale sărace, unde oamenii nu aveau acces la tratament medical, pentru a-i vindeca gratuit de această boală.

Pe atunci, tata locuia într-un oraş frumos, la Hangzhou, şi lucra la biroul provincial de prevenţie epidemiologică. Tata nu avea decât şase ani

de şcoală, trei ani într-o şcoală privată tradiţională, unde se învăţau cărţile clasice confucianiste, şi trei ani de universitate; între acestea învăţase de unul singur în perioada în care fusese infirmier în armata comunistă. Capturase un dicţionar în război şi, în timp ce mărşăluia cu trupele, învăţa şi caractere noi. A luptat alături de trupe până au ajuns în Fujian, în sud, după care s-a întors la Hangzhou, unde s-a dus să lucreze la un spital şi a devenit asistent medical. În spital, a cunoscut o asistentă, pe mama. Ea l-a învăţat matematică, fizică şi chimie, după care a muncit mult şi a fost admis la Facultatea de Medicină din Zhejiang, pe care a urmat-o vreme de trei ani. După ce a terminat facultatea, n-a mai vrut să lucreze tot la biroul de prevenţie epidemiologică, îşi dorea să devină chirurg, dar nu avea dreptul să-şi aleagă singur locul de muncă, şi când conducerea l-a trimis înapoi la biroul de prevenţie epidemiologică, a trebuit să se întoarcă acolo.

Acestea erau condiţiile în care tata a ajuns într-o brigadă de prevenţie epidemiologică – primul pas spre cariera de chirurg. Dorinţa lui de a deveni chirurg l-a făcut să nu ezite nici un pic să plece din Hangzhou. După ce a ajuns în districtul Jiaxing ca şef de brigadă, a vrut să plece din brigadă şi să se angajeze la spitalul din Jiaxing. Doar că liderii din Jiaxing voiau ca el să fie directorul şcolii de asistenţi medicali din regiune, aşa că tata a refuzat şi s-a dus într-un oraş şi mai mic, la Haiyan. În Haiyan tocmai se deschisese spitalul şi nu aveau chirurg, aşa că tata şi-a văzut visul împlinit.

La spitalul din Haiyan, tata şi-a dat frâu liber talentului de chirurg şi le-a făcut bolnavilor de schistosomiază operaţie de bilă. Operaţia de bilă nu este uşoară, în spitalele din oraşele mari nu o făceau decât chirurgii-şefi, specializaţi în chirurgie abdominală, şi dura câte şapte, opt ore. Tata le scotea bila la câte patru, cinci pacienţi pe zi, în spitalul din Haiyan, şi, după ce s-a mai rodat, termina operaţia în trei, patru ore.

Mama şi cu noi locuiam încă în Hangzhou. Mama lucra la Spitalul Zhejiang, într-un mediu elegant, şi iubea foarte mult Hangzhoul şi frumosul Lac de Vest; nu voia să plece de acolo.

După ce scotea câteva bile, tata se aşeza la biroul de lângă sala de operaţii şi-i scria mamei scrisori pe reţete goale, în care îi înfăţişa Haiyanul ca pe un paradis. Nu am citit aceste scrisori, dar după ce am plecat din Haiyan şi m-am mutat la Beijing am început să primesc scrisori de la tata şi am văzut că era foarte talentat la scris. Cel mai probabil s-a folosit de acest talent pentru a descrie Haiyanul, care era mic şi prăpădit, ca pe un oraş cel puţin la fel de frumos ca Hangzhou. Vorbele meşteşugite ale tatei au făcut-o pe mama să creadă că Haiyan era un Hangzhou în miniatură. Ne-a luat pe

fratele meu şi pe mine şi a lăsat Hangzhoul pentru Haiyan.

Decizia mamei a necesitat foarte mult curaj. Pe vremea aceea, din cauza sistemului de înregistrare a domiciliului, o persoană nu avea voie să locuiască şi să muncească decât într-un singur loc, de unde numai moartea te putea elibera; erai ca un cui înfipt undeva, de unde mai căpeai doar după ce rugineai şi te rupeai. Mama a renunţat la domiciliul ei din Hangzhou şi odată cu ea am renunţat şi fratele meu şi cu mine. Asta însemna că n-am mai fi putut niciodată reveni în acel oraş. Mama şi-a luat copiii şi s-a suit în autocarul care mergea la Haiyan, pe un drum fără întoarcere.

Eu aveam trei ani, dar sunt sigur că atunci când mama a ieşit din autogară cu mine şi cu fratele meu de mână a avut un şoc. A văzut adevăratul Haiyan, cu totul diferit de cel descris de tata în scrisori. Mai târziu, îşi exprima sentimentul pe care l-a avut în momentul în care a ajuns în Haiyan printr-o singură propoziţie:

— Nu vedeai nici o bicicletă pe stradă.

Uneori, când ne povestea despre anii petrecuţi la Hangzhou, vocea mamei se umplea de nostalgie şi faţa i se lumina de bucurie când vorbea de casa în care locuisem şi de peisajul dimprejur. În momentele acestea, mă cufundam în visare şi, deşi zilele frumoase petrecute în Hangzhou mi se şterseseră de mult din mintea mea de copil, poveştile mamei mi le readuceau în faţa ochilor şi au devenit cele mai frumoase locuri din imaginaţia mea.

De câte ori povestea, mama nu se putea abţine, îl arăta pe tata cu degetul şi-i spunea:

— M-ai păcălit să vin la Haiyan.

Acum, când mama îşi mai aduce aminte de trecut, nu mai spune „păcălit“, pentru că a găsit un cuvânt şi mai potrivit.

— A ţinut cacealmaua şi m-ai adus la Haiyan, spune ea.

ASTFEL A AJUNS CUVÂNTUL „CACEALMA“ SĂ FIE foarte cunoscut în China. Aşa cum „imitaţie“ le-a dat noi sensuri lui „a copia“ şi „a pirata“, „cacealma“ a făcut „a înşela“ şi „a răspândi zvonuri“ să devină cuvinte respectabile.

Anul trecut, cu zece zile înaintea ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice, într-unul din ziarele locale a apărut o ştire şocantă: „În luna august, Beijing va deveni locul cel mai plin de viaţă din lume, unde se vor întâlni nu numai cei mai buni sportivi, ci chiar şi cei mai bogaţi oameni din lume, care au făcut o modă din a veni la Beijing pentru a vedea Jocurile şi şi-au luat deja bilete. Unul dintre aceştia este cel mai bogat om din lume,

Bill Gates, doar că regele software-ului, care a donat deja miliarde de dolari instituţiilor de caritate, nu va locui într-un hotel, ci şi-a ales un *penthouse* la nici 200 de metri de Cub, de unde, atunci când deschizi ferestrele, cuprinzi dintr-o privire Cubul albastru cristalin şi maiestuosul Cuib de Rândunică.“

Ca să vadă Olimpiada, magnatul cheltuise o sută de milioane de yuani pentru a închiria acest *penthouse*. Cacealmaua mergea mai departe: „*Penthouse*-ul are două etaje, cu o suprafaţă totală de aproximativ 700 de metri pătraţi. Chiar dacă ai fi la fel de bogat ca Bill Gates, tot nu ai putea cumpăra acest *penthouse*, pentru că nu este de vânzare, poate fi doar închiriat. Bill Gates îl are numai pentru un an, iar chiria este de 100 de milioane de yuani. «Nu îl închiriem pentru perioade scurte, perioada minimă este de un an, şi chiria pentru această perioadă este de 100 de milioane de yuani», le-a declarat reporterilor domnişoara Yi de la departamentul de vânzări.“

Reportajul avea forma unui interviu cu domnişoara de la vânzări. După ce a vorbit plină de voioşie despre darea de mână a lui Bill Gates, domnişoara Yi a povestit pe larg cât de impresionant şi de luxos era acel complex rezidenţial: „Clădirea se aseamănă cu un dragon alb care se ridică în zbor cu capul înălţat, are o postură maiestuoasă şi este plină de vitalitate, respectând principiile *feng shui*.“ Reportajul conţinea şi o notă de mister: fusese construită conform indicaţiilor unui „anumit maestru“ şi astfel devenise o clădire simbolică, total diferită de celelalte.

Cacealmaua continua şi se spunea că: „Din câte se cunoaşte, multe apartamente au fost deja închiriate de oameni cu stare. «Bill Gates a plătit chiria, dar sunt şi persoane – al căror nume nu îl pot dezvălui – care s-au mutat deja.» Domnişoara Yi, de obicei foarte discretă, a lăsat să scape faptul că mai sunt încă apartamente neocupate. «Mai sunt şi apartamente neocupate, dacă vreţi să le închiriaţi, acum aveţi ocazia.» Când reporterul a întrebat-o dacă se poate închiria apartamentul de lângă cel al lui Gates, domnişoara Yi a spus: «Se poate, dar mai înainte trebuie să ne trimiteţi datele prin fax şi numai după ce se fac verificările putem organiza o vizionare. Cât despre apartamentul de lângă cel al lui Bill Gates, trebuie mai înainte să treceţi de prima etapă şi abia apoi putem discuta.»“

Ştirea a fost preluată imediat de tot felul de publicaţii şi trebuie să fi ajuns la cel puţin o sută de milioane de oameni. După ce ştirea s-a răspândit în Statele Unite, Fundaţia Bill şi Melinda Gates a declarat oficial că ştirea nu este adevărată. Câteva zile mai târziu, Zhang Yaqin, directorul Microsoft China, a sugerat într-o conferinţă de presă că totul nu era decât o manevră a

dezvoltatorului de a profita de pe urma Jocurilor Olimpice şi a lui Bill Gates.

Întrebat de reporteri, dezvoltatorul a negat că ştirea ar fi fost transmisă de ei, spunând că a fost inventată de presă, iar cei care publicaseră prima dată întreaga poveste susţineau că era un interviu cu domnişoara Yi de la vânzări, care le dăduse toate informaţiile. În timp ce dezvoltatorul şi mass-media îşi pasau vina de la unul la altul, oamenii nu şi-au mai bătut capul să afle de unde veneau zvonurile. Mass-media continua să transmită ştirea ca fiind reală, dar calculele nu erau corecte: dacă Bill Gates a plătit 100 de milioane de yuani chirie, însemna că metrul pătrat ajungea pe la 500 000 de yuani, o sumă absolut absurdă, fiindcă, şi dacă cumpărai, tot nu putea fi mai scump de 50 000 de yuani pentru un metru pătrat. După toate aceste calcule, mass-media a suspinat şi a tras concluzia că „aceasta a fost cea mai mare cacealma din 2008“.

Mass-media de azi este plină de astfel de ştiri false, pentru sunt foarte puţini aceia care iau măsuri legale împotriva acestui tip de ştire. Ştirile false sunt o înşelătorie, dar în China lumea le vede doar ca pe o cacealma. În acest caz, cacealmaua înseamnă înşelăciune şi speculaţie, dar are şi un element de divertisment, şi atunci nimeni nu o ia prea în serios. Eu am descoperit însă puterea cacealmalei care, folosindu-se de Jocurile Olimpice şi de Bill Gates, a reuşit peste noapte să facă dintr-un complex rezidenţial de care nu auzise absolut nimeni unul cunoscut în toată ţara. În termeni economici, această putere înseamnă politică monetară sau management de risc; în termenii pieţei de capital, ea înseamnă să faci o tranzacţie importantă investind bani puţini. Asta este precum proverbul chinezesc care spune „cu 200 de grame muţi 500 de kilograme“, sau cum spunea Arhimede: „Daţi-mi un punct de sprijin şi voi răsturna Pământul.“ Chinezii iscusiţi au găsit acest punct de sprijin în cacealmaua de toate zilele, şi, cum nu există loc unde să nu apară cacealmaua, nu este loc în care puterea acesteia să nu se facă simţită.

De pildă, editorilor şi scriitorilor chinezi le place să se folosească de Hollywood pentru a păcăli cititorii şi mass-media. Acum câţiva ani, ziarele scriau despre un roman care abia apăruse şi care nici nu apucase să fie tradus în engleză că urma să fie ecranizat la Hollywood, cu un buget de 300 de milioane de dolari. În timp ce eu eram cât se poate de bulversat, pentru că nu mai auzisem de nici un film de la Hollywood care să aibă un asemenea buget, cacealmaua a mers mai departe şi suma a devenit 800 de milioane. Două romane au ajuns în topul vânzărilor, în ultimii ani, tocmai

pentru că s-au folosit de puterea cacealmalei. Ambele susţineau că vor lua drumul Hollywoodului pentru 800 de milioane de dolari, în vreme ce romanul despre care se spunea că se vânduse cu 300 de milioane de dolari nu a devenit bestseller. Părerea mea este că nu s-a folosit cum trebuie de cacealma, nu a reuşit să mute 500 de kilograme cu numai 200 de grame, n-a mutat decât 200 de kilograme. Dacă tot joci la cacealma, de ce să n-o faci cât se poate de mare? Chinezul spune că nu plăteşti taxe pe laudă. Dacă tot nu te costă nimic, de ce să n-o umfli cât se poate?

Unul dintre sloganele populare în timpul Marelui Salt Înainte, din 1958, exprimă cel mai bine natura cacealmalei. Se spune că „pământul produce la fel de mult cât curaj are omul“. Mai este şi un proverb care redă foarte bine puterea cacealmalei: „Sătulul n-are teamă şi fricosul moare de foame.“

Să vă mai povestesc o întâmplare despre cum un om de afaceri s-a folosit de televiziunea naţională pentru a deveni faimos. S-a întâmplat acum aproape douăzeci de ani, când încă nu aveam internet, dar peste tot era plin de reclame. Ziarele şi televiziunea abundau în reclame de tot felul, care mai de care, făcute în China sau în străinătate, elegante sau de prost gust, violente sau cu tentă erotică. Oraşele erau luminate noaptea de tuburile de neon, iar autostrăzile erau încadrate de panouri publicitare care făceau reclamă companiilor legale, în timp ce firmele mai dubioase, cu afaceri nu tocmai legale, îşi făceau reclamă prin foi de hârtie lipite pe stâlpii de curent sau pe pasarele. Erau aşa de multe reclame, că mi se părea că nici afişele revoluţionare din timpul Revoluţiei Culturale nu fuseseră atât de multe.

Cel mai scump interval pentru reclamă la televiziunea naţională erau cele cinci secunde de dinaintea buletinului de ştiri de seară, de la ora şapte. Televiziunea naţională, CCTV, tocmai începuse să liciteze acest spaţiu, dar era încă în stadiu de tatonare. Nu verificau informaţiile celor care participau la licitaţie, putea să fie şi un cerşetor, dacă îşi punea pe el un costum şi afişa un zâmbet de milionar, nimeni nu-l împiedica să facă o ofertă. Când vreo firmă reuşea să cumpere acel spaţiu cu o ofertă mare, mass-media o numea imediat Regele licitaţiei şi efectul pe care îl avea acest renume era mult mai mare decât cel al spaţiului publicitar de dinaintea ştirilor de seară.

Cel despre care vă povestesc este un om de afaceri care pe atunci nu avea mai mult de câteva sute de mii de yuani. S-a gândit că nu mai putea continua să facă afaceri pe scară mică şi că, indiferent cât de mult muncea,

tot n-ar fi reuşit să adune mai mult de câteva milioane. Într-o zi, i-a trecut prin cap că să devii Regele licitaţiei era de fapt o ocazie unică. La fel ca ceilalţi oameni de afaceri veniţi de la firul ierbii, nici el nu se temea să rişte şi, odată ce şi-a pus ceva în cap, nimic nu i-a mai stat în cale. A venit la Beijing, s-a dus la licitaţia organizată de CCTV fără a atrage multă atenţie şi s-a aşezat în ultimul rând în sala plină de oameni de afaceri miliardari şi preşedinţi ai puternicelor companii de stat. După ce a început licitaţia, stătea cu capul plecat şi cu ochii întredeschişi, de parcă era gata să adoarmă, dar imediat ce auzea o propunere ridica mâna şi plusa. Suma era din ce în ce mai mare; mulţi dintre cei care licitau s-au retras, dar el continua să liciteze, impasibil. La final, a devenit Regele licitaţiei cu astronomica sumă de optzeci de milioane de yuani.

După licitaţie, individul s-a întors în orăşelul lui, cu titlul de Regele licitaţiei, cumpărat cu optzeci de milioane de yuani. S-a dus liniştit la secretarul de partid şi la primar şi cu un zâmbet modest pe faţă le-a spus:

— Am adus cetăţenilor acestui oraş titlul de Rege al licitaţiei, cumpărat cu optzeci de milioane de yuani, dar eu nu am decât câteva sute de mii. Ce-i de făcut? Dacă mă sprijiniţi, în oraşul nostru o să apară un om de afaceri cunoscut în toată ţara; dacă nu, o să apară un şarlatan cunoscut în toată ţara. Faceţi cum credeţi, le-a mai aruncat el înainte să plece.

Principala grijă a autorităţilor locale era creşterea PIB-ului şi toţi sperau să apară în zonele administrate de ei oameni de afaceri cunoscuţi la nivel naţional, mai ales că acest lucru era benefic pentru propria lor carieră. Dacă ar fi fost să apară un şarlatan cunoscut la nivel naţional, ar fi avut un impact negativ asupra succesului lor în carieră. Secretarul de partid şi primarul au convocat o şedinţă de urgenţă şi, după ce au întors problema şi pe faţă şi pe dos, au cerut unei bănci comerciale din localitate să-i acorde omului de afaceri un împrumut de două sute de milioane de yuani – un împrumut cu caracteristici chinezeşti, pentru că era încă vremea în care sucursalele băncilor comerciale ascultau de ordinele administraţiei locale.

Şi uite aşa, omul de afaceri s-a folosit de două ori de puterea cacealmalei, prima dată s-a folosit de titlul de Rege al licitaţiei, apoi de vanitatea autorităţilor locale, şi a reuşit să mute cinci sute de kilograme cu două sute de grame – a obţinut două sute de milioane de yuani. Dar cacealmaua nu s-a oprit aici; mai departe a reuşit să se învârtă şi să devină un om de afaceri cunoscut la nivel naţional.

SUNT NENUMĂRATE ÎNTÂMPLĂRI DE ACEST FEL ŞI vreau să vă mai spun câteva.

O să încep cu două întâmplări despre cum au păcălit oamenii autorităţile, şi apoi vă mai spun încă două despre cum au păcălit autorităţile oamenii.

Am vorbit deja despre cât de multă putere are cacealmaua. Oamenii simpli nu au dorinţă de putere sau visuri de îmbogăţire peste noapte, ei nu vor decât să aibă ce le trebuie şi să fie fericiţi. De aceea, atunci când ei păcălesc autorităţile, nu fac decât să mute două sute de kilograme cu două sute de grame, atâta timp cât un pic de succes le este de-ajuns. În plus, toată puterea pe care o au vine de lângă ei; ei nu au rude sau cunoscuţi în locuri înalte, nu au o reţea socială răspândită, tot ce au sunt familia şi mariajul – singurele locuri în care pot găsi puţină putere, aşa cum se va vedea din întâmplările de mai jos.

Acum aproape trei ani, autorităţile locale dintr-un anumit oraş au decis ca toţi profesorii de liceu să dea un examen de calificare cu scopul de a creşte calitatea procesului de învăţământ şi gradul de competitivitate a absolvenţilor de liceu la examenele naţionale de admitere la facultate. Cei care luau examenul îşi păstrau slujba, ceilalţi erau daţi afară. Inspectoratul a mai decis că, din motive umanitare, cadrele didactice văduve sau divorţate care aveau un copil în grijă nu erau obligate să participe la acest examen, pentru că aveau o viaţă destul de grea fiind nevoiţi să muncească şi să aibă grijă de copil.

Eu nu am înţeles duritatea examenelor din sistemul de învăţământ chinez decât după ce fiul meu a intrat în gimnaziu. Avea teste sau examene aproape în fiecare zi: test din materia de zi, test de recapitulare, lucrare de control lunară, examen parţial sau final. Sunt tot felul de examene în gimnaziu şi liceu şi, din momentul în care pun piciorul în gimnaziu, elevii chinezi sunt antrenaţi să devină roboţei pentru examene. Acum şi profesorii care îi învăţau pe elevi cum să dea examen s-au trezit în faţa unui examen şi au intrat în panică. Cred că nici nu apucaseră să pună piciorul în sala de examen, că li se înmuiaseră genunchii.

Uite aşa au pus la cale profesorii dintr-un orăşel de provincie o ditamai cacealmaua. Pentru că profesorii văduvi sau divorţaţi cu un copil nu trebuiau să dea examenul, profesorii au găsit puterea necesară să păcălească sistemul în propria lor familie. S-au dus unul câte unul şi au divorţat şi s-au folosit de falsul divorţ pentru a scăpa de examen; s-au recăsătorit după ce a trecut examenul. Când oamenii au băgat de seamă cum se foloseau profesorii de divorţ pentru a păcăli autorităţile locale, au oftat admirativ şi-au spus: „Asta este înţelepciunea maselor!“

Indiferent dacă se întâlneau pe stradă sau în şcoală, profesorii se

interesau dacă au divorţat sau nu. Drept urmare, devenise foarte obişnuit în oraş ca atunci când te întâlneai cu un cunoscut să-l saluţi întrebându-l: „Ai divorţat?“

Cei care au participat la examen nu au fost nici măcar 30% din totalul cadrelor didactice, majoritatea fiind cei necăsătoriţi sau cei divorţaţi şi fără copii. Fireşte că printre ei erau şi unii care aveau încredere în capacitatea lor de a trece examenul. După examen, a început o mişcare inversă de recăsătorire. Când se întâlneau, profesorii se salutau întrebându-se: „Te-ai recăsătorit?“

Cealaltă întâmplare în care oameni simpli s-au folosit de familia lor pentru a păcăli autorităţile a avut loc la sat – ceva tot mai obişnuit în procesul de urbanizare din China.

În China există de multă vreme un sistem foarte strict de înregistrare a domiciliului – domiciliu urban sau rural. Începând din anii ’80, odată cu dezvoltarea urbană foarte rapidă, multe dintre terenurile agricole de la periferiile oraşelor au fost preluate de administraţiile locale, şi statutul ţăranilor a fost schimbat din ţăran agricultor, fiind reclasificaţi drept locuitori urbani. Odată cu pământul, ţăranii şi-au pierdut şi casele în care locuiau de generaţii, şi de aceea autorităţile locale le-au repartizat locuinţe în noile blocuri construite în compensaţie pentru casele dărâmate. Calculele pentru a vedea care era suprafaţa pe care trebuia să o primească fiecare ţăran mutat la oraş au fost extrem de complexe şi aveau în vedere suprafaţa locuinţei iniţiale, numărul membrilor familiei şi, foarte important, starea civilă. Astfel, căsătoria, divorţul, recăsătoria, un nou divorţ au devenit pârghiile prin care oamenii simpli au reuşit să păcălească autorităţile.

Acum câţiva ani, după ce autorităţile dintr-o comună din partea de sud-vest le-au luat pământurile ţăranilor şi le-au schimbat acestora statutul, peste 95% din ţăranii implicaţi au divorţat şi s-au recăsătorit de formă, pentru a obţine compensaţii cât mai mari. Angajaţii de la registrul civil au fost copleşiţi şi au avut în câteva luni mai multe cereri de căsătorie şi divorţ decât avuseseră în câţiva ani.

Iar cacealmaua aceasta de divorţuri şi căsătorii era plină de lucruri care de care mai bizare. Peste o bătrână care nici măcar nu mai putea merge a dat un asemenea noroc, că în decurs de trei luni a fost dusă în spate de trei ori la oficiul stării civile, de trei tineri diferiţi, căsătorindu-se de trei ori. Nici măcar nu se dumirise foarte bine cum stăteau lucrurile, că era deja căsătorită de trei ori cu trei tineri, care de care mai arătoşi.

Unul dintre bărbaţii care iniţial au divorţat de formă nu a mai vrut apoi

să se recăsătorească cu fosta lui soţie. A tot căutat motive să amâne, dar soţia lui era foarte hotărâtă să se recăsătorească cu el. În cele din urmă, a trebuit să recunoască: „De fapt, de mult voiam să divorţez şi cacealmaua asta a picat numai bine să te fac să accepţi.“

A fost şi un moşneag care a avut noroc în dragoste şi s-a căsătorit cu o tânără de care nici mort nu a mai vrut să divorţeze şi a rămas absolut impasibil la plânsetele fetei şi la compensaţiile materiale oferite de aceasta. Rudele şi prietenii încercau să-l convingă să accepte şi-i spuneau:

— De la început a fost doar un mariaj de formă, cum poţi să-l iei în serios?

— Pentru mine a fost dragoste la prima vedere, le răspundea moşul sincer.

Oamenii păcălesc autorităţile, dar şi autorităţile îi păcălesc pe oameni. În ultimii treizeci de ani, economia chineză s-a transformat dintr-una planificată într-una de piaţă şi diverse autorităţi locale şi-au exprimat loialitatea faţă de noul sistem organizând o serie de licitaţii. De pildă, au organizat licitaţii pentru dreptul de a numi drumuri, poduri, pieţe, ansambluri rezidenţiale sau zgârie-nori, în urma cărora cel care dădea cei mai mulţi bani era liber să aleagă ce nume voia. În 2006, autorităţile dintr-un oraş au decis să organizeze o licitaţie pentru numirea unui district, dar nici nu au apucat să anunţe licitaţia oficial că s-au trezit cu reacţii dure din partea publicului.

— Cum să mai ştim unde-i unde dacă vând numele locurilor? se întrebau unii.

— Oare o să ajungem să ne numim Cartierul Alinarea Feminină sau prietenii noştri vor trebui de-acum încolo să ne trimită scrisorile la adresa Strada Ambrozia Minţii, îi ironizau alţii, referindu-se la soluţii de igienă intimă pentru femei sau la un medicament despre care se spunea că vindecă insomnia.

Au fost propuneri şi mai absurde, şi anume să se vândă chiar numele oraşului – cel mai bine ar fi fost să i se vândă companiei americane Coca-Cola şi să i se schimbe numele în Coca-Cola City.

Oficialii au venit cu explicaţii: „Licitaţiile pentru nume de locuri au fost doar o idee, o propunere, încă nu au început să fie implementate, iar cetăţenii nu au nici un motiv să fie îngrijoraţi. Chiar dacă se va trece la licitaţii pentru nume, numirile se vor face cu respectarea legislaţiei în vigoare, companiile nu vor putea să dea chiar orice nume doresc.“

Din cauza presiunii opiniei publice, licitaţia pentru numele locurilor nu

a mai avut loc. Dar când autorităţile vorbesc despre ea, sunt foarte entuziaste şi spun că acum am intrat în era economiei de piaţă şi că lucrurile trebuie făcute după regulile economiei de piaţă şi trebuie organizate operaţiuni de piaţă. „Operaţiunile de piaţă“ au devenit un laitmotiv al guvernelor locale, folosit uneori pentru a-i păcăli pe cetăţeni, cum se poate vedea din întâmplările care urmează.

Prima întâmplare a avut loc în oraşul Neijiang, din Sichuan, unde autorităţile locale au vrut să controleze mai bine vânzătorii ambulanţi cu scopul de a încasa mai mulţi bani de la ei şi au anunţat că scot la licitaţie dreptul de a face comerţ pe trotuar. Trotuarele sunt destinate pietonilor, dacă le dai vânzătorilor ambulanţi şi ei îşi întind marfa pe trotuar, pe unde să mai meargă pietonii, pe carosabil? Îi pui să meargă printre maşinile care circulă cu viteză? Am rămas uluit când am citit ştirea, dar când i-am povestit unui oficial despre ea lui nu i s-a părut nimic deosebit, mi-a spus că exagerez şi că nu este nimic absurd în toată povestea. „În multe locuri se scot trotuarele la licitaţie“, mi-a spus.

Cea de-a doua întâmplare a avut loc în oraşul Xiangtan, din Hunan, unde autorităţile au decis că cetăţenii pot cumpăra numere norocoase pentru casele lor. Cele mai norocoase numere în China sunt 6 şi 8, persoanele superstiţioase considerând că 6 înseamnă „succes în toate“, iar 8 este „bogăţie“. Oamenii au cumpărat numerele 6, 66, 666, 6666 şi 8, 88, 888 şi 8888; drept urmare, ordinea firească a numerelor caselor a fost dată peste cap. Vă puteţi imagina o stradă unde ordinea numerelor caselor este alandala: pe stânga sunt numere fără soţ, pe dreapta, numere cu soţ, dar între numărul 3 şi 7 nu este 5, ci ditamai numărul, 8888, în vreme ce pe cealaltă parte, între 792 şi 796 nu este 794, ci un număr mic – 6. Când ajungi pe o astfel de stradă nu ştii dacă să râzi sau să plângi.

Licitaţia pentru spaţiul de pe trotuare şi vânzarea numerelor norocoase ale caselor au făcut autorităţile locale din cele două oraşe să devină ţinta furiei oamenilor, dar ele au ţinut-o sus şi tare că acestea sunt „operaţiuni de piaţă“.

Senzaţia este aceea că citim un roman absurd în care într-un oraş numit Coca-Cola City trotuarele au fost ocupate de vânzătorii ambulanţi, iar pietonii se strecoară cu dibăcie printre maşinile care rulează cu viteză, de parcă toţi ar fi personaje din filmele de arte marţiale. Numele străzilor, ale podurilor, pieţelor şi zonelor rezidenţiale sunt care de care mai stranii, cum ar fi Strada Pasta de Dinţi Surioara Negricioasă, Podul Prezervativului Al Şaselea Simţ, Piaţa Laptelui Pudră Sanlu, Cartierul Lenjeriei Intime AB

etc. – găseşti aici numele tuturor mărcilor din industria chineză, fie că este vorba de mărci de mâncare, îmbrăcăminte, obiecte de uz zilnic, pentru locuinţă sau transport, pentru sex sau contracepţie… Numerele străzilor sunt alandala, nu au nici o ordine, când intri pe o stradă este ca şi când ai intra într-un labirint, cel mai probabil nu o să reuşeşti niciodată să-l găseşti pe cel pe care-l cauţi. Peste oraşul absurd pluteşte o atmosferă mistică care i-ar face pe Kafka şi pe Borges foarte fericiţi să locuiască aici. Mă gândesc că poate o să scriu un astfel de roman şi o să-l numesc „Oraşul cacealmalei“.

SUNT NENUMĂRATE ASEMENEA ÎNTÂMPLĂRI, pentru că nu există aspect din viaţa noastră în care să nu fie un pic de cacealma. Când vreun lider străin vine în vizită în China, spunem „a venit la cacealma“, iar când un lider chinez se duce în străinătate, zicem că „s-a dus să le tragă o cacealma“; când vreun om de afaceri se duce să discute o afacere, spune că „se duce la cacealma“, şi tot la fel spune şi un profesor sau cercetător când este invitat să ţină o prelegere. Relaţiile interumane şi cele romantice se înscriu şi ele în această categorie – se spune „l-am fraierit să-mi devină prieten“ sau „am fraierit-o să se îndrăgostească de mine“. Până şi tatăl cacealmalei, Zhao Benshan, a păţit-o. Acum doi ani, pe cele 200 de milioane de telefoane din China circula un mesaj care spunea: „Ai televizor? Deschide-l repede pe principalul post de televiziune naţională, Zhao Benshan a fost ucis cu o bombă, poliţia a izolat partea de nord-est a ţării, sunt nouăsprezece morţi, unsprezece dispăruţi şi un fraier.“ Fraierul era cel care citea mesajul.

Eram odată plecat din ţară cu un amic, şi într-o seară, înainte de culcare, amicul mi-a cerut două somnifere spunând că nu are de gând să le ia, ci vrea doar să le aibă pe noptieră ca să se simtă el liniştit.

— E doar la cacealma, vreau să mă fraieresc singur să adorm, a mai adăugat el.

Cacealmaua poate redefini operele literare. Este celebru versul în care Li Bai, poetul din dinastia Tang, vorbeşte despre o cascadă spunând „cosiţe de argint curgând pe zece mii de metri“ – a fost considerată cea mai reprezentativă metaforă din istoria literaturii chineze. „Li Bai era meşter la cacealmale“, îi auzi pe câte unii spunând în ziua de azi.

Cacealmaua a devenit un accesoriu foarte la modă. În ultimii doi ani, printre elevii de şcoală primară şi gimnaziu a devenit foarte popular să-şi cumpere „certificat de expert în cacealma“. Certificatul are mărimea unui

carnet de şofer şi îi poţi auzi pe vânzătorii ambulanţi strigând de pe marginea drumului sau pe pasarelele pietonale:

— Certificate de experţi în cacealma, un yuan certificatul, ia-ţi acum certificatul şi-ai să fii ca nimeni altul!

Când îl deschizi, deasupra este imprimat: „Certificăm prin prezenta că tovarăşul Cutărică posedă o tehnică înaltă şi o experienţă bogată în cacealmale, fiind imposibil ca cineva să-i poată scăpa.“ Organul emitent este „Biroul Naţional al Cacealmalelor“. La fel ca celelalte certificate emise în China, şi acesta conţine un sigiliu oficial rotund. Foarte mândri şi entuziaşti, elevii care îşi cumpără un asemenea certificat şi-l flutură unul prin faţa altuia când se întâlnesc, de parcă ar fi agenţi speciali de la FBI pe care-i vezi prin filmele americane.

Ca şi în cazul „imitaţiei“, succesul de care se bucură cuvântul „cacealma“ îmi spune că este vorba de o erodare a moralei publice şi o confuzie în sistemul social de valori; este o sechelă a dezvoltării incomplete a Chinei din ultimii treizeci de ani. Cacealmaua a devenit şi mai răspândită decât imitaţia, şi în momentul în care acest fenomen ajunge atât de acceptat înseamnă că societatea în care trăim nu mai este una serioasă, mai bine spus, este una care şi-a pierdut principiile.

Mă tem că în momentul în care cacealmaua devine un mod de viaţă, nu numai individul, ci întreaga ţară îi cade victimă; ce vreau să spun este că, până la urmă, chiar şi cel care o pune la cale ajunge să fie păcălit sau, cum spune un proverb chinez, „muţi un bolovan ca să ţi-l scapi singur pe picioare“.

Cred că fiecare dintre noi a încercat să fraierească pe cineva doar ca, în final, să fie el cel fraierit. Nici eu nu sunt vreo excepţie şi, când mă gândesc la cacealmalele puse la cale în trecut, găsesc o groază de asemenea exemple, cum ar fi cel de mai jos.

Îmi aduc aminte că prima persoană pe care am vrut s-o fraieresc a fost tata. Când voia să mă pună să fac ceva ce nu aveam chef, sau când făceam vreo trăsnaie şi voia să mă pedepsească, mă prefăceam bolnav. Înainte se numea păcăleală, acum îi zice cacealma.

Probabil că este în natura fiecărui copil să-şi păcălească tatăl sau să-i tragă o cacealma. Eu mergeam deja la şcoală şi devenisem conştient că între noi era o relaţie deosebită, adică, indiferent cât de mare era trăsnaia pe care o făceam, el nu avea să mă omoare. Prima dată când m-am prefăcut bolnav a fost dintr-o prostie, nu-mi mai aduc aminte exact de ce, îmi amintesc doar că voiam să scap de o pedeapsă. M-am prefăcut că am febră

şi m-am apropiat clătinându-mă de tata, care era furios. După ce i-am spus ce mă durea, prima lui reacţie, aproape involuntară, a fost să întindă mâna şi să mi-o pună pe frunte. Abia atunci am priceput că făcusem o greşeală majoră, uitasem că era medic. Mi-am spus în sinea mea că dădusem de dracu', nu numai că nu scăpasem de pedeapsă, ba, dimpotrivă, probabil luam una şi mai şi.

Norocul meu a fost că mi-a ţinut cacealmaua. Tata era foarte sensibil la aceste lucruri şi şi-a dat seama că nu aveam febră, dar nici prin cap nu i-a trecut că voiam să-l păcălesc, s-a arătat doar extrem de nemulţumit că nu făcusem deloc mişcare în ziua aceea. M-a certat supărat şi mi-a spus că nu puteam sta întins în pat toată ziua, trebuia să mai ies, să mai alerg, sau măcar să mai stau la soare. Apoi mi-a spus clar că nu aveam nimic, că sufeream doar de lene. Mi-a zis să ies afară şi să fac ce-oi face, dar să intru înapoi în casă doar peste două ore.

Din grijă faţă de sănătatea mea, supărarea tatei a dispărut şi a uitat ce făcusem şi că voia să mă pedepsească, iar eu am scăpat nepedepsit. Am şters-o imediat din casă şi am fugit până unde m-am simţit în siguranţă, gândindu-mă la cum se aranjaseră lucrurile, şi mi-am spus că de-acum încolo nu mai puteam pretinde că am febră.

Aşa că am început să mă prefac că mă dor diverse părţi ale corpului şi în următorul an sau doi mi-a fost foarte de folos să mă prefac că mă doare burta. În copilărie, eram mofturos la mâncare şi mai tot timpul constipat, ceea ce m-a ajutat să spun că mă doare burta. Ori de câte ori făceam vreo prostie şi-l vedeam pe tata întunecându-se la faţă, mă durea burta.

La început eram conştient că doar mă prefac, după care a devenit un reflex condiţionat şi mă durea burta imediat ce-l vedeam pe tata nervos. Deja nu-mi mai dădeam seama dacă chiar mă durea sau doar mă prefăceam, dar nu asta era important, importantă era reacţia tatei. Nemulţumirea lui se transfera asupra mofturilor pe care le făceam la mâncare şi-mi spunea că dacă o ţineam tot aşa nu o să sufăr doar de constipaţie; urma să-mi fie afectată întreaga dezvoltare fizică şi intelectuală. Grija faţă de mine îl făcea să uite să mă pedepsească şi, chiar dacă părea şi mai supărat decât înainte, era un fel de supărare pe care o înduram uşor.

Am început să mă prefac bolnav tot mai des, nu doar pentru a scăpa de pedepse, ci şi când nu aveam chef să fac treabă prin casă, cum ar fi să mătur sau să spăl pe jos. Doar că într-o zi am sărit peste cal. Când am spus că mă doare burta, tata m-a apăsat puţin în dreapta jos şi m-a întrebat dacă

acolo mă doare. Am dat din cap că da. Apoi m-a întrebat dacă nu cumva durerea pornise de la furca pieptului şi iar am dat din cap că da. A continuat să mă întrebe de toate simptomele de apendicită şi eu dădeam tot timpul aprobator din cap. De fapt, nu ştiam prea bine dacă chiar mă durea burta sau nu, simţeam doar că mă durea acolo unde mă apăsa tata cu putere şi-i răspundeam la fel cum îi răspundeam atunci când mă striga pe nume.

Seara, tata m-a luat în spate şi am ieşit din casă. Stăteam ca o plăcintă în spatele lui, habar nu aveam unde mergem, şi numai în momentul în care am intrat în sala de operaţii am avut sentimentul că ceva nu era în regulă. Nimic nu-mi era foarte clar. Faţa serioasă a tatei mă făcea să cred că probabil aveam apendicită, dar ştiam că la început mă prefăcusem doar că mă doare burta, chiar dacă am simţit ceva durere în momentul în care m-a apăsat tata. Mă tot frământam şi nu ştiam ce să fac acum. Tata m-a aşezat pe masa de operaţii şi-mi aduc aminte că i-am spus cu voce stinsă:

— Acum nu mă mai doare.

Tata m-a apăsat uşor şi două asistente mi-au legat mâinile şi picioarele de masă, cu curele de piele. Am început să mă zbat cât mă ţineau puterile şi să urlu:

— Acum nu mă mai doare.

Speram să renunţe la operaţie, dar nimeni nu mă băga în seamă.

— Vreau acasă, vreau acasă, am continuat să urlu.

Mama era asistenta-şefă de la chirurgie şi-mi amintesc cum mi-a acoperit faţa cu o bucată de pânză care avea o deschizătură unde era gura. Am urlat prin deschizătură până-am răguşit, ca să-şi dea seama că nu voiam să fiu operat. Aveam mâinile şi picioarele legate, nu puteam decât să mă zbat. Am auzit-o pe mama cum îmi spunea să nu mai strig, că dacă mai strig puteam să mă înec şi să mor. M-am speriat, pentru că nu pricepeam cum puteam să mă înec din strigat. În momentul în care m-am oprit ca să mă gândesc mai bine la această chestiune complicată, am simţit în gură gustul amar al anesteziculuişi n-a trecut mult şi n-am mai ştiut nimic.

Când m-am trezit eram deja acasă, în pat. L-am simţit pe frate-meu cum îşi vâră capul la mine sub plapumă şi şi-l trage repede înapoi strigând:

— Ce pute, s-a băşit!

I-am văzut pe tata şi pe mama stând la capul patului şi râzând de frate-meu. Aşa am scăpat eu de apendice şi m-am şi băşit înainte să treacă efectul anesteziculuişi. Asta însemna că operaţia reuşise şi că urma să mă fac bine foarte repede.

Ani după aceea, l-am întrebat pe tata dacă atunci când m-a operat şi

mi-a văzut apendicele chiar trebuia scos.

— Trebuia scos, mi-a răspuns fără urmă de îndoială.

Ceea ce mă interesa pe mine era dacă chiar aveam apendicită.

— Era puţin cam roşu şi umflat, mi-a răspuns tata mai în doi peri.

Ce însemna „puţin cam roşu şi umflat“? Tata a recunoscut că însemna că s-ar fi putut face bine şi fără tratament, dar a ţinut-o pe-a lui că operaţia a fost cea mai bună decizie. Chirurgii de pe vremea lui considerau că nu numai un apendice „puţin cam roşu şi umflat“ trebuia scos, apendicele sănătos să fie şi tot trebuia scos.

Obişnuiam să cred că tata are întotdeauna dreptate, dar acum am început să văd lucrurile altfel. Cred că am cules ce-am semănat; iniţial voiam să-l păcălesc pe tata, dar în cele din urmă am picat eu cacealma şi m-am trezit cu o operaţie.

28 noiembrie 2009

Notă

50. Boală provocată de paraziţi care trăiesc în melcii de apă dulce (se mai numeşte şi „febra melcului“) şi ale cărei simptome sunt durerile abdominale, diareea sau sângele în urină.